

ASAMIYA SAHITYAR CHANEKI
OR
TYPICAL SELECTIONS
FROM
ASSAMESE LITERATURE

Vol. I.

FIRST THREE PERIODS.

EDITED BY
HEMCHANDRA GOSWAMI,
ASSAM CIVIL SERVICE.

PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF CALCUTTA
1929

ECU 1502

PRINTED BY BHOPIKHALAL BANERJEE
AT THE CALCUTTA UNIVERSITY PRESS, SENATE HOUSE, CALCUTTA

Reg. No. 114H.—November, 1929 —c.

GS 2261

CONTENTS OF THE THREE VOLUMES

"Typical Selections from Assamese Literature" or "Asamiya Sahityar Chaneki," compiled by Sriyat Hemchandra Goswami, was published in three volumes consisting of seven parts, between the years 1923 and 1929.

Volume I, in one part, published in 1929, with a Preface and Life-sketch of the late Mr. Goswami by Prof. S. K. Bhuyan, and a Note on Assamese Language and Literature by Mr. Goswami and Rai Sahib Padmanath Gohain-Barua.

PAGES.

Giti-yuga or the first period :—

Dhai-nam	1-6
Garakhia-nam	7-9
Bis-nam	10-19
Bihur-nam	20-34
Nao-khelon git	35-37
Baramahi git	38-44
Gaolia git	45-63
Tokari-nam	64-66
Hochari-nam	66-70
Ai-nam	71-75

Mantra-aru-Bhanita-yuga or the second period :—

<i>Mantras</i>	76-100
<i>Dak-bhanita</i> or the aphorisms of Dak	101-133

Prak-Vaisnava-yuga or the third period :—

Rudra Kandali	134-148
Hem Saraswati	149-165
Madhava Kandali	166-317
Kaviratna Saraswati	318-325
Durgavar	326-355

Volume II, Part I, published in January, 1924.

Vaisnava-yuga or the fourth period :—

Saekar Deva	2-198
Madhava Deva	199-302
Rama Saraswati	303-370
Ananta Kandali	371-420

Volume II, Part II, published in May, 1924.

Vaisnava-yuga :—

Pitamvara Devja	421-432
-----------------	-----	-----	-----	---------

10/0

			PAGES.
Sridhara Kandali	433-452
Bhagavata Misra	453-483
Gopal Misra	484-504
Bhattadeva	505-522
Sagar Khari	523-531
Gopalcharan Dvija	532-539
Goviinda Misra	540-569
Srivishnu Bharati	570-581
Sukavi Narayan Deva	582-594
Chandrachura Aditya	595-601
Vishnu Bharati	602-608
Ramcharan Thakur	609-619
Krishnananda Dvija	620-626
Bhaktia Phakara	627-629
Damodar Das	630-648
Ratnakara Misra	649-682
Aniruddha	683-697
Ramananda Dvija	698-723
Narottam Thakur	724-739
Bhushan Dvija	740-748
Damodar Dvija	749-762
Gopinath Pathak	763-781
Kavi Ramrai Das	782-814
Sriram Jadumani	815-830

Volume II, Part III, published in July, 1924.

Vistara-yuga or the fifth period :—

Ramechandra Barpatra-gohain	831-844
Ranganath Dvija	845-861
Nilakantha Das	862-874
Kesav Das	875-892
Ananta Acharyya	893-903
Lakshminath Dvija	904-914
Pithuram Dvija	915-934
Ram Dvija	935-951
Vishnuram Dvija	952-961
Jainarayan	962-973
Kamdeo Bipra	974-979
Bhadracharu Das	980-995

Kalidas	298-1004
Ramananda	1005-1015
Kaviraj Chakravarti	1016-1025
Ramananda Dvija	1026-1038
Ram Misra	1039-1061
Dvija Visweswara	1062-1072
Dina Dvijavara	1073-1092
Krittivasa Pandit	1093-1103
Rudraram Kavi	1104-1123
Gangaram Das	1124-1129
Raghunath Das	1130-1138
Ranganath Dvija	1139-1146
Kaviraj Chakravarti	1146-1162

Volume II, Part IV, published in November, 1924.

Vistar-yuga :—

Dvijavara	1163-1174
Nandiswar Dvija	1175-1182
Khargeswar Dvija	1183-1195
Bipra Damodar	1196-1208
Srinath Dvija	1209-1222
Narottam Dvija...	1223-1232
Ratikanta Dvija...	1233-1241
Raghunath Das	1242-1256
Ananta <i>alias</i> Hridayananda	1257-1269
Daityari Thakur...	1270-1295
Vidyachandra Kavisekhar Agamacharyya	1296-1307
Bhavananda	1308-1315
Bhavadeva Bipra	1316-1330
Gangadas Sen	1331-1338
Subudhi Rai	1339-1356
Bhavani Das	1357-1369
Haridas Bipra	1370-1375
Gopinath Pathak	1376-1383
Vidya Panchanan	1384-1395
Dvija Ramananda	1396-1419
Madhunarayan	1420-1436
Krishnacharyya Dvija	1437-1451
Asam Buranji	1452-1460
Baloram Dvija	1461-1479

Volume III, Part I, published in August, 1923.

Varāman-yuga or the sixth period :—

Suryyakhari Daivajna	1-22
Ratikanta Dviya...	23-49
Parasuram Dviya	50-64
Kasinath Tamuli Phukan	65-79
Arunoday	80-99
Anandaram Dhekial Phukan	100-120
Nidhiram Levy Farwell	121-144
Baloram Phukan	144-152
Jajnaram Deodhai-Barua	153-156
Purnananda Deka-Barua	157-160
Hemchandra Barua	161-189
Gunabhiram Barua	190-218
Ramakanta Chaudhuri	219-235
Raghudeva Goswami	236-245
Indivar <i>alias</i> Nilkumud Barua	246-251
Kaliram Barua	252-270
Gopinath Chakravarti	271-290
Balinarayan Bara	291-305
Madhavachandra Bardalai	306-317
Kamalakanta Bhattacharyya	318-347

Volume III, Part II, published in December, 1923.

Partman-yuga :—

Bholanath Das	348-361
Lambodar Bara	362-391
Ratneswar Mahanta	392-417
Satyanath Bara	418-446
Lakshminath Bezbarua	447-483
Chandrakumar Agarwala	484-494
Rajanikanta Bardalai	495-499
Kanaklal Barua	500-526
Hemchandra Goswami	527-564
Anandachandra Agarwala	565-591
Benudhar Rajkhowa	592-603
Padmanath Barua	604-628
Haliram Mahanta	629-632
Purnakanta Devaasarma	633-642
Durgaprasad Datta Majindar Barua	643-648

ଅଧ୍ୟାୟ ସଂଗ୍ରହ ମୁଦ୍ରାପତ୍ର

ଶିଳ୍ପ-ସ୍ତମ୍ଭ

ପୃଷ୍ଠା

୧ ।	ଧାର୍ମିକ ନାମ					
	(କ) ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନାମ	୧
	(ଖ) ଶ୍ରୀ ନିରୁଦ୍ଧା ନାମ	୩
	(ଗ) ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ନାମ	୫
୨ ।	ଗର୍ବଣୀୟ ନାମ	୬
୩ ।	ବିଶ୍ୱା ନାମ					
	(କ) ମାଧବୀନ	୧୦
	(ଖ) ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରବିଶ୍ୱା	୧୫
	(ଗ) ବାମ-ଶିଳ୍ପୀବିଶ୍ୱା	୧୫
	(ଘ) କୃଷ୍ଣ-କର୍ମଣୀବିଶ୍ୱା	୧୬
	(ଙ) ଉଦା-ଅନିକଟବିଶ୍ୱା	୧୮
୪ ।	ବିହ୍ୱ ନାମ	୨୦
୫ ।	ନାମ ଦେଲୋରା ଶିଳ୍ପ	୨୫
୬ ।	ବାବିହାରୀ ଶିଳ୍ପ					
	(କ) ସ୍ୱୟଂଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ	୩୮
	(ଖ) କଳା ବାବିହାରୀ	୪୦
୭ ।	ଗାର୍ବଣୀୟ ଶିଳ୍ପ					
	(କ) ଶ୍ରୀ କୌରବ	୫୫
	(ଖ) ଶ୍ରୀ କୌରବ	୫୯
	(ଗ) ଶ୍ରୀମତୀ-ପାର୍ବତୀବିଶ୍ୱା	୬୨

	পৃষ্ঠা
(ঘ) হালধোতা গীত	৬১
(ঙ) বৈষ্ণব গীত	৬২
৮। টোকাবী নাম	৬৪
৯। ছচবী নাম	৬৬
১০। আই নাম	৭১

মন্ত্র আৰু ভণিতা যুগ

মন্ত্র

১। পক্ষীবাণ মন্ত্ৰ	৭৬
২। স্তম্ভশল মন্ত্ৰ	৮১
৩। বৃক্ষ আৰোপণ মন্ত্ৰ	৮৬
৪। গৃহ-কল্পন মন্ত্ৰ	৮৭
৫। তাম্বুল কৰা মন্ত্ৰ	৮৭
৬। পুষ্প কৰা মন্ত্ৰ	৮৭
৭। কদলীপত্র কৰা মন্ত্ৰ	৮৭
৮। চিকনি কৰা মন্ত্ৰ	৮৮
৯। সূত্র কৰা মন্ত্ৰ	৮৮
১০। সৰিষা কৰা মন্ত্ৰ	৮৮
১১। দিশ-বন্দী মন্ত্ৰ	৮৮
১২। ধনুগাটলি মন্ত্ৰ	৮৯
১৩। গঢ় মন্ত্ৰ	৮৯
১৪। বিড়া বন্ধ মন্ত্ৰ	৯০
১৫। কবতী মন্ত্ৰ	৯০
১৬। খবলী মন্ত্ৰ	৯৩
১৭। শু-কবতী	৯৬

ডাক-ভণিতা

১।	জন্ম প্রকরণ	১০১
২।	ধর্ম প্রকরণ	১০৩
৩।	নীতি প্রকরণ	১০৬
৪।	বাক্যনীতি প্রকরণ	১১১
৫।	বন্ধন প্রকরণ	১১৩
৬।	গৃহিনী লক্ষণ	১১৪
৭।	পরিভাগ কথন	১২০
৮।	কৃষি লক্ষণ	১২১
৯।	কুব লক্ষণ	১২৩
১০।	জ্যোতিষ প্রকরণ	২৫
১১।	বর্ষা লক্ষণ	১২৮

প্রাক-বৈষ্ণব যুগ

১।	কল্প কন্দলী					
	মহাভারত, জ্ঞানপর্ব, সাত্যকি-প্রবেশ	১৩৪
২।	হেম সব্বতী					
	প্রভাশ-চরিত	১৪৯
৩।	মাধব কন্দলী					
	বামায়ণ, আশ্বপথিচর	১৬৬
	বামায়ণ, অযোধ্যাকাণ্ড, বামব বনবাস	১৬৭
	বামায়ণ, অযোধ্যাকাণ্ড, সীতাহরণ	২২১
	বামায়ণ, কিকিঙ্কাকাণ্ড, বালী-বধ	২৪৬
	বামায়ণ, কিকিঙ্কাকাণ্ড, ভাব্য বিলাপ	২৫৯
	বামায়ণ, কিকিঙ্কাকাণ্ড, ভাব্যে শ্রীবিমল শাপ দিয়ে	২৬১

				পৃষ্ঠা
	নেত্রজিত	২৬৯
	বামায়ণ, উত্তরাকাণ্ড, লব-কুলব বামায়ণ কীর্তন		...	৩১১
৪।	কবিরত্ন সৰস্বতী			
	মহাভারত, দ্রোণপর্ব, কৈলাস বর্ণন	৩১৮
৫।	ছুর্গাবব			
	গীতি-বামায়ণ, অরণ্যাকাণ্ড, বাস-লক্ষ্মণের বিলাপ		...	৩২৬

SIR ASUTOSH MOOKERJEE

To
SIR ASUTOSH MOOKERJEE, K.T. . C.S.I. .

I humbly beg leave to inscribe
this book
in grateful recognition of
his noble endeavours
to sow the seed of Indian Nationality
by stimulating research
in the Vernacular Literature of the Country,
and thus paving the way
for the reconstruction of the truly
National History of Regenerated India

HEMCHANDRA GOSWAMI.

Assam, 1923.

PREFACE.

Upon me has devolved the most responsible task of piloting through the press the first volume of *Typical Selections from Assamese Literature*, and of supplying the introductory matter relating to the entire compilation. When I remember the extreme care and solicitude with which the lamented compiler watched the publication of the previous parts, and the high ideal of scholarship which he and the originator imposed upon this momentous compilation, I feel my efforts can hardly reach the verge of perfection. Srijut Hemchandra Goswami breathed his last on May 2, 1928, after the second and third volumes were published, and the first 150 pages of the first volume were in print. Sir Asutosh Mookerjee who originated the scheme of publishing typical selections from the principal literatures of India, and whose interest in the present compilation remained unabated till the end, died somewhat unexpectedly at Patna on May 26, 1924. Srijut Bholanath Barua, a premier merchant and business man of Calcutta, who financed the publication of the Assamese selections by the University of Calcutta, died on May 30, 1923. It is a lamentable irony of fate that the three persons who were so intimately associated with the compilation and publication of the Assamese selections have not lived to see the completion of their labours.

The origin of the present compilation was the patriotic zeal of the late Sir Asutosh Mookerjee to unfold all that is best in Indian culture on the principle "that the most fruitful results in the domain of higher studies could be achieved only by the assimilation of what is best in the West with what is best in the East, for the revivification of all that is most vital in our national ideals."¹ He it was who dis-

¹ Sir Asutosh Mookerjee's Convocation Speech of 1923.

covered and removed the grotesque anomaly that while in England and Germany the study of the English and German languages forms part of the highest stages of University scholarship, in India the study of the Vernaculars was performed in a perfunctory and elementary fashion. He initiated a scheme for the advanced study of the Indian Vernaculars by which "for the first time in the history of Indian Universities, it became possible for a person to take the highest University degree on the basis of his knowledge of his mother-tongue."¹ In 1919, the University of Calcutta, with the sanction of the Government of India, established its Department of Indian Vernaculars which the distinguished founder characterised as "a special feature of our University and which should constitute its chief glory in the eyes of all patriotic and public-spirited citizens." According to the Regulations, a student studying for the M. A. in Indian Vernaculars "should possess a knowledge of two vernaculars, namely, a thorough knowledge of his mother-tongue and a less comprehensive knowledge of a second vernacular. The student is also required to obtain a working acquaintance with two of the languages which have formed the foundation of the Indian Vernaculars, such as Pali, Prakrit and Persian. The languages which have already been recognised as principal languages are Bengali, Hindi, Guzrati and Oriya. The languages which have been recognised as subsidiary languages are Bengali, Assamese, Oriya, Hindi, Urdu, Maithili, Guzrati, Marathi, Telugu, Tamil, Canarese, Malayalam and Sinhalese."

As a fitting adjunct to this advanced study of the Indian Vernaculars, the University further organised a scheme for the preparation and publication of volumes of typical selections in all the Indian Vernaculars, from the earliest stages

of their development to modern times, and the following note appears on page 87 of the *Report on Post-Graduate Teaching in the University of Calcutta, 1918-1919*.

"During the session under review, on the recommendation of the Council of Post-Graduate Teaching in Arts, the Senate at its meeting held on the 31st August, 1918, sanctioned a scheme for the preparation of a series of volumes of typical selections to facilitate advanced study of the Indian Vernaculars in their critical, scientific, historical and comparative aspects with a view to include them as subjects for the degree of Master of Arts of this University. The scheme, which was initiated by the Hon'ble Sir Asutosh Mookerjee, the President of the Council, was first considered by a joint meeting of the Boards of Higher Studies in Sanskrit, Pali, Arabic and Persian, and Comparative Philology. For the purpose of editing the selections the following arrangements were made :—

Marathi—Mr. D. R. Bhandarkar, M. A., Carmichael Professor of Ancient Indian History and Culture

Prakrit—Dr. P. D. Gane, M. A., Ph.D., under the guidance of Sir Ramkrishna Gopal Bhandarkar, K. C. I. E., M. A.

Assamese—Srijut Hemchandra Goswami, Joint-Editor of the Assamese lexicon *Hema-kosha*.

Pali—Mahamahopadhyaya Dr. Satischandra Vidyabhusan, M. A., Ph. D., and Dr. Benmadhab Barua, M. A., D. Lit.

Oriya—Babu Bijaychandra Majumdar, B. A.

Hindi—Lala Sitaram, B. A.

Gujarati—Prof. I. J. S. Taraporewala, B. A., Ph. D., and Prof. A. B. Dhruva, LL.D.

Urdu—The Hon'ble Dr. A. Suhrawardy, M. A., Ph. D."

In March 1918, Sir Asutosh Mookerjee visited Gauhati with the other members of the Calcutta University Commission. His mind was delving into the possibilities of developing vernacular studies in his *alma mater*. Lieutenant-Colonel P. R. T. Gordon, I.A., C.S.I., then Com-

missioner of the Assam Valley Division, pointed out Srijut Hemchandra Goswami, his Personal Assistant, as the most competent person to undertake the compilation of the typical selections from Assamese literature. With that keen eye for merit which distinguished Sir Asutosh above his contemporaries, he readily accepted the suggestion. Mr Goswami was requested to submit a plan of the proposed work, and he submitted the following scheme to Sir Asutosh in his letter, dated April 23, 1915.—

“I propose to divide Assamese literature into six different periods on historical and philological grounds

“The *first period* begins about 600 A. D., when the Chinese pilgrim Hiuen-Tsiang visited the country of Kamarupa, and extends up to 800 A.D., when the aphorisms of Dak were first reduced to writing. During this period literature remained in an unwritten state and it was entirely lyrical in its nature. The cradle songs, the pastoral songs, the Bihu songs and the ballads of Assam belong to this period. I propose to call this as lyrical period or *Giti-yuga*

“The *second period* begins about 800 A.D., when the *mantras* and the aphorisms were first reduced to writing, and extends up to 1200 A.D., the time when the regular written literature took its birth. I propose to style this period as the period of *mantras* and aphorisms or *Mantra-arubhanta-yuga*.

“The *third period* begins about 1200 A. D., when the translation of the Puranas and the Ramayana was taken in hand for the first time by writers like Hema Saraswati, Madhava Kandali and Pitambar Dwija, to prepare the way for Vaisnavism in the next period, and extends up to 1450 A. D., the time of Sankara's birth. I propose to call this the Pre-Vaisnavite period or *Prak-Vaisnava-yuga*.

“The *fourth period* commences at 1450 A.D., with the birth of Sankara Deva, the great exponent of Vaisnavism in

Assam, and it extends up to about 1600 A. D. All the great writers of ancient Assamese literature flourished in this period, and the literature was chiefly employed for the propagation of Vaisnavism. I propose to call this as the Vaisnavite period or *Vaisnava-yuga*.

"The *fifth period* begins about 1600 A. D., with the consolidation of the Ahom power in the country, and it extends up to 1800 A. D., about which time the country came under British rule. This period was marked with great literary activities and numerous books were written on a variety of subjects by writers of all grades, but on the whole it was a period of deterioration owing to the depredations caused by the Moormans and the Burmese. As the literature in this period lost in depth it gained in surface, and so I propose to call this the period of extension or *Vistar-yuga*.

"The *sixth or the last period* commences in 1800 A. D., with the advent of the British and it continues up to the present time. With the spread of English education the vernacular literature of the country assumed a new mould, and I propose to call this the modern age or *Vartaman-yuga*."

On the recommendation of the Council of Post-Graduate Teaching in Arts, the Senate at its meeting held on the 31st August, 1918, appointed Sriyut Hemchandra Goswami to prepare the selections from Assamese literature on an honorarium of Rs. 2,000. An additional sum of Rs. 400 was subsequently sanctioned for the services of a copyist.

Sir Asutosh Mookerjee could not have hit upon a more competent person for the work than Mr Goswami. While a student of the Presidency College he had compiled the first systematic history of Assamese language and literature,

* The British came to Assam in 1826, and modern Assamese literature tinged with the influence of the new contact began from that date. There would have been no material disadvantage if the fifth period of Mr Goswami's classification had ended in, and the sixth period begun from, that year.

which was published as a serial in the monthly journal *Jonaki*, Calcutta series. Jointly with Lt-Col P. R. T. Gurdon he had edited and seen through the press the voluminous dictionary of the Assamese language, *Hema-kosha*, compiled by the late Srijut Hemchandra Barua. Whatever leisure he could wrest from the responsible duties of an executive officer of the Government was devoted to literary and antiquarian pursuits. Sir Edward Gait found in him a most enthusiastic and helpful worker when he instituted a systematic survey into the possibilities of historical research in Assam, as we know from his *Report on the Progress of Historical Research in Assam*, 1897. Mr. Goswami had represented to the Government the immediate necessity of collecting the ancient Assamese manuscripts lying for ages in the archives of Assamese families. Sir Archdale Earle, then Chief Commissioner of Assam, readily took up the suggestion, and in October, 1912, deputed Mr. Goswami to collect the available manuscripts, which, in the words of Col. Gurdon, "supplied Hem Gosain with a great portion of the information which he acquired and afterwards utilised in his published works." He had compiled with extraordinary pains a descriptive catalogue of the *puthis* collected, which is now being published by the Calcutta University. He had edited and published the sixteenth century Assamese prose rendering of the Gita by Bhattadeva, and the old metrical chronicle of the Darrang Rajas. He had contributed a series of critical articles on numerous old Assamese classics in the pages of the first two volumes of the *Usha*. He had published, with his introductory notes, the rock inscriptions of Assam and the diplomatic letters of the Ahom court in the sixth, seventh and eighth volumes of the *Atlochani*. For the space of forty-five years, 1883-1928, he was a devoted student of Assamese literature and history, being more acquainted with original sources than any other Assamese gentleman of the time.

SRI J. T. BHOLANATH BARUA

MERCHANT AND PHILANTHROPIST

Born 1853

Died 1923

GS2264 .

The financial difficulties which Sir Asutosh Mookerjee experienced in developing the Post-Graduate Department of the Calcutta University have now become a matter of history. The publication of the Assamese selections would have been postponed indefinitely but for the patriotism and generosity of Srijut Bholanath Barua who was a well-known figure in the business circles of Northern India. During the second session of the All-India Oriental Conference, held at Calcutta in January, 1922, Sir Asutosh in the company of Mr. Goswami personally approached Mr. Barua for financial assistance in the publication of the Assamese selections. The irresistible appeal of Sir Asutosh readily obtained the aid solicited, and Sir Asutosh mentioned in his Convocation Speech of March, 1922, "Mr. Bholanath Barua, one of the most enlightened sons of Assam, has offered a handsome donation of rupees ten thousand to meet the cost of publication of the Assamese selections."

The original plan of the typical selections from Assamese literature was to publish the pieces in two volumes, of one thousand pages each. The first volume was to contain the selections from the first four periods, and the second volume from the last two periods. "An introduction in English will be added to the first volume, dealing with the history of the language and literature, and a glossary of the archaic words with meanings will be put at the end of the second volume." The original plan included provisions for illustrations, and index, and notices of the authors included in the compilation, which would have immensely added to the value and utility of the book. But Mr. Goswami's continuously failing health culminating in his untimely demise did not make it possible to publish the book according to the original plan.

Convenience and bulk dictated the division of the book into three volumes, a scheme which was subsequently adopted by Mr. Goswami in July, 1923. The first volume was to contain the first four periods, the second volume the fifth

period, and the third volume the modern period. The second scheme also underwent slight changes, as the second volume, as it is now printed, contains selections from the fourth period. The printing of the second and third volumes was first undertaken, as the matter for the first volume could not be got ready before all the other volumes were printed off. Sir Asutosh was to write a preface to the third volume, but unfortunately we find only his scheme for the typical selections with special reference to the volumes on Assamese literature inserted at the beginning of the third volume.

Mr Goswami's original idea was to make every volume self-contained, i.e., complete in itself, with preface, introduction, contents, text and glossary. He wrote in a letter from Jorhat, dated July 10, 1923, -"The Preface will give only an account of the preparation and the printing of the book; the Introduction will give the history of Assamese literature showing the progress and development of the language with the distinctive characteristics of the periods dealt with in the volume; and the Glossary would give the archaic words with their interpretations. The modern period being almost devoid of archaic words, the Glossary of the third volume would be necessarily small. In my opinion, this would be a much better arrangement than to have a separate volume of Glossary for all the periods." This would have been certainly the ideal method of publishing the selections, but Mr Goswami's official preoccupations, his gradually failing health, coupled with the inconvenience of printing the book from a distance, did not permit it to be brought out on the lines of modern critical compilations.

I would, therefore, suggest that arrangements should be made for compiling and publishing a supplementary volume which will contain a critical introduction dealing with the history of Assamese language and literature with special reference to the periods into which the selections have been grouped; it should also have illustrations, a glossary, an

errata, and short notices of the authors represented in the selections. Then only will be realised the ideal set forth by the distinguished originator of the scheme when he said,—“The general plan of the volumes will be historical and critical. The selections, if judiciously made, will serve to illustrate linguistic and literary evolution and help to illuminate many a dark corner of social, religious and administrative history. Each volume will be furnished with an introduction, glossary, notes and appendices.” Mr. Goswami’s work suffers by being the first of its kind in Assam; and there are many phases of Assamese language and literature which were lost sight of by the original compiler, and which might be adequately represented in the supplementary volume. The historical and dramatic literature of Assam, which constitutes its chief distinction from the other vernacular literatures of India, might be more amply represented. Selections from works compiled under the commission of the state, such as the treatises on elephants and horses and other similar productions, might also find place in the supplementary volume. New classics which have been raked up by the labours of recent investigators might also be represented in that volume.

As the compilation and publication of the proposed supplementary volume are evidently a matter of delay, we venture to place these selections before the learned world with a short sketch of the life and works of the editor which will naturally illustrate many aspects of Assamese language and literature and throw light on many authors and pieces included in the *Typical Selections*. In lieu of the much desired historical introduction from the pen of Mr. Goswami, which would have given evidence of his vast erudition and life-long acquaintance with the literature of ancient Assam, we insert here a very carefully compiled note on Assamese language and literature by Mr. Goswami and Kai Sahib Padmanath Gohain-Barua. This note was submitted in 1907 to Mr

F. W. Sudmersen, B A., then Principal, Cotton College, Gauhati, who was engaged in compiling a monograph on the Assamese language at the instance of the Assam Government

I am indebted to Sriman Saratchandra Goswami, B A., the eldest of the surviving sons of Mr. Hemchandra Goswami, for placing at my disposal the papers, notes and diaries of his distinguished father

COTTON COLLEGE,
GAUHATI, ASSAM.
September 3, 1929.

SURYAKUMAR BHUYAN.

SRI K. H. ACHANDRA GOSWAMI

ANTIQUARIAN AND SCHOLAR

Born 1872.

Died 1928

SRIJUT HEMCHANDRA GOSWAMI

A SHORT BIOGRAPHICAL SKETCH

The late Srijut Hemchandra Goswami's chief claim to the recollection and gratitude of post-city consists in his life-long devotion to the cause of Assamese literature and history. He pursued his labours in the midst of the heavy duties of an executive officer of the Government, and there is hardly any branch of historical investigation in which he did not actively and ardently exert himself. A born scholar and investigator he was a source of inspiration to all who came in contact with him, and wherever he went, he, by his earnestness and affinity created an atmosphere of learning and scholarship. By the art of gentle persistence of which he was an adept master, he enlisted the sympathy and patronage of high Government officials in the cause of historical research. His personality was of no less consequence than his performance.

Hemchandra Goswami was born on January 8, 1872, at Gaurang Satra, near Golaghat in the district of Sibsagar, Assam. His father Srijut Damodartha Goswami, mazyadar, died at Benares when Hemchandra was only eight years old. His mother Srijukta Ghankanti Devi, now the sole support of the family consisting of two sons and a daughter, was reduced to the verge of despair regarding the maintenance and education of her children. Hemchandra had to remain at home for some time without any school education, but this was the time when he learnt from his mother a large mass of traditional history with which every Assamese, even of the older generation was naturally equipped. The father initiated himself in the reading of manuscripts and committed to memory a large portion of the 'Aar-kosha', the two things which marked the early education of every Brahmin youth.

of those days. When Hemchandra was only thirteen his mother contrived to have him sent to Nowgong to live with a relative of the family for purpose of education.

Nowgong was then the centre of the literary revival which followed the due recognition of Assamese as the language of the schools and courts. The leading figure was Rai Bahadur Gunabhiram Barua, the virtual dictator of the Assamese literature of the nineteenth century. Among the members of the circle were persons whose contributions have mainly formed the nucleus of modern Assamese literature. They were Bholanath Das the poet, Ratneswar Mahanta the antiquarian, Padmahas Goswami the free-thinker, Rudram Bardoloi, Dharmeswar Goswami, Babadeva Mahanta, Balinayan Bara, Narayan Mahanta, Ratnadhara Barua, Chandrahas Bhuyan, Mahadananda Bhattacharyya, Mrs. Padmayati Devi Phukanani and Mrs. Bishnupriya Devi. Being thrown into the atmosphere of Nowgong an impressionable youth like Hemchandra Goswami, whose literary instincts had already been roused to some extent, could not long remain outside its domination and sway. Rai Bahadur Gunabhiram Barua was not slow in detecting the potentiality of the youth, and welcomed the latter's articles in the pages of the *Assam-Bandhu* of which he was the founder and the editor. Mr. Goswami wrote a number of poems in the pages of the same journal which were marked by simplicity of diction and ideas, as a reaction against the prevailing school of Assamese poetry with its outlandish half-Bengali jargon and structure, mainly popularised by the contributions of Bholanath Das.

Having passed the Entrance Examination from the Nowgong High School in 1888, Mr. Goswami joined the Presidency College at Calcutta. He read there for four years but failed to get the B.A. Degree, which was due to his engrossment in the work of the Assamese Language Improvement Society. It was a very critical juncture in the history of Assamese language and literature. Systematic attempts were made

in certain uncritical quarters to brand Assamese as a mere *patois* of Bengali. Assamese youngmen who lived in Calcutta as students took up arms against this humiliation and did all that lay in their power, by carrying on a regular propaganda in the press, to restore to their mother tongue its legitimate recognition as a daughter of Sanskrit, as different from Bengali as English is from Spanish or Italian. They stinted themselves of the meagre allowance remitted from home and conducted two papers, the *Bijuli* and the *Jonaki*, to champion the cause of Assamese and to re-kindle in the minds of all Assamese-speaking people a confidence and interest in their native literature. The resultant effect of this strenuous literary campaign was the failure that attended the University career of several Assamese young men who afterwards distinguished themselves in various spheres of activity. Among them are included men like Srijit Lakshminath Bezbaruha, the premier Assamese man of letters of the present day, Rai Banadur Anandachandra Agarwala, the poet and Superintendent of Police, and Rai Shaib Padmanath Gohain-Barua, special literary pensioner.

Mr. Goswami identified himself with the successful conduction of the *Jonaki* and he wrote a series of articles on the history and development of Assamese language and literature. Though he failed to get a degree he cherished a great love of the Presidency College, and his face glowed with enthusiasm when he spoke of his distinguished Professors F. J. Rowe, W. T. Webb, C. H. Tawney, J. C. Bose and H. M. Percival.

Mr. Goswami's family circumstances did not allow him to remain longer in Calcutta as he had to earn bread for himself and the other members, he being married in the meantime. He served as the Head Master of the Sonaram High School at Gauhati after which he went to Shillong, the capital of Assam, to try his fortune there. He was in the Secretariat for some time where he came in contact

with Mr. (now Sir) Edward Gait, who was then engaged in collecting materials for the purpose of compiling a critical history of ancient and modern Assam. Lt.-Col. P. R. T. Gurdon justly remarks: "Hem Goswami was of great assistance to Sir Edward Gait in his work of historical research in which the former's knowledge of Sanskrit and acumen for digging and delving in a previously unknown field supplied a collaborator with just the equipment that Sir Edward required." The services which Mr. Goswami rendered to Sir Edward have been well appreciated in the letter which the distinguished historian wrote to the present writer soon after Mr. Goswami's death, in which he said, - "It is over thirty years since I saw Hemchandra Goswami. He was then quite a young man, but already took much interest in Assamese history and literature. He helped me a good deal in hunting up references to ancient Kamarupa in the Puranas, Tantras, etc. He also, as you have already noted, collaborated with Col. Gurdon in editing Hemchandra Barooah's Assamese Dictionary. His death will be a great loss to his country."

Mr. Goswami was commissioned by Mr. Gait to translate into English an Assamese chronicle recovered from the family of Juvary Keshavkanta Singha, grandson of Chandrakanta Singha, the last reigning king of Assam. Mr. Goswami's masterly translation of the chronicle which bristled with untranslatable archaisms at once brought him to the notice of the Local Government, and he was appointed on 17th May, 1897, as Sub Deputy Collector, though he was not a graduate. As for Sir Edward Gait he has duly acknowledged Mr. Goswami's services in his Report on the Progress of Historical Research in Assam, published by the Assam Government in 1897.

* Col. Gurdon's letter to the present writer, dated June 19th 1928, published in the *Cotton College Magazine* for February 1929.

As a Sub Deputy Collector Mr. Goswami won the estimation of his administrative superiors. Col. Gurdon, who had an extensive experience of the administration of Assam, refers in glowing terms to Mr. Goswami's career as a Sub-Deputy Collector,—

“ I remember how well he supervised the work of his subordinates at that time and how he met any difficulty with that determination and sangfroid which always distinguished him, for the work of a Sub-Deputy Collector Tahshildar provided no bed of roses in those days, and revenue and settlement duties were full of difficulty more specially at a time when the whole settlement system was reorganised by Sir Bampfylde Fuller. It was about this time that the first re-settlement operations on scientific principles were undertaken in the Assam Valley, when Hem Goswami was easily marked out by the authorities as just the man for settlement work under the new conditions, and I remember how highly the settlement officer, Mr. Barnes, spoke of Hem Goswami's keenness and driving power.”

On May 2nd, 1905, Mr. Goswami was promoted to the Assam Executive Service and appointed Extra Assistant Commissioner or Deputy Magistrate at Gauhati. He was then transferred to Tezpur, where with his old friend Rai Sahib Padmanath Gohain-Barua he evolved many schemes for the improvement of Assamese literature. Mr. Gohain-Barua founded the *Usha*, a monthly Assamese periodical, which established a reputation for chaste and lucid diction, no less for the classical character of the subjects dealt with in its pages. Mr. Goswami contributed a series of articles on several ancient Assamese manuscripts, but the most momentous contribution from Mr. Goswami was his account of the battle of Saraighat, in which the Mogul hordes under Raja Ram Singha were completely defeated by the Ahom forces under the General Lachit Barphukan. The unparalleled heroism of Lachit Phukan, revealed for the first time through

the glowing narrative of Mr Goswami was portrayed in numerous dramas and poems written subsequently. Lachit became a national hero of the Assamese people who found in him a new source of inspiration. Mr Goswami had the gratification of seeing annual celebrations on the occasion of the hero's anniversary and the dedication of several dramas to himself for having brought home to his countrymen a new ideal and a new message. In collaboration with Mr Gohun Barua he compiled a note on Assamese language and literature for the use of Mr F. W. Sudmersen, who was commissioned by the Government to compile a monograph on the origin and development of the Assamese language. Mr Goswami was mainly responsible for the award of a special literary pension to Mr Goham-Barua, the first distinction conferred by the Government upon an Assamese man of letters. The difficulties were many, and when Mr. Goswami broached the subject to Col. Gurdon the latter simply remarked,—"You have given me a very tall order to execute."

One of the recommendations of Mr. Sudmersen was the appointment of a responsible Government officer for the collection of the Assamese Puthis lying forgotten in Assamese families. Mr Goswami in an interview with the Chief Commissioner of Assam showed him several valuable Assamese manuscripts partially destroyed, and pointed out the necessity of taking immediate steps to collect all puthis that might be recovered. Sir Archdale Earle, who several years previous to his connexion with Assam had guided the educational destiny of Bengal as its I.C.S. Director of Public Instruction, acknowledged the urgency of the matter, and Mr. Goswami was, as a matter of course, placed on Special Duty from October, 1912 to March, 1913. He was to act under the guidance of Col. Gurdon, the Honorary Provincial Director of Ethnography. The appointment met with a chorus of approval from all quarters and Mr. Goswami put himself

in earnestness about his new work, for which he was more naturally equipped than for sifting the complications of Civil and Criminal litigation. As a preliminary step, the Sub-Deputy Collectors of the Assam Valley Division were requested to prepare censuses of Puthis in their respective jurisdictions. Mr. Goswami visited the districts of Goalpara, Kamrup, Nowgong, Sibsagar and Lakhimpur, he also paid a visit to Cooch-Behar, where in the State Library a large number of Assamese manuscripts have been deposited since the days of Maharaja Naranarayan, who like his great contemporary Akbar, commissioned a number of Assamese scholars to translate into Assamese the Mahabharata and treatises on Mathematics and Astronomy. Mr. Goswami's visit to the Satras or Vaishnava monasteries of Assam was rewarded by the recovery of a large number of manuscripts in Assamese and Sanskrit, the most remarkable of them being the treatise on elephants, entitled *Hasti-Pitaganara* compiled by a scholar of the court of King Siva Singha, 1714-44. Mr. Goswami's collection included Assamese chronicles, song books, dramas, aphorisms, books on medicine and arithmetic, commentaries on the Bhagavata and Raghu-vamsam, a treatise on the artistic manipulation of the fingers known as *Hasti-muktavali*, an Ahom dictionary, besides the usual cluster of manuscripts found in old Assamese families. The deputation lasted till March, 1913. The manuscripts acquired as gifts or loans were deposited at the office of the Commissioner of the Assam Valley Division, from where they have been since removed to the premises of the Kamarupa Anusandhan Samiti. The next task which occupied Mr. Goswami was the compilation of a descriptive catalogue of the manuscripts collected, for which he was placed on special deputation in August, 1914. He had to write an account of each puthi under the following heads, —name, subject, author, date, description, opening lines, closing lines, colophon, contents, owner, place of deposit, and remarks. The compilation of this volume entailed great

labour upon Mr. Goswami, and it will not be far from the truth that it aggravated the symptoms of his failing health, but as Col. Girdon said, —“The descriptive catalogue of Assamese literature was the work of Hem Gosam's done, and it is on this great achievement that his fame will probably rest and go down to posterity.”

Mr. Goswami played a leading part in the establishment of the Kamrupa Anusandhan Samiti or the Assam Research Society at Gauhati in the year 1912. The growing desire of all the scholars interested in the history and antiquities of Assam to co-ordinate their individual efforts was felt for several years. Mr. Goswami in concert with Mahamahopadhyaya Padmanath Bhattacharyya and Rai Bahadur Kalicharan Sen represented to the Government the extreme desirability of extending its patronage to an institution of that type. Sir Archdale Karle again came up to meet this cultural demand of the province under his administration. Mr. Goswami was seen romping about the antiquarian sites in the neighbourhood of Gauhati in the company of his ardent fellow-workers. Many were the schemes which they took up for execution by the new-born society. A critical edition of the *Yoginitantra* and a collection of the diplomatic letters of the Ahom Court was undertaken by Mr. Goswami himself. He edited for the Samiti the chronicle of the Ahom Rajas recovered from Keshav Kanta Juvaraj. He was in fact the permanent President of the Samiti except at intervals when he was away from Gauhati. His interest in the advancement of the Samiti remained undiminished till the last moment of his life. His ready counsel was a source of inspiration to the younger generation of workers. The translation of the Samiti into a full-fledged museum with a permanent staff and systematic arrangements for collecting relics and finds from all parts of the province, was the dream of Mr. Goswami's life, and his attempt to enter the provincial

Legislative Council in 1926, was mainly inspired by this ambition.

The next phase in the life of Mr. Goswami was his association with Sir Asutosh Mookerjee. Being the foremost antiquarian of Assam his name was already known in literary circles in Bengal. He was one of the chief promoters of the Bangiya Anushilan Sabha of Gauhati, established with the avowed object of disseminating knowledge of the history and literature of Assam. One chief achievement of the Sabha was the popularisation in Bengal of the story of the martyred Assamese princess Jaymati. This Sabha is still existing in the shape of the Gauhati branch of the Bangiya Sahitya Parishat. Mr. Goswami read papers in Bengali on Chaitanya's visit to Assam and on the antiquities of Kamakhya. His home was the resort of all Bengali scholars who came to Gauhati on flying visits. Mr. Goswami had seen Sir Asutosh on several occasions at Bhowanipore. When the latter came to visit the Colleges of Gauhati in March, 1918, as a member of the Calcutta University Commission, he found an opportunity of further extending his scheme of publishing typical selections from Indian literatures, and selected Mr. Goswami to undertake the Assamese section of the work. The whole scheme was discussed by the Senate of the Calcutta University in August, 1918, and Mr. Goswami obtained formal appointment for the work on an honorarium of Rs. 2,000. The University subsequently sanctioned a grant of Rs. 400 for copying the selections from original manuscripts, books and periodicals. After some correspondence with Sir Asutosh Mookerjee, Mr. Goswami settled upon a definite plan of work dividing Assamese literature into six periods. He was fully occupied with this work for more than three years. This gigantic work was carried out in addition to his heavy duties as Extra Assistant Commissioner. The manuscript of the *Typical Selections* was handed over to the University towards the end of 1921. It was approved by the University, but difficulty arose

regarding the expenses of its publication. The University was passing through a financial crisis and the newly organised Vernacular Department had naturally to suffer in spite of the best endeavours of Sir Asutosh. In January, 1922, Mr. Goswami stayed as a guest at the Howrah residence of Mr. Bholanath Barua, an Assamese gentleman who had risen to wealth and eminence by extensive business concerns in India and England. Mr. Goswami persuaded Mr. Barua to come to the rescue of Sir Asutosh in the matter of publishing the Assamese selections. This possibility was pointed out to Sir Asutosh, who motored down to Mr. Barua's one fine afternoon and obtained from the merchant and philanthropist a promise to finance the publication of the Assamese selections. The next day a cheque for Rs. 10,000 reached the hands of Sir Asutosh. The printing of the book was undertaken at the Calcutta University Press, but some difficulty arose owing to the absence of types of some Assamese letters. Sir Asutosh got them cast in a leading Calcutta foundry. The printing of the book went on apace though some inconvenience arose for the distance at which the compiler lived. The printing of the first volume was postponed to the last for obvious reasons, chiefly because it had to contain the introductory matter relating to the entire compilation. Only six parts were published during the life-time of Mr. Goswami, four parts of the second volume and two parts of the third.

The Assam Sahitya Sabha was established in December, 1917, with the object of promoting the cause of Assamese language and literature, on the lines of the Bangiya Sahitya Parishat. After some change of fortune its headquarters were permanently established at Jorhat. The momentous task which the Sabha has undertaken is the compilation of an exhaustive dictionary of the Assamese language to be known as 'Chandrakanta Abhidhan,' to the memory of the late Srijut Chandrakanta Handique, B.A., son of Rai Bahadur Radhakanta Handique, the munificent patron of the compilation. Hemchandra

who had presided over one of its annual sittings, was transferred to Jorhat in October, 1922, and he at once became the friend, philosopher and guide of the Sahitya Sabha, which was then running through a financial crisis. The cause of Assamese literature has always suffered for the absence of a wealthy leisured class, men who have to follow other vocations in life have to work in the field of literature; and every financial project has to be executed by Government support or by contribution from individual donors. Hemchandra approached His Holiness Naradeva Goswami, the Adhikar of Dakshinpat Satra and obtained from him a donation of Rs. 5,000, another Satradhikar, Srijiut Radha Nath Deva Goswami of Mahara Satra made an endowment of Rs. 2,000, to be called "Kamaladevi Trust Fund," after the name of the donor's mother. The object of the latter endowment was the publication of juvenile books. Hemchandra's personality and persuasiveness were mainly responsible for the second gift as well. Mr. Goswami approached His Holiness Kamaladeva Goswami of Auniati Satra and obtained from him a promise for a donation of Rs. 5,000, but the unexpected death of that cultured and philanthropic Satradhikar Gosain could not then materialise the gift.

Mr. Goswami had in the meantime collected the old Vaishnava dramas of Assam, known as *Aukiya nats* and sent them to the press. He also edited the voluminous prose translation of the Bhagavat by Bhattadeva known as *Katha-Bhagavat*.

Incessant literary labours coupled with the sedentary work of a judicial officer had in the meantime produced symptoms of a disease which was responsible for Hemchandra's premature death. He retired from Government service in February, 1923. He proposed to utilise this long-sought leisure in undertaking more arduous tasks. He convinced Mr. H. C. Barnes, I.C.S., M.A. (Oxon.), C.I.E., Commissioner of the Assam Valley Division, of the

desirability of publishing old classics with English translations, representing different phases of Assamese culture. Mr. Barnes accordingly moved the Government for sanction and financial assistance which were readily obtained. The editing and the translation of the classics were entrusted to responsible scholars, under the general direction of Mr. Goswami, and the books selected were, — *Hast-cidyarnara*, *Kamaratna tantra*, *Paundya-kalpa-tara*, *Dak bhanita*, *Kitabul manjari*, historical letters, *Ghora-Nidan* and two Assamese chronicles. But during Mr. Goswami's life-time only one book *Kama-ratna-tantra* could be sent to the press. The book has now been published.

Mr. Goswami's well-deserved retirement and rest were converted into a period of strenuous labour. He became the director of one or two local banks at Gauhati, and proposed the publication of a periodical from Nalbari. In November, 1926, he stood as a candidate for election to the Assam Legislative Council from the Golaghat constituency, but was defeated by his Swarajist rival.

While a student of the Presidency College, Mr. Goswami had married Srijukta Bamasundari Devi, the daughter of Kesavchandra Sarma Barua of the Rasendra-Barua family, who were hereditary physicians of the Ahom monarchs. The children of the marriage were Kiranchandra Goswami now deceased, Saratchandra Goswami, B.A., Prafullachandra Goswami, Tarunchandra Goswami and three daughters Muktabala Devi, Hiraprabha Devi and Kamalakumari Devi.

On the 13th of December, 1927, Mr. Goswami's eldest son Kiranchandra who was opening a tea-garden in the Golaghat sub-division died of pneumonia leaving a young and childless widow. Hemchandra's mother, long confined to bed, followed her grandson in February, 1928. Towards the end of April, 1928, a diabetic carbuncle appeared on the face of Hemchandra, and after two weeks of suffering he breathed his last in the morning of May 2, 1928. His

remains were cremated at the foot of the Kamakhya Hill, facing the vast expanse of the Brahmaputra river.

The death of Hemchandra Goswami has created a void which it is very difficult to fill. His earnestness and infinite capacity for work are best revealed in the books or articles he edited or compiled. The keynote of his life was his intense patriotism which manifested itself in an indomitable desire to dig up the past glories of Assam and place them before his countrymen as a stimulus and inspiration. His Gauhati house was the rendezvous of scholars who happened to visit Assam. We had seen there Sir Prafullachandra Roy, Mr. Kasi Nath Dikshit, Dr. D. R. Bhandarkar, Prof. G. Tucci and Sir Devaprasad Sarvadikary, all listening rapturously to the antiquities and civilisation of ancient Kamarupa from the lips of the Assamese savant. The gorgeously illustrated manuscript of *Haati-vidyarnava* was shown by Mr. Goswami to Dr. Rabindranath Tagore and Mahatma Gandhi. Lord Reading, to whom this manuscript was shown by Mr. Barnes, expressed great delight on seeing this marvellous specimen of Assamese painting and scholarship. Mr. Goswami's object in exhibiting these rare tokens of Assamese civilisation to distinguished visitors to Assam was to raise their estimation of his much abused and misrepresented countrymen.

Literary Works.

The literary career of Hemchandra Goswami spread over a period of forty-five years commencing from his school days at Nowgong under the irresistible association of Rai Bahadur Gunabhiram Barua. Mr. Goswami's literary performance is in the main critical and editorial, though in his earlier years he wrote verses with considerable ease and spontaneity. He was chiefly engaged in supplying the raw materials with the help of which 'constructive and scientific

criticism may be undertaken in future when more materials will be forthcoming. He was bewildered at the sight of the immense mine of sources and data for a history of Assam and of Assamese language and literature. Large numbers of manuscripts representing the culture and civilisation of Assam are lying untraced and forgotten in the archives of Assamese families besides numerous inscriptions and archaeological relics scattered throughout this heavy land of Kamarupa. The first task of the historical pioneer in Assam is to collect the data now readily available but which will be effaced during the course of a few decades. Hemchandra's performance has the risk of being superseded by the more critical, scientific and academic attempts of future workers; but their value will lie chiefly in the fact that they have been able to rouse and maintain a sustained interest in historical investigations in Assam. The achievement of the pioneer or spade-worker is as laudable as that of the constructive historian, the latter being impossible without the former. The pioneer is a martyr to his cause while the fortunate reconstructor reaps the fruit of his earlier path-finder's labours. While the majority of his countrymen remained deeply engrossed in worldly pursuits, Hemchandra's life was dominated by an overwhelming, if not fanatical, zeal for research. He had to create his own facilities. The arduous duties of a judicial officer could not hold him back from the performance of what, he thought, was his life's mission. He will live in the grateful remembrance of posterity, not as an efficient revenue officer or magistrate, but as an earnest and zealous Assamese worker whose patriotism was primarily directed towards the revivification of the glorious past of his motherland. The regrettable spectacle of Hemchandra poring over official files or over the contending versions of deponents,—Hemchandra who by his natural equipment and taste could perform tasks of more enduring and permanent importance—was nothing short of a national calamity.

* * *

The first appearance of Hemchandra before the public was with an article on agriculture contributed to Rai Bahadur Gunabhiram Barua's *Assam-Bandhu* for February-March, 1885, of which Mr. Goswami himself wrote on the copy of his own volume,—“This was my first Assamese composition when my age was thirteen years and I was reading in the fifth class of Nowgong Government High School.” In this piece the young author deplored the abandonment of agricultural pursuits by the educated middle class of Assam. The style is direct and earnest in tone. This was followed by a number of poems published in the same magazine. These poems have been incorporated in his collection of juvenile verses published in 1907 under the title *Phular Chaki*, literally a nosegay of flowers. The pieces do some credit to a young lad in the early teens.

Mr. Goswami's historical contributions are mainly embodied in the books he edited, and in the occasional papers he wrote to Assamese periodicals. We give below short notices of his more important works with the belief that they will afford us glimpses into certain phases of the history of Assamese literature.

Hemakosha.—Hemchandra Barua, one of the founders of modern Assamese literature died in 1896 leaving unpublished his dictionary of the Assamese language, known as *Hemakosha* after the name of the distinguished author. The manuscript of this voluminous compilation was handed over to Lt-Col. P. R. T. Gurdon by the late Dulalchandra Chaudhuri. Mr. Gait, realising the importance of the work moved the Government for having it published at their expense. Sir Henry Cotton, the then Chief Commissioner of Assam, granted a sum for the purpose. During the earthquake of June 1897, the buildings of the Government Press at Shillong were completely destroyed, and Mr. Gait had to rescue the manuscript of *Hemakosha* from below a heap of debris. Col. Gurdon and Mr. Goswami jointly undertook the editorial responsibility.

The coadjutors were engaged in this work for many months in addition to their ordinary official duties. "This important work," writes Col. Gurdon, "occupied us for many months and gave us plenty to do, the revision and editing being undertaken by both of us in addition to our ordinary duties. While engaged, Hem Gosain and I were naturally much thrown together, and many were the talks we had over the antiquity and beauty of the Assamese language and Assam historical research." Hemchandra was entrusted with the editing of the vernacular portion of the work, and the fact that *Hemakosha* has served as the only authority for the spelling and meaning of Assamese words during the space of nearly thirty years since its publication in 1900 pays a glowing tribute to the careful compilation and editing respectively of the earlier and the later Hemchandra.

Darrang raj-vamsavalī.— This is a metrical chronicle of the descendants of Biswa Singha, the founder of the Koch dynasty, who established themselves as rulers in Cooch-Bihar, Bijni, Darrang and Belitola. The book was composed by Suryyakhari Daibajna during the latter part of the eighteenth century under the patronage of Samudranarayan, Raja of Darrang. The original manuscript embellished with copious illustrations was examined by Mr. Gait who wrote an account in the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* for 1893. Mr. Goswami recovered the book in 1912 from Kumar Khagen-dranarayan of the now *fameant* Darrang Raj family. The book was edited by Mr. Goswami and published by the Assam Government in 1917. The language of the book is refined and artistic, and the handling of the materials systematic and picturesque. Apart from the general history of the Koch rulers down to Balinarayan, *alias* Dharmanarayan, brother of Parikshit, grandson of Cilarai, the interest of the book centers round the vigorous description of the victorious expeditions of Suklathwaja or Cilarai, and the construction of the Kamakhya temple at Gauhati by an architect named

Megha Mukdam under the orders of King Naranarayan of Cooch-Behar. The King was a reputed patron of scholars, poets and saints, and his commissioning of the erudite pundits of the land to translate Sanskrit masterpieces into Assamese for "the edification of Sudras and females and of Brahmans at a later age" has its counterpart in a similar attempt made by his great contemporary Akbar. King Naranarayan summoned all the scholars of Gauda and Kamarupa and commanded them to compile new treatises or translate specific classics. Purushottam Vidyanagis was entrusted with the compilation of a grammar entitled *Ratnamala-nyakaran*, Rama Sriswati was to translate the entire Mahabharata, the Ramayana and the eighteen Puranas; Sankar Deva was asked to translate the twelve cantos of the Bhagavata, Sridhara compiled a popular treatise on astronomy; and Bakul Kayastha was to render *Lilavati* into Assamese. The description of the above attempt of the King for the cultural regeneration of his countrymen is not an artistic device to bring in all the poets and scholars of Naranarayan's time together in one canvas. It is a historical fact and has been corroborated by the independent testimony of the writers themselves who have all acknowledged their gratitude to the royal patron in the colophons of their respective works. This measure of King Naranarayan places him on the same line with Alfred, Akbar and Sir Asutosh Mookerjee. The *Darrang-raj-vamsaval* has been an invaluable source-book for all studies connected with the early history of the Koch rulers.

Latha-Gita—This is a prose rendering of the Gita by Baikunthanath Kaviratna Bhagavata-Bhattacharyya commonly known as Bhattadeva, a contemporary of Sankar Deva and a learned exponent of the Vaisnava cult. His descendants are still holding charge of two notable monasteries of Kamrup, Patbausi Satra and Biahkuchi Satra. Bhattadeva was also the author of the Assamese prose translation of the

Bhagavata, known as *Katha-Bhagavata*, the word *Katha* being prefixed to titles of books written in prose as distinguished from verse. *Katha-Gita* is a monument of religious Assamese prose which has a conventional Sanskritic ring and a marked affinity to the artificial diction of old Assamese poetry. The style though not racy has a majestic simplicity of its own. At the end of every chapter the author has inserted a brief peroration pointing to the glory of Srikrishna and urging all men and women to attain salvation through the adoration of Srikrishna. Mr. Goswami published this book with his introduction in 1918. Sir Prafullachandra Roy, who presided over the Tezpur session of the Assam Students' Conference, marvelled at the antiquity of Assamese prose literature and recorded his impressions in a language worthy of the scientist and patriot,— "Indeed the prose Gita of Bhattadeva composed in the sixteenth century is unique of its kind. I had an opportunity of coming across an excellent edition of this book which we owe to the patriotism and scholarship of Pandit Hemchandra Goswami. It is a priceless treasure. Assamese prose literature developed to a stage in the far distant sixteenth century which no other literature of the world reached except the writings of Hooker and Latimer in England. There has been a controversy for long about the independence and identity of the Assamese language. This is extremely foolish. This is due, I hold, to the provincial patriotism and the national conceit of the Bengalees living in Assam. The *Katha-Gita* shows clearly that the Assamese literature developed to a standard in the sixteenth century which the Bengalee literature had reached only in the time of Iswar Chandra and Bankim Chandra. In fact, if some Assamese scholars now get up and say that it is the Bengalee who has borrowed his prose from Assamese literature and enriched his own, it will be very difficult to dislodge him. I think the question may now be considered as solved and settled for good. I say this not as a representa-

tive Bengalee but as the ex-president of the Bengal Literary Conference."

Sir Asutosh Mukerjee's opinion was equally gratifying,—
 "The people who could write Gita in such prose in the sixteenth century was not a small people."

Purani Asam Buranji.—In 1922 was published *Purani Asam Buranji* under the auspices of the Kamarupa Anusandhan Samiti. Mr. Goswami supplied the introduction and the editorial paraphernalia. The manuscript of the chronicle was recovered from the family of Yuvaraj Keshav Kanta Singha, grandson of Chandra Kanta Singha, the last reigning King of Assam. This particular volume dealing with the history of the Ahoms from King Sukapha to King Gadadhar, A.D. 1228-1696 is one of the many Buranjis which are a distinctive feature of Assamese literature.

The editor points to some of the characteristic aspects of Assamese Buranjis. He refers to the regrettable loss of an Assamese chronicle of Bardhaman which he proposed to publish and which was exhibited in the Gauripur session of the Uttar Banga Sahitya Sammilan. It may be mentioned that *Purani Asam Buranji* published by the Kamarupa Anusandhan Samiti, is the first Assamese Buranji or chronicle to see the light of day.

Typical Selections from Assamese Literature.—This voluminous compilation was undertaken at the instance of the late Sir Asutosh Mookerjee in execution of his extensive scheme for promotion of the study of the Indian Vernaculars in the Calcutta University. The work was commenced in 1918 soon after Sir Asutosh's visit to Gauhati as a member of the Sadler Commission. The whole range of Assamese literature has been divided, for the purpose of this compilation, into six distinctive periods, viz., the lyrical period or *Giti-yuga*, the period of mantras and aphorisms or *Mantra-arn-bhanita yuga*, the pre-Vaisnavite period or *Prak-Iaisnava-yuga*, the period of extension or *Vistar-yuga*, and the modern age or the

Tarlaneta-yuga. The original plan adopted in consultation with Sir Asutosh included the insertion of a historical introduction, a glossary of archaic terms and short notices of the authors selected, but the death of the editor when only the second and the third volumes had been published and the first volume was in the press made the insertion of the proposed editorial matter an impossible task. As a pioneer work undertaken by a man of Mr Goswami's limited leisure, it does credit to the editor and will serve as the necessary basis for the comparative study of the history of Assamese language and literature, though a future work of the same type may benefit by the unavoidable deficiencies of Mr. Goswami's performance. It may be mentioned that Mr Goswami's own contributions have been inserted in the third volume of the "Typical Selections," Part 2, pages 527 to 564. The original plan was to bring down the selections to the date of compilation, but it was modified with a view to include writers up to the end of the nineteenth century.

Kama-ratna-tantra.—The publication of this book was undertaken in execution of the Assam Government scheme to translate representative Assamese classics into English. Assam, the reputed home of the Tantras, has a large assortment of manuscript specimens of old Tantric literature, and Hemchandra could not do better than select this *Kama-ratna-tantra*, the prescriptions of which are still adopted by some sections of the Assamese on purposes laid down. According to the editor, "the book describes how by incantations and other methods a man as well as a woman can be subdued, attracted, made hostile, paralysed, killed, freed from evils, excited and so on. It gives the methods to be adopted for the performance of the above facts in the forms of medicines, *mantras* and *yantras*." The Tantra prescribes the remedies necessary, among others, for the following objects,—subduing of wives, subduing of husbands, preven-

tion of sleep, causing quarrels, protection of crops, success of one's speech, besides other objects verging on the side of obscenity, which made the editor write,—“To an ordinary eye the book will appear full of indecencies but in the light of science everything will appear instructive and illuminating.” Mr. Goswami used to repeat the story how Mr. Barnes at once welcomed the idea of printing the book saying,—“This book must be published,” when Mr. Goswami pointed out to him the recipes for taming refractory wives and shrews. It is not surprising that Assam where the magical patents prescribed in this Tantra were practised, should be known to the rest of India as a land of witchcraft and black arts.

In accordance with the general plan of this series, the English translation is inserted on the page facing the corresponding Assamese text thereby rendering the book highly helpful to foreign scholars who want to master the peculiarities of the Assamese language as employed in technical purposes.

The manuscript of *Kama ratna-tantra* was recovered from the Na-Gosain family of North Gauhati, who were *gurus* of the Assam Rajas. Mr. Goswami supplied the preface and the foreword which are dated April 17, 1926. The book has been printed at the Assam Secretariat Press, and published posthumously in May, 1929.

A Descriptive Catalogue of Assamese Puthis. This book contains a descriptive account of the puthis collected by Mr. Goswami during his deputation in 1912-13, and it is being published from the Calcutta University Press at the expense of the Assam Government. The first part, pages 1 to 184, deals with Assamese manuscripts, and the second, pages 187 to 258, with Sanskrit puthis. This catalogue was compiled during a short period of deputation commencing from August 1914. Every manuscript is described under the following heads, name, subject, author, date, description,

the opening lines, the closing lines, colophon, contents, owner, place of deposit and remarks. The compilation of the details under the above heads was a work of unceasing labour, and the words of Lt-Col. P. R. T. Gardon who was associated with the collection of the manuscripts and the preparation of the catalogue may be quoted,—"The descriptive catalogue of Assamese literature which is, I believe, still in the press, was the work of Hem Gosain's alone, and it is on this great achievement that his fame will probably rest and go down to posterity." Though Mr Goswami did not live long enough to write a constructive history of Assamese literature, the mass of valuable information supplied in this catalogue will serve as the foundation for all such endeavours in future. The book records the result of Mr. Goswami's life-long acquaintance with old Assamese literature. It also affords scattered glimpses into the political history of Assam which had always a close relationship with the progress and development of its language and literature.

Ankiya Bara-nat—The antiquity of Assamese dramas as well as its historical literature is a feature conspicuous by its absence in Bengal. The early Vaisnava poets in imitation of their Maithili forerunners and compatriots adopted numerous devices for the popularisation of their creed. Sankar Deva translated *Bhagavata* and other classics glorifying Srikrishna, while his chief apostle Madhava Deva busied himself in interpreting and expounding the cardinal principles of his master's creed. Sankar Deva introduced the custom of singing religious hymns to the accompaniment of musical instruments and of reading aloud to a devoted audience portions of religious and semi-religious classics. One of his most momentous innovations was the propagation of his faith by the spectacular appeal of dramatic performances, an idea which he might have seized during his extensive travels in Behar and Orissa having seen the enactment of

Vidyapati's dramas, the Assamese poet being much junior in age to his Maithili contemporary. Thus in Assam as in Europe motives of religion led to the birth of the drama. Sankar Deva was himself a master of music and of the histrionic art, and like the great Shakespeare, took part in the acting of his own dramas.

The volume *Ankiya Baranai* is a collection of twelve dramas written by Sankar Deva and Madhava Deva, viz., *Kalia daman*, *Patunpreasad*, *Rasa-krida*, *Rohini-baran*, *Sriam-rijay*, *Parijat-haran*, *Arjun-bhojan*, *Chordhara Jhumura*, *Bhumy-lutara*, *Pimpata-guchua*, *Bhojan-cyarahara* and *Sri-krishna-janno*. The language of these dramas presents a curious mixture of Maithili and Assamese. Songs are closely interspersed, and the original Sanskrit texts on which a particular scene is based are inserted in apposite places with simple renderings in Maithili-Assamese. The Sutradhar introduces the main theme of the drama, as well as the scenes and characters as they come along. The illusion is maintained by the preponderance of music, the archaic ring of the diction and the sacred character of the subjects treated.

The popularity of the Vaisnava dramas has continued till this day. They are popularly known as *Bhawanas* and are acted in the *nam-ghars* or houses of public gathering attached to every Assamese Hindu village. The anniversaries of the saints and the major *tithis* of the year are occasions when these plays are enacted in the public halls without the aid of a stage or scenes. They are also performed on secular occasions which necessitate a large congregation of individuals, such as marriages and *sraddhas*, in temporary sheds erected for the purpose close to the residences of the families who perform the ceremonies. The Ahom monarchs honoured distinguished visitors to their courts by inviting them to the performance of Bhawanas arranged for that sole purpose. A stranger paying even a flying visit to any Assamese village will hear the music of drums indicating that rehearsals are

going on for some dramatic entertainment. It has been customary with the Vaisnava Sadradhikars of the Assamese monasteries to give token of their learning and religious zeal by first composing a drama before they are formally ordained as pontiffs.

Mr. Goswami sent his collection of dramas several years before his death, but they have not seen the light of day as yet on account of the delinquency of the Calcutta press of which every Assamese publisher of books is an invariable victim.

Katha-Bhagavata - Mr. Goswami sent this second work of Bhattadeva to the press several years ago, but the voluminous character of the book will necessarily take many more years before it sees the light of day. Sankar Deva translated the Bhagavata into Assamese verse jointly with Ananta Kandali, while Bhattadeva rendered the same into simple and majestic Assamese prose thus laying the foundation of the *Bhagavati Dharma*, another name of the Vaisnava creed as it obtained in Assam through its principal sponsors. The diction of the *Katha-Bhagavata* is no doubt artificial and far removed from the actual language spoken by the people. It has great affinity to the artistic diction of Assamese Vaisnava poetry which is familiar to every Assamese Hindu, the reading aloud of Vaisnava classics to a devoted audience being universal in Assam. Even the uninitiated and illiterate Assamese peasant can follow the stories of the *Katha-Bhagavata* and draw morals from them. The Bhagavata had thus a great influence in humanising the Assamese people and educating them in the cardinal principles of religion and morality as propounded through the life and teachings of Srikrishna. *Katha-Bhagavata* when published will be of interest to all scholars of Eastern India on account of its linguistic catholicity, inasmuch as it can be followed by any man of Orissa and Behar, not to speak of Bengal and Assam.

Publications in Periodicals — Among the most important of the contributions of Hemchandra to the vernacular periodicals mention may be made of the following :

1. Presidential speech delivered at the fourth session of the Assam Literary Conference, published in *Chetana*, Volume II, No. 5, pp. 431-440. The author describes the inter-relationship between literature and national advancement, and the wealth and variety of ancient Assamese literature, with suggestions for the recovery and publication of ancient Assamese classics.

2. Presidential speech delivered at the seventh session of the Assam Students' Conference, published in *Milon*, Volume I, No. 1, pp. 9-17. The address dealt with the educational ideals of the East and the West, and the pursuit of literature by students.

3. Essays on old Assamese manuscripts, published mainly in the first and second volumes of *Usha*. The books described were,—*Santa-akhyan* or the story of the saints, by Viswanath, detailing the various sects of Vaishnavism, their founders, and the principal Satras or monasteries representative of the sects, *Chaitanya-patal* in Assamese prose by Srikrishna Bharati, describing the excellence of Chaitany's creed, and the reformer's alleged visit to Kamarupa, *Govinda-charit* by Bhavananda Misra, a metrical biography of Govinda Thakur, a disciple of Madhava Deva, and a propagator of the Vaishnava creed in Darrang, *Chandi* written by Ruchinath Kandali during the reign of Rudra Singha, A.D. 1696-1714; *Sial Gosair Puthi*, written by Kaviraj Dairajni during the reign of Madramanayan, Raja of Darrang, describing the life of Dharmadeva whose son was brought up in the den of a jackal in the first year of his infancy. Two more papers were contributed to the third volume of the *Usha*, one on *Karya-sastra*, an Assamese translation of the *Hitopadesa*, and the other on *Santa-muktavali* dealing with the lives of several Vaishnava saints. Mr. Goswami also wrote two more illuminating

papers on Mathura Kundali, in *Chetana*, Volume IV, and the other on Hemvati Saraswati, in *Mitra*, Volume II, the two poets being predecessors of Sankar Deva, who acknowledged his obligations to the first in lines which have been immortal like Dunbar's tribute to Chaucer and Shakespeare's more famous one to Marlowe.

4. A short history of Assamese language and literature was compiled by Mr. Goswami when he was a student of the undergraduate classes of the Presidency College. This was read at the second anniversary of the Assamese Language Improvement Society, Calcutta, held under the presidency of Rai Bahadur Gunabhiram Barua, and published as a serial in the *Jamuk*, Vol. III. The author pointed out the three distinctive stages in the history of Assamese literature, which have been elaborated for the purpose of the "Typical Selections" into six periods. According to the earlier division the first period ranged from the earliest times to Sankar Deva; the second from Sankar Deva to the British occupation of Assam; and the third is the modern period characterised by the influence of the western contact. The author describes the salient features of each age and concludes with an appreciation of the two leading litterateurs of the day, Rai Bahadur Gunabhiram Barua and Hemchandra Barua. This portion has been incorporated in *Asamiya Sahityar Chanak*, Volume III, part 2, pages 527-542. This series of articles represented the first systematic attempt to trace historically the growth of Assamese language and literature, and gave early promises that its author was a competent person to undertake investigations on the subject, and they have been justified by the subsequent achievements of Mr. Goswami.

5. Another valuable contribution of Mr. Goswami was the publication of the texts of some old Assamese copper-plate and rock inscriptions with historical prefaces. The bulk of these articles was contributed to the seventh and eighth volumes of *Alochan*, and included the texts of the inscrip-

tions at Vasisthasram, Chuliparvat, the Barphukan's Dopdar or Darbar Hill, the Barphukan's Victory Pillar, Sukreswar Temple, Sundhara Fort, Sulteswar Temple, Rudreswar Temple, Phatisal Dhar or the western entrance of Gauhati, Kanubarsa-hoi Bhek, Durga Temple, Janardan-Phalgutsav Temple. In 1925 Mr. Goswami recovered a second copper-plate of King Indrapala from a villager in Kamrup, the first one being published in the Journal of the Asiatic Society of Bengal by Dr. Hoernle in 1897. It is now in the worthy hands of Mr. K. N. Dikshit who is engaged in its decipherment.

6. Another contribution of great importance was the publication of the texts of some historical epistles exchanged between the Ahom court and the courts of Cachar and Jaintia. They were published as a serial in the seventh and eighth volumes of *Banhi*. They embody specimens of the diplomatic diction and court language of the time, whereas the letters addressed by the Cachar and Jaintia Rajas have an additional importance as they are written in Bengali prose, though somewhat quaint and adulterated. Before his death Mr. Goswami was engaged in the translation of the historical letters in execution of the scheme inaugurated by Mr. Barnes and himself.

7. Besides the above Mr. Goswami also contributed a number of historical articles to periodicals. He wrote on Chaitanya in Assam and on the construction of the Kamakhya temple in the twenty-second volume of the Bangiya Sahitya Parisat Patrika. His description of the battle of Saraghat where the Assamese troops under Lachit Phukan routed the Mogul army under Aurangzeb's general Ram Singha, Raja of Amber, was published in the first volume of the *Usha*. It was an epoch-making contribution reminding the Assamese of the heroism and chivalry of which their ancestors were capable. Mr. Goswami also translated into Assamese Mr. (afterwards Sir) Bampfylde Fuller's *Land-Revenue Policy of the Govern-*

ment of India, and it was published by the Assam Government. He translated with Lt Col Gurdon the story of the Prodigal Son in standard Assamese for Dr Grierson's *Linguistic Survey of India*. Mr Goswami also wrote an introduction to the first edition of the present writer's *Life of Lamduran Boromah*, published in 1920. He gave there a short account of the biographical literature of ancient Assam, and referred particularly to the biography of a female saint named Ar-Lakshmi.

Conclusion—Thus lived and worked Hemchandra Goswami, affable and inspiring in personality, versatile and catholic in scholarship, undaunted and unflinching in the service of his country's history and literature, an ardent patriot, a true Indian and a truer Assamese. Diverse are the ways of serving one's motherland, and Hemchandra's mission was to make his countrymen realise their past greatness specially in its cultural aspects, and this he regarded as the stepping stone to the revival of his country's consciousness and all endeavours for its regeneration. Inspired by this noble ideal Hemchandra worked unceasingly for its realisation, devoted all his leisure which his heavy official duties could permit, sacrificed his health and comfort, worked when others slept, and died before his time and before his life's goal was finally reached. But he awakened his countrymen to a phase of patriotism which posterity will not let willingly die. He has sown the seeds of possibility which in time will yield a rich harvest to the delight and amazement of all beholders. When Assam will be culturally discovered by Bengal and the rest of India, Hemchandra's contributions will serve as guide-posts suggesting lines of research and investigation. To repeat the words of Lt Col P. R. T. Gurdon, "truly a great and good man has passed away and one whose place it will be extremely difficult to fill."

COTTON COLLEGE,
GAUBATI, ASSAM.
3-9-1929.

}

SURYAKUMAR BHUYAN

A NOTE ON ASSAMESE LANGUAGE AND LITERATURE.

BY SRIJITS HEMCHANDRA GOSWAMI AND PADMANATH GOHAIN BARUA

[The following concise and succinct note on Assamese language and literature was compiled by Srijits Hemchandra Goswami and Rai Sahib Padmanath Gohain-Barua, and was submitted in 1907 to Mr F W. Salmersen, B A (London), Principal Cotton College, Calcutta, and sometime Fellow of the Calcutta University, who was then engaged in writing a short monograph on the Assamese language for the Government of Assam. The covering letter over the signatures of the two elaborators, dated Tezpur July 8, 1907, ran as follows,—“ We beg to forward herewith a note on the Assamese language and literature as requested in your letter of the 8th May, 1907. In the preparation of this note a number of authorities had to be consulted which will explain the delay.” Mr Salmersen, before he left Calcutta for good in December, 1906, handed over to me the typewritten manuscript of the original note with Mr Goswami's corrections and additions, saying it would be of use to me in future.]

Mr Salmersen's book was published by the ARAM Government in 1908 under the title *Notes on the Assamese Language*. Though small in bulk it helped in dispelling many of the erroneous notions relating to the identity and status of the Assamese language, and practically set at rest the controversy which had long tended to undermine the very existence of that sweet and dignified speech. Mr Salmersen's opinions and suggestions couched in his characteristically terse and vigorous style drew the attention of the powers that be, and were partly responsible for the inclusion of Assamese in the list of the Indian Vernaculars up to the B A stage of the Calcutta University.

The two writers of this note are men of outstanding position in the domain of modern Assamese literature. Mr Gohain-Barua is the author of a large number of Assamese historical dramas as well as of vernacular text-books, and is the first Assamese man of letters to receive a special literary pension from the Government. Though the present note of Messrs. Goswami and Gohain-Barua was written long before the former's

decease, before he had access to the Assam manuscripts he collected during his deputation in 1871-72 and before he studied them minutely and systematically for preparing his *History, Syntax, and Assamese Literature* and his *Descriptive Catalogue of Assamese Manuscripts*, it has an intrinsic value of its own, as it contains the trained and careful opinions of two very respectable and eminent Assamese literateurs whose names are bound to go down to posterity, and because in the absence of the constructive and critical history of Assamese language and literature from the mature pen of Mr. Goswami which was to adorn the first volume of his *Typical Selections*, this note affords the nearest available approach to what he would have written. We have here opinions which he might subsequently modify or retain. But the broad and general outline which he adopted in this note was virtually followed by him in the divisions of the periods for the *History, Syntax, and Assamese Literature*. Having regard to the length of time that intervened the completion of this note and the death of Mr. Goswami, it is however, evidently necessary that his opinions and statements in certain places should be treated with due caution and discrimination before they are accepted or declared as his last word — *S. K. Bhuyan.*]

ON ASSAMESE LANGUAGE AND LITERATURE.

1. THE EARLIEST BEGINNING OF THE LANGUAGE.

The Assamese language, which belongs to the Eastern Group of the Indo-Aryan vernaculars, is a direct descendant of the Sanskrit language, which was the speech of the first Aryan settlers of the Brahmaputra Valley. Rev. Mr. Brown, an eminent scholar and the first grammarian of the Assamese language, has ascertained after a careful examination of the language, that no less than 63 per cent. of its words are derived from Sanskrit.¹ No doubt its vocabulary has an

¹ Rev. Nathaniel Brown who founded a branch of the American Baptist Mission in Assam in 1820, was a great authority on Indo-Chinese languages as well as Assamese, as evidenced by his extensive contributions to the J A S B. In his biography written by Mrs. Brown we read,—“Mr. Brown admired the Assamese language, its open agreeable vocalisation, its picturesque Sanskritic characters, its quaint inflections and idioms, became a most native to him. Above all he delighted in its marked family likeness to the European tongues. He vindicated its independence of Bengali, and maintained its legitimate descent from the ancient Sanskrit.”—*S. K. B.*

infusion of Non-Aryan words picked up from the neighbouring tribes, but that has in no way affected the structure of the language, which has remained always Aryan. To ascertain the beginning of the language, therefore, we must go back to the time when the first Aryan settlement took place in the country. The ancient history of Assam has yet to be written, and what goes by the name of its history helps us but little in fixing the date of the earliest Hindu colonisation with any degree of certainty. But from the mention of the Kingdom of Pragjyotisha in the great epics of India, and in several Puranas of great antiquity, it can fairly be presumed, that this valley was long known to the great Hindu race, and so its fertile soil and the inferiority of its original inhabitants and their want of religion could not have failed to attract the early attention of the adventurous Hindu warriors and priests, as affording the best field for their action. In fact, some copper-plates are still extant recounting a long line of kings, who ruled over Kamarupa, descending from Bhagadatta, the contemporary of the great Yudhishthira.

The first authentic account of ancient Kamarupa has been left by Huen-Tsang, the Chinese traveller, who visited the country in 640 A.D. He found abundant Deva temples, the people adoring and sacrificing to the Devas, and having no faith in Buddha; he found the manner of the people simple and honest, their nature very impetuous and wild, and their memories retentive. Then, the reigning King was Kumar Bhaskaravarman, and from the time that his family seized the land and assumed the government, there elapsed a thousand generations, so the Buddhist pilgrim says. Men of high talent from distant regions seeking after office visited his dominions. *The language of the people differed a little from that of Mid-India.* This account

* Dr. Benoit Kumar Chatterjee is of opinion that this 'differing a little' as noticed by the observant pilgrim may have reference to the modifications of Aryan sounds first

corroborates the fact that the country enjoyed the influence of Hinduism from long before the visit of Huen-Tsiang. Mr. Gait has stated in his *History of Assam*, 'The Indian King Samudra who according to Porlong was ruling in Upper Burma in 105 A.D., must have proceeded thither through Assam, and so must the Hindus who led the Tchampas or Shans in their conquest of the mouths of the Mekong in 280 A.D.' From this Mr. Gait infers that "it is, therefore, by no means improbable that other adventurers found their way at a still earlier period to Northern Bengal and Assam." All these things point to a very early settlement of Hindus in Assam. Mr. R. C. Dutt, in his *Ancient India*, has collected evidences to prove that Hindu settlement extended over Bengal and Orissa sometime between 500 and 200 B.C. It is probable that the Hindus came to Assam before that time, as the fertile highlands of Assam must have had greater attractions for them than the swampy plains of Bengal. The Hindus of Assam claim to have come here from Mid-India and not from Bengal. Their language also corroborates this view. Dr. Nicholl, on page 72 of his *Assamese Grammar* has correctly observed that "Assamese is not, as many suppose, a corrupt dialect of Bengali, but a distinct and a co-ordinate tongue, having with Bengali a common source of current vocabulary. Its Sanskrit did not come to it from Bengal, but from the Upper Provinces of India—this, all who carefully examine the matter will readily admit."

The Chinese pilgrim discovered little difference between the language of the people of Kamarupa and that of Mid-India. In many matters social and religious, the Hindus of Assam resembled more the people of Northern India than

brought about in the Magadhi Prakrit or Apabhramsa dialect current in Kamarupa with its predominantly Tibbeto-Burman population wherefrom the modified pronunciations might have spread to the contiguous tracts of Bengal, where, however, they do not seem to have become regularly established in the way they have done in Assamese. Vide Dr. Chatterji's 'Origin and Development of the Bengali Language,' Vol. I, p. 79.—S. K. B.

the people of Bengal. The Assamese Hindus recognise the authority of the Benares school of Pandits, whereas the Bengal Hindus submit to the authority of the Naliya school. Mitakshara was the law which regulated the division of property in Assam, whereas the Dayabhaga was the law of Bengal.

The court language of the Hindu kings of Kamarupa was always Sanskrit, and all the businesses of the state used to be transacted in that language. The written language of the people also remained Sanskrit for a very long time; they, however, being cut off from their parent stock and having been confined in a valley their speech gradually changed forms, till at last it was stereotyped into a separate tongue. This, of course, did not happen in a day or at a particular moment, but the process of change went on and on till at length it gave birth to the Assamese language.

2. ITS EARLIEST LITERATURE, PUTHIS, NAMES OF CHIEF AUTHORS

The Assamese language, though it existed from a very long time as a separate form of speech, had no written literature till a comparatively recent time. The earliest puthi in the language is supposed to be the aphorisms of Dak, a native of Lohi-dangara village in Barpeta. The date of Dak's writings has not yet been fixed, but the peculiarity of his language leaves little doubt that it belonged to a time much prior to that of Sankar Deva, the father of Assamese literature. Dak's aphorisms are more widely diffused and much more popular with the Assamese people than even the writings of Sankar Deva. After Dak's writings come some of the *Burani* puthis. In the beginning of the thirteenth century, the government of the country passed into the hands of the Ahom kings who introduced a system of recording the principal events of their reign. At first this

was no doubt done in the Ahom language, but soon after their language was replaced by the Assamese, and the Buranjis begin to be written in that language. Although these Buranjis have greatly enriched Assamese literature and constituted the chief glory of our language, it is a matter of great regret that they do not contain the names of their authors and the dates on which they were written.¹ As far as we are aware these writings have not yet been examined by any expert with a view to ascertain their dates on the paleographic grounds. But it must be admitted that the regular literature of Assam begins from the time of Sankar Deva who flourished in the fifteenth and sixteenth centuries. It is true that a few writers of note like Madhava Kandali and Mahendra Kandali appeared in the field before Sankar Deva, and translated the whole of the Sanskrit Ramayana into metrical Assamese, and that Sankar Deva has acknowledged himself to have written into Assamese in imitation of Madhava Kandali and others,² but it must be admitted that it was Sankar Deva who gave the greatest impetus to the cause of Assamese literature by his voluminous and varied writings. His contemporaries, Madhava Deva and Rama Saraswati, also contributed very largely for the improvement of Assamese literature by their numerous writings. A list of the chief Assamese authors with their works was published by the Society for the Improvement of the Assa-

¹ It is not always true. Several Buranjis contain the names of their authors and the dates of their composition, or the names of sovereigns under whose patronage they were written. The general tendency was, however, towards anonymity, as chronicles had to narrate deeds which did not always bring credit to their perpetrators, in which case the writers ran the risk of retribution in the hands of the parties aggrieved. Vide Prof. B. K. Bhattacharya's *New Lights on Modern India from Assamese Sources* pub. in the *Islamic Culture* for Oct., 1938, pp. 544-546.—S. K. B.

² The oft-quoted lines wherein Sankar Deva acknowledged his indebtedness to Madhava Kandali and others in the treatment of the Bhikshu and Rama themes, may be quoted—পূৰ্বী কবি অজ্ঞানী নথৈ কন্দলী আদি তেঁওঁ বিবচিল কৰা, তাই ন পদক চাই, নিবচিলে^১। পদ আদি... and again পূৰ্বী কবি অজ্ঞানী, নানব কন্দলী আদি, বিবচিল পদে বাৰ কৰা। হাতীৰ খেঁৰিচা লৈ, লৰা ঘেৰে কাবে ঘৰী, নোহৈ তৈল তেঁওঁৰ অৰকা ॥ S. K. B.

ness Language, a copy of which we beg to submit with this note. The list will show that "Assamese literature is as old, if not older, than that of Bengal, and down to the commencement of the present century was as copious," as observed by Dr. Grierson, the greatest living authority on the languages of India.

3. THE CHIEF PERIODS OF ASSAMESE LITERATURE

Assamese literature may be divided into three chief periods : -

- (1) From the earliest time to the birth of Sankar Deva
- (2) From the birth of Sankar Deva to the British occupation of the country
- (3) From the British occupation to the present time¹

First period.—The first period which extends from the earliest beginning to the birth of Sankar Deva may be called the dark age of Assamese literature. In the first part of this period the language existed only as a form of speech. The marriage songs of Assam and a few pastoral ballads are the only literary productions that have come down to the present age. Some of the marriage songs are supposed to be as old as the rape of Rukmini, the daughter of Bhismaka who ruled over Sutiya as a contemporary of Narak and Rana, and they have kept green the memory of that pre-historic event of Assam. The aphorisms of Dak, some Buranjis and the writings of Madhava Kandali and a few other poets belong to the latter part of this period. The Buranjis have preserved the prose style of that age, whereas the writings of Madhava Kandali and others represent the poetry of the

¹ The three chief periods mentioned here have been expanded into six in the *Typical Selections*. The first period of this note has been further subdivided into three periods, the lyrical period, the mantra period, and the prak Vaisnavya period; the second into two periods, the Vaisnavya and the expansion periods; while the last period has remained the same.—S. K. B.

age, their style was improved upon by the writers of the next period.

Second period—This was the most prosperous period of Assamese literature. Under the patronage of the native rulers, a host of writers appeared in this period and wrote numerous books in Assamese language enriching various departments of its literature. Almost all the eminent authors in the Assamese language belong to this period, amongst whom the names of Sankar Deva, Madhava Deva, Chandra Bhanja, Ananta Kandali *alias* Rama Saraswati,* and Govinda Misra stand forth in bold relief. The literature of this period is religious, poetical, and mostly consist of translations from Sanskrit.

Third period—The third period is the modern age of the Assamese language which was inaugurated by the members of the American Baptist Mission in Sibsagar. They began by publishing in homely Assamese many Christian tracts and the translation of the whole of the Bible. But their illustrated monthly magazine *Arnabodhi*, which was the first journal in our language, imported a new life to the language by creating a taste for reading amongst the people and by introducing the conversational prose style in writing. It is in one sense the most remarkable period of the Assamese language, since, during this period, for some time, the fate of the Assamese language was trembling in the balance. The right of the Assamese language to be ranked as a separate language was seriously questioned by some interested persons, and the Government of Sir George Campbell instituted an enquiry into the matter (in the 'seventies of the last century). Some patriotic Assamese like the late Mr. Anandaram

* The consensus of modern opinion is for making Ananta Kandali and Rama Saraswati two separate poets. Mr. Goswami seems to have shared this opinion later in life as we can easily infer from his account of Rama Saraswati in his *Descriptive Catalogue of Assamese Manuscripts* pp. 13-14. In the *Typical Selections*, they have been treated as two different poets.—S. K. B.

Dhekial Phukan and the Christian Missionaries of Sibsagar upheld the cause of the Assamese language, and the verdict of the Government was given in favour of Assamese and it was recognised in the courts and the schools of Assam.

All the periods have been discussed and described at length by Sriyat Hemchandra Goswami in his essay entitled "The Assamese Language" published in the third volume of *Jouaki*, an Assamese monthly journal now defunct.

1. ITS DIRECT DESCENT FROM SANSKRIT ITS SIMILARITY WITH HINDI.

Competent critics are of opinion that 63 per cent of words of the Assamese language are of Sanskrit origin. Some of these words have no doubt come directly from Sanskrit but others have come through the medium of Prakrita and Brajabuli and more specially the latter. The eminent writers of the second period were all expounders of Vaishnavism and as such they wrote chiefly on the sacred theme of Radha and Krishna, and very naturally they took delight in introducing as many words from the Brajabuli, as they could, in their compositions, on the belief, that Brajabuli being the language of Radha and Krishna, was most suited to express anything relating to Radha and Krishna. This, on one hand, increased the stock of words in the Assamese language, and on the other, made the resemblance between Hindi and Assamese closer and more pronounced. The nasal twang so common in both these languages and a large number of common words of everyday use cannot fail to impress even a casual observer with a strong resemblance between the Assamese and Hindi. Dr Brown has very ably supported this view in the introduction of his *Assamese Grammar*.

5. DISTINCTION BETWEEN BENGALI AND ASSAMESE.

This question was very ably discussed by capable judges and they all came to the conclusion that both these languages Assamese and Bengali, are as distinct from each other as two co-ordinate languages belonging to the same stock can be.¹ Comparative philology has taught us that the mutual intelligibility is the true test for judging the similarity of two languages. If an Assamese peasant from an interior village is allowed to exchange thoughts with a Bengal peasant of similar description both unaided by any gestures or signs, they will scarcely be able to make one understand the other. The Assamese language widely differs from Bengali in its inflections, idioms, phrases and proverbs. Mr. J. D. Anderson of the Indian Civil Service had truly observed in an article published in the *Calcutta Review* for July, 1896,—“Assamese differs materially from Bengali in grammatical forms: its plural is formed in a different manner from the Bengali plural; the feminine gender is shown in a different way; there is much difference in the conjugation of verbs, specially in the present and the future tenses, it differs also in idioms, in syntax and collocation of words.” There is also an important difference in its vocabulary; it retains a considerable

¹ Mr. Sutherland's words in this connection may be quoted,—“That Assamese has descended directly from Sanskrit no longer admits of doubt. The claim that the language was but a patois of Bengali was so devoid of foundation that it was on sooner seriously considered and studied than it was seen to be entirely untenable. Bengali and Assamese are both descendants of Sanskrit as French and Italian are of Latin. In structure of sentences, in inflection, in pronunciation, these languages show marked differences. In use of the negative as a prefix instead of an affix as in Bengali, in the formation of its plurals and its feminine, in the conjugations of its verbs specially the present and the future tenses, in its pronunciation of certain sounds, and even in its alphabets, in its idioms and in its vocabularies there are such important differences that only the theory of a common or joint can afford any adequate explanation. Assamese, resembling Bengali as it does through its common parentage, resembles still more the languages of Orissa and Upper India.”—S. E. B.

proportion of Prakritic words, for which, Bengali has substituted Bengali words. There is a further difference of pronunciation which more than anything else tends to make interlunge of ideas difficult. In this connection we can do nothing better than quote some of the best authorities on the subject. Mr. Needham Cust, the renowned linguist and ethnographer, in his book *A Sketch of the Modern Languages of the East Indies* has observed,—“The grammar of the Assamese language is quite different from that of Bengali, as far apart as Italian and French are from each other.” In another place of the same book he has stated,—“The Assamese language existed in its present form for centuries and the pronunciation corresponds with the Hindi language—the field whence came the emigration of its colonists, than with that of Bengali, who had no access to the valley until after the Muhammadan invasion.”

From the resemblance of certain words the superficial observer runs at once to the conclusion that both the languages are one and the same, that Assamese is a mere patois of Bengali. Such observers forget that every language is at liberty to admit into it any number of words from different languages. There is scarcely a language on this earth which has not adopted some words from the neighbouring tribes or foreign nations, but few have adopted the grammar of a foreign dialect. In English dictionaries the number of Latin words would perhaps far exceed the number of Saxon words, and an English sentence may contain a large proportion of Latin words, and still it may be the sentence is not a Latin one. Professor Huxley is credited with the assertion that “the primrose is a corollifloral dicotyledenous exogen with a monopetalous corolla and a central placenta.”¹ Now

¹ Dr. Grierson gives a similar passage, English in structure but Latinised in vocabulary, of course in a different context in Vol. I, Part I of his *Linguistic Survey of India*—page 159b—“A certain var had two filices. And the pater of a us word of them said to his pater,—Pater, give me the pars of the substantia that taleneth to me,” etc.—B. R. B.

this is an English sentence in spite of its every word being Latin, because its grammar is English and not Latin. Besides, the Assamese language has a literature as old and rich as the Bengali, and in the department of history it is perhaps the richest of all the Indian dialects. Srimat Benudhar Bagchi, Extra Assistant Commissioner, published a small pamphlet containing expert opinions on the distinction between the Assamese and Bengali which may be referred to in this connection.

6. THE GREATEST PERIODS OF PROSPERITY OF ASSAMESE DO THEY CONCUR WITH SIMILAR PERIODS OF BENGALI LITERATURE ?

As has been already stated the second period is the most prosperous period of Assamese literature. In this period all the important Sanskrit religious books were translated into Assamese. Books were composed on medicine and arithmetic. The histories, the biographies of eminent persons, dramas and *lucys* were written. The great epics of India were translated into the Assamese language. Then the dominion of the Assamese language extended as far as the kingdom of Cooch-Bihar. We regret to have to say that we are not familiar with the periods of the Bengali literature, and are, therefore, not in a position to offer any remarks on the point, whether the second period of Assamese literature concurs with similar periods of Bengali literature.

7. THE BURANJIS, THE CHIEF ONES WITH THEIR AUTHORS, GENERAL CHARACTERISTICS OF STYLE, ETC.

The chief Buranjis have been described by Mr. Gait in his *Report on the Progress of Historical Research in Assam*. But it is greatly to be regretted that the names of their

authors are not to be found in them. In all probability they were written by the court scribes. From a careful study of their style their dates can be ascertained with a certain degree of precision. They were written in current prose and the ancient style is quite different from the modern, and one can be easily distinguished from the other. In the older ones the style was a conversational one, and the sentences were simple, but in the later productions a more literary style seems to have been introduced, and compound sentences seem to have replaced the old simple style.¹

8. WHAT DOES ASSAMESE OWE TO BENGALI?

The Assamese language owes very little to the Bengali language. As has already been stated its Sanskrit came to it directly from Mid-India, and not through Bengali. Before the occupation of the British the Bengalis had very little access to the Province, and the communication between Bengal and Assam was extremely difficult. Assam had an independent and self-contained government from time immemorial, and in no period of history both the countries were governed by the same monarch.²

It is true that in ancient time the boundaries of Assam extended as far as Karatoya, and included a large slice of the land now called Bengal, but the seat of the government

¹ For a critical examination of the Buranjs of Assam, see Prof. S. K. Bhuyan's (1) *New Lights on Mogul India from Assamese Sources* published in four parts in the *Islamic Culture*, Hyderabad Decree for July, 1924 to July, 1925 and (2) *Assamese Historical Literature in Indian Historical Quarterly* for September, 1925.—S. K. B.

² There are several instances of Assam and Bengal or at least a portion of Bengal, being under the same sovereign. Samudragupta's empire evidently extended over Bengal and Assam, and so did that of Yasodharman of the Mandasor Inscription. After the death of Samanka Naradtagupta Emperor Harshavardhana handed over Kanak-suvarna to his friend and ally Kumar Bhaskarvarman King of Kamarupa. Harshadeva, father of Rajyamati,—'sprung from the race of Bhagadatta,' consort of Jayadeva II, the Lichchavi King of Nepal, was the 'lord of Gauda, Odra, Kalinga and Kosala.' If Harshadeva was a king of Kamarupa, as most likely he was, then his hegemony passed beyond the limits of his own kingdom. S. K. B.

being always in Assam the manners and customs of the people were least affected by anything Bengali. But with the advent of the British a large number of Bengalis came into the Province, seeking employment. Their education and acquaintance with the methods of British administration made them more suited for employment in the new Government. These people found it difficult to transact the business of the Government in the vernacular of the country, while their false pride prevented them from acquiring a knowledge of it. It was their interest, therefore, to represent the Assamese language as a corrupt form of their own vernacular with a view to get it replaced by Bengali, if possible. They had nearly succeeded in their attempt; but for the timely intervention of the noble missionaries at Sibsagar and some patriotic Assamese gentlemen it would have been crushed out of existence long long ago. We learn from the General Report on Census of India, 1891, that the same game was played with Uriya. It has been stated there,—"For some years an attempt was made to degrade Uriya into a dialect of Bengali so as to exclude it from schools and public offices, but fortunately history and philology prevailed over political ambition and the elder language has held its own against its hybrid sister."

The same Report has the following words about the Assamese language,—“Assamese has had like Uriya the experience of resisting an attempt of the ambitious Bengali to reduce it to a patois, and thus open a wider field of employment to the studious youths of the Lower Provinces, and like Uriya, too, Assamese has been hitherto successful.”¹ It is

¹ James Moffatt Munn who knew the conditions of Orissa and Assam so well, being first Commissioner of the Orissa Division and then special officer appointed by the Bengal Government to investigate into the administration of Assam thus wrote,—“The people complain, and in my opinion with much reason, of the substitution of Bengalee for the vernacular Assamese. Bengalee is the language of the courts not of the popular books and shastras, and there is a strong prejudice to its general use. It is because instruction is imparted to the youths of a foreign tongue that they only look to Govern-

true, the just cause of the Assamese language was vindicated at last but the Government was persuaded to replace the Assamese language by the Bengali in the courts and schools of Assam which continued till the time of Sir George Campbell. The deplorable results that ensued this mistaken policy have been beautifully described by the late Anandaram Dhekial Phukan in a brochure entitled *A Few Remarks on the Assamese Language*, published in 1850, a brief abstract of which was published in the *Indian Antiquary* for 1896, page 57.¹

From the above it will be seen that the Assamese people have no grateful recollections of their first contact with their Bengali brethren and therefore, it was their earnest endeavour to keep their language as far away from the influence of the Bengali as possible, and they adopted a policy quite different from that of Bengal for the culture of their language. The Bengali writers succeeded in making their standard language quite different from their colloquial by gratuitously abusing their power of borrowing Sanskrit

went for employment. Assamese is described by Mr. Brown, the best scholar in the Province as a "half-Bengali language" and he is in no way at all disposed to agree with the Bengalis, and I know we had a great many scholars among that community should be translated into English and the Assamese must be written in English. An English youth is not taught Latin till he has completed in English and in the same manner an Assamese should not be taught a foreign language until he knows his own."—From *Mills' Report on the Province of Assam*, 1844, quoted in Prof. S. K. Bhuyan's *Early British Relations with Assam* p. 43. S. K. B.

¹ Mr. Phukan said in our place page 27. "In speaking of the reforms that have attended the use of Bengali in the Government schools in Assam we do not think we could convey to our readers a correct idea on the subject in more appropriate and concise language than to say that the introduction of Bengali books into the Assamese schools, has been productive of consequences, precisely similar to those that would have followed had the Latin or French been adopted as the medium of instruction in the elementary schools of Great Britain and had French or Latin Grammars been given to the first beginner, instead of Grammars of the English language. Latin spelling books in lieu of English Primers, or French Juvenile Tales in the place of English Nursery Stories."—S. K. B.

words, while the Assamese escaped a similar fate by conducting their language on their own national line.¹

9. MODERN ASSAMESE LITERATURE

Dr Grierson is of opinion that "Assamese literature is as old, if not older, than that of Bengal, and down to the commencement of the present century, was as copious." Mr Gait has stated on page 329 of his *History of Assam*, first edition,—“Assamese is believed to have attained its present state of development independently of, and earlier than Bengali.” But in the modern time it has not been equally fortunate; it has fallen far behind the Bengali literature. While the Bengali language grew rapidly under favourable circumstances, the Assamese language lagged behind having had to fight hard to assert its very existence.² The unfortunate controversy, took much of its time and energy, and

¹ About the Sanskritisation of Bengali Mr. Soderstrom wrote — It is necessary that Assamese writers should avoid the error of their Bengali teachers and make a larger use of the vigorous material at their own disposal. They should avoid the constant incorporation of Sanskrit, which resulted in modern Bengali literature differing so widely from that of the eighteenth century. The effect of this in Bengal has been the fatal dissociation of language from literature, so that it can now be said that the grammar of colloquial Bengali actually differs from the grammar of its literature. Literature growing thus alienated cannot remain a vigorous national. Seventeen years after Lt-Col P. R. T. Gurdon pointed to a similar tendency among Assamese writers in a review of Prof. B. K. Bhuyan's *Barphukanar Git* in the J. R. A. S. for October, 1926, p. 767. Dr Sanati Kumar Chatterji is however of opinion that during the last two or three decades there has been quite a revolution in literary Bengali, and that there has been a constant attempt to bring the literary language more in line with the colloquial, — quoted in *Addenda Munda* in the *Linguistic Survey of India* Vol. I, Part I, Introductory, 1927, p. 272.—S. K. B.

² The handicaps under which Assamese writers have to labour are described in B. K. Bhuyan's *The Assamese*, pub. in the *Assam Review* for April, 1929, p. 14,—“The progress of Assamese literature has been seriously hampered by the numerical inferiority of the trading public. For several decades after the British occupation of the country Barpeta was the language of the schools and of the courts, and the influence of Bengali literature thus introduced has not been eradicated entirely from the land. The Assamese author publishes a book at a loss, and he is naturally shy in repeating his financially unprofitable experiment by publishing another book. The Assamese are not whittled by the remote traces of any world movement, and so Assamese literature of the present day

the progress of the literature was seriously checked. It is no doubt making some progress now but it has been necessarily slow, as it has not yet been able to recover its lost grounds completely.

10 IS THERE AN INCREASE OR DECREASE IN THE PRODUCTION OF LITERARY WORKS IN ASSAMESE?

There has no doubt been an increase in the literary productions in recent years, but the increase is so slight that it is not worthwhile to take any account of it. The expansion of Bengali literature in the present age is chiefly due to the growth and prosperity of the Bengali people and the spread of high education amongst them. All these elements are wanting in the case of the Assamese people, they are proverbially a poor people, there is no leisured class in Assam who can devote their time and money for the advancement of their national literature. They have been decimated by the Kala-azar. Every year a large number of them are carried away by cholera, by small-pox and other epidemics. Their resources were seriously crippled by the earthquake of 1897.

has occupied a position in the world was a republic of human letters. To secure a large circulation of his book the Assamese author has to adopt the manner and matter of his writings to suit the mind of all readers ranging from the most highly educated scholar down to his semi illiterate countrymen. Every man has to struggle hard for bread and cannot participate in the economically unprofitable amenities of a cultured life by expanding the scope of his knowledge or 'voyaging through the realms of thought alone'. The only effective remedy will be the establishment of a central publishing organisation with a network of branches all over the Assam Valley. The cumulative effect of a thousand hand-prints has been the concentration of Assamese literary activities in Assamese periodicals'—S. K. B.

To this should be added the existence of a city of eleven hundred thousand in the heart of the Bengali nation and the presence of a wealthy leisured class among the Bengalis.—S. K. B.

Their poverty has stood in the way of their high education. There are very few men who can give their sons high education without the aid of Government. Such conditions are hardly conducive to the growth of their national literature, and it is, therefore, small wonder that Assamese literature has made so little progress in recent years.

11. THE FUTURE OF ASSAMESE LITERATURE: HOW IT MAY BE ENCOURAGED.

The future of Assamese literature is indissolubly linked with the future of the Assamese nation. As Dr Grierson has stated:—"Assamese literature is essentially a national product. It always has been national and it is so still. The genius of its people has led it along lines of its own and its chief glory—history—is a branch of study almost unknown to the indigenous literature of Bengal. Whether the nation has made the literature or the literature the nation, I know not, but, as a matter of fact, both have been for centuries and are in vigorous existence." So long the language has survived the hostile attacks and has maintained its own against its enemies. But how it will fare in future, the future will only show.

The unequal competition with a more advanced nation may lead to the extinction of the nation and its language; under favourable circumstances and the fostering care of the Government they may thrive again, and attain their pristine glory. On the whole, there do not exist sufficient grounds, to be despondent about the future of the Assamese language. If the Government continue the same wise policy, which it has hitherto followed in respect of the Assamese language, it is bound to grow and expand. In the recent years the Government have done much for the furtherance of the

cause of Assamese language and literature. By publishing the *Hema-kosh*, the only authoritative dictionary in the language, they have established the language on a very firm basis, and by getting the language recognised by the Calcutta University, they have given it a status and a new impetus. The necessity of imparting education to the Assamese boys through the medium of their mother tongue was long recognised in principle, but it has been given effect to only quite recently. These facts have led the promoters of the Assamese language to hope that Assamese literature has a bright and cheering prospect before it.

There are various ways in which Assamese literature can be encouraged. We beg to suggest a few of them below:—

(1) Only a few *pothas* belonging to Assamese literature have yet seen the light of publication. Steps should be taken to preserve them from the hands of decay, and the valuable ones should be published.

(2) The stringent rules about the submission of text-books should be relaxed in favour of Assamese.

(3) Rewards should be offered for exceptionally good text-books on different subjects, as was done some years back.

(4) Reading libraries should be established at important centres of rural areas, where Assamese books, magazines and newspapers should be kept.

(5) Small libraries of Assamese books should be attached to all the important village schools.

(6) Good Assamese books of real merit should be published by the Government, *e.g.*, *Hema-kosh*, or a number of copies subscribed.

(7) The literary magazines should be subscribed by the Local Boards for the village schools:

(b) Rewards should be offered for publishing translations of the standard English or Sanskrit works.

(c) Authors of special merits should be honoured by titles like Rai Bahadur and Rai Sahib, Khan Bahadur and Khan Sahib, and Kaiser-i-Hind medals.

TEZPUR.
5th July, 1907

}

H. C. GOSWAMI.
P. BOROOAH.

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

গীতি যুগ ।

মাই-নাম ।

(ক) লৰা শুৱনা নাম ।

- ১। শিকালী এ নাহিবি বাতি ।
ভোৰে কানে কাটি লগাৰে বাতি ॥
আমাৰে মইনা শুৱ এ ।
এতিয়াই গক লৈ যাব এ ॥
- ২। আমাৰে মইনা শুৱ এ ।
বাৰীতে বগৰি কৰ এ ।
বাৰীতে বগৰি পকি সৰিব ।
মইনাই বুতলি খাব এ ।
- ৩। লাই হালে হালে, আবেলি বচছে
লকা হালে হালে পাতে ।
আমাৰে মইনা হালিছে জালিছে
কালি ছপৰে ভাঙে ।
- ৪। জাত খাই মইনা দোলেত উঠিলে
পানী খাই মইনা শোৱে ।
জামোত খাই মইনা মেলেজি লাগিলে
দোলা কাতি হৈ পৰে ॥

- ৫। আমাৰ আইটী শুৱ,
বাপেক আহি কলা কৰ ।
ঠোক মেলিব খাব ॥
- ৬। গা হেলি মেলি কৰিছে আইদেৱৰ
হল লয়নৰে বেলি ।
চকু তিৰে বিৰে কৰিছে আইদেৱৰ
লোৱাহি পাটীতে লেটি ॥
- ৭। কাণকাটী এ নাহিবি বাতি ।
তোৰে কাণে কাটি লগামে বাতি ॥
কাণকাটীৰ মূৰতে মকরা ফুল ।
কাণকাটী পালেগৈ বতনপুৰ ॥
- ৮। বাপুৰুণ ধুনীয়া পাটৰে চুৰিয়া,
মূৰত হেঙ্গুলীয়া চাতি ।
বাটৰ বাটকুৱাই, বৈ বৈ শুধিছে,
কোনে বিষয়াৰে নাতি ॥

নাতিৰ নাতি জপনাৰ কাঠি,
লবালে মাধুন্দী হাতী ।
আমাৰ বাপু শুইছে গধূলী বেলিকা,
নাহিবি কাণখোৱা বাতি ॥
- ৯। ধেমু চাৰি মইনা মোৰ শুচাইলেক আঁত ।
বদ পাই জিলিকিছে মুকুতাৰে দাঁত ॥
দৈ থৈছে। চুন্ধ থৈছে। থৈছে আক লাক ।
শুৱৰ লয়া। পাৰি থৈছে তাতে থৈছে গাক ॥
- ১০। কাণকাটী এ নাহিবি বাতি ।
তোৰে কাণে কাটি লগামে বাতি ॥
কাণকাটীৰ মূৰতে মকরা ফুল ।
কাণকাটী পালেগৈ বতনপুৰ ॥

- ১১। বাপা এ নল্যবি বাতি
বাটেতে কলিছে বোলটা চাতি ।
চাতি জলক বস্তু জলক,
পোহৰ নহয় ভাল ।
বিয়াৰ সময় মহলা দিলি
পোহৰ হব ভাল ॥
- ১২। আজিৰো চান্না মাই, কালিৰো চান্না মাই,
চান্না মাই তীয়া হব জালি ।
আজি কালি কৰি, চান্না মাই ডাঙৰ হল,
বিবাহৰ বাতৰি পালি ॥

(খ) লৰা নিচুকোৱা নাম ।

- ১। যশোদা মাঙ মাথনি খোৱা ।
কুকুৰাই কান্দিছে কোলাতে লোৱা ॥
- ২। বতাহতে হালে জালে চন্দনৰে চৰা ।
শৰাইতে বাগৰি কান্দে, আইদেৱৰ লৰা ॥
- ৩। আমাৰ মটনা সক, বাৰে বড় বড় গক
এছাৰি হেকৰাই কান্দে এ ।
লোকৰ খানে থাক, কিলাব কোৱাব
ঘৰলই আনিবা গক এ ॥
- ৪। নেকান্দিবা সক আইটী নিছিক্ৰিকা ম'ল ।
সত্ৰো সত্ৰো বিয়া দিমে মাথনক আনি ॥
- ৫। জেমি কাকা এ আহ আহ ।
জাত দিম মাছ দিম
ছাত্ৰৰ গুলত বাৰা দিম
(আমাৰ) বাপাৰ মূৰত টুপুৰ কৈ পৰ ॥
- ৬। নেকান্দিবা, নেকাটিবা,
নকখিবা বোহ ।
সত্ৰো সত্ৰো গুণগতী,
এড়ি নৈবাওঁ তোক ॥

- ৭। মোৰে বোপাই লাহৰি,
নেপাইছো আহৰি ।
বৰা জুৰিছো আহু,
সেই বৰা বানি, পিঠা শুড়ি মানি,
বোপালৈ লৈ যাম লাফ ॥
- ৮। আইকণৰ মন্তৰা, কোৱাই লই গলে,
কোনে আনি দিব পাৰে ।
আইকণৰ ককায়েক দৌবলে ডাকৰে,
সেয়ে আনি দিব পাৰে ॥
- ৯। কুলি আৰু গোলাপ কুল,
নেভাজিবা দাল ।
আমাৰ মইনা বহি আছে,
দেখিবলৈ ভাল ॥
- ১০। বড় চৰাৰ মুখতে বকুল কুল কুলিছে,
নিভৌ ডিনি পাহি সৰে ।
মাইনাৰ চকুলৈ চাবকে নোৱাৰি,
হীৰা কি মুকুতা জলে ॥
- ১১। বাপুৰে বাবোতে লকা কৰমৈ,
চকুড়ি জাটৌ এ খায় ।
ভাৰে এটি কোনে আনি দিব পাৰে,
লোকাৰে ডাকৈ কোৱাই ॥
- ১২। জোনো বাই এ বেজী এটি দিয়া ।
বেজীনো কেলেই মোনা লিবলৈ ।
মোনানো কেলেই ধনে শুড়াবলৈ ।
ধনেনো কেলেই হাতী কিনিবলৈ ।
হাতীনো কেলেই উঠি কুৰিবলৈ ।
বাঁহৰ মুতা বগৰীৰ শুড়া ।
সোঁতো আহিছে চকুচেলাৱা বুঢ়া ॥
- ১৩। জোনো বাই এ এটি ভৰা দিয়া ।
এটি ভৰা নেলাগে দুটি ভৰা দিয়া ॥

- পাত নাই চোত নাই কিহতকৈ দিম ?
 ফালখীয়া চব্বায়ে বাও খান খায় ।
 লহবৰ পুতেকে নাও মেলি যায় ।
 নাহে বোলে তুল তুল, বঠায় বোলে তুল তুল,
 গধূলোতে ডবা কোবায় ॥
- (গ) লবা ওমলোৱা নাম ।
- ১ ।
 ধিনিকি ধিন্দৌ মৌ
 মাণিকী কুন্দৌ ।
 ককাই নৌ ওপজোতেই
 চিনকনী কৌ ॥
- ২ ।
 নাম খৰা নাম খৰা তু দু পাভৰ খোলা ॥
 বুড়া গোলাই নামি আছে হেঁকোৰ কেঁকোৰ মোলা
- ৩ ।
 মাৰব নিচিনা নহলি ।
 বাপেৰব নিচিনা নহলি ॥
 বাবীতে আছিলে তেঁকুলী বেজ ।
 ভায়ে নিচিনা চুৰনি ঠেজ ॥
- ৪ ।
 চিলনীয়া, বিলনীয়া,
 আশাব আঁটীৰ ফুলি বড়ি নিয়া ।
 চুছি মাৰি দিওঁ মই
 আটেহুতীয়া হবি ডই ॥
- ৫ ।
 ধুলে ধুলে ধুলা লাগি পাবে ।
 ধুলা লাগিল মাটি ।
 আইকণ হল কাতি ॥
- ৬ ।
 চৈ চৈ এ চিচৈ গোৱালী ।
 মোনে মাছে ভাত খাই কি কৈ বিনালি ॥
 চৈ চৈ এ চিচৈ গোৱালী ।
 বাটেটোকাই লৈ যায় টিকা ফোকাৰি ॥
- ৭ ।
 লাও কলি কলি, জিকা কলি কলি,
 মইনাই জাত খালে বৰ পিড়াত বহি ।

মইনাই তাত খায়, ককায়েকে চক,

মাহৌয়তা পেহৌয়তা ঠেংক তলে যক ।

৮ । একাঠু পানীতে কুহুম ফুল ফুলিছে,
মেলিব নেহোবে পাছি ।
আমাৰে আইটি নিচেই কুমলীয়া,
যুথতে মিচিকি হাঁহি ।

৯ । আবেলি বেলিকা, ঘাটলৈ নেঘাবা
ঘাটেতে গধূলি হব ।
চিলাই খাপে মাৰি, মদাৰত তুলিব,
বুড়ীমাৰ বাউলা হব ।

১০ । সকতে লকবাম লক বাৰিছিলো,
লক্ষপাই গন্ধালৈ গলো ।
মাৰাক পুহিবব একো চিন নেপালো,
বড় হৈ খিতিজা হলো ।

১১ । বাপাৰ বাড়ীৰ মধু সোলেজ,
চাগে বেড়ি খায় ।
বাপাৰ বায়েক লীলাত্ৰতী
শহুৰিলৈ যায় ।

১২ । নাচ বাই জেতুকী এ
হাতে মেলি মেলি নাচ ।
নাচ বাই জেতুকী এ
ভৰি মেলি মেলি নাচ ॥
ভৰো বগী মৰো বগী
একে বন বিলবে মাছ ॥

পান্থীয়া নাম

- ১। হব চব বটা চবাই।
 মোর ধান নেখাবি ভোক দিম গোটা কড়াই।
 ধানো খাম চাউলো খাম,
 ভোক বিয়া কবাই ঘবলৈ খাম।
- ২। টোকোবা এ আমাৰ ধান নেখাবি
 লোকৰ ধান খাবি।
 আক বেলিলৈ কই দিম,
 দালত পড়ি পড়ি খাবি ॥
 দালতুল জাকি তই তেলীৰ তালৈ যাবি
 তেলীয়ে দিব তেল খাবলৈ তালীয়ে দিব ফুল।
- ৩। শালিকী এ বটৌ টৌ।
 জাত হল শাক হল শালিকী বাট বা কেহেলৈ পল ?
 এই বিনিতে আছিলে জাবৰ মুচৰি,
 কোনোবাটি লৈ গল ডিঙ্গি মুচৰি।
- ৪। বদালি এ বদ মে।
 আলি কাটি জালি দিম
 বড় পিড়া পাবি দিম,
 তাত্তে বহি বহি বদ মে।
 বদালিৰ মাকৰ কুটকুবা ছুলি।
 কাহানি পাবগৈ বিবিজাহি গুৰি।
- ৫। বগলী এ সবাহলৈ মগলি কিয় ?
 গৈছিলো গৈছিলো এটিত বৰখুনে পালে।
 বজদৈৰ ঘৰতে সোমাই খুজিলো
 চেহুদৈ কুকুৰে খালে।
 চেই কুকুৰ চেই নাহিবি জপনা দেই।
- ৬। ইয়কলি ইয়কলি,

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

- অতক ধান চাউল কত শালি ।
পোৱে খালে, জোৱে খালে,
থাক থাক থাক ॥
- ৭। কুপো কু কু,
খুদ থৈছে আহি আহি ।
কেনেকৈ ধান ?
বেজেনা গছত ডোকা থৈ
দেও দি দি আহি ॥
- ৮। বেজী সিঙ সিঙ ?
নিসিৰী নিসিৰী ।
পাত বাওঁ বাওঁ ?
নেবাৰী নেবাৰী ।
এই পিনে বাওঁ ?
এই পিনে চুৱাপাভনি ।
এই পিনে বাওঁ ?
এই পিনে বস বজাৰ ঘৰ ॥
- ৯। পেৰী ঠ পেৰা, আমলখি কেৰা,
টেকেলি পেটা গোবিন্দ ঠ কাল বাওঁ গৈ আৰা ॥
জাল বাই জুলি বাই বাওঁ সিপাৰত ।
আগতনী পলাই গল মনৰ বেজাৰত ॥
- ১০। অ কুল অ কুল কুকুল কিয় ?
গকৱে যে আগ যায় কুলিমনো কিয় ?
অ গক অ গক আগ বা কিয় ?
গবখীয়াই বে মোক নবখে আগনো নেখাম কিয় ?
অ গবখীয়া অ গবখীয়া গক নেবাখ কিয় ?
বাকুনীয়ে বে ভাত নিদিয় মইনো বাখিম কিয় ?
অ বাকুনী অ বাকুনী ভাত নিদিয় কিয় ?
খড়িকটীয়াই বে খড়ি নিদিয় মইনো দিম কিয় ?
অ খড়িকটীয়া অ খড়িকটীয়া খড়ি নিদিয় কিয় ?
কমাৰে বে দা নিদিয় মইনো দিম কিয় ?

গৰখীয়া নাম ।

২

অ কমাৰ অ কমাৰ না নিদিয় কিয় ?
 একাৰকটীয়াই যে একাৰ নিদিয় মটনো দিয় কিয় ?
 অ একাৰকটীয়া অ একাৰকটীয়া একাৰ নিদিয় কিয় ?
 কাটি থৈছো বড়গছ শুল্ককাইনো কিয় ?
 অ বড়গছ অ বড়গছ শুল্ককানো কিয় ?
 মেঘে যে বৰখুন দিয়ে মটনো শুকাম কিয় ?
 অ মেঘ অ মেঘ বৰখুন দিয় কিয় ?
 তেজুলীয়ে যে টোবটোবাই মটনো নিদিয় কিয় ?
 অ তেজুলি অ তেজুলি টোবটোবা কিয় ?
 বোপা ককাৰ বিত্তি এড়িম নো কিয় ?

১১ । দীঘলতিৰ দীঘল পাণ্ড

গক কোবাত খাঁত খাঁত ।
 মাৰ সৰু বাপেৰ সৰু
 তই হৰি বড় বড় গক ।
 লাও বা বেজেনা বা
 দিনক দিনে বাঢ়ি বা ।
 মাৰ সৰু বাপেৰ সৰু
 তই হৰি বড় বড় গক ।

১২ । উকুলি মুকুলি দুকুলি কাহী ।

আনৌ দৌ ডোমৰ দাঁহী ।
 খেতি বাতি শাক তোল ।
 কি কি চবাইৰ কি কি নাও
 সোনৰ চবাইৰ কথা কও ।
 জাম পাণ্ড জাম পাণ্ড
 পছম পাণ্ডে বুড়াই পেলাই ।
 জপা খুৰি উঠৈচ কুড়ি
 সাত জাই কপিলীত পড়ি ।

- ৬। ই বোলে চন্দ্রিকা, সি বোলে চন্দ্রিকা,
চন্দ্রিকা জগবে নিধি ।
বাপেকৰ চড়াতে, চন্দ্রিকা বহিছে,
সোণৰ গলপতা শিঙি ॥
- ৭। ওড় ফুল ফুলিলে, জগতে জানিলে,
বাক্সল ফুল ফুলিলে বঙ্গা ।
আইটীৰ বিয়াতে, বঙ্গা বঙ্গ ওলালে,
বাপেকে খুজিলে ঠালা ॥
- ৮। চাউল চালিববে, কপহী চালনি,
বহি কাৰিববে কুলা ।
জীয়বীৰ খনেবে, কিনে ধৌল বাঁছিয়া,
উড়ি বাহু শিমল তুলা ॥
আয়ে চাউল চালে, চালনি শুষুবে,
হোপাই কামোল কাটে সক ।
লকটো কয়েকে, খবস বিয়া দিলে,
লগভে নিদিলে সক ॥
- ৯। চড়ায়ে তুলিলে, ছৰ্জ বা পোহালী,
গছৰ দাল শুৱনি কৰি ।
আইটিক তুলিলে, মাকে বাপেকে,
লোকৰ ঘৰ শুৱনি কৰি ॥
- ১০। আগ কাল শুৱনি, ডাব নাৰিকল,
পাচ কাল শুৱনি পান ।
বড়ৰ শুৱনি, জীয়বী চোৱালী
উলিয়াই দিবলৈ টান ॥
- ১১। সুবৰ্ণ অশ্বিত বেই তাতে প্ৰবেশিল গৈ ।
বেইতে আইদেও ঘূৰে পাৰ বুলনেবে বুলে ॥
সুবৰ্ণ ভুজাৰ লৈ ঘনে চাতি মাৰে দৈ ।
সোণৰ চিৰি মৰা শিঙা, কপেবে বহুতো খুড়া ।
বহা হেজুলীয়া শিঙাত হালধি ঘহিব পাত ।
বহুৰ ভুজাৰ আনি মাকুয়ে ঢালিব পানী ॥

১২। মূবন্ত পানী দিবা, ধার নিচিক্খিবা,
 বেইতে কলচি থাৰা ।
 ভেলে হালধা ঘাঁহি বোপা দেওকে,
 ভালটেক স্নান কৰাবা ॥

গা চাই গামোছা, আনগৈ লগুয়া
 ককাণ চাই আন কাচুটি ।

মুখ চাই আৰচি, আনাগৈ আইটা
 সত্তৰ ফোট লব পাই আজি ॥

১৩। আগন্তু দিয়া পাচত দিয়া পাক আয়ত্তোরে ।
 চুর্কা ঘাটের পানী আনি বামের মূৰত দিয়ে ।
 হাব পিছে টাব পিছে পিছে সাতসবী ।
 দেবাজেতুৰণ পিছে ইন্তে দিছে আনি ।
 পুখুরীবে শাবে শাবে ইকরাবে বেড়া ;
 দলি মাৰি পেলাই দিয়ে কটিকৰে মালা ।
 তুমি দিবা কটিক মালা আমি দিমে কি ?
 ধৰম কৰি বিয়া দিমে সত্যভামা জী ।
 পুখুরীতে পানী নাই শাবকে শুবুৰে ।
 বিধিযতে পখী নাই কাকে কাকে উড়ে ॥
 পুখুরীৰ চৌপাশে কলীতা তুলসি ।
 সেই ঘাটে পানী আনে বামবে কলচি ।
 পুখুরীবে চৌ পাশে মৃগ গজ চড়ে ।
 তাকে দেখি বামচক্ৰ শবধেহু ধবে ॥

১৪। চান্দো চিকণে, সূকবো চিকণে,
চিকণ সবগবে তবা।
এতাইতকৈ চিকণে দেবি আহিলো,
বাহি চন্দনবে নবা।

১৫। পূবে দিলে বেণু, উঠা শ্যাম কাণু,
কতনো শরন কবা।
বিধি ব্যতীত, মৈত্ৰন দিব লাগে,
যাই ধৰ্ম্মবে বেলা।

- পান ববোরাই পানে আনিছে
 গুহাগিব ঘবব দৈ ।
 প্রভাত কালতে, দৈয়ন দিছেহি,
 সিংহদুহাবতে থৈ ॥
- ১৬ । শবাত্তে শবাত্তে, কাকন ফুল পীঠিছে
 আই দেওব খোপাটেল চাই ।
 সেউতা পিঙ্কিছে, মালতা পিঙ্কিছে
 পিঙ্কিছে খড়িকা জাই ।
 সেউতাৰ এচাকি, মালতাৰ এচাকি,
 আক চম্পাকলিৰ চাকি ।
 মাক বাপেকে, আই দেওক সজাইছে,
 একোকে খোতা মাই বাকী ॥
- ১৭ । কাল এতে বেলি, আছিল আই দেও,
 মাৰাৰ পালেজত শুই ।
 আজি এতে বেলি, যাবলৈ ওলালা
 মাৰাক জকলৈ থৈ ।
 কাল এতে বেলি সখী প্রভাত্তী
 বহি বৈ আছিল তাঁত ।
 আজি এতে বেলি, যাবলৈ ওলালা
 মাৰাক লগাই খোতা মাও ॥
 আগবে শবাই, গুৰিলৈ লাগিছে,
 লাগনি গছবে ঐ ।
 আয়েনেকান্দিবা, বায়ে নেকান্দিবা
 আমি জিবনীয়া মো ॥
- ১৮ । ঐবে গছতে, মোত্তে বাহ ললে,
 আমাক পাৰি দিয়া খাও ।
 মুখবে কাপোৰ, শুচোতা বোপা দেউ,
 গাতি পকিছেনে চাও ॥

চতুরাই লইছে, ওলাম পড়িছে,
কুলাম কাপোবাবে করি ।

ঘিয়ানি কি নোলোত্তা, ফুলাম বড় কাপোর
ভেঙে বুটামুরা দেখি ।

১৯। বিধি স্বর পড়িব নেজানে বাপু দেউ
বিধি স্বর আমায়ে দিহা।

পূবঃ পশ্চিমঃ

২০। বিধি পড়ে বাপু দেরে মাজে মাজে এবে ।
যবত আছে খালিপেটা তালৈ মনত পবে ।

(५) हस्तगोबीय विद्या ।

আগৰ খন জাবতে বি যি আনিছা
 বডচৰাৰ মুখতে থোৱা ।

হিমালয়ে আমি কি কার্যে আছিল।
হেমন্তের বাজাক কোরো ॥

[illegible]

ওলাই আহা গোবী, পিচ্ছাহি সাদৰী
সেনকাৰ আগতে কৈ ॥

হবাবে ঘরবে, অয়ে অলকাৰে
জানিছে লবাই কবাই ।

ক্ষিতবরে শবা, শুলাই আছা গোবী
লোহাছি মাথা লোহাই ।

গরু সৰু সৰু পাত চিৰিলিয়া
মাণিক খোপা কপি লাগে ।

হৰলৈ গোবীকে, নিমিও মূকুলিকা
সুখি বাঢ়িব লাগে । " .

কৈলাসবে পৰা মহাদেউ আহিছে
 বুৰুত বাহনত উঠি ।
 আজি বাৰ বছৰ, বাহি পা ধোৱা নাই
 গোন্ধে প্ৰাণ বাই কুটি ॥
 শিৱ আহি পালেহি হেমৱন্তৰ ঘৰ ।
 তান্মুন্দা সজুলিবে জুৰিলে নগৰ ॥

(প) বাম সীতাৰ বিষয় ।

ওলাই আহা কোশল্যা বজাৰ মহা দৈ ।
 শুভকণে যাত্ৰা কৰি যোৱা জোৰণ লৈ ॥
 থাক লোৱা মণি লোৱা কুণ্ডল সাত্ৰসৰী ।
 তেল সেন্দূৰ ফণি ফালি লোৱা শবাই শুৰি ॥
 অযোধ্যাৰ বত নাৰী জোৰণ লৈ যোৱা ।
 বামৰ মলছৰে আজি জনকীক পিন্ধোৱা ॥
 কৈকেই ওলোৱা হুমিত্ৰা ওলোৱা
 ওলোৱা বামৰে মাও ।
 জনকৰ জীয়াৰী জনকী স্তম্ভবীৰ
 জোৰণ পিন্ধাবলৈ বঁটি ॥
 সীতা লক বুলি কোনেনো কলেহি
 বামৰ লাগি আছে চিন্তা ।
 চিন্তা নকৰিবা আমি চাই আহিলে ।
 তোমাৰ কাণ সমানে সীতা ॥
 সীতাক লৈ বামচন্দ্ৰ অযোধ্যালৈ বাহ ।
 নগৰৰ প্ৰজাসৰে বেড়ি বেড়ি চায় ॥
 ধনু ভাঙি বামচন্দ্ৰে সীতাক লৈয়া বাহ ।
 পশুৰামে যুদ্ধ কৰে বাটত লগে পায় ॥
 জনকৰ ঘৰতে আছে বড় ধেনু
 বামৰ লাগি আছে চিন্তা ।
 পাৰ্ব্বকি নোৱাৰো ধেনুকে ভাঙিব,
 "বৰে কি নৈবৰে সীতা ॥

বিশ্বামিত্ৰে বোলে বাপা বাম গদাধৰ ।
 বাট চাই আছে সীতা জনকৰ ঘৰ ।
 মিথিলাতে সীতা দেবী আছে বাট চাই ।
 যমুতাজি বিয়া কৰাও বিদাই দিয়া আই ॥
 মাকে বোলে বাম তুমি ধোৱা নৌহুৱাবি ।
 যমুতাজি লৈ আহা জানকী সুন্দৰী ॥
 জনক নন্দিনী আই এ, স্বামী বৰিবলৈ বাই এ ।
 গন্ধপুষ্পৰ মালা লৈ এ, স্বামীকে বৰিব গৈ এ ॥
 ঐলোকা মোহিনী, গজেন্দ্ৰ গামিনী
 জনক বাজাব বালা ।
 সমাজত গৈ মেকত উদয়,
 যেনে চন্দ্ৰমাৰ কলা ॥
 স্বৰ্গৰ পৰা কিবা, অহিলে উৰ্বশী,
 কিবা বতি তিলোত্তমা ।
 ইন্দ্ৰৰ ইন্দ্ৰাণী, চন্দ্ৰৰ বোহিণী,
 কিবা অপেশ্বৰী হেমা ॥
 শুভকাৰ্য্যে বিলম্ব নকৰা বহুপতি ।
 গলে মালা দিওঁ বাম দিয়া অমুমতি ॥
 বাঘৰ ওচৰ চাপিল বৰবালা ।
 সাদৰে মাথাত দিলে সুবৰ্ণৰ মালা ॥
 বৰিলে বামক আনন্দৰ নাই পাৰ ।
 চৰণত পড়ি সীতা কৰে নমস্কাৰ ॥
 বহিলে জানকী গৈ বাঘৰ কাষে ।
 চন্দ্ৰৰ লগত যেমে বোহিণী আকাশে ।

(घ) कृषक-कृत्रिगौरव विधाय ।

কল্পিতইব রূপক কবির কোনে সীমা ।
সর্বব্যাপ্ত হৃদয়বী কল্পা, সোণবৈ শক্তিমা ।

স্মৃতি স্মৃতিময়ী নৃপতির বসবাস ।
 দিনে দিনে বাড়ে যেন নর চন্দ্রকল ।
 শশীপ্রভা বোলে জীয়ার হল কক্ষকাল ।
 মতাই আনি মাধবক বিয়া দিলে ভাল ।
 কত ভাগ্যে পাইবো আমি কক্ষক জীয়ারাই ।
 স্মৃতিতে থাকিব মোর কক্ষনী জীয়ারাই ।
 কক্ষ বীথে বোলে ভনী নিদিও মাধবক ।
 বজা নহয় কক্ষ উগ্রসনর সেরক ।
 শিশুপাল বজাক মাতি দিম মই বিয়া ।
 কার দে শক্তি আছে মাধবক দিয়া ।
 শূন্যে কক্ষনী পাচে বচন নির্ঘাত ।
 পড়ি মুছা গৈলা দেবী মুখে নাই মাত ।
 হা দৈব বিধি মোর কক্ষনী আশা ছেদ ।
 পানিষ্ঠ ভৈয়াই কিনো দিলি জদি খেদ ।
 কক্ষক চরণ চিলি এবিম মই প্রাণ ।
 কক্ষচিহ্নে স্বামী মই নববিবো আন ।
 পানি কবি কক্ষনীয়ে ধ্যান ধরি আছে ।
 পত্র লিখি কক্ষনীয়ে বেদনিধিক পাছে ।
 বোরা বেদনিধি শুক আবকাক বোরা ।
 প্রভু হাতত মোর পত্রখানি দিয়া ।
 আজিয়ে যোরাগৈ হে শুক বাপু,
 কাইলৈ আহিবা ঘূরি ।
 কক্ষক হাতে ধরি কবা কারো কবি,
 মাতিছে চরণত পড়ি ।
 বেদ নিধি দূত পাচি মাধবক ঠাই ।
 আহিব আহিব বুলি আছে বাট চাই ।
 কক্ষনীয়ে বোলে মোর কপাল নহয় ভাল ।
 নাহিলেক বেদনিধি নাহিলে গোপাল ।
 একো সার নিসার নেপালো বার্তা ভাল ।
 জানিলোহো শিশুপাল হল সমকাল ।

বিহুৰ নাম ।

- ১। ওপৰ উড়ি যায় কালিন্দী ভোমোৰ
ঠিয় হৈ আছিলো চাই ।
ভোমোৰে আমোৰে পিৰীতি লাগিলে
চকুৰে চকুৰে চাই ॥
- ২। ধানে বজাবৰ গোটোং ঠালিটি
শোভন বিবৰণে খড়ি ।
ভোমাকে আমাকে কোনেনো ভজালে
এদাল কেশ তুফালি কৰি ॥
- ৩। কোনেও ভজা নাই কোনেও ছিলা নাই
আপুনি ভাছিলো মন ।
মূৰ গা ধুনলৈ ঘিলা থুজিছিলো,
সিঙ হল বুকৰে ধন ॥
- ৪। মাঘৰ বান্ধিলো তালি টোপালা,
ঘিলাৰ বান্ধিলো কাক ।
ওচৰ চুবুৰীয়া ভোমাব মোৰ লতুক
ঘিলা দি পলিয়াম কাক ॥
- ৫। সজাত বন্দী হল, সজাবে মইনা,
শালত বন্দী হল হাতী ।
মকৰা জালতে মোৰ ধন বন্দী হল,
টোপনি নাহে মোৰ বাতি ॥
- ৬। হাত মেলি নেপালো তুবুকি লতা মই
ভৰি মেলি নেপালো পাটী ।
আতি চেনেহৰ পিৰীতি কৰিলো,
তবলৈ নেপালো বাতি ॥
- ৭। ধন যেন দেখো মই ভোমাকে বহনা,
প্ৰাণ যেন দেখো মই ভোমাক ।
কেচা যুগতিত হেৰাই যেন দেখিলো
কাক পাতি হেছিলো আমাক ॥

GS 2261

- ৮। আতি চেনেহৰ কুল বাড়ি পাতিলো
তাৰ মাজত খৰিকা জাঁই ।
আতি চেনেহৰ পিৰীতি কৰিলো
খাকিবলৈ নেপালো চাই ॥
- ৯। এই পিনে কোন গল, কুকৰে ধন গল
খোজত যবি গল বন ।
নেমাতি নেচালে এ কোটি নকলে,
কেনেবা কৰিছে মন ॥
- ১০। এই পিনে কোন গল, মৰমৰ ধন গল,
স্বৰত সোনোৱালো টুপী ।
আছে সাত শতুক, মাতিব নোৱাৰো,
চোও বেৰ জোলোজাই জুপি ॥
- ১১। জজাতি কুকুৰা থাক পুৱাৰ চুকত,
ভুকুৱাই মাৰিছে ডোক ।
বাতি নো পুৱাওঁতে কিয় ডাক দিলি,
ধনে এৰি গলে মোক ॥
- ১২। তোমাৰ বাড়িৰে ইশু মালতী
আমাৰ বাড়িত পৰিল হাঁ ।
দিনৰে দিনটো নেদেখো বহনাক
বাতি পুড়ি মাৰে গা ॥
- ১৩। কাউৰীৰ শতুক যুগা ছুজিয়া,
পৰিব নিদিয়ৈ ডালত ।
আৰে যোপায়ে আমাৰে শতুক
ছুৰিব নিদিয়ৈ গাঁৱত ॥
- ১৪। হাঁচতী লাহৰে, টেমিটি কীহৰে,
কটাৰী মহৰে শিক ।
আমাৰ পছলীত ডামোল নেকাটিকা,
লাকলিত খৰিব চিন ॥

- ১৫। হেৰা মোৰ লাহৰী নেপাঁও মই আহৰি
তোমাকে দিবলৈ গুৱা ।
কাবোটি কৰিছো, ছুটি ভৰিত ধৰিচো,
আজিলৈ উত্ততি বোঁৱা ॥

১৬। চান্দৰ সৰাপাত শুকনি কলা পাত,
খুবীয়া তামোলক বাক্কো ।
খুবীয়া তামোলক দিবলৈ নেপাই মই
গাঁথিত বান্ধি থৈ কাষ্মো ॥

১৭। চড়াইহাগী বিলতে চড়াইটি পৰিল হি
মাড় আহি পৰিলহি জালত ।
বাতিৰ ডিঙবত সপোনত দেখিলো
মাৰি হৈ চুৰা আগ গালত ॥

১৮। ধনে দি পঠিয়াই লং ফুলৰ হাঁচটী
আদি দি পঠিয়াম কি ?
ধনৰ আগতে বাতৰি কথাগৈ,
আদি ছুকীয়াবে জী ॥

১৯। ধনৰে গামোটা মুখত ফুল বঢ়া
লাহৰী কাঠৰে থাকো ।
কিনো মাৰা মোহত পেলালা বহনা,
নেমাতি কেনেকৈ থাকো ॥

২০। খুৰিয়াই খুৰিয়াই দি ব্যস্ত তামোল কাটি,
বাটত মেলি মেলি খাবা ।
খেতিয়া পাবাগৈ তোমাৰে চহৰখন
আমালৈ পাহৰি যাবা ॥

২১। ন পানী আহিলে, থেকনি লাগিলে,
বহনাই ববশ্বী বাই ।
মোৰ হাততে, শিহুৰাই বিকিলে
ধনে বেজ বিচাৰি বাই ॥

- ২২। গজে পানী খালে হোৱাজে দৈৱাজে,
ঘোড়াই পানী খালে বৈ ।
ধনে পানী খালে শিৰীতি নিবৰাত
ঠিয় গৰাত খোপনি লৈ ॥
- ২৩। আইটি বোলে। তোক, এবেলি চাৰি মোক
মুতুলী কেতুকাৰ তলত ।
চক। পিতলবে, আতৰী গড়াই দিম,
গলপতা গড়াই দিম গলত ॥
- ২৪। ঠে তলৰ দেখিয়া, নিচেই কুমলীয়া,
তৰি দিলে মুচুকাই আগৈ ।
ককাল খামুচীয়া খোপা উধনীয়া,
চাই থাক চাই থাক লাগে ॥
- ২৫। নৈৰে সিপাৰে কোনে জুই দিলে,
ওপৰে উড়ি গল চাই ।
মোৰেনো হিয়াতে কোনে জুই জালিলে,
বিচনী ধৰোতে নাই ॥
- ২৬। চতুৰ চপা কলি বহাগত বগবী
কেঠতে মলিয়াই আম ।
সাত্তিৰ লগতে, ধনে উজাই গলে
কাহানি উলতি পায় ॥
আহাৰত কঠাল লাগুণত লঠা,
ভাদতে অমৰা বাও ।
আশাত নিৰাশা নকৰা এই বহনা,
হাতি দিন বাটলৈ চাপ্ত ॥
- ২৭। আশা নি নিৰাশা কৰিলি বহনা,
শুখেৰে খাবি কত কাল ।
খাচ খাচ কৰি জাগিব লাগিছে
মজলা গছৰে দাল ॥

- ২৮। বজাল বজাল লেতেৰা বজাল ঐ
বজালক নিদিবী ঠাই ।
ৰাতিতে উঠিয়ে চুয়া চক এবি
বজালে নাও মেলি বাই ॥
- ২৯। বাইবে মৰমে বেজানা ভিনিহি
ঘপবাই মাৰিলা ভুকু ।
বাইবে মলনি মোকে লই ঘোঁড়া,
সোণেৰে বন্ধোৱা বুকু ॥
- ৩০। জাতি বাঁহৰ ককাই ঐ নেলাগে ককাই ঐ
নেখাওঁ দৰিকণা মাছ ।
তিবী মৰা বৰলাত ছোৱালী নিদিবি
কথাৰো নেপালে। সাঁচ ।
- ৩১। কলৈনো গৈছিলি কেবেই পাগেসই
ঘৰতো নুশুনো মাত ।
কলৈকে। ঘোঁড়া নাই বুকৰে বহনা
নহি বৈ আছিলো কঁাত ।
- ৩২। পৰ্বতে পৰ্বতে বগাব পাবো মই
লতা বগাবলৈ টান ।
সকটী সোণাইকে বুজাব পাবো মই
ভোমাক বুজাবলৈ টান ।
- ৩৩। কলৈ যা এলনী কলৈ যা পেলনী
মোকে গক বাটত বৈ ।
কোনোবা মূনিহে ফুচুলাই নিবগৈ
কলীয়া ভোমোবা হৈ ॥
- ৩৪। ভোবে মূৰ চাই কনীখন গাঁথিলো
লগাই ৰাজলীয়া বেট ।
খোপাত পিছিবলৈ আনিছো বহনা,
নিজনি বিলহে তেট ॥

- ৩৫ । নদীয়ে এবিলে মাছ ঐ বহনা,
মাছেও এবিলে নৈ ।
গজা চিলনীয়ে বাছাটো এবিলে,
সহনাই এবিলে নৈ ॥
- ৩৬ । আলি বাট খেঁলাতী চাকিফুল পিছতী
কপালৈ নকৰ কাণ ॥
মাৰেই ভোৰ আছিলে বাজন্ত কপ চৰোতা
ভইনো কিয় হৰি আসে ॥
- ৩৭ । এই ফালে কোন গল বুকৰে ধন গল,
খোজন্ত মাৰ গল বন ।
চকুটৈ চাওঁতে মুখটৈ নেচালে,
কেমেৰা লাগি গল বন ॥
- ৩৮ । জাটেকয়া জাটেকয়া মূৰতে তকয়া,
ককালন্ত ওলাব কই ।
হেৰা জাটেকয়া, এটি মাচ মি যোৱা,
বকাই পতা ববলা মই ॥
- ৩৯ । মাটিৰ নেৰাবি খলপা খলপি,
গকৰ মেৰাবি মাই ।
ঘন আনকৰ ছেঁৱালী নানিবি,
বহুবেকত একোটা পায় ॥
- ৪০ । হালবাই হালখী হাঁহিলি মালতী
জৰি মেলি হাঁহিলি তেল ।
কচুৱা হাতটৈ নাৰাবি মালতী
এডাই বেয়া কথাৰ মেল ॥
- ৪১ । হেৰ বগী বাই কলজৰ গৰা পাই
বঙ্গমাটিৰ মাৰিলি ফোট ।
অজলা লৰাপাই বিহবাই পেলালি
কেইটা মলালি মোট ॥

- ৪২। কলীয়া খাগবি কাট ছেঁত খবি,
কুম্ভত কাটিলি কেক ।
বাটলু তিকতাক ডাকব যেন দেখিলি,
তকতক দেখিলি নক ।

৪৩। ঐ ফুল কুলিলে জগতে জানিলে
ঠেকেবা কুলিলে বাতি ।
গাভক আইচু আহিছে ওলাই
যেনে কালধারে গাঁথি ।

৪৪। আঠিয়া কলবে পাত্ত নেকাটিবা
ছিটিকি পবিব এঠা ।
লোকক মেপুরাই কেটেবাই মাতিবা
তিতবি নেড়িবা বেথা ।

৪৫। আলি ঢাকি পবিলে খালিকা চড়াইবোখ
পখাখ ঢাকি পড়িলে কাইন ।
বহাগব বিহতে নাচোতে নাচোতে
বৈ গল কুকলি মাখ ।

৪৬। আইটা চেনি মাই কাটে নক সূতা
কঁতবত মুদুবে শলা ।
বচকী গাভক বসব মেল পাতিছে
পাবি তার কি ওলা নলা ।

৪৭। উজনি বাইজতে কাম্পে কীমবাজে
কৈবাই কানিলে সঁকত ।
হালব গক বেছি আনিলো বনকে
চকু চাই নেমাতে লাজত ।

৪৮। আমলৈ বুলি মাঝো কবমুটি
কি বুলি তেজেনী সবে ।
কনীজোরাই বুলি ওবনি টানিলো
কি বুলি চপতি কবে ।

- ৪৯। কাঁহৰে বাঢ়িলে তেজোবাই উঠিলে
নেজানি বুলিলো কোন ।
আহিব সিহিলো পথলৈ পৰতে
ভটিয়াই গলগৈ কোন ॥
- ৫০। আমৰে দিনতে আমে মলিহালে
কঠালৰ দিনতে বুচি ।
গছগছনোয়ে কুঁহি পাত মেলিলে
ধন গল উকানে শুচি ॥
- ৫১। হাতৰে আঙ্গুলী লোহোৰা শূতৰী
ভৰিৰে আঙ্গুলী ধন ।
কি খাই মাৰে তোকেনো তুলিলে
চাই থাকিবৰে মন ॥
- ৫২। উলি ডাঙালৰে পুলি ঐ বহনা
উলি ডাঙালৰ পুলি ।
ভিনি ডাল তুলিকে বাক তুলি তুলি
গৰাকী মেলাগৈ বুলি ॥
- ৫৩। কি খাই তুলিলে লাহৰী মাৰে
কি দি বঢ়ালে তুলি ।
আঠিৰ কুড়া যেন লাহৰী ককালটি
ঘোড়াৰ ফান যেন তুলি ॥
- ৫৪। হাত মেলি মেলি দাবলৈ নেপালো
পখাৰৰ মাঙৰি ধান ।
হাঁচতী ভৰাই দিবলৈ নেপালো
আমাৰ পুলি গছৰ পান ॥
- ৫৫। চাই চাই বুলিবা বাট ঐ লাহৰী
চাই চাই বুলিবা বাট ।
দেহৰ ভিতৰতে আছে ঝালে বাম
পিচলি পৰিবা ডাত ॥

৫৬। ই নৈত বুঝ মাঝি সি নৈত ওলালে
কাছে পোহনায়্যা উদ ।

মাটি ফুটি ওলানো ভবাবে লক্ষ্যলি
হিসা ফুটি ওলানো হুম ।

୧୩ । ହାତଟି ଥରେ ମହି ଅବାଟେଡ଼େ ଥରେ । ମହି
ଉଡ଼ି ମନ ସଗଳୀର ନଗତ ।

নেখাই চাৰি সাজি থাকিব পাৰে। মই
চেনেহৰ খনৰে সজাওঁ ।

৫৮। পক্ষি নেয়ু টেজা সখিল ঐ বহনা
পক্ষি নেয়ুটেজা সখিল ।

ধির্দীপ্তে ধির্দୀপ্তে বাটলৈ চাপ্তে
 চক্ৰো পবানি পবিল ॥

৫৯। জোনে ওলালে ওলাবি তবাবল
জোনবে মুখলৈ চাই।

ভূমি যে ওলালে গুলাম মই বহনা
পাঁইতা জকরা খাই ।

৬০। জেনিবে সাবণি তথা ঐ গাতক
জেনিবে সাবণি তথা ।

জামাৰে সাৰ্ধি গাঁৱৰ ডেকা লৰা
লৈ দাম ইচঠী খৰা ॥

৬১। হাতী নো হাতা এ শবল! হাতী এ
তু'ড মেলি হলহা খাই ।

পারহিক নেপার ধনক দেখিবলৈ
বাতি খণিবলৈ যায় ।

৬২। চতাই পর্বত মূর্খানী কুহঁলী
কোনে তাত বাকি খাই।

মাক নাই মাটিবা ডিম্বো নাই ববলা
 হাঁড়ী খসিবাঁই নাই ॥

- ৬৩। কলৈ লব মাৰি বাৰি ভই বহনা
কলৈ লব মাৰি মাৰি ।
কৰাত্ত কোনোবাটো থেকেক পাতিছে
তাতে গৈয়ে বান্ধু মাৰি ॥

৬৪। তোমালৈ চাওতে ডেওনা ডেওঁতে
বিঞ্চিলে জবৈয়া হলে ।
তোমাৰ মন খালে আমাৰ মন খালে
কি কৰিব জাতি কুলে ॥

৬৫। পানীতে কাঢ়িলে পানীৰ কলমৌ
তেল পাই কাঢ়িলে ছুলি ।
মাকৰ ঘৰতে জাহাজী বাঢ়িলে
যেনে দাম কলৰ পুলি ॥

৬৬। বগৰাঁৰ ভালতে কুপতি বিনালে
ঠেঙ ধৰি বিনালে কুলি ।
মাকৰ গলত ধৰি জীয়েকে বিনালে
লাগে লগৰীয়া বুলি ॥

৬৭। নাচনী ছোৱালাৰ দাঁঘল ছুলি তাৰি
থহে বুড়ীমাকে তেল ।
ঘলৈকে নেদাঁও মই অতে যে শুনো গৈ
নাচনী ছোৱালীৰ মেল ॥

৬৮। শিমলুৰ লেলেজা ডাল ঐ বহনা
শিমলুৰ লেলেজা ডাল ।
ছোৱালী লেলেজা বোল বছৰীয়া
কোনো নো বুলিব কাল ॥

৬৯। মাকৰী ঘিলাবে ফাক ঐ বহনা
মাকৰী ঘিলাবে ফাক ।
জীয়াই থাকেঁ মানো তোমাকে দিহাঁমে
সৰিলে দিহাঁমে কাক ॥

- ৭০ । হাতৰে থাকএ শুৱাই কি সুশুৱাই
হাত মেলি আছিলো চাই ।
তোমাকে আমাকে শুৱাই কি সুশুৱাই
অগাপিচা কৰি যাই ॥
- ৭১ । আলি বাটে বাটে মহে লাৰী পাতে
গুৱাল বা কেহেহৈল গল ।
ওদালৰ ওলতে নাৰী কৰি বাটোতে
মহে বনৰায়া হল ॥
- ৭২ । ৰাতি পানী খালে হাতী ঐ বহনা,
ৰাতি পানী খালে হাতী ।
তোমাৰ বেহৰুপ ভাৰীতে চিঠীতে
টোপনা নাছিলে ৰাতি ॥
- ৭৩ । আমনি ধানকে দানলৈ গৈছিলো,
বাউলি বতাহে পালে ।
কাছি চলি মাৰি হাবিতে সোমালো,
ওঁঠতে বহলে খালে ॥
- ৭৪ । চেনেহৰ চুমায়ে নাকটি ছিৰিব
নাকৰ বৈ বাৰ তেজ ।
মাৰে কান্দিব, বাপেৰে কান্দিব
ককায়েৰে বিচাৰিব বেজ ॥
- ৭৫ । তটিয়াই বাৰাগৈ কলবাড়ি পাৰাগৈ
ছপাই নেকাটিকা পাত ।
আলহীৰ নিচিনা, খাবা চাউল সিধা
কাৰো দাত নিদিয়া হাত ॥
- ৭৬ । গছতে আছিলে মাকৰী ঘিলাটি
তলত পৰি পৰি ঘূৰে ।
ককাল সৰু সৰু ছোৱালী নচাবা,
উৰা ঘূৰা দৰে ঘূৰে ॥

- ৭৭। লব্ধে মন গল,
ফালি কটা বিহা,
ভাতেবে নহলো কাজী ।

সোয়াবব মন গল,
ববে গৰখীয়াত
কপালত নাছিলো সাধি ।

৭৮। কলীয়া কলীয়া
ফলি নে বলাগা
এড়িলি পণ্যবব কাম ।
দব্ব মহ গক
চেলাজি মেডিলি
স্তনি বজলীয়ে নাম ।

৭৯। লাহর ছুলি মেডি
তেলকে নেপালে
পাত পাৰি নেপালে কাত ।
ববে আশা কবি
মইনা পুহিলো
স্তনিবলে নেপালে মাত ।

৮০। জোকে আনিববে
মোবে মন গল
জোকে কেনে কবি পাম ।
বাৰি পানী ঘাটত
নিবি খবি ভাতত
ময়ো কাশ্মি কাটি দাম ।

৮১। কাক বাছব গজাল
চিবি মরা কটাৰি
জুলাব নেপালে দৈ ।
ঝাবলে নেপালে,
এখনি ডায়েমা এ
লাহৰী হাতবে লৈ ।

৮২। তোমাৰে সবমত্ত,
মবো মই লাহৰী
তোমাৰে সবমত্ত মবো ।
দিনবে সুবতে
একাৰ দেখা দিব
জালেকে কাকুতি কবো ।

৮৩। হাবিতে গোঁজবে
ঢেকিয়া পতায়
জীবন্ত গোঁজবে পলা ।
মাছব গোন্ধ পাট
বিড়লী গোঁজবে
পিঙ্কি তকতায় মলা ।

- ৮৪। বিহুৰে বিৰিহা পাভ ঐ বহনা
বিহুৰে বিৰিহা পাভ ।
গাভক ছোৱালী নাচে জুমে জুমে
চতুৰ বিহু লাগিছে গাত ॥
- ৮৫। কাইমে কুমলীয়া উড়িব নোৱাৰে
পাখী গজলায়া হল ।
খনাই কুমলীয়া, কুলিব নোৱাৰে
বাটতে টোপনী গল ।
- ৮৬। কাটৈ কাঞনী, খলিহনা বনৰী,
গটৈ এ টোকাৰা বাই ।
দীঘল দৰিকণা, গলত ঢোল পিকি
নাচনী সিচাৰি বাই ॥
- ৮৭। উজনি ৰাইজত বড় কাঁহ বজালে
ভাটিতে বজালে ঢোল ।
ছেজেলায়া লৰা ৰাখিব নোৱাৰি
চিকি ব্যৱ ওপালব মোল ॥
- ৮৮। চাই থাকিলেও ছাবিলাস নপলাই
নেখালে দুগুচে জোক ।
যেনে বালী ঘাটৰ ভোলা নো বেজেনা
দলিয়াই দি ৰাৰি মোক ॥
- ৮৯। শালে ভুমুকিয়াই শালে ভুমুকিয়াই,
লাক ভুমুকিয়াই ছেজা ।
শহুৰৰ পতুলীত খনে ভুমুকিয়াই
আচলত লগালে জেজা ॥
- ৯০। খনে খেমেলীয়া মোৰ মন বলিয়া
থাকে ঘিলা খেলি বাটত ।
মোৰ মনৰ কথা কব নোৱাৰিলো
ভোমৰ কেটেৰা মাতিত ॥

- ৯১। বড়ঘৰৰ মূখতে কৃপো কৃকলিয়াই
সাতলাখ মদনৰ মাত ।
খেদি দে খেদি দে অজাতি কৃপো ও
শৰণ খেব মাৰিছে পাত ॥
- ৯২। পৰ্শিত্ত পুগৰী কান্দিলা লাঠি
চৰিণা কান্দিলা বনত ।
ভোমাক মোদেদি, থাকিব নোৱাৰে ।
মৰি যাওঁ শদিয়া বনত ॥
- ৯৩। চতে মটীয়া বহে চৌও চৌও
কিনো চপৰীয়া তোক ।
তি যতো নহলি, ছি বালে নহলি
কেচাট খালেদেহেতন তোক ॥
- ৯৪। কোৱাই কা নকৰ, সিলি না নকৰা
শদিয়া পাবৰে আলি ।
কেচায় পাও কেচায় পাও নকৰা নকৰা
নকও মই তিৰিও নহালি ॥
- ৯৫। ঠাহ হৈ পৰিম গৈ, ভোমাবে পুগৰিত
পাহ হৈ পৰিম গৈ চালত ।
বাৰা হৈ ধৰিম ভোমাব শৰীলত
মাখি হৈ চুমা দিম গালত ॥
- ৯৬। পৰ্শিত্ত মাৰি যাওঁ বাগলী চৰিণা
পেলাওঁ ভৈয়ামলৈ টানি ।
হাঁহিবৰ ছলেৰে কান্দি পঢ়িয়ালোঁ
চেনাইক পানীঘাটত দেদি ॥
- ৯৭। ইঘাটে দূৰবি সিঘাটে দূৰবি
ভোলো কোন ঘাটে পানী ।
লাহৰি চেনায়ে যেনি গা ধূলে
ভোলোঁ সেই ঘাটে পানী ॥

- ৯৮ । দিনৰে চিকণ পূৱৰে বেলিটি
বাতিৰ চিকণে জোন ।
- ভাতোঠক চিকণ মোৰ ঐ লাহৰি
যেনে পূণিমাহৰ জোন ॥
- ৯৯ । লাহি কাপোৰৰ পাহি ঐ মইনা
লাহি কাপোৰৰ পাহি ।
- বুকুত দিয়ে গলি ফলা জুই একুড়া
মুখত দিয়ে গলি হাঁহি ॥
- ১০০ । চাউলৰ চিকণ খুদ ঐ লাহৰি
চাউলৰ চিকণ খুদ ।
- ডেকাৰে চিকণ জৰিৰ কলামূল
গাভৰুৰ চিকণে গুদ ॥

মাও খেলোৱা গীত ।

(১)

অ মোৰ মলুৱা বে ।

মোৰ মলুৱাক কোনে মাৰিলে,

অ মোৰ মলুৱা বে ॥

নেঠা নেঠা কৰে তাই নেঠা আনি দিলে। মই,

মেঠাত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা বে ।

কপাহ কপাহ কৰে তাই কপাহ আনি দিলে। মই,

কপাহত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা বে ।

গঁতৰ গঁতৰ কৰে তাই গঁতৰ আনি দিলে। মই,

গঁতৰত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা বে ।

শাল শাল কৰে তাই শাল আনি দিলে। মই,

শালত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা বে ।

সূতা সূতা কৰে তাই সূতা আনি দিলে। মই,

সূতাত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা বে ।

(২)

বাম বোল হৰি বোল হে ।

যেতিয়া আছিলে। মই মাও বাপৰ ঘৰে,

ভেতিয়া নগৈলা কেনে লজ্জাৰ বান্ধে হে ।

খনৰ কজাল সাউদ খনকে কৰা সাৰ

বাপ মাও খন দিব বগৰে উঠিয়া ।

বাৰীৰে গুলুকা কাটি নাৱৰ দিলা হৈ,

নালাগে সাউদ বান্ধে যাব যাত্ৰক ছোট ভাউ ।

বাৰীৰ বগৰি কাটি নাৱৰ দিলা গুড়া ।

নালাগে সাউদ বান্ধে যাব যাত্ৰক লহৰ বুঢ়া ।

ম' কাক দিব টকা টকা শুবিহালক 'দব সোণা' ,
 আমাৰ সাউদ ব'লিছে যায় সবে দিও মানা ॥
 লীলাবতীৰ কান্দনতে সাউদৰ চাপিল দয়া ।
 ব'লিছে নটগল সাউদ লোকে বুলিবে নেয়া ॥
 লীলাবতীৰ কান্দনতে গভে গবত লবে ,
 কেচা বিবিখৰ পাত সিও সৰি পৰে ।
 জাতি মাটলো দৰ দেলে মনে বৈব ধান্দা ।
 আমাৰ হাতৰ মোহন বানী থৈয় গাব বান্দা ॥
 গাধৰ ওপৰ সাইবা ভাত নৌকাৰ ওপৰ শুটবা ।
 বড়নি প্ৰভাত হুটেলে কাৰি মুখ চাউনা ॥

(৬)

কানীয়া ভাট 'ক কট কি কট বখিলি মোক ।
 চেবেট হেবেট কানীয়া তিহা, কত গল গোৰ যবৰ গিবী
 মোক এটা আখলি দিবা আছে ।
 মনী আঁহিনৰ বাতৰি পাই বেড়া ভাঙি লব দেয়
 গুণঘাটত পৰি কোকো কোকো কৰে ।
 কানি মাট হে কানি মাট হে বাট গল বেচা ।
 কানীয়াৰ ঘৰত নাট ঘৰ মোচা লেচা ।
 ভগাট নিলা ভগাট নিলা ভগাট নিলা লোটা,
 কানীয়াৰ ভাগত পৰিল গৈ টেকাখোৰা এটা ॥

(৭)

কানাত পাৰ বৰ বে, বেলিৰ দিকি চাৰা ।
 নস্ট হৈল তমেৰ ভাঙাৰ বাজাৰ গৈল বৈয়া ।
 কাঠৰ দেলত পকা কাঠৰ কিবা ছুখ ।
 ভজা নৌকাত পাৰ কৰি কিবা পোহা সুখ ॥
 ভাজা নচয় ছিহা নচয় গামেৰীৰে সাৰ ।
 হাতা পোড়া পাৰ কৰে। বাধাৰ কিমান ভাব
 নালাগে ভোতাৰ কড়ি নকৰে। মই পাৰ ।
 অস্ত ঘাটে গৈয়া বাধা বৈয়া তুমি পাৰ ॥

বানমাহী গীত ।

(ক) মধুমতীৰ গীত ।

অগোণব মাহতে নাকাটিল পাণ্ড ।
খাবলৈ নাপালা প্ৰভু নৱান ধানৰ ভাত ॥
আগোণব মাহতে নাৰাৰ উতপতি ।
ভাতত তপুৰা লৈ নামিল সবন্দা ॥

পুহৰ মাহত পূৰণৰ জায়াবা ।
স্বামসবে তক্তি কৰে ভাগ্যৱতা নাৰা ॥

মাঘৰ মাহতে ধৰমৰ তিথি ।
ডাক দালিম শ্ৰীফল খাটতে নেদে বিধি ॥
তুলি পাবে গাক পাবে আতি বিপৰিহ ।
ভাতে বহি মধুমতী জুবিলেক গীত ॥
তুলি পাবে গাক পাবে সোণৰ সিংহাসন ।
ভাতে বহি মধুমতী জুবিলে ক্ৰন্দন ॥

ফাগুণৰ মাহত ফাগুৰ বাতৰি ।
দেউলৰ ওপৰত দেউল তুলিয়া মগৰি ॥
তাৰ ওপৰত নাগপাল কৰি ,
ধৰণীত পৰি কান্ধে কুমৰি পুৰি ॥
সকল মাউদে ফাগু মাৰে বাকি ভাত খাই ।
মই নাৰী অভাগিনী থাকোঁ পৰব মুখ চাই ॥
বনৰ বসুন্না পখী সিও থাকে কোবে
মই অভাগিনী থাকোঁ সকলশৰে ॥
বনৰ বসুন্না পখী সিও থাকে বাহা ঘৰ ।
মই নাৰী অভাগিনী থাকোঁ সকলশৰ ॥

চৈতন্যৰ মাহত পাকি সবে বেল ।
সেই বেল লৈ আমি ননিজক গেল ॥
ননিজক বৈ আমি কিবা পালে নিধি ।
ডাক দানিম শিকল খাটতে নেমে নিধি ॥

বৈচাগৰ মাহত ডাউকী কান্দয় ।
ডাউকীৰ কান্দন শুনি জদয় নসহয় ॥
বৈচাগৰ মাহত কুলিয়ে কৰে বাত ।
কুলিৰ কান্দন শুনি শুল্লু বাই গায় ॥

জ্যৈষ্ঠৰ মাহত আঁঠৈ খানৰ বাবা ।
ডাউকীৰ কান্দন শুনি শৰীৰ তৈলা ছৰা ॥
জ্যৈষ্ঠৰ মাহতে জ্যৈষ্ঠ বাবে খৰ ।
মাকৈ বোলে আপোন আপোন সেয়ে হয় পৰ ॥

আষাঢ়ৰ মাহত আহৰে আহে ধান ।
মদী নল্য ভাতি বায় সিঙ এটা গান ॥
সেতিয়াৰ লোকে পাবিছে কঠিয়া ।
এৰি গল প্ৰাণ আমি আহিব কেতিয়া ॥
আহকে নহকে আমি দেগোঁ চান্দ যুগ ।
হেৰা হুচক মোৰ জনমৰ চুখ ॥

শাওণৰ মাহত বোৱনৰ দিন ।
খাঁৰ নাপালে পুকুৰৰ বস হয় ছীন ॥
কিবা খালে কিবা ললে কিবা কৰে মনে ।
গলত কটাৰি দি ভেঁজিম পৰাণে ॥

ভাদৰ মাহত শীতৰ খবালি ।
নদীনলা শুকাই থল পৰিল জৌৱা বালি ॥
কোচা বাৱে কুৰী বাৱে বাৱে বাতু কাঁই ।
হেলায় খোৱালে মই বাৰিষা ছয় মাহ ॥

আহিনৰ মাহত তুলসীৰ গোহৰে চাতি ।
বিধবা আশীষী পূজে হাতে লৈয়া বাতি ॥

আজিনৰ মাহতে দেবীৰ অষ্টমী
 হাঁহ কাটে পাঠা কাটে পাৰ ফাকে জাক ।
 সতে আছে প্ৰাণস্বামী তৈতে জালে পাক ॥

কাতিৰ মাহত ওলাল ন শালীৰ পোৰ ।
 নাৰ মাহৰ দেৱ গীত গাভৈ কৈলো শুৰ ॥
 নাৰে মাহৰ দেৱ গীত ল'ওৱে গণিয়া ।
 তাকে বৰ্ণাতি কান্দে মধুমতী কনা ॥
 নাৰ মাহৰ দেৱ গীত মাহে মাহে তিপি ।
 গাওঁতাৰ শণ্ডে পাণ, শুশুতাৰ মুকুতি ॥

(খ) কল্যা বাৰ মাহী ।

আঘোণৰ মাহতে কল্যা সপ্তমীৰে নৱান ধান ।
 কতেক খাটেতে মধু কতেক পুৰাণ ॥
 যাৰ সজ্ঞে প্ৰিয়া আছে বান্ধি তাত খায় ।
 আমাৰ সজ্ঞে প্ৰিয়া নাই (থাকিম) পৰেৰ মুখ চাউ ॥
 আগ ৰাতি লোৱা কল্যা সাতসৰি হাৰ ।
 দুই বাহুত তুলি দিম সোণাৰ আল্প টাৰ ॥
 কাণ চাই দিম কল্যা হাঁহাৰ মদনকড়ি ।
 ককাল চাই দিম কল্যা কাকান পাতেৰ সাৰি ॥
 ভৰি চাই দিম কল্যা ভৰিৰে নেপুৰ ।
 কপাল চাই দিম কল্যা সিখাৰ সেন্দূৰ ॥

পৌষৰ মাসতে কল্যা পুৰ্ণিমা অধিকাৰী ।
 স্বামীত ভক্তি কৰে ভাগ্যৱতী নাৰী ॥
 ভাগ্যৱতী নাৰী যিহে সাক্ষল জীৱন ।
 স্বামী হেন ধন নাই ই তিনি কুবন ॥

মাঘৰ মাসতে কস্তাৰ হৈল চাৰি মাস,
 তিনি দেশৰ সাউদ আহি লগাইলা মাত ।
 চাউল দেওঁ পাউল দেওঁ বাছি খোৱা তাত,
 ভাল ভাল দাসী দেওঁ চুৱা ফেলাইবাক ।
 টৌ দেওঁ জাস্তি দেওঁ বালুত মাজিয়া,
 ভোগ খানৰ চাউল দেওঁ দুখত পখালিয়া ।
 ভাত কজালী নহওঁ কস্তা তাত বাছি খাম,
 খনৰ কজালী নহওঁ কস্তা খন লৈয়া খাম ।

ফাগুণৰ মাসতে কস্তা বসন্তৰে কাল,
 জঁই যুতি ফুলে ফুল বেলি ডকৱাল ।
 জঁই যুতি ফুটে ফুল তপত নয়ান,
 জঁই যুতি ফুলে ফুল খোপাতে ফুলাম ।
 কাগুণৰ মাসতে পাই মনে বৰি দুখ,
 আমীৰ কটিত ভুক। কেনে ভখুৱা কুকুৰ ।
 কুকুৰ ভুকিলেবে গিৰন্দে পাইব সাৰি,
 তেখনে বুলিব আমাক পুৰুষ বধা নাৰী ।

চৈতৰ মাসতে কস্তা চকুৰ দিশে মন,
 বিলাওবে বিলাওবে কস্তা নয়ান ঘোঁৰন ।
 খাওবে কস্তা কৰ্পূৰ তামুল বাঢ়োক পিৰীতি,
 শুচাও মনৰ কৈটৰ মাগিৰী লুৰতি ।
 কি বিলাইবো কি বিলাইবো সাউদৰ নন্দন,
 কাঠেৰে বাছিছো হিৱা লুডোলাইবো মন ।
 লাগুৰী ছললী কস্তা আমীত পবাণ,
 পৰ পুৰুষক দেখোঁ বাপ ভাই সমান ।
 সাউদ বোলোঁ বদাসৰ বোলোঁ ভাই ভোমাকে,
 খবৰক চিন্তি তুমি যোৱাঁ বাজপথে ।

বৈশাখৰ মাসতে কল্যা কল্যা পদুমিনী,
চন্দনে চিটিকা দিয়া জুকাবৰ পানী ।
জুকাবৰ পানী নোহে উত্তম গঙ্গাজল,
বাড়ি ভৰি আছে আমাৰ ডান নাবিকল ।
আতালত আছে আমাৰ শুকান নাবিকল,
লাৰিতে চাৰিতে দাসীৰ ককাল দুখল ।
গোচাল ভৰি আছে আমাৰ সাত পাংগ গাই,
দৈ দুধ দুত মধু খিণতে নাখাই ॥
সাঁউদ বোলে। সদাগৰ বোলে। ভাই ভোমাকে,
ধৰমক চিন্তি তুমি যোৱা বাজপথে ।

জেঠৰ মাসতে কল্যা ভৰিয়া উঠে বান,
কোন দেশৰ সাঁউদ তুমি কিবা ভোমাৰ নাম ।
কোন দেশে থাকে সাঁউদ কোন দেশে গৰ,
কি নাম ভোমাৰি মাৰ আনুৰ কি নাম বাপৰ ,
বাপৰ নাম নিশ্চয়ৰ মৱৰ নাম বায়ল,
কীৰ শুক দিছে নাম নাম তাৰ গাৱঁৰ ,

আষাঢ় মাসতে কল্যা আচকটা বাতি,
ভোমাৰ সানী কাটা গৈছে কাকন পুৰৰ ভাখি ।
নামটিছে নাখাইছে কাটা আমাৰ ডিকৰ পতি,
আউলিল হয় মাথাৰ ছুলি ডিঙ্গিল হয় বস্ত্ৰ মুঠি ।
হাতৰ দুই মুঠি নাখা ভাঙ্গি হল হয় চুব,
মোলান পৰিল হয় মোৰ কপালৰ সিন্দূৰ ।

শাওণৰ মাসতে কল্যা শাওণীয়া বাতি,
আজি বাতি কল্যা মই ভুজিবো হুৰতি ।

আজি বাতি চোৰ মই যাকে লাগল পাতি,
 হাতে গলে বাতি তাকে বাজঘৰে পথান্ত ।
 চাৰি ফালে বাতি থম পহৰী চাৰিটি,
 চুৱাব মুগুত বাতি থম মন্ত গজহাতী ।
 লিখানে নৈপথানে লগাম দুতৰ পাক বাতি,
 ভীকু খাণ্ডা হাতে পৰি জাগিম চৌপৰ বাতি ।
 দাবৰি মাৰিম কল্যা মন্ত গজ হাতী,
 খাপ দি লুমাম কল্যা দুতৰ পাক বাতি ।
 চটকি মাৰিম কল্যা ই পালি জাহৰী,
 ভীকু খাণ্ডা জাগিম কল্যা মই টিপামাৰি ।

ভাসব মাসতে কল্যা মাসৰ পৰিল শেষ,
 হাসি খেলি নিদায় দিখা মাও' নিল মেল ।
 তুমি চলো ভিন পুকল আমি ভিন নাৰী,
 বাপৰ শক্তি নাই বিদায় দিতে পাৰি ।
 আমি ভিন নাৰী সাউদ নাভাবিৰি আন,
 আপোমাৰ মোৰে সাউদ হাবাইবি জান ।
 বাপ বোলো ভাই বোলো সাউদ হোমাকে,
 ধৰমক চিন্তি তুমি মোকো বাজপথে ।

আহিনৰ মাহতে কল্যা নিবমল বাতি,
 পৰ পুকৰ নোহোঁ কল্যা হোৱা টিকৰ পতি ।
 পৰ পুকৰ নোহোঁ যদি আপুন ঈশ্বৰে,
 পানিক বহিছা থাকা ভিত্তাৰ উপৰে ।
 সোণাৰ বাটায় গুৱাপান জাবি কৰা পানী,
 ধীৰে ধীৰে গেল কল্যা বাপৰ বিস্তমানি ।
 কাৰ খাইছা গুৱাপান কাক দিছা বিয়া,
 হুই হুই তোমাৰ জোঁৱাই লওবে চিনিয়া ।

সোণাৰ বাটীয়া গুৱাপান জাৰি ডকা পানী,
 ধীৰে ধীৰে আসিল নতুন জোঁতাৰে বিজ্ঞমানি ।
 কোন চহৰে থাকে বাপু কোন চহৰে ঘৰ,
 আইৰ নাম কমলমালা বাপা ধনেশ্বৰ ।
 শিশুকালত বিয়া কৰাইছে মাণিক সদাগৰ,
 নানান আড়ম্বৰে আসিছিলোঁ তোমাৰ ঘৰ ।
 ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিতক আনি জিহ্বাস কৰি চাৱা,
 প্ৰথম কাতি মাসে আমাক দিছা বিয়া ।
 প্ৰদীপ লগাই কস্তা ঘাটৰ কূলে বাই,
 স্বামী স্বামী বুলি কন্যা চৰণ ধুৱাই ।
 চৰণ ধুৱাই কন্যা মাগি লৈয়া বৰ,
 স্বামীক বেতিয়া নিলা মন্দিৰ ভিতৰ ।

কাতিৰ মাসতে কন্যা কাতিয়ান খানৰ খোৰ,
 বাৰ মাসৰ ভেৰ গীত গাইয়া নাপাত্ত ওৰ ।
 বাৰ মাসৰ ভেৰ গীত লগেৰে গণিকা,
 ইতো গীত গাইছে কোন জয়ধন বনিয়া ।
 জয়ধন বনিয়া নোহে খ্ৰীধৰৰ বাপ ।
 গাওঁতাৰ মুক্তি হোৱে শুনাৰ খণ্ডে পাপ ।

পান্নানীয়া গীত ।

(ক) ফুল কোঞব ।

মডব কুমলীয়া শল ।

দিন দুপবিয়া, মাউবা কোঞবে
বুঢ়ীমাকব শুবিলৈ শল ॥

পোহালী হাতীবে শুড় ।

বুঢ়ীমাকব শুবিত্তে, বহি ফুল কোঞব,
ভললৈ কবিলে মূব ॥

কি খড়ি লুবিব চোতা ।

কেহেলৈ কান্দিছা নাতি কুমলীয়া
দুখবে বাতবি কোতা ॥

কিছু মবে তয়ে, বুঢ়ীয়ে মাককে
নামাতি আছিলে চাই ।

লুইতে উজালে, মিহীকে তটিয়াই,
নিশ্বল ডুবিত্তে বার ॥

মনেটেক উজালে, চিত্তেটেক তটিয়াই,
দুখবে বাতবি কথা ।

কিনো কৈয়ে বাম, কিনো শুনি বাবি
মনতে লাগিব বেধা ॥

আইনো মোব আছিলে, ধনে পাঁচতুলি,
বোপাই মালিনীয়ে নাতি ।

ভাবব কাপোবক, যিগত নিপিঙ্কিলো,
এতিয়া কটা সাং পাঠি ॥

কবৰ শুনিছো, বোপাই মণিকোঞৰ,
চকুৰে নেপালো দেখি ।

× × × × ×
নোপাটক লৈ গল, শুকলী চাৰ্ভীয়ে,
পাতে অগোন দেশত বজা ।

আইক লৈ গল লাউদৰ মুঠৈঞ,
পাকে নাও গাতৰ পতা ।
পোতালা হাতীৰে শুড় ।

সেই নো কথা শুনি কাচিন কুঞৰীয়ে,
তললৈ কবিলে মূৰ ।
ভেকুৰী নোখোকে খোক ।

বাপেৰ নৰকীয়ে, ইয়াতে এড়িলে
মাউৰা কবিলে ডোক ।

ফুলতে মাউৰা হলি ফুলে কোঞৰ
কি খুৱাই তুলিম ডোক ।

ওকণ হাট পাতিলো, বেহাৰলৈ নেপালো,
বিধভাৱ দাড়িলে মোক ।

চেঁড়াএ ঘাবৰে থান মোক বোপাই
উকৰি পৰিবৰ কণ ।

জাতি চেনেহৰ বড়কলা নগৰত
গজিছে দুবৰি বন ।

সেইনো বে কুলিয়ে কাচিন কুঞৰীএ,
মুখতে কুৰালে হাত ।

মুৰত হাত দিএ কান্দিব খবিলে,
চকুএ নেদেখে হাট ।

চাই দি তুলিবৰ লাই ।

কালৰ কথা আহি মনত পড়িছে,
দুখ বে নকৰা-আই ।

বোপাটক নেমেথি গাকে লুজুবাই,
গাকে লাগিছে ছই ।

✕ ✕ ✕ ✕
 କିମାନ କଲୌଗା ହର୍ଷନୋ ବୁଢ଼ୀ ଆଇ
 କିମାନ କଲୌଗା ହର୍ଷ ।

সোপাইকে নেমেছি, থাকে শুকুঝাই
কাটিলে জড়িয়াই বার্তা ।

উল্লেখ্য

ମୁଖର କଥା ହେ,
 ବୃତ୍ତିମାନଙ୍କ ଜଳେ ଆସି ।

লাফ মাৰি আনিলে, ডেকা গছৰ ডায়েল,
যৈ পাৰি আনিলে পান ।

মূবব ছুলা ভিঙ্গি, আশীর্বাদ কবিণে
 তোব যেন হওক কইলান ।

কমাবে সাজিলে লোহাব খল সাহ,
কাষি কাটি খতালে কাঠি ।

ডিল্লিৰ হাইঠা মণি, কুত খুরালে,
নেপথ্যে মাঝিলে ডটি ।

କାମ ସାଧି ଓଡ଼ି,
ବାଟେ କଳା କରି,
ପ୍ରଥବୀତ ପରିଣ ମୈ ।

বেঙে মাঝি গল, লোহাৰ শল মাছ
 পোনাও যেমিলে নৈ ।

নেয়ে যে জানিছে
বুড়া বিচুকবম,
নব মনিচলৈ কি ।

ବାଢ଼େଇ ମାନିଛେ, ବୁଢ଼ା ବିଚାରବନ
ତକାଏ ମିଶ୍ରାଣ୍ଡି ମି ।

উঠিবা উঠিবা কাঠৰ পখী ঘোড়া
 আকাশে উড়াহুত কৰি ।
 ভোমকে বুলি যাওঁ জীউৰ ফুলে কোঞৰ,
 পাচলৈ নেচাবা কিবি ।
 মোৰে সখে চোৱে লাহৰী কোঞৰ ঐ
 নেচাবা পাচলৈ কিবি ।
 শুকৰ দোষে চুব বিখিনি মিলিব
 বৰলৈ নাহিবা যুৰি ।
 মেজৰ চাটি মাৰি উড়িবি পখীৰাজ
 মুখেৰে মাতিবি চিঙি ।
 জানিবি জানিবি কাঠৰ পখী ঘোড়া
 ভোৰে মোৰে একেটি জীউ ।
 ভোকে বুলি যাওঁ কাঠৰ পখী ঘোড়া
 উলুৱাই খুৱাই যাওঁ সাহ ।
 আকাশে পতালে উড়াহুত কৰিবি
 ভোৰে মোৰে একেটি সাহ ।
 কাঠৰ পখী ঘোড়াত উঠে ফুল কোঞৰে
 মাৰি যায় চাবুকৰ চাটে ।
 আকাশে পতালে উড়াহুত কৰিলে
 আলসিত কৰিলে বাট ।
 দেও দি এড়ালে দেও হনিকণা
 লুটি দি এড়ালে লল ।
 নগৰ সাত পাক যুৰি পখী ঘোড়া
 চমাহৰ বাটলৈ গল ।
 কাঠৰ পখী ঘোড়া পাই ফুল কোঞৰ
 পিতাকৰ দেশকে এড়ে ।
 মনিচে স্মৰনে দেৱেও নমনে
 বিজুলী সকাৰে চলে ।

বিধিয়ে বিধিলে কপালেত লিখিলে
সাইথ কাৰ একতাই ।

কিমান বাট মাছিলো বু'ল ফুল কোঞৰ
যু'ৰি পাচ কালে চাই ।

গুৰুৰ মোৰে চুলে ঠনবাই ছিগিলে
ঘোঁড়াৰে এখনি পাখী ।

দেৱে নেবাখিলে মনিচে নেবাখে
কাঠৰ পখী ঘোঁড়া সাখী ।

কাঠৰ পখী ঘোঁড়া জেউতি চাবিলে
উড়ি বাওঁ উড়ি বাওঁ কৰে ।

চমাহৰ বাটকে মল একে দিনে
মালিনীৰ বাৰ্ডাতে পৰে ।

কাঠৰ পখী ঘোঁড়া এড়ি ফুল কোঞৰে
ভৰিৰে মাছিলে টিপা ।

সেউতী মালতী টগৰ গুটিমালা
সবেও খবিলে শিপা ।

কাঠৰ পখী ঘোঁড়া এড়ি ফুল কোঞৰে
যুখেৰে বজালে শঁখা ।

সেউতী মালতী টগৰ গুটিমালা
সবেও খবিলে পোখা ।

কাঠৰ পখী ঘোঁড়া এড়ি ফুল কোঞৰে
সবাইল মাছিলে মাল ।

সেউতী মালতী টগৰ গুটিমালা
সবেও খেলিলে ডাল ।

কাঠৰ পখী ঘোঁড়া এড়ি ফুল কোঞৰে
সবাইল মাছিলে মলি ।

সেউতী মালতী টগৰ গুটিমালা
সবেও পেলালে কলি ।

কাঠের পশা বোঁড়া এড়ি কুল কোঁঞবে
সবাইল মাঝিলে মূল ।
সেউচী মালতী টগর গুটিমানী
সবেও নেলিলে কুল ॥
কুলনি বাড়াত্তে কুবে কুল কোঁঞবে
উপাহি সিপাহি লেখি ।
বাটের বাটকড়াই কবে হবি হবি
কুলর জিবিবিবি লেখি ॥
ই নোলে মালিনী সি বোলে মালিনী
ভোব দশা ভাল হল ।
নাগের বড়বীরা শুকান কুলনি
মূলি ভমস্কাব হল ॥
উ নোলে মালিনী সি বোলে মালিনী
ভোবে দশা ভাল হল ।
কুলর মলা গাঁপি কাবেরভুত দোগাবি
ধনেবে থাক্খিবি দল ॥
মাঝর যুবে গাঁইতা মোবে যুবে খাঁইতী
শুনালি কিনো বাতবি ।
কুল যে মবিবর হলো কাষ, বছর
হালোরাই লুড়ি গল খবি ॥
বোতাৰী জীয়াৰী চাঁহে খিলি খিলি
মালিনীৰ কুলনি চাই ।
ভোমোবাই গোঁঞবে কুলবে শুপবে
চবহি কুলর মো খাই ।
বাটের বাটকড়াই বই বই চাই
বখনা বখনি কবে ।
থাকিব নোতাৰি দিক্কাই বাই মালিনী
হাততে আঁকুৰি খবে ॥

চোতালৰ আগৰে গোলাপ ফুলে জুপি
 গোকতে আমোল মোল কৰে ।
 মালিনীক দেখি জীয়াৰী বোৱাৰী
 সৰে খিলি খিলি হাঁহে ০
 ইফালে সিকালে চাওঁতে চিতোতে
 পৰিল কোঞবত চকু ।
 দেওনে মনিচ বুলিব নোৱাৰি
 ললে কোঞবত আঁঠু ৥
 মোৰ নাও মালিনী দিআই নাখিনী
 ফুলনি পৰিছিল জয় ।
 ভোমাৰ চাতে পাই উঠিল ঠনে ধৰি
 কিনো ভাইগ কৰিলো মই ৥
 কিনো দি সুধিম মই দিআই নাখিনী
 কিনো দি সুধিবে মই ।
 কোন পোৱাণীৰ বুকু জুৰ কৰিলা
 কাৰ পাপ কৰিলা খয় ৥
 কোননো গোসাঞি এনে হেন কহি
 সাঁচতে মাৰিলে ভোক ।
 যতে চকু দিয়া ততে চকু বয়,
 শুচি ব্যৱ পিচাহে ভোক ৥
 দেও নহওঁ মই, মানৱো নহওঁ মই
 নহওঁ মই সবগৰ ওৰা ।
 হওঁ নৰে মনিচ, নাও ফুল কোঞব,
 আৰিছো এদেশৰ পৰা ৥
 ভোকে নো বুলি যাও, দিআই মালিনী
 সমস্ত বুলি যাও আই ।
 পেটে আতে লাগি, মাতিব নোৱাৰো
 তিনি সাত খেটত ভাত নাই ৥

পিড়া পারি দিলে, পাও পখালিলে
 ছুলিবে মছিলে জরি ।
 বাইলৈ দিলেহি, চিরা মখা দৈ
 মজিয়াত খবখব কবি ॥
 খাই বৈ কোঞবে, মুহুদি কবিলে,
 পাটীদৈব ধ্বাভে বহি ।
 ফুলবে কবণি, আগতলৈ মালিনী
 গাঁথিছে মালা কপহী ॥
 কাটল নো গুঁথিছা, ফুলে আই মালিনী,
 কাটল নো গুঁথিছা ফুল ।
 খোপাটল এখাবী ডিঙ্গিব তিনি ধাবী
 পিকোত্তাব নেজানো ফুল ॥
 থকুলব এখাবী, টপব তিনি ধাবী
 মালতীব এখাবী সিম ।
 নির্পত্তি বজাবে আলানব জীতবী,
 ধনেপাঁচতুলীক সিম ॥
 ভোকে বুলি যাও দিছাই আই মালিনী,
 ভোবে মোবে একেটা জিউ ।
 থহরা মহরা, নাতি কুমলীয়া,
 এখাবি মলাকে দিও ॥
 ধনেপাঁচতুলীক, দিবি আই মালিনী
 ফুলতে ফুল দি সিও ।
 থহরা মহরা, নাতি কুমলীয়া
 এখাবী মলাকে দিও ॥
 কি কর নাতি ঐ ঠাধুতা কোঞব ঐ
 কি কৈনো গুঁথিব ফুল ।
 নির্পত্তি বজাবে, জানিব পারিলে,
 ভোবে মোবে একে ডাল ফুল ॥

তোকৈ বুলি যাও দিঙাই মালিনী
 সমকৃত বুলি যাও আই ।
 এখাৰ মলাকে, শুঁপিব খুজিছে
 পাঁচতুলীৰ খোপাটেল চাই ।
 চাপৰ কাণ কটা সিহু আই মালিনী,
 চাপৰ কাণকটা সিহু ।
 সেই মলা ধাৰী, দিবা পাঁচতুলীক,
 খোপাতে বাই যাব বিহু ।
 পিচাল পৰিবৰ কাহা আই মালিনী
 বাগৰি পৰিবৰ কাহা ।
 এই ধাৰী মলাকে দিবা পাঁচতুলীক
 মিচকাই পেলাব হাঁহি
 ফুলকে শুঁপিলে ফুলতে লিখিলে,
 ফুলতে বাতৰি দিলে ।
 দিঙাই মালিনীয়ে, শুঁপি থাকোঁতেই
 কোঞৰে কৰণতি থলে ।
 মালা লৈ মালিনা, গল নগবটেল
 চাপিল পাঁচতুলীৰ পাণ ।
 ভেটিলে কৰণি আতুলৈ মালিনী
 চৌতিতি কুলৰে বাস ।
 জান দিনা মালা এখাৰী দুখাৰী
 কুলতো গোকতাপ নাই ।
 আজি যে মালিনী কুলৰে কৰণি
 গোকতে আমোল মোলাই ।
 এড়িলি চুবুৰি বাটত হল দুবৰি
 নদীয়ে এড়িলে কুল ।
 তোকৈ বুলি যাওঁ দিঙাই মালিনী
 কোনে শুঁথিছিল ফুল ।

চাঁদ সূকলৈলৈ চাঁবি বাই মালিনী
 চাঁদ সূকলৈলৈ চাঁবি ।
 বটোয়া নোহোৱা মালতীয়ে মলা
 কোনে শুঁখিছিলে কবি ॥
 খহুয়া মন্তৱা আছে নাতি লৰা
 সেয়ে শুঁখি দিলে মালা ।
 হাকৈ শুকুনিলে বাধা নামানিলে
 আতকাল লগালে ভাল ॥
 চাপৰ কাণ কটা মিছা ঐ মালিনী
 চাপৰ কাণ কটা মিছা ।
 খোপাৰ মলা ধাৰী পিছিব খোজোতে
 খোপাত খাই গল বিছা ॥
 উভালি তুলিবৰ কচু ঐ মালিনী
 উভালি তুলিবৰ কচু ।
 নুকৰ মলাধাৰী পিছিব খোজোতে
 পড়িল আখৰতে চকু ॥
 “কেলৈ ফুলিলি কপাহী মদাৰে
 কেলৈ পেলালি কলি ।
 ওকতো নেলাগ গোসাঁঞো নেলাগ
 থাক তলে শুবি গৰি ॥”
 ভাও কাপোৰৰে গাঁঠি ঐ মালিনী
 ভাও কাপোৰৰে গাঁঠি ।
 তই বিএ বাজী ভীয়েৰ কাঠ বাজী
 কত গালি কুমলীয়া নাতি ॥
 চাঁদ সূকলৈলৈ চাঁবি ঐ মালিনী
 চাঁদ সূকলৈলৈ চাঁবি ।
 গৈছে দুই কাল আছে বে একাল
 সইত সইত কথা কবি ॥

কলেও কটা যায় নকলেও নেড়ে
পাঁচতুলী কোটোহাৰ গাঁঠি ।

কলে ডাঙ্গি পাতি সকলো বাতিবি
কেনেকৈ কোঞৰ হল নাতি ॥

চাঁদ সূকলৈ চানি ঐ মালিনী
চাঁদ সূকলৈ চাৰি ।

খহুৱা মলহা নাতি কুমলীয়া
সোনকালে পঠিয়াই দিবি ॥

বজাৰে নগৰ গান চাৰিকৈ চুকীয়া
হেজাৰী বকুৱাই কথো ।

চুড়াই চিড়িকটি পলিব নোৱাৰে
কোঞবনো কেনেকৈ পশে ॥

কান্দি কুৰিয়ে বিনাই কুৰিয়ে
কতো নেলামে শুখ ।

আও মৰণেৰে মাৰিলি মালিনী
এতিয়া নেচাৰ মুখ ॥

তোকে বুলি যাও দিছাই বাই মালিনী
কিয় আনিছিলি মালা ।

বেজ হৈ আহিলি সাপ হৈ খুটিলি
ভাল বুকত দিলি জালো ॥

এলাই মাৰ গলে ধুনী ধুনী তৰা
আকাশৰ নেঙালী তৰা ।

কতোক বন্ধে চাই থাক বাই মালিনী
কোঞৰক পাউনি কৰা ॥

লাটিম বকুৱাৰে চাটিম বাই মালিনী
লাটিম বকুৱাৰে চাটিম ।

কোঞৰক নিদিলে তিনি সইত খাইছোঁ
তোৰে নাকে ছুলি কাটিম ॥

আগলৈ নেচালো পিচলৈ নেচালো
কুঞৰীক বাতৰা কলো ।
যদি হে কোঞৰক নানিয়ে এতিয়া
নিগমে তললৈ গলো ।
বজাৰ নগৰে বেদি দৰ লাগে
কেঁকোৰা কেঁকুৰী গড় ।
হেজাৰী বকরাৰ হাতে আগৰ নিগৰ
কোনে পাব ভাবে খৰ ।
থৈয়ে কি অথৈয়ে থৈ ঐ বখীয়া
থৈয়ে কি অথৈয়ে থৈ ।
পাঁচতুলীৰ নগৰ সোমাল কুলে কোঞৰ
কালিন্দী তোমোৰা হৈ ।

(খ) মণি কোঞৰ ।

শকল দেৱ বজাবে পুতেক মণি কোঞৰ
কিছুত খতি থনে নাই ।
এবেলা দোলাতে এবেলা ঘোঁড়াতে
এবেলা সেনৰ বং চাই ।
আন কাল পাতি ঘোঁড়া চেকুৰাই
নগৰৰ চৌমেৰে ঘূৰে ।
আজি কোঞৰৰ ঘোঁড়াই গা ঘেলাইছে
কাচনৰ পখলী ঘূৰে ।
মন্ত্ৰীৰ জীয়েক কাকন কুঞৰী
দাঁৰ বান্ধি মেলাওঁতে ছুলি ।
সোণৰ ফনিয়েৰে ধুব ফনিয়াওঁতে
কোঞৰৰ নিলে মন হৰি ।

ঘোঁড়া ওলোটালে সেনৰ বং নেচালে
 সোনাৰৰ তামুলীক পাই ।
 পৰলা ঘোঁড়াটি বাটতে সপি দি
 পড়িল বোহ বৰত যাই ।
 উলটি যাওঁতে বৰচা কুণ্ডলীৰ
 পড়িল সোনাৰবত চকু ।
 চৰায়ে কৰিলে চিট ।
 যেতিয়াই দেখিলে সোনাৰৰ তামুলীক
 আকাশে উড়ি গল জীউ ।
 আমগুৰি খাতৰে শুকান খৰিচা
 বলমা বিলৰে মাছ ।
 তুমি যে আহিছা সোনাৰৰ তামুলী
 মণিধৰ কিমানৰ পাচ ।
 কোনো নকমে কোনো লুপ্তনিৰা
 এনে কথা দেখা নাই ।
 আন কাল পতি ঘোঁড়াত উঠি মণি
 নগৰৰ চৌমেৰ চাই ।
 আজি কালে পতি ঘোঁড়া চেকুৰোতে
 মন্ত্ৰীৰ পখলী মুখে ।
 পাকতে যুৰাই পৰলাক এড়ি
 বোহ বৰত সোমাল হুখে ।
 সবগৰ তৰা পতালৰ নাগিনী
 কোৱা বাপা লাগে কিকু ।
 সইত সইত বুলি তিনি সইত খাইছো
 তাকে আনি দিম ঠিক ।
 নৈতে গা ধুই এ গবাহ খাম
 বাকে খোজো যদি দিয়া ।
 মন্ত্ৰীৰ জীয়াৰী কাচন কুণ্ডলীক
 আনি মোত দিয়া বিয়া ।

ମନିବ କଥା ଶୁନି ବସନ୍ତ କୁଞ୍ଜରୀ
 ତାମୁଲୀକ ଜଗାଲେ ଯାତ ।
 ଯୋରା ହେବା ତାମୁଲୀ ମନ୍ତ୍ରୀବ ବସଲେ
 ଏହି ବାବ ସେନବ ଏକ ଜାତ ।
 ଆମ୍ଭେ ଚୋରା ନାହିଁ ପାଚେ ଚୋରା ନାହିଁ
 ମନ୍ତ୍ରୀଜ୍ଞ ଲଳେଟେ ଶାଠି ।
 କେଲେଇ ଆବିଷ୍ଟା ମୋନାବର ତାମୁଲୀ
 ଡାକି କଥା କୋରା ବାକ ।
 ବିଲସେ ଯାବନ୍ତେ ପଦ୍ମ ଝୁଲି ଧାବେ
 ଭୋମୋବାହି ଗୁଞ୍ଜରି ଆସେ ।
 ନେଉଡ଼ାବ ଜୀରବୀ କୀଚନ କୁଞ୍ଜରୀକ
 ଆମାସ ମନି ଧବକ ଲାଗେ ।
 ମାୟନେ ବାୟନେ ସେନ୍ଦୁରୀ ଆଲିସେ
 କେନ୍ଦୁରୀ ଲୋଳାତେ ଉଠି ।
 ହାବା ଯୁକ୍ତାବେ ମନିଧବ କୋଞ୍ଜବେ
 କାଚନକ ଆଲିଲେ ଝୁଲି ।
 ଅନା ବଜାହତ ହାଲିଛେ ଆଲିଛେ
 ଗୋବବର ଡେବସେ ଲାହି ।
 ହାୟବା ଯାତେୟେ ଲାଲ ପାହ ସେଲିଛେ
 ଡେଉଁ ମୋ କମାଳତ ନାହିଁ ।

(୩) ମଗଲା-ପାର୍ବତୀର ଗୀତ ।

ଡେଉଁଲିବ ଡଳାତେ କରୋ ଡାତେ ବାତି
 ପାହରି ଆହିଲୋ କୁଟି ।
 କୁଟିବେ ଜଗତେ ମଗଲାହି କିଜାବ
 ଯାଟେ ଆହିସେ ଯବେ ଗୁଟି ।

মাৰব ঘৰলৈ বাৰি তঞি পাৰ্বতী
বাটত খাপে দিহে ধৰিম ।

বাটত খাপে দিহে ধৰ তঞি পগলা
হাবিত লবে মাৰি পৰিম ॥

হাবিত লবে মাৰি সোমা তঞি পাৰ্বতী
হাবিত জুয়ে দিহে ধৰিম ।

হাবিত জুয়ে দিহে ধৰ তঞি পগলা
ধোৱাবে লগতে উড়িম ॥

ধোৱাবে লগতে উড় তঞি পাৰ্বতী
হাঁকুটি জোবাবে ধৰিম ।

হাঁকুটি জোবাবে ধৰ তঞি পগলা
ভোবে বড় বিলত পড়িম ॥

ভোবে বড় বিলত পড় তঞি পাৰ্বতী
জুলুকী ঘাই যঞি ধৰিম ।

জুলুকী বায়ে ধৰ তঞি পগলা
শামুক শেলুয়ই হম ॥

শামুক শেলুৱৈ হৰি তঞি পাৰ্বতী
ভোকে চুন পুড়ি খাম ।

ভোকে চুন পুড়ি বাৰি তঞি পগলা
ভোবে চুই গাল ডাকিম ॥

ভোবে চুই গালে ডাক তঞি পাৰ্বতী
ভোকে তেলে ঘঁহি শুচাম ।

ভোকে তেল ঘঁহি শুচা তঞি পগলা
সৰিয়হ জনমে ধৰিম ॥

সৰিয়হ জনমে ধৰ তঞি পাৰ্বতী
ভোকে ভেলীশালত পেৰিম ।

ভোকে ভেলীশালত পেৰ তঞি পগলা
খলিটৈ জনমে ধৰিম ॥

খলিইহ জনম হব তঞি পার্শ্বভী
 তোকে বাড়িৰ চুকত পেলাম ।
 মোকে বাড়িৰ চুকত পেলা তঞি পগলা
 বাড়িৰ বড় গছে হম ॥
 বাড়িৰ বড় গছ হবি তঞি পার্শ্বভী
 তোকে নাও কাটি বাম ।
 মোকে নাও কাটি বাবি তঞি পগলা
 মাকঙে বুঝায়ে মাৰিম ॥

(৭) হাল বোতা গীত ।

হাৰিতে আছিলে আঁকোবা কাঠ ।
 বাঢ়িয়ে পাই তাত লগালে টাচ ।
 টাচি চুককি সাজিলে নাজল ।
 দেও দি উঠিলে হালোচাৰ কাকত ॥
 নাজলে বোলে মোৰ পিঠিতে কুজ ।
 পূতা হলে পিণবীৰে লাগি খাওঁ মুজ ॥
 ফালে বোলে মঞি বাঁহবে চেচু ।
 পূতা হলে উলিয়াওঁ বড় বড় কেচু ॥
 ডিলামাৰিয়ে বোলে মঞি সবাতকৈ শোন ।
 মোৰ সমানে নবর কোন ॥
 বেজাই বুলিলে মঞি বাঁহৰ আখি ।
 মঞিহে নাজল আক ডিলা খণ্ড বাৰি ॥
 সলমাৰিয়ে বোলে মোৰ চাৰি ভাই ককাই ।
 আমি থাকোঁ সদাই সবগ চাই ॥
 আউত জৰিয়ে বোলে মঞি তবাবে চিটা ।
 মোত বিনে ডিলা জুঁহলী নেঘাৰ জোতা ॥
 গকহে বোলে মঞি মীঘল নেজা ।
 আমাৰ গুণবত সবোও বজা ॥

এচাৰিয়ে বোলে মঞি সবাতকৈ সক ।
 মঞি নহলেহে নবলে সক ।
 যোতে বোলে মঞি দীঘলকৈ কঁই ।
 মঞি মাথাকিলে সক কত বয় ।
 মৈয়ে বুলিলে মঞি সবাতকৈ বলি ।
 মঞি নহলে নেজাগে বলি ।
 মৈটকাই বোলে মোৰ আত্মলি বেকা ।
 মঞিয়ে নহলে নহয় বেকা ।

(৩) বঁতৰৰ গীত ।

সক জনোয়ে বুলিলে বড় জনো বাই ।
 পিজলি কপাহ খিনি কত কত পাই ।
 পিজলি কপাহৰ মঞি জানো বুধি ।
 চাউল ছ পুৰাব পিঠাগুড়ি খুন্দি ।
 মকড়া হাটিবে কপাহ আনে কিনি ।
 কপাহ কিনি আনি তাই আছিলেক গুণি ।
 নেওঠনি আনি তাই পেলালে পেৰি ।
 নেওঠা কপাহ তাই থলে ছাকত তুলি ।
 ধেমুখন আনি তাক পেলালে খুণি ।
 এসেবা কাটিলে বেতেওঁ তেওঁ ।
 এসেবা কাটিলে পচলাব কেওঁ ।
 এসেবা কাটিলে মাথ নিশা ঘাতি ।
 তাৰে বাকিলে দিভাল হাতী ।
 এসেবা কাটিলে সবাতকৈ সক ।
 তাৰে বাকিলে ডটকা সক ।
 সূতা খিনি কাটি তাই থলে ছাকত তুলি ।
 হালোৱাই লৈ গল মৈ জৰি বুলি ।

গাৰলীয়া গীত ।

৬৫

লবাইতৰ বাপেক বহি কি কৰা ।
 চাঁহ খন ধৰি পেলাই সূতা সৰু কৰা ।
 ওচৰ চুবুৰীয়াই লুকলিলে খড়ি ।
 ছমাহলৈ পুৰিলে সূতাৰ ঢলি ।
 গধূলি বেলিকা ভৰিলে কঁাত ।
 উজুতিও লৈ গল লহবেকৰ গীত ।
 কঁাত খন শুৰি তাই নৰ্বছিলে তেল ।
 তাৰ মাকে সবকিল জুৰিয়া বেল ॥
 কত দিনৰ সুবত তাইৰ কাপোৰ খন হল ।
 হেন কালে মিবিলে কাপোৰ বিচাৰি গল ॥
 কাপোৰ মেখি মিকিলে দিলে উঠি লব ।
 লবালুৱা দিলে খেলা বুলি ধৰ খৰ ।
 ডাঙি নাৰি কাপোৰ তাই খলে ছাত্ত তুলি ।
 দাল ললীয়াই লৈ গল বাহা বাকো বুলি ॥

টোকারী নাম ।

যেউরি! বিবিখে দুই লাভ মেলিলে
ভললৈ মেলিলে শিখা ।

সেই গছে স্মৃতি খোজে মহাশেঠ
টোকাবী মাঠে। সেই দিবা।

মহামেউ গোসাঞি টোকাৰী সাক্ষিলে
বাটে পাৰেবতী গুণা ।

ইতলা, পিতলা, চিত্রা সুবুধা
এই চারি গছি শুণা ।

নেবাজে চেবাজে দুখনি টোকাৰা
আছিল ভাৰতবৰ্ষত নাহি।

এখনি গল্পটো অগলাব সজ্জা
এখনি ভাবস্বত্ব থাকি ।

ছাত্রের ভাব এ মুঠি নমাই আন পার্বতী
 আঁঠিয়া কলোরে খাও ।

কৈলাসৰ টোকাৰী নমাই আন পার্বতী
 জিখা মাগিবলৈ যাওঁ ।
 দুখৰে উপৰি দুখ ।

কুকুবে কামোবে ছবালে মলিয়াই
 তিখাতো নিমিলে খুদ ।
 কিনে অমাতবে মতি ।

কাঠবে টোকাৰী লয় হৰিনাম
মনিৰে নেপালে তাক ।

থাক্কে থাক্কে যাবা, মূব ভাঙ্গি নেচাকা,
বেইচাত নকবা বতি ।

সাতো সাতো পুৰুষ, নবকল পড়িব
জীৱন হ'ব অধোগতি ॥ •

গাৰলীয়া গীত ।

৩৪

মাতিলে মাতিবা, বমতাক নেমাতা,
 বন্দুৱাত বহুবা মাখী ।
 বাটৰ বাটকঢ়াক, বাট ছাড়ি দিবা,
 আপোনাৰ মানকে বাধি ।
 দালত বন্দী হল, দালৰে হৰিতাল,
 দালীত বন্দী হল মাখি ।
 কামিনীৰ লগতে পুৰুষ বন্দী হল,
 খুবত বন্দী হলে হাতী ॥
 দাল কাটি যোকলা দালৰে হৰিতাল,
 পানী দি যোকলা মাখি ।
 হৰিৰ নাম দিৱে পুৰুষ যোকলাখি
 খুব কাটি যোকলা হাতী ॥

—

হুচনি নাম ।

হুচাই ল হাটটি বাই ।

আজি চেনেহৰে বহাসৰ বিহুটি হাতে মলক্তি যায় ।

ওপৰৰ দেৱতা শুনা কাণে পাতি

আজি যে হুঁচৰি গাওঁ ।

বিহুৰ বৰজনি আজি ভালৈ কৰি

খুচৰি খুচৰি খাওঁ ।

আজি বাবে বহুৰ হুঁচৰি গোৱা নাই

ভিকি চেৰ চেৰ কৰে ।

চোলঙ ভালৈ কৰি কোৱকে নপড়ে

কাবৰে পাৰবে পড়ে ।

ওপৰৰ দেৱতা শুনা কাণে পাতি

ভালেও নিদিবৈ সাত ।

ভিজিটো খজালি গাবলৈ ধৰিছো

ভেঙে কোনো উঠিছে সাত ।

আজি বাবে বহুৰ হুঁচৰি গোৱা নাই

হুঁচৰি ভটিয়াই গল ।

হাতে মেলি মেলি নাচিব লাগিছে

ককাল মূৰ ঠক্কা হল ।

আমি যে হুঁচৰি গাওঁ ঘূৰি ঘূৰি

খুচৰি খুচৰি খাম ।

ভিজি কালি ফালি বাগকে টানিছো

জানো ঘৰে টকা পাম ।

আমি যে হুঁচৰি পেলাম ঐ মুচৰি

নাহিৰি কাবলৈ চাপি ।

ওচৰবে পৰা চাবা ভালৈ কৰি

মূৰত সকলৈয়া কাপি ।

বিসহজা চৰায়ে কৰে বিহু বিহু
গছৰে ডালতে পড়ি ।
আমি যে বহুকা খুজিছো পঁচকা
ভিজিঙে বুলুচা জৰি ।
বিসহজা চৰায়ে কৰে বিহু বিহু
বীণৰ মলা বেনে মাত ।
গছতে লভায়ে হালিছে হালিছে
খৰি সেউজীয়া পাত ।

(২)

হুচৰি বাই ঔ দলৌ চৰাই ।
কপ চাৰিটকা ডামোল লৰাই ।
হুচৰি বাই ঔ চেপা নিলে চোৰে ।
কেনেকৈ নো পাতিছিল বাপেৰে পুতেৰে ।
হেচি হেচি পাতিছিলো চপৰা দলি দি ।
চোৰ পেয়েৰে লৈ গল মই কৰিম কি ॥
হুচৰি বাই ঔ গক নিলে চোৰে ।
কেনেকৈ নো বান্ধিছিল বাপেৰে পুতেৰে ॥
বান্ধিছিলো বান্ধিছিলো গলগাঁঠি দি ।
চোৰ পৰেৰে লৈ গল দাবে বোপ দি ।
হুচৰি বাই ঔ ধন নিলে চোৰে ।
কেনেকৈ নো থৈছিলি বুঢ়ী মানীয়েৰে ।
থৈছিলো থৈছিলো দুৱাৰ চুকত ।
চোৰ বাপেৰে লৈ গল চুৰিয়া কোচত ।
হুচৰি বাইঔ লৰা নিলে চোৰে ।
কেনেকৈ নো গুৱাইছিলি মাৰে বাপেৰে ।
গুৱাইছিলো গুৱাইছিলো জাপ কাপোৰ দি ।
চোৰ পেয়েৰে লৈ গল ঠেংতলে দি ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

হচৰি বাই ঐ জপা নিলে চোৰে ।
 কেনেকৈ নো থৈছিলি বুঢ়ী মানীয়েৰে ॥
 থৈছিলো থৈছিলো মাওৰা তলত ।
 চোৰ আহি লৈ গল দিন ছপৰত ।
 হচৰি বাই ঐ চোলা নিলে চোৰে ।
 কেনেকৈ নো থৈছিলি বাণেৰে শূভেৰে ॥
 থৈছিলো থৈছিলো খুটাৰ তেপত ।
 চোৰ আহি লৈ গল কোনোবা ছেগত ॥
 চা চা বোৱাবী কি কি নিলে ।
 কেক নিলে মণি নিলে আক নিলে ছাই ।
 চাৰি মুনিহা শিল নিলে দুৱাৰ চুকত পাই ॥
 চা চা বোৱাবী কি কি নিলে ।
 চক নিলে ছাড়ি নিলে আক নিলে খড়ি ।
 সোপাকে লৈ গল মহাপাতৰ জৰি ॥
 চা চা বোৱাবী কি কি নিলে ।
 দাখন সোলোকাই মালটো নিলে ।
 এখা পোড়া আগুঠা এটাইবোৰ নিলে ॥
 জুইধৰ ছাই ধৰ লবালুৰী লেখো ।
 চোৰে নিলে হৰ পায় নিচেই তাকৰ দেখো ॥
 জুইধৰ ছাই ধৰ কুঁহী বাতি লেখো ।
 চোৰে নিলে হৰ পায় নিচেই তাকৰ দেখো ॥
 জুইধৰ ছাইধৰ মূৰৰ ছুলি লেখো ।
 চোৰে নিলে হৰ পায় নিচেই তাকৰ দেখো ॥
 ধৰ ধৰ বোৱাবী গাকে বোৱালি ।
 বোৱাবী ঐ গাকে বোৱালি ॥
 কেককো নিৱালি মণিকো নিৱালি ।
 ধাৰিকো নিৱালি পাটিকো নিৱালি
 বোৱাবী ঐ গাকে বোৱালি ॥

(৩)

মাঠে তেল খঁড়িলো সেউতা ফালিলো
 মোলান দৈ ঐ আহ য়াও ওমলো গৈ ।
 দীঘল কৈ পুখুৰি খনালো বাঁহে ঐ
 বন্ধালো সেন্দূৰী আলি ।
 দাঁতিয়ে দাঁতিয়ে ফুলনি পাতিলো
 বাখিলে। কাজুয়া মালা ।
 কেবেপা কেবেপি ছিলিকি দিয়ালো।
 ওপৰত বগালে লতা ।
 চিৰিলি চিৰিলি দীঘলী বহলী
 পাতত পানকটা কটা ।
 চম্পা গুহামালী আছে ফুলি ফুলি
 গোন্ধতে মলয়া বলে ।
 নিলগৰ পকা লৰগৰে তৰা
 কানো বিমানতে জলে ।
 বকুল বন্দুলি আছে ফুলি ফুলি
 ফুলিছে মাঠে মালতী ।
 জাতি জুতি জাঁই টগৰ গোলাপ
 ফুলিছে বাজল পেউতী ।
 মোলান দৈ ঐ আহ য়াও ওমলো গৈ ।

(৪)

হুঁচবি বাই ঐ দলৌ চবাই ।
 আমি যে আছিছোঁ হুঁচবি গাই ।
 হুঁচবি বাই ঐ দলৌ চবাই ।
 তামোল পান আনিছে ফপৰ খবাই ।
 ই বাড়িব বাঁহে গি বাড়িব বাঁহ ।
 দুই মাহ খেকা লাগি য়ান চত মাহ ।

লাও দিবৰ হেন্দালি ফিক। দিবৰ জেং ।
 চতৰ বিহুত মেখা দিয়ে হুচৰিৰ ঠেং ।
 এটা বাঁহৰে তেবটা কামি
 চতৰ বিহুতে আহিছো আমি ।
 ওপৰে বৰখুন তলে ও বোকা ।
 চিনা জোকে খাই মানে আঁঠুৰে জোখা ।
 হ পথাৰতে পড়িছে বগ ।
 মূৰৰ পাণ্ডৰীয়ে খুজিছে লগ ।
 তৰানিৰ কুচিয়া হবে হবাই ।
 জপাটো মেলিছে খৰে মবাই ।
 পোৱালি হাতীৰে শুৰ ঐ ।
 পেৰাৰো মেলিছে মূৰ ঐ ।
 ধন আনিবলৈ গৈছে ।
 বাটতে খুন্দা খাই বৈছে ।
 চোভালৰ আগৰে তুলসী ।
 গাটো আহিছে উলহি ।
 চোভালৰ আগৰে কেঞা বন ।
 এই বহ মানুহৰ বেয়া বন ।
 তলুকা বাঁহৰে আধি ।
 আমাকো মথৰা বাধি ।
 বিজুলী বাঁহৰে গাঁজ ।
 আমক নেপেলাবা লাজ ।

আইন নাম ।

(১)

আই ভগবতী আই, তোমার মান শুন্দরী নাই ।
 অম্বিকা চণ্ডিকা ভরানী কালিকা এই রূপে দু'বা বেড়াই ।
 আই ভগবতী আই, বসন্তে যা বলাই ।
 তোমার সেবা পূজা আছে আগ মাটি লোঁচা চকুমেলি চাই ।
 আই ভগবতী আই, তোমার নীলাচলে বসি ।
 দুখানি চরণত পার্শ্বনা করিছো বক্ষা করা ভগবতি ।
 আই ভগবতী আই, বাতিকে কবিতা দিন ।
 এক হাতে লৈলা কৈলাসের টোকাবী আর হাতে লৈলা বীণ ।
 আই ভগবতী আই, দু'ব দু'ব উৎসব বাই ।
 কার্ত্তিক গণপতি নাচে তজ্জি ধরি আই থাকে আনন্দ চাই ।
 আই ভগবতী আই, আকাশে আছিল উড়ি ।
 বাহুবল লাগি আসন পারি বৈছো শিবর ওপরত তুলি ।

(২)

গম্বুলিতে আই আহি বাটত আছে বৈ ।
 তুলি কবি মাতি জানা আমার ঘরলৈ ।
 গম্বুলিতে আই আছে গম্বুলীটল চাই ।
 মহামাতা আই আছে সোণর বাংলা বাই ।
 চহর কুঁবি আই আছে হাতত কমল ফুল ।
 আমর পাতর চাটি মাঝি হিরা করে জুব ।
 স্বর্গের পবা আই আছে লগত আছে তবা ।
 চুখীয়াটল গেলাই মিছে স্থগিল ফুলের মলা ।

(৩)

আসন পাৰি দিয়া বহক মহামায়া
 পাকক হৰি কথা শুনি ।
 সকলো গোপীকৈ একান্ত চিত্তেৰে,
 বোলা দুৰ্গতি নানিনী ।
 আইৰে চেনেহৰে, মৈৰা চৰাই বালি
 দৌলৰ চউকায়ে কুৰে ।
 হস্তীৰ গমনে, আই নামি আছে
 চহৰ কুৰিবৰে মনে ।
 পিচলাৰে ঘাটে আইয়ে লানে কৰে,
 লাহৰ কেন টাৰি মেলি ।
 বাউতি বুগীয়া আইৰে শৰণীয়া
 পৰলৈ নিদিয়া এৰি ।
 উজাই আহিলে, আইৰে সাতো জনী
 বাল্মিক পুতিলে খুটি ।
 তটিয়াই বোৱাটৈগ আইৰে সাতো জনী
 গোপিনী কৰিছে ভুতি ।
 উজাই আহিলে, আইৰে সাতো জনী
 চাৰি পৰ্বতে জুৰি ।
 তিৰিণ তক লতা, সবেগ দোৰাই মাখা
 আই আহিবৰে শুনি ।
 উজাই আহিলে, আইৰে সাতো জনী,
 লুইতত মাৰিলে খেতা ।
 জয় নকৰিবা, জয়তুৰ নহবা
 আইয়ে কৰি যাব দায়া ।
 উজাই আহিছে, আইৰে সাতো জনী
 নারত গুটি ফুলৰ কণা ।
 গুটিটৈ আনিছে মুঠিটৈ বিলাইছে
 নবক কৰি গৈছে কণা ।

উনে ফেঁছে কালি, ভলে বোকা পানী,
 কেনেটক আহিলা আই ।
 সোণৰ নাও খানি, কপৰ বৈধা খানি
 বৈচাই আনিলে বাই ॥
 পিচলাবে ঘাটে, আছে পানী ভোলে,
 গ্ৰামৰে ফলসি লৈ ।
 চুৰীয়া বামুণে, চণ্ডী পাঠ কৰিছে
 ভৱানাক আগতে বৈ ॥
 আই আহিবৰে হল বহু দিনে
 মহাদেউ পঠাইছে খেলা ।
 যোৱানে নোৱোৱা আই ভগৱতী
 কৈলাস হুঁছে শুনা ।
 চুৰীয়াৰ ঘৰলৈ, আছে সাতো কনী,
 দিবলৈ নাটকিয়া একো ।
 মূৰৰ কেশ চিৰি, পাৰ মলতিমে
 দেহক পাৰি দিলে সাকো ॥
 চুৰীয়াৰ পুতলা, আছে তুলি দিলে,
 আইৰ নাম ধৰা নাই ।
 আইৰ নাম শীতলা, চুৰীয়াৰ পুতলা,
 দি ধোৱা বুকু জুৰাই ॥

(৪)

আসনতে বহি আছে নমাই দিছে ভবি ।
 গোপিনীয়ে ভুতি কৰে চৰণতে ধৰি ॥
 আসনৰে চউপালে চম্পা নাগেশ্বৰ ।
 মলমলি গোন্ধাই আছে আইৰে বহাঘৰ ॥
 আসনৰে চউপালে ফুলিছে টগৰ ।
 আসনতে বহি আছে ভাজিছে জমৰ ॥
 আসনৰে চউপালে ফুলিছে কেতেকী ।
 দাল ভাজি ফুল পাবে ইকৰে পাৰ্বতী ॥

আসনৰে চউপাশে ঘটৰ শাৰী শাৰী ।
 ঘট বুৰাই বস ঢালে শীতলা স্নানৰী ॥
 আসনতে বহি আয়ে ফুলৰ ললে লেখা ।
 দুখীয়াৰ ঘৰত আহি আছে দিছে দেখা ॥
 আসনতে বহি আয়ে মনত বন্ধে আছে ।
 সোণৰ বড়িকা লই নিষ্ঠুৰালি বাচে ॥
 আসনতে বহি আয়ে চউপাশে চায় ।
 অশ্বৰ পাৰ্শ্ব সেনা বিস্তাৰে পলায় ॥

(●)

আইবে সাত্ত জনী,
ভোজন বা কিহেবে কৰে ।
মোৱা মাছ শুকনি,
খৰিচা পকনি,
আই ভোজন সেয়েৰে কৰে ॥

চোতালৰ আগৰে
বামকল এজুপি
যৰমত নেকাটো পাতি ।
বেতিয়া আহিব
আইবে সাত্ত জনী,
ভোগলৈ লাগিব পাতি ॥

আসনৰ আগতে,
তাশোল কাটি থৈছে,
অহৌতে বীণতে খাব ।
চকুত পালে ধূই,
আসনত বহিব,
দাসক দাৱা কৰি খাব ॥

আইবে পাত্ৰে মটা,
কপাহি গামোচা,
আইবে কলিকটা পিড়া ।
বড় আই পাচিচে
সক আই আহিছে
ফুলবাড়ি নগৰৰ পৰা ॥

কাইতৰ পাততে
আগে চাল বেমে
গোণ পোতালৰ মনি ।
শুকলা চৌৱৰে
ধুলাই আনিছে
আইবে সুমনীয়া জনী ;

(৬)

আহিছে শীতলা দেবী কেতেকীবে পাহি ।
 বহিছে শীতলা দেবী মুচুকিয়া হাঁহি ।
 সিগাবতে বংশী বাজে ই পাবলৈ ধনি ।
 চোণ খেলি আহি আছে শীতলা গোসানী ॥
 শীতলা শীতলা আই পদতলে লাগৌ ।
 ভকত বৎসলা আই শুভ বর মাগো ॥
 আই তুমি এই নামে সন্তোষ করা ॥
 ত্রি দিয়া পুজিম আই চরণ চুম্বনি ।
 ভোমাক পুজিব বস্ত্র নেদেখৌ গোসানী ॥
 ফলদি পুজিলো হয় ভোমোবাট চুমিলে ।
 দুধ দি পুজিলো হয় ডামুরোয়ে পিলে ॥
 ধন দি পুজিলো হয় আপোনাত্তে আছে ।
 কল দি পুজিলো হয় বিতালিলে মাছে ॥
 অন্ন দি পুজিলো হয় গকই বহিলে ।
 বস্ত্র দি পুজিলো হয় মাঝ দি সিকালে ॥
 মম দি পুজিলো হয় মনব নাই খিত ।
 চিত্ত দি পুজিলো হয় পাণে ভজ্জবিত ॥
 বেই বস্ত্র দিওঁ মাড় সেই বস্ত্র চুরা ।
 আপোনার নামে মাড় সন্তুষ্ট হোতা ॥
 বিদায় দিয়া নিবমানি মাথা ত'ব লও ।
 বিদায় দিয়া আই মাড় বদায়নি বীণ ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

মন্ত্ৰ আৰু ভণিতা শৃংগ ।

পৰ্শ্ববাক্য মন্ত্ৰ ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ।

নাতি পদো হস্তে ত্ৰয়া উপ'তলা ।
 বৈদ্যনি ত্ৰয়াদেৱে গচ্ছন্ত কাৰলা ॥
 সৃষ্টিৰ মধ্যত এক পক্ষ উপজিলা ।
 দেখিয়া তাহাৰ পক্ষিবাক নাম থৈলা ॥
 পক্ষিবাক মন্ত্ৰ পঢ়ে ডাতি ।
 সাতখান দেৱৰ মায়া পেলাটলেক কাতি ॥
 বাওঁদি পক্ষি স্বৰ্গক গৈলা ।
 সাতখান স্বৰ্গ মধ্যত পৰিলা ॥
 যেনে পক্ষি বাক ইন্দ্ৰক পাইলা ।
 খাত সহিতে বাকিবাক লৈলা ॥
 অনাদি সহিতে হৰোৰ ঠাই ।
 তাক পক্ষি বাক পেলাইলা খাই ॥
 সূনি পক্ষি বাক দেৱজাক ।
 দেখি পক্ষি বাক দিলা ডাক ॥
 তাক ধৰি আঁসিলা খাই ।
 তাক পক্ষি বাক পেলাইলা খাই ॥
 স্বৰ্গত আছে দেৱ সমাজ ।
 দেখি পক্ষি বাক পসিলা মাজ ॥
 স্বৰ্গৰ দেৱতা তৈলা নিশাক ।
 চন্দ্ৰ সূৰ্যক দেখিলা তাত ॥

দেখিলা চন্দ্র বহি আছে ।
 তাক পক্ষি বাজে বাকিলা পাচে ।
 সূৰ্য্যক বাকিবে গইলা খাই ।
 চাৰি ও ঘোৰাক পেলাউলা খাই ।
 বগত বহিবা ভেবে নপাৰি ।
 চন্দ্র সূৰ্য্য তৈলা এক সাৰি ।
 চন্দ্রক সূৰ্য্যক বাকিয়া তৈলা ।
 ভেবে পক্ষি বাজ কৈলাস গৈলা ।
 দেখি পক্ষি বাজে মহেশ্বৰ বিচৃষ্টি তৈলা
 কৈলাস সৰ্ব্বোত্তম বাকিবে তৈলা ।
 পার্শ্বভী আছে ভাৱান ঠাই ।
 তাক পক্ষি বাজে পেলাউলা খাই ।
 বাকি পাই মহেশ্বৰ মাতিলা কিসক কৰিণ ।
 বাপ পক্ষি বাজে বুলে স্তনা মহেশ্বৰ ।
 কোন কোন দেহ আনি আছে আমাৰ শুচৰ ।
 পাচে মহেশ্বৰক কোপ কৰি চাউলা ।
 কোটি এক দেহতা মাতিয়া পঠাইলা ।
 তাক স্তনি কুৰিৰ আসিলা খাই ।
 তাক পক্ষি বাজে পেলাউলা খাই ।
 পার্শ্বভী বুলে স্তনা পক্ষি বাজ ।
 এতিয়কণে পাইলা দেৱোৰ সমাজ ।
 স্তনি পক্ষি বাজে বজ উপজিলা ।
 মাথাৰ উপবত নিয়া কাঁচিলা ।
 আকতা বিকতা গলাই গতা আছে ।
 তাক পক্ষি বাজে বাকিলা পাচে ।
 দেবে পক্ষি বাজোৰ বাজোৰ চোত পাই ।
 অসংখ্যত গলাইক বাকিলা জাই ।
 কটীয়া গলাই বাজো মটীয়া গলাই বাজো ।
 বড়ক গলাই আছে মানে চুব পাচে পক্ষি বাজে বমপুৰে গৈলা ।
 বম বাজা আছে পাতি সমাজ ।

যমে বোলে হুনা পখি বাই ।
 কিসক আসিলা আমাৰ ঠাই ॥
 যি কাৰ্য্যে আসিলা নি কাৰ্য্য কও ।
 তোমাৰ দুতক বান্ধিবা খণ্ড ॥
 যেবে পখি বাক্স আগে টিয় তৈলা ।
 যমৰ দুতোক বান্ধিয়া পেলাইলা ॥
 যমে বোলে মই কি কাৰ্য্য কৰো ।
 তোমাৰ বান্ধত সমুলি মৰো ॥
 বাক্সো হাত বাক্সো বাত ।
 বান্ধিলো যমৰ দুতক কবিলো বন্ধি ॥
 ন পাইলা যমে পলাইবাক সন্ধি ।
 বাক্সো মঠৰ দুৱাৰ বাক্সো কৈলাসক বাক্সো ॥
 একে সৰি কৰি যেবে পখি কৈলাসক বান্ধিলা ।
 সাগাৰ মধ্যত তেখনে পৰিলা ॥
 সাগৰে বুলে হুনা পখি বাই ।
 কি কাৰ্য্যে আসিলা আমাৰ ঠাই ॥
 হুনি পখি বাক্সে উঠিলা পাতি ।
 যমোৰ মাত্ৰক খেলাহা বান্ধি ॥
 হুনিয়া সাগৰে খলক লাগিলা ।
 যমোৰ মাত্ৰক বান্ধিয়া পেলাইলা ॥
 বান্ধিলা সাগৰে নেদিলা উত্তৰ ।
 তেখনে গৈলা কালিকাৰ ঘৰ ॥
 কালিকায়ে আছে দুই লাখা শিঙি ।
 তেখনে কালিকাই পেলাইলেক বান্ধি ॥
 বান্ধ পাই কালিকাই আচলু চাই ।
 কিসক বান্ধিলা আমাক পাই ॥
 হুনিয়া পখিৰ ক্ৰোধিত মন ।
 বসিবা তেখনে দিলা আসন ॥
 দুই গোটে চকু অলে অগনি সমান ।
 খোঠ্ গোটে অলে বেন্ৰি হিম্বল ঐমান ॥

চুইখান পাখি আকাশে লগল ।
 বহুদূৰৰ ঘাটে বোম্বুমতী কালে ॥
 কালি বোলে সুন্য পখিবাজ ।
 মোক কেনে ক'ব এত মানে লাজ ॥
 যত দেখ আছে মোহোৰ লগত ।
 বান্ধি আনি দিও তোমাৰ হাতেত ॥
 সুন্য পখিবাজে মহা ক্ৰোধ তৈলা ।
 তেখেতে দেৱ সবাকো বান্ধিলা ॥
 কালি দেৱোক বেপিয়া গৈলা ।
 কালিকাৰ মাক্য মানে সবাকো বান্ধিলা ॥
 ব্ৰহ্মা নখোৰ ঘাটে বোম্বুমতী কল্পিলা ।
 কাল্পে বোম্বুমতী ডাকাত হুচিলা ॥
 বোম্বুমতী বোলে সুন্য পখিবাজ ।
 কিসক আনিলা আমাৰ সমাজ ॥
 পখিবাজে বোলে সুন্য বোম্বুমতী আই ।
 আনিয়াছো মই তোমাৰ ঠাই ॥
 যত দেখ আছে তোমাৰ কালৈ ।
 বান্ধি আনি দিবা আমাৰ কাসত ॥
 সুন্য বোম্বুমতী কল্পমান তৈলা ।
 একম গোলাইক বান্ধি আনি দিলা ॥
 আনিবাক দেখি মনে বড় তৈলা ।
 তেখেতে গলাইক চপাই বান্ধিলা ॥
 বোম্বুমতী বোলে বান্ধিয়া গৈলা ।
 বোলে বোম্বুমতী তোমাৰ গুন গাওঁ ॥
 খিই ভল গলাই আছে তোমাৰ কুল দেশ ।
 দেখিলা ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰে ডৰে ॥
 নাম তাৰ কটীয়া মুণ্ডে আছে কটা ।
 পেত তাৰ ডাৰ পেত চক্ষু কটাৰতা ॥
 আকত গোলাইক বান্ধো ।
 চক্ৰআ গোলাইক বান্ধো ॥

মাৰা গোলাইক বাকো ।
 খৰা গোলাইক বাকো ।
 জুৱা গোলাইক বাকো ।
 মাটিয়া গোলাইক বাকো ।
 বেজা গোলাইক বাকো ।
 কোৱা গোলাইক বাকো ॥
 পুৰিলা গোলাইক বাকো ।
 ডাকু গোলাইক বাকো ॥
 বনৰা গোলাইক বাকো ।
 জুতলা গোলাইক বাকো ॥
 কলা গোলাইক বাকো ।
 মমৰ গোলাইক বাকো ॥
 গাঠৰা গোলাইক বাকো ।
 জপৰা গোলাইক বাকো ॥
 শেল গোলাইক বাকো ।
 জখলা গোলাইক বাকো ।
 কলিয়া গোলাইক বাকো ।
 পিপৰা গোলাইক বাকো ।
 হেজা গোলাইক বাকো ।
 ধনক বিৰোক বাকো ॥
 মাড়ক বিৰোক বাকো ।
 অধিবাক বিৰোক বাকো ॥
 চণ্ডক বিৰোক বাকো ।
 অগ্ৰিবাক বিৰোক বাকো ॥
 বান্ধক বিৰোক বাকো ।
 চৰ্শিসক বিৰোক বাকো ।
 একে সৰি কৰি তৎক পৰিবাজে বাকিলা চপাই

সুদৰ্শন শ্লোক ।

সৰস্বতী দেবি মাত্ৰি মোৰ কৰ্ণাগত ।
 বৈকুণ্ঠ ভুবনে যদি আছে নাথায়নে ।
 হাতত প্ৰকাশ কৰে চক্ৰ সুদৰ্শন ।
 জগতৰ সাক্ষি প্ৰভু ভূমি চক্ৰধাৰি ।
 মনত গুণিলা প্ৰভু হেঁচ মাণা কৰি ।
 মনুষ্যক মাৰি যোৱে দেৱে কৰে ঠাই ।
 নব মনুষ্যক প্ৰভু বন্ধা কৰা জাই ।
 গলাই বলে চক্ৰ মনুষ্যক জায়া ।
 দত্তা দানবক কাটিয়া পেলায়া ।
 গোলাইব হুকাৰে চক্ৰ গৈলা খাই ।
 তুৰ্য দেৱে জাখিয়া পলাই ।
 প্ৰিথিবি লবিলা মেক গিৰি টলিলেক ।
 সাগৰ টলিলা মন্দাৰ লবিলা ।
 কল্পিলা অৰ্গ মণ্ডল ।
 বৈকুণ্ঠৰ পৰা প্ৰভু কৰিলা হুকাৰ ।
 চল চল চল চক্ৰ গগন সকাৰ ।
 গোলাইব হুকাৰে চক্ৰ প্ৰচণ্ড ।
 অৰ্গে চলি গৈলা বহুলা অৰ্গবণ্ড ।
 যন্ত দেৱগনক চক্ৰ লাগ পাইলা ।
 খণ্ড খণ্ড কৰি কাটিয়া ফেলাইলা ।
 কুজান কুম্ভৰ বেঁদ লাগ পাইলা ।
 ভৈৰ পৰা চক্ৰ পাতালক গৈলা ।
 দেবি নাগগন পলাইবাক লৈলা ।
 সুদৰ্শন চক্ৰ মহা কোপ কৰি ।
 নাগ নাগিনীক কাটিলা ধৰি ।
 ভৈৰ পৰা চক্ৰ নাগৰক গৈলা ।
 জলৰ জন্তুক কাটিয়া ফেলাইলা ।
 ভৈৰ বিকু চক্ৰ পৰ্ব্বতক গৈলা ।
 সমস্ত দেৱক কাটিয়া ফেলাইলা ।

তৰে বিষ্ণু চক্ৰ পুৰ দিলে গৈলা ।
 পুৰৰ দেৱক কাটিয়া ফেলাইলা ।
 তৰে বিষ্ণু চক্ৰ পাতি বহুপুৰে গৈলা ।
 বহুৰ দুতক কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তৰে বিষ্ণুচক্ৰ গৈলা বকনৰ ঠাই ।
 কাটিয়া বকন বান কৰিলা খণ্ড খণ্ড ॥
 উত্তৰে কুবিবৰ ঠাইক চলিলা ।
 বান বিষ ব্যাধি কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তৰে চক্ৰ খণ্ড ভ্ৰমালোকে গৈলা ।
 মহাত্মালে ভ্ৰম্মা আনি পৰিলা ॥
 চক্ৰৰ আগত ভ্ৰম্মা নন্দবতে পৰি ।
 কৰিলা অনেক স্তুতি ওকতি ॥
 তুমি নাৰায়ণ তুমি বিষ্ণু মূৰ্ত্তি ।
 দৈত্য নিপাতক তুমি নিবন্ধন ॥
 কি কাৰ্য্যে আসিলা আমাৰ ঠাই ।
 চক্ৰে বুলে মোক পাৰিলা হৰি ॥
 দেবতাৰ কুম্ভান কুম্ভ দিয়া বাজ কোৰি ।
 শুনি ভ্ৰম্মা পাচে বহু ভয় ভৈলা ॥
 স্বৰ্গৰ দেৱৰ কুম্ভক হুকাৰিলা ।
 চক্ৰৰ আগত দিলা আনি ধৰি ।
 কাটিলা চক্ৰে খণ্ড খণ্ড কৰি ।
 তৰে বিষ্ণু চক্ৰ কৈলাসক গৈলা ॥
 শুনি মহেশ্বৰে বহু ভয় ভৈলা ।
 আঠে বোঠে কৰি আসিলা লৰি ॥
 মহেশ্বৰ সতে আসিলা গৌৰি ।
 বিষ্ণুৰ চক্ৰক কৰিলা সেৱ ॥
 কৃতজ্ঞলি কৰি মাতে মহাদেৱ ।
 দানত নাসক তুমি দেৱ নাৰায়ণ ॥
 কি কাৰ্য্যে আসিলা আমাৰ ঠাই ।
 চক্ৰে বোলে স্তনা তুমি স্তনপানী ॥

যত দেৱ আছে সিহে দিও আনি ।
 সুনি সুলপানী বহু ভয় তৈলা ।
 যত দেৱ আছে বিচাৰিবে লৈলা ।
 লহাকে আনিলা হুকাৰি ।
 বিষ্ণুৰ চক্ৰক দিলা আগকৰি ।
 তাক বিষ্ণু চক্ৰে কাটিলা খণ্ড খণ্ড কৰি ।
 তেবে বিষ্ণু চক্ৰ অগ্নি কোনে গৈলা ।
 যত দেৱ পায় কাটিয়া ফেলাইলা ।
 তৈৰ পৰা চক্ৰ ঐশানক গৈলা ।
 ঐশানৰ দেৱ বোণ কাটিয়া ফেলাইলা ।
 তেবে বিষ্ণু চক্ৰ বম কোনে গৈলা ।
 যত দেৱ কুজ্ঞান কুমন্ত কাটিয়া ফেলাইলা ।
 তেবে চক্ৰ গৈলা নৈৰিত কোনক ।
 কাটিয়া ফেলাইলা সমস্ত দেৱক ।
 মহাতেজে চক্ৰ দেৱন্ত গেৰি ।
 ত্ৰিমশ দেৱতা পলাইলা লৰি ।
 চক্ৰ সূৰ্য্য ছুইবো তেজ তৈলা খিন ।
 পাই মান্না খাখি কুজ্ঞান কুমন্ত প্ৰিথিবি বিচাৰি ।
 পলাই দেৱগন নাহি স্থিতি স্থান ।
 বিষ্ণু চক্ৰে খেদি খেদি নেয় প্ৰান ।
 ত্ৰিমশ দেৱে নাপাই ঠাই ।
 কানি কান্ধা বাকি তিকা মাগি খাই ।
 ত্ৰিমশ দেৱৰ চিন্তা জৰ তৈলা ।
 স্বৰ্গতপ লোক কম্পিবাক লৈলা ।
 তেবে চক্ৰ পাও কৰিলা গমন ।
 ধৰণি কল্পে চৈধ্যক্ষ জ্বৰন ।
 কম্পিলা মন্দৰ কল্পে হেমদিবি ।
 ত্ৰুমা মহেশ্বৰ কল্পে হেমগিৰি ।
 ধৰণি কল্পে চক্ৰৰ মণ্ডল ।
 প্ৰিথিৱিক যিনি যিনিলা পাতাল ।

সবে নষ্ট কৰিলা কাটি কুজান কুবাছ ।
 বৈকুণ্ঠে ঘাইবে কৰিলা পয়ান ॥
 সেহি বেলা কৃষ্ণে বোলে বাক্য শিহ্ন কৰি ।
 আহা মোৰ হাতক স্তনি চক্ৰ পাচে নাথাকিলা বৈ ।
 বিষ্ণুৰ পাসক শিহ্নে পাইলা গৈ ॥
 নিবন্ধন হৰি হাতে চক্ৰ ধৰি ।
 শ্ৰিধৰিক লাগি আসিলা মেঘহৰি ।
 শ্ৰিধৰিক লাগি আসিলা নাৰায়ন ।
 নৰকাসুৰক বধিবাক মন ॥
 স্তনিলা মৰক আসিলা হৰি ।
 উষ্ণিা ঘাইলা গজ কন্ডে চৰি ॥
 গোকৰক লাগি প্ৰহাৰিলা স্থল ।
 চক্ৰে কাটি হৰি কৰিলা শিশুৰূপ ॥
 সেহি নাৰায়নে হাতে চক্ৰ ধৰি ।
 প্ৰহাৰ কৰিলা হৰি হুংকাৰ কোৰি ॥
 বিষ্ণু চক্ৰে খেদি আই কুজান কুমজ কাটি ফেলাই ॥
 স্তমৰ্শন চক্ৰে খেদি লাগ পাইলা ।
 নৰকৰ শিব কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 গজ কন্ডে বহু পৰিলা চলি ।
 কম্পিলা মহি থও থও কোৰি ॥
 অশুৰৰ বধ স্তনি জত বিব ।
 আগিলেক খেদি বজাৰি শিব ॥
 হাতে স্থল ধৰি আসিলা ঘাই ।
 সৰাক কাটিলা চক্ৰে লাগ পাই ॥
 আক অহলেৰ জত বিব আছে ।
 সন্তাকো বিষ্ণুচক্ৰে কাটিলা পাছে ॥
 কুজান কুমজ কাটিয়া ফেলাইলা ।
 তেৱে চক্ৰপাট নিজ খানে গৈলা ॥
 চক্ৰৰ জন্ম সমাপতি কৈলা ।
 হং হংকাৰ স্তমৰ্শন চক্ৰৰ হংকাৰ ॥

বিসবান ব্যোমি ছাড়া বন্দকড়া ।
 সমস্তে মহা তত্ত্ব কাটি কক বুদ্ধিমার ।
 হং হংকাৰ ঐ কং হং আহা ।
 আহা হংকাৰি হৃদৰ্শন চক্রে কাটি নিলা মাৰি ।
 হব চক্ৰ হব হব হব ।
 হৃদৰ্শন নামে চক্ৰ তৃজগতে ভয় চিত্ত ।
 আৰু জপনে কাটে বান বিব যন্ত্ৰ ।
 পুনৰ্জীৱ চক্ৰপাটী প্ৰেছন কৰি ।
 বক পিসাচ কুৰিৰ গলাইব মায়া কাটো ।
 পুণ্ড্ৰিকাৰ চক্ৰপাট প্ৰেছন কৰো ।
 হৰি চক্ৰক মুক্ত কৰি বস খেত্ৰৰ মাহাক কাটো ।
 পুণ্ড্ৰিকাৰ চক্ৰপাটী প্ৰেছন কৰি ।
 গোবিন্দক মুক্ত কৰি ।
 বাবত জপৰ মায়া কাটো ।
 পুণ্ড্ৰিকাৰ চক্ৰ প্ৰেছন কক ।
 ধন কুৰিৰক মুক্ত কৰি ।
 অষ্টৰ কুৰিৰ মায়া কাটো ।
 ধন কুৰিৰক মুক্ত কৰি পুণ্ড্ৰিকাৰ চক্ৰ প্ৰেছন কৰো ।
 অষ্টৰ গলাইব মায়া কাটো ।
 পুণ্ড্ৰিকাৰ চক্ৰ প্ৰেছন কৰো ।
 জগদজ দুই দৈত্যক আদি কৰি ।
 চৌৰাসি দৈত্যৰ মায়া কাটো ।
 হংকাৰি চক্ৰ কৰিলো প্ৰেছন ।
 সম্ভো আতি চামানৰ মায়া কাটি কৰিলু প্ৰেছন ।
 হংকাৰি চক্ৰ কৰিলো প্ৰেছন ।
 ভেৰটা বাকৰ মায়া কাটি কৰিলো পানিধাৰ ।
 হংকাৰি চক্ৰ প্ৰেছন কৰো ।
 কালোৰি আতি কালোৰ মায়া নিবাৰণ কৰো ।
 হং হংকাৰ চক্ৰ প্ৰেছন কৰো ।
 বৰো কলিয়া লক কলিয়াৰ মায়া কাটো ।

হং হংকাৰ চক্ৰ প্ৰহাৰ কৰো ।
 বৰ হাজাৰক সৰু হাজাৰক ।
 মুক কৰি উমুকৈটি দেৱৰ মায়া কাটো ।
 হং হংকাৰ চক্ৰ প্ৰহাৰ কৰো ।
 বৰ পানি পুনিয়াক সৰু পানি পুনিয়াক ।
 তেৰোলাখ দেৱ পাৰ্বতীয়াৰ মায়া কাটো ।
 হং হংকাৰ চক্ৰ প্ৰহাৰ কৰো ।
 বৰহাকনা লক্ষ আউঠ্ কুটি ॥
 অৰণ্যৰ দেৱৰ মায়া কাটো ।
 হং হংকাৰ মহা চক্ৰৰ ভোমৰ হংকাৰ ।
 ডাকিনি জুগিনি ভুত ডাহিনি ।
 ভুত নিদানৰ পিচাস ॥
 কখিনি বিকিনি কৈইবৰি দৈত্যানি আলক্ষনি বিলোকনি ।
 মাসানি সালি অন্ত কৰালিক ।
 আদি কৰি সমস্ত দেৱক মায়া কাটো ॥
 হং হংকাৰ সুদৰ্শন চক্ৰ তুমৰ হংকাৰ ।

বৃক্ষ আৰোপণ ।

শূক্ৰত ভ্ৰমণ শূক্ৰত থান, যোগ মন্ত্ৰে কৰে বৃক্ষ আৰোপণ, আয়ত্ত মেচাৰি বাফ।
 আয়ত্ত আয় মেচাৰি, কাকলে ধুমা আয়, বিমুখিয়া আয়, সড়াউ আয়, বিড়ায়ে
 আয়, চকলে আয়, গমনে আয়, বিষ্টা সিফা পতুয়া আয়, অভায় আয়,
 গকুলা আয়, হৰি চক্ৰ আয়, বেমন ভং কিত আয়, বিং বিং বিং বিং কটু ফটু
 লং লং বেমনে সাধা ভেমানে আয়, বেমনে শিব ভেমানে আয়, আকাশে সৰকাৰ
 পৃথিবী পায় । সৰুৰে চলিয়ো আমুকিব গায়, তত্বা লংবয় মন্দ মন্দ আমুকিব গায়,
 আমুকবি বিচাটে মন্দং, বং লং বং বং জং পং বং হং ভং মিং ঠং ঠং আমুকন্তং
 তত্বং বাহ্য ।

গৃহকল্পন মন্ত্ৰ ।

হস্তী বন গৃহ চাল কল্পে গগন মণ্ডল । কতো আকাশত ভ্রমে কতো বন পৰ্ব্বতত, যেনেকৈ ভ্রমিছে কুৰে তিনিয়ো লোকত । ভূত জবিস্বত দেবতাৰ আগে কয় । চণ্ডকুমাৰ লাভি বেতাল চণ্ডীৰ তনয় ঘামল বহুসৰ তপ কৰিলি বিপ্লব । কুষ্ঠে ছয়া মহাদেবে দিলা ইষ্ট বব । নাট হস্তে জম্বিল কৈলাস সিংহৰে সত্যো সত্যো দেবীৰ অতিক্ৰম । সত্যো সত্যো নথাকিবি চৰাচৰ ।

চৌমোখাৰাট । তাতে দেবী পাতিলা নাট । নাচকৈ নাচকৈ উঠিল ধূলি, দেবী লৈলা স্বাম হাতে কোচে কুলি । সেই ধূলিত কাল ধুমা উতপতি কুলি । হাতত আগনি ডিঙ্গিত কদম্বাক কান্ধত কুলি । ভাঙাৰ কনিষ্ঠে কিস্মখিগা জাই । পৰব ক্ৰীক খৰিবি জাই । কিছু ধূলি দেবীৰ বস্ত্ৰত বৈলা, সড়াউ বিড়াউ গুলো জাম্বিলা । পৰব ক্ৰীক সদায়ে ঘৰি । বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ নিয়ে চুৰি কৰি । বজ্জত পিডল আৰু ভাম কাম । খল খলি দেবী তুলিলা হাস । বেবে হুনিবি মায়েৰ কোছাই, ছৰণ বস্ত্ৰক পেলাই দিবি ভাই । বস্ত্ৰৰ ধূলি মলয়া চাৰি পেলালা । বিষ্ঠা নিকা পওয়া অস্তায় গকুলা জাম্বিলা । হুন হাবি চক্ৰ জাই বাকৈ ডাকৈ অপুত্ৰ কৰিবি ভাই । উপজিলা সবে নাটৰ খান । মোহোৰ বচনে চাৰিবি দুৰ্জয়ন ।

ভান্ধুল কথা ।

চিলি মিলি লাগবে মেখে আন্দোল লাগবে কৰে বালি । ফল ধৰি ডাক পাৰে দেবী গোসানী । ভুতুনী প্ৰেতনী পিসাচিনী বিড়ালি কিল কিল ধনি আই বিড়াক বন্দি কৰে । দেবীৰ আক্ৰমক মানি । ওং দেবীৰ সপত । দেবী ভবানীৰ সপত ।

পুষ্প খাৰা মন্ত্ৰ ।

জাহ্নন হাতে মালতী স্বাম হাতে পুষ্পচয় । আচোক মনুষ্য দেৱতা কাম্পক । কল্পে অস্ত্ৰগিৰি কৰে টলবল । পাত্ৰালৰ পৰা জালি নিকালিল জল । লং ইতি পুষ্প খাৰণং ।

কদলী পত্ৰ খাৰা মন্ত্ৰ ।

চিৰল পত্ৰ বিৰল দন্ত, দুৰ্গাৰ তলপে কাৰিলো পত্ৰ । হুকিলা চামৰে মাৰিলো চাটি । আমুকীৰ গায়ৰ মায়া পেলালো কাটি । জং ইতি স্বাহা ।

চিকনি খৰা মন্ত্ৰ ।

এক দিনা ব্ৰহ্মা কামধেনু চুহিবাৰ লৈলা । ত্ৰিদশ দেৱতাগণ সেহি খানে
গৈলা । ব্ৰহ্মাদেৱে জাৰিলা তেজ । ত্ৰিদশ দেৱতা ক্ষেত্ৰ বিড়াৰ লাগিল চক্ৰ ।
বং ইতি ব্ৰহ্মাৰ শাপ ঠে । ফং ইতি দুৰ্গাৰ তলপ জং ইতি জটা চিহ্ন । সং
ইতি গাঠি । জং ইতি বৈষ্ণৱ । জং ইতি ভৱানীৰ শপত । বং ইতি ক্ষেত্ৰ বন্ধি ।
কং বং কতেং কিং । ডিং ইতি মন্ত্ৰস্ত ক্ষেত্ৰ পালয় নমঃ ।

সূত্ৰ কাৰা ।

ব্ৰহ্মা বিষ্ণু কত্ৰ তিনিজন হৈয়া সাধি । মই আমুকীৰ গা বান্ধো ইথানত
বসি মহামাই দেৱী কাটি দিলা সূত্ৰ । মই আমুকীৰ আঠ ক্ষেত্ৰবিড়াউ চিৰাউ বন্ধি
কৰো দেৱীৰ পুত্ৰ । আকাশত দেৱতাক বান্ধিলোঁ ভীম জৰি । পাতালত নাগিনী
বান্ধিলোঁ খৰ কৰি । আমুকীৰ গাৰ বান্ধিলো অনেক বন্তনে । দেৱীৰ চৰণ
চিন্তি বোহো এক মনে । এহি গাঠিৰ উপৰে যি কৰিব যায় । খাণ্ডা খৰি
কাটিব, তাক কালিকা চণ্ডী যায় ।

সৰিসা খৰা মন্ত্ৰ ।

এক দিনা কান্তি গণপতিৰ জন্ম হৈলা । জন্ম হৈয়া বন্ধ কপক দেখিলা ।
ৰূপ দেখি ব্যামোহিত হৈলা মন । দুইকো বাই লংঘিলা তেতিয়ণ । সৰিসা
গুঠি সৰিসা মুঠি দেৱী আনি দিলা সৰিসা বাটি । সেহি সৰিসাৰ জাৰিলা তেল ।
ক্ষেত্ৰ বিড়াৰ জাৰিলা মেল । শুন সৰিসা তেৰে ককো জন্ম জাতি । মলয়া
গিৰি পৰ্বতত তৈলা উত্তপতি । সোনাৰ লাজল কপাৰ কাল । কৈলাসৰ
গোলাই জুৰিলা হাল । হাল বাহন্তে উঠিল মাটি । গজিল সৰিসা মেদিনী
কাটি । চল সৰিসা চল । দেৱীকাৰ বৰ । যি ঠাই আছে ক্ষেত্ৰ বিড়া
জাহাক খেদি খৰ । তাহাক জাৰি অনেক কাল । গজাভীৰে বৰ্ত্তিস কপিলা বধ ।
পাক পাণ্ডবৰ লবত লবস । মহাদেৱৰ জটা চিহ্নস হনুমন্তৰ লাগত খবস ।
সীতা আইক ঘৰ কবস । দেৱ কৰিগণ ব্ৰহ্ম কৰিগণৰ সপত । এহি বাক্য লাবল
দেৱী মাৱক ঘৰ কবস ।

দিশ বন্ধি মন্ত্ৰ ।

অহো বাত্ৰি প্ৰমানে পুতিলোঁ চাটু । পূবে বন্ধি পশ্চিমে বন্ধি উত্তৰে
বন্ধি দক্ষিণে বন্ধি । আন মন্ত্ৰে তাৰ নপাবেক সন্ধি । আমুকীৰ গাৰ বন্ধি ঘৰ

বন্দি দ্রুতাব বন্দি কৰি পঠি। চুলত ধৰিয়া সেৱা কৰাওঁ। আমুকিৰ জপৰা বিড়া। উঠা বিড়া ডালুয়া বিড়া। নামতো বিড়া খামাচা বিড়া। দগকা বিড়া। টুপনিয়া বিড়া। এং নাভি কুণ্ডলী দেবী ভবানীৰ সপত। মোৰ বচন মুছি দুৰ্গা দেবীৰ ডাক। মেলিলা আঠ বিড়া অস্তৰী পাক।

দক্ষিণত বন্দি কৰো বমনাম। পশ্চিমত বন্দি কৰোঁ বকণ অমুপাম। উত্তৰত বন্দি কৰো কৈলাস সমে হব। পূবে বন্দি কৰো জামু ভাস্কৰ। উত্তৰত বন্দি কৰো ভবানী পাৰ্বতী। পতালত বন্দি কৰো মাত্ৰ বসুমতী। অৰাক্ত্ৰ প্ৰমানে পাতিলোঁ চাট। দেবী দিছে হোক নিৰ্ভয় বাট। চল বেটা চল মেক গিৰি পৰ্বতে চল। হিলে দলে চল গ্ৰাম নগৰে চল। নৈকে ইচ্ছা হৈকে চল। অৰক্তি প্ৰমানে পুতিলোঁ চাট। ত্ৰক্ষাৰ নাগ পাশে বাহিলোঁ বাট। দেবীৰ আকোল মহাদেবৰ জট। এহি ঠেংখে মাৰিলো চাটি। অন্ধকাৰ কৰিলোঁ জোৰ দিন কি ৰাতি। দুৰ্গাৰ লপত ত্ৰক্ষাৰ নাগ পাশে মহাদেবৰ জট দেবীৰ তলপ।

ধনুবাটলি মন্ত্ৰ।

উচ্চ ঘৰ গুৰ মাটি দেবী আনিলে কাটি। খচি গুলি দিলা হাতত। বাটলি হৈ গেল দেবীৰ পাকত। শুন বেটা শুন। ত্ৰক্ষা দেবীৰ গুণ। মাৰ বাটলি যাহা চলে আঠ বিড়াৰ বাই মাপাত পৰে। ত্ৰক্ষা দিলা ধনু খানি কপ্তে দিলা গুণ বান। আঠ বিড়াৰ দলি মায়া লক্ষ কৰিলোঁ নিৰ্ভয়ান।

গড় মন্ত্ৰ।

কাল কিল কৈল মেচাব বাহী। কৈত আছে কোন দেৱতা লীলায়ে নজানি। মই কৰো গুণ হোক লাগি। তই থাক মোক লাগি। মই কৰো গুণ দেবীৰ আচ্ছায় গুণ। তই দক্ষিণ কৰ্ম পাতি শুন। জয় জয় নবসিংহ গগণ সমতা। মই কৰো গুণ দেউ বিড়া পলাই চকুভিত্তা। গৃহ খনৰ উপৰে উঠি, চাৰি কোনে চাৰিটি মাৰিলোঁ খুটি। এহি খুটিৰ ভিতৰ পল ঘেবে, হনুমন্তৰ লাগত ধবস হেবে। নীতা মাৰক ঘৰ কবস হেবে। বাপ হনুমন্ত কৰো হাত ঘোৰ। লক্ষাৰ বিজীষণৰ হুকাৰ। লাজুলে বাহিলোঁ সাতখানি গড়। হনুমন্তৰ লাগে কৰিলোঁ সম। দুৰ্গা আচোক দেৱতা নলক্ষে বস। এহি বাক্য লবে দেবী মাটক ঘৰ কৰে। মহাদেবী দুৰ্গাদেবী পাতি আছে খেড়ি। সত্যৰ মোহাই লাবস যদি তাতে পৰি মৰি।

বিড়া বন্ধ মন্ত্ৰ ।

বাপ আদিয়া মায় অদ্বিতি । মন্ত্ৰে বিড়া বাক্যো নাহিকে সন্ধি । মহাদেৱৰ গণ অধিতিৰ পো । মন্ত্ৰে বন্ধি কৰোক শুমাইবি পো । মহাদেৱৰ আজ্ঞা দুৰ্গাৰ বৰ । বাকিলো বিড়া পলি থাক ঘৰ । মোহোৰ হুকাৰ মহাদেৱৰ বৰ । উত্তৰে বাক্যো কুৰেবৰ গড় । আকাশে বাক্যো দেৱভাগ্য পাতালে বাক্যো ধনপতিগণ । জলে বন্ধি কৰো জল কোৱাৰ সন্তো বন্ধি কৰো চুচিয়া গণ । শুনিকী মেনিকী দুই বহিনী পুত্ৰ বন্ধি কৈলা মনুষ্য গণে । নবসিংহৰ হুকাৰ মহাদেৱৰ বৰ । বাকিলো বিড়া পলি থাক ঘৰ । হোৰ উপদ্রৱ সহিব নপাৰি বন্ধি কৰিলো বাপৰ আজ্ঞা পালি । নাগপালৈ হনুমন্ত কেনে ভৈলা বন্ধি । হাড়িৰ মুখে লমা বেটা নাহি সন্ধি । নব সিংহৰ হুকাৰ বাকিলো সপ্ত হুৱাৰ ।

কবতি মন্ত্ৰ ।

অনন্ত শয্যাত্ত পুতিয়া আচন্ত চাৰি বেদ বাজ ভৈলা নিখাসন্ত হন্তে । ওকাৰ শব্দে অগৰ্ব বেদ ভৈলা । অগৰ্ব আছে কবতি কহে । কবতিৰ হন্তে অগত বহে । কবতি মধ্য বেদ কবতি বেদ কবতি ওতকাৰ শব্দে কবতি ত্ৰক্ষ কবতি । মাৰে চৰিটা কবতি কাটি কৰে পানি খাব । ওতকাৰ শব্দে গোসাই অপিবাক লৈলা । ওতকাৰ শব্দে আছে যম যিভো বেদ কবতি নাম থৈলা । ওকাৰ শব্দে গোসাট চাৰিলেক ডাক । ওকাৰ শব্দে চাৰি বেদ বাজ । ওকাৰ শব্দে ত্ৰক্ষাকৈ শ্ৰবিল্য । চাৰিখান বেদ ত্ৰক্ষাৰ আগত পৰিল্য । ওকাৰ শব্দে ত্ৰক্ষা দিল্য ডাক । অপোনাৰ বিছা এৰি বাপৰ বিছা কাট । আপনাৰ বিছা এৰি পৰ বিছা খৰি । শব্দ পেলালো কাটো । বায়ু শব্দ কাটো । বায়ু বান কাটো । ইস্ত বান কাটো । চন্দ্ৰ বান কাটো । সূৰ্য্য বান কাটো । চন্দ্ৰ শব্দ কৰো খণ্ড খণ্ড । মহেশ্বৰৰ আজ্ঞা কুমন্ত কাটি কৰো বণ্ড বণ্ড । কুক মহেশ্বৰৰ শব্দ কাটো । বায়ু শব্দ কাটো । বহি শব্দ কাটো । মুঠি শব্দ কাটো । উলতা শব্দ কাটো । পালটা শব্দ কাটো । উততা শব্দ কাটো । থল শব্দ কাটো । লপা শব্দ কাটো । ফুটা শব্দ কাটো । সাত শব্দ কাটো । খাস্ত শব্দ কাটো । হতয়া শব্দ কাটো । নচয়া শব্দ কাটো । আৰ শব্দ কাটো । অশু শব্দ কাটো । খোড়া শব্দ কাটো । বস্ত্ৰ শব্দ কাটো । দুৰ্ঘ শব্দ কাটো । বস্ত্ৰ শব্দ কাটো । কুমন্ত কাটি কক নিৰ্ধ্যান । ত্ৰক্ষ কৰোতি খৰিলো ডাটি । চুবচণ্ড পেলালো

কাটি । ইন্দ্ৰ চুব কাটো । চন্দ্ৰ চুব কাটো । সূৰ্য্য চুব কাটো । ব্ৰহ্মা চুব কাটো ।
 বায়ু চুব কাটো । বিষ্ণু চুব কাটো । মাত চুব কাটো । আশু চুব কাটো । দান্ত চুব
 কাটো । ভবি চুব কাটো । সৃষ্টি চুব কাটো । মাটি চুব কাটো । গৰ্ভ চুব কাটো ।
 গৰ্ভৰ নাভি চুব কাটো । দেখা চুব কাটো । খোজ চুব কাটো । সংসাৰৰ কুমুদ গা
 সকলো কাটো । মহেশ্বৰক স্মৃতি সমস্তে শব মাৰি গৈলো জাগ্ৰিত । দেব অগ্নি মনুষ্যৰ
 শব কৰিলো পানি । চল চল শব চল গুৰুৰ আজ্ঞায় । 'য জানিছে শব সেই শব
 সমস্তে শব । নাচিল গিব বৈশানি উতপতি তৈল্য, কালকুট শব । বায়ব শব ।
 লক্ষ্মণৰ শব । নাগ শব । পোতা শব । চিত্ৰলিঙ্গা শব । পিঙ্গলিয়া শব ।
 দেবশব । মনুষ্যৰ শব । ইন্দ্ৰ শব । চন্দ্ৰশব । বায়ু শব অগ্নিশব । উলতা শব ।
 পালতা শব । দৈত্য শব । ইন্দু শব । যিহানিছে আমুকাৰ গাত্ৰৰ শব । সেই শব
 তাৰ শবীৰে শব । গুৰুৰ স্মৃতি কৰতি ধৰিলো ডাটি । আপোনাৰ মন্ত্ৰ বাধি আনৰ
 মন্ত্ৰ পেলাইলো কাটি । জয় জয় কৰতি উতপতি তৈল্য : গোসাই বৈশানি সৃষ্টি
 আৰম্ভিলা তৈলানি কৰতি উতপতি তৈল্য । নাছিল কল থল নাছিল আকাশ নাছিল
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্য কাৰো প্ৰকাশ । তৈলানি কৰতি উতপতি তৈল্য, দেৱতাৰ শব পেলা
 ইলা কাটি । দেৱতাৰ শবত যি তৈল্য । কৰতি মন্ত্ৰে দৈত্য দানৱৰ বান । শব
 কাটি কৰিলো উচ্ছৱ । কৰতি উতপতি তই ধাই । ব্ৰহ্মাৰ শব ব্ৰহ্মাৰ বান
 কাটিয়া পেলাই । যুগ্মীৰ শব কাটো । বাহিৰে ব্ৰহ্মা খেলিলা বান । কৰতি মন্ত্ৰে
 কাটি কৰো বান বান । অধে কাটো উধে কাটো । মহাদেৱৰ আজ্ঞা পালো
 কালকুট বাধি পানি কৰো । খট খট পানি বহু বোগ সব কৰিলো পানি ।
 কৰোতি মন্ত্ৰ পঢ়ো মহাদেৱৰ আজ্ঞা পালো । নৰানি শব নিচকি শব
 গৰ্ভকি শব মাৰ শব কৰিলো পানি । ব্ৰহ্মা কৰতি পঢ়ো । গুৰুৰ আজ্ঞা
 পালো । অধে কৰতি উধে কৰতি পঢ়িলো । যেনে বহু ভাৰা পানি কক তেৰে ।
 মনুষ্য বত্ৰিশ শিবত কৰোতি মন্ত্ৰ পঢ়ো যেনে কালকুট হাৰা মানে পানি কক ।
 তেৰে চন্দ্ৰ বান্ধো সূৰ্য্য বান্ধো । বত্ৰিশ নাৰিৰ পৰাই বাহ্যিক পানি কক । বাহ্যিক
 ঘাই । কৰতি মন্ত্ৰ পঢ়িলে ঠায় পানি হই । যেই যেই পালে ঘাই । কাটিলো
 হাৰা সবে আছে চাই । মেলিলো বান কাটি কৰো নব বান । প্ৰথমতে দেৱীয়ে
 মনুষ্যে কালকুট শব কাটি কৰো নব বান । বত্ৰিশ শবৰ কৰোতি মন্ত্ৰে কাটি পানি
 কৰো । চুন কৰতি পঢ়িলে শব সহস্ৰ বোল গিয়ো পানি হই । বহু বহু কাটো
 হাৰা শব । সেগলৰ । লেগলৰ । চাহনি শব । অমিত শব । উৰ্দ্ধশব ।

ভোস্তাশৰ । পোৰাশৰ । চটকিশৰ । শনিশৰ । লুটিশৰ । লুটা শৰ ।
 চেলাশৰ । মটিশৰ । ভ্ৰমৰাশৰ । ভূমিশৰ । বাজলিশৰ । ঠকিশৰ ।
 হেৰুলিশৰ । ডাঙশৰ । পকয়াশৰ । তালশৰ । সকল শৰ দিলে পৈয়া ।
 চুন কৰতি পড়ি পানি কৰে । মহাদেৱৰ আজ্ঞা কৰে । গঠচণ্ড , শগলাচণ্ড ।
 বায়ুচণ্ড ব'নয়াচণ্ড । কৰতি পঢ়ো ব্ৰহ্মাক ধিয়াই । মণ্ডক কৰো । পাখাৰ
 মাৰো চাটি, অনন্ত লৰাত গোলাই সূত্ৰীয়া আহন্ত । নিচাস কৰন্তে চাৰি
 বেগ বাজ তৈলা । ব্ৰহ্ম কৰতি বিষ্ণু কৰতি কল্প কৰতি দেৱ কৰতি
 চাৰি কৰতি উতপতি তৈলা । শূনি কৰতি কিবা চাউ স্বৰ্গৰ গাঠি মানে কাটিবাক
 যাউ । এহি শূনি কৰোতি মহা ক্ৰোধ তৈলা । স্বৰ্গৰ গাঠি মানে কাটিবাক গৈলা ।
 ইন্দ্ৰৰ গাঠি কাটো চক্ৰৰ গাঠি কাটো সূৰ্য্যৰ গাঠি কাটো জনেকৰ গাঠি
 কাটো । মই বেবে হাতে কৰতি ধৰো ডাটি । পেলালো আমুকাৰ কুম্ভান মন্ত্ৰক
 কাটি । নিসা নাৱ লৰা সন্তানসোৰ বচন লবস মহাদেৱৰ চক্ৰত পৰি মৰস ।
 বাহুব গাঠিক কাটো । খলৰ গাঠিক কাটো ম'সৰ গাঠিক কাটো । বেবে মই
 কৰতি মন্ত্ৰ খান ধক ডাটি চৌষষ্টি কুম্ভান কুমন্ত্ৰ পেলালো কাটি । শূনি বিষ্ণু
 কৰতি মই কিবা চাউ । পাতালৰ গাঠি মানে পানি কৰি কাটিবাক যাউ । এহি
 বুলি বিষ্ণু কৰতি মহাক্ৰোধ তৈলা । পাতালৰ গাঠিক কাটো । লক্ষ্মণৰ গাঠি
 কাটো । ৰাক্ষসৰ গাঠিক কাটো । চৌষষ্টি গাঠিক কাটো । বেবে মই কৰতি
 মন্ত্ৰ খান হাতে ধক ডাটি । চৌষষ্টি কুমন্ত্ৰ কুম্ভান কুমন্ত্ৰ সমন্তে পেলালো
 কাটি । শূনি কল্প কৰতি মই কিবা চাউ । স্বৰ্গৰ গাঠি মানে কাটিবাক যাউ ।
 এহি বুলি কল্প কৰতি মহাক্ৰোধ তৈলা স্বৰ্গৰ গাঠি মানে কাটিবাক গৈলা । ব্ৰহ্মাৰ
 গাঠি কাটো । বিষ্ণুৰ গাঠি কাটো । কল্পৰ গাঠি কাটো । খলৰ গাঠিক কাটো ।
 দেৱতাৰ গাঠিক কাটো । সমন্ত গাঠিক কাটো । হাতে কৰতি মন্ত্ৰ খান ধক ডাটি ।
 আজ মেলে আজ মেলে মেলে বত্ৰিল নালা ।

চক্ৰ সাধি, সূৰ্য্য সাধি । আমুকাৰ মূৰ ৰাখি অস্ত্ৰচুৰ মেলো । হাতুচুৰ
 মেলে । চুলি চুৰ মেলে । স্বৰ্গ চুৰ মেলে । জৰি চুৰ মেলে । জল চুৰ
 মেলে । খল চুৰ মেলে । পাতালি চুৰ মেলে । চৌষষ্টি চুৰ চণ্ড মেলি পানি
 কৃত্য কৰো । ব্ৰহ্মা মহাদেৱৰ আজ্ঞা পালে । কুমন্ত্ৰ কুম্ভান কুমন্ত্ৰ হাড়া মন্ত্ৰ
 কৰা ৰোগ ৰাখি চুন কৰতি পড়ি সমন্তকে পানি কৃত্য কৰো ।

ধবণি সহস্র ।

ধবণি কটকট ধবণি ঢাল ।
 মোৰ ধবণিৰ উপৰে বিষ নাই আৰ ।
 নাহা ধবণি নাহা জল ।
 বিষ নানি বা পাণ্ডালপুৰ ।
 যেৰে ছাবি বিষ উপৰে বাস ।
 আই পদ্মকুমাৰীৰ মাথা খাস ॥
 ধবণি বাক্কো উঠা ধবণি বাক্কো সিঠা ।
 ধবণি বাক্কো চান্দ সূৰ্য্য ভুট দেৱতা ।
 মোৰ ধবণিৰ উপৰে কবল ঘাৱ ।
 আই পদ্মকুমাৰীৰ মাথা খাৱ ॥
 কোখি গেলা কোখি গেলা শংখৰ মাৱ ।
 শংখে বোলে খাইছে ভাগ্য দংশেৰ বাৱ ।
 কি দংশিলা ৰূপক পহিল ৰাত্ৰি ।
 কোন কোন সৰ্পে কাঢ়িলে বাৱ ।
 ডাক দিয়া বোলে শংখেৰ মাৱ ।
 শংখে বোলে কৰিম কি ।
 দুই ঠাই মাক কালকুট বিষ ।
 সৰ্পৰ মেৰেলি সৰ্পৰ শ্ৰেষ্ঠা ॥
 কোন কোন সৰ্পৰ কোন কোন জাতি ।
 সৰ্পত বসিছি দাকণ কলি বাজা ॥
 এক ডেলি ফুল ফুলে দক্ষিণৰ আগৈ ।
 এক পালি ফুল লাগে সাঠি সহস্ৰ নাগৈ ॥

সেই ফুল যেনে ঔষধিক পাই ।
 জাৰিয়া গোম গোমুনীৰ বিষ এখনে নোমাই ॥
 ওৰে গোমা ভোৰ মাক জাতি ।
 মাঘ মাহা পঞ্চমি তিথি ॥
 কৈক মাৰি কৈক পঠাইলা সমস্তে কচি বাজ ।
 শঙ্কৰিয়াৰ কটৰি জাৰি ।
 মই বিষ জাবো জলে মন্তে ॥
 আকাশত পানী নাই ।
 ফুল দিলো বিষ মাই ॥
 বিষ বিষ বুলি মই দিলো গেৰি ।
 বিষ গেল আকাশৰ ধনি ॥
 বিষ আছে ফন ফনন্তে জন জনন্তে ।
 কধিব পানী খিব খিবন্তে ॥
 চকুই আখি চাইলা বিষ ।
 ত্ৰিভুবনৰ সন্ধিব বিষ ॥
 বামৰ আঙঠাই কাক ।
 গুৰুৰ আঙঠাই কাক ।
 কালকুট বিষ টিপতে মাৰো ॥
 মেচান্দ্ৰবি মেচান্দ্ৰবি মেচান্দ্ৰবি নাড়ি ।
 শৰীৰত বিবে কৰে অনেক ধৈমালি ॥
 জাপ বংশৰ পদ্মকুৱৰী হাতে মগাব থাক ।
 এক হাতে আছে বটাগ ওখক ॥
 এক হাতে আছে বিধৰ লাক ।
 বিঘেৰ লাক লৈয়া মাৰে মনে মনে ধাপে ॥
 অন্ত ধৰ্ম্মে কি ফুল ফুলে সি ফুল গন্ধতে জাৰে ।
 পানী বসন্তি তকণি কালে জাঙ্গিল যুঃ ॥

ডাক দিয়া প্ৰচাৰে চুঙাৰে ডুং কানিৰ তাজিল যুং ।
 চুৰে লহৰ চৰিল মাথে ।
 চুৰে ডাক অমৃত হাতে ।
 ফুটিল জল কুচিল পানী ।
 মৈন্তেইকৈন্তে কৰে ভাটি উজানি ।
 গগুৰত কৰি খবিলে জল ।
 আই পদ্মকুমাৰীৰ মাখা খাণ্ড ।

শু কবিতা ।

শু কবিতা নিজ গুণের বচন শুনি ।
 আদি আশ্রয় অনাদি আশ্রয় ।
 একেশ্বরে আছে মই আমি নিবঞ্জন ॥
 সৃষ্টি নাহিকে মোর নকরে শোভন ।
 এহি বুলি গোসাইর মন চৈলা ॥
 প্রকৃতিক কটাক্ষে চাহিলা ।
 নাস্তি কমলতে ত্রুণা উলজিলা ॥
 হৃদয় কমলতে বিম্ব উপজিলা ।
 ললাটেতে কল্প উপজিলা ॥
 সৃষ্টি কবিতাক আদেলিলা ।
 আশ্রয় শুনি সৃষ্টি তেখনে কবি নির্যাসন ॥
 চৈতন্যলা পৃথিবীর যাব বস্তু ধর্ম ।
 তেতিয়কণে সৃষ্টি কবিল নির্যাসন ॥
 ত্রুণারে প্রজন্ম বিম্বরে পালন্ত কল্পে সংহাষন্ত ॥
 চৈতন্যনে পৃথিবীর হবের বকম বিব ব্যাধিগণ ।
 উপক পকে গাঠিগণ ।
 বেদর বাহিরে খেত্র একে ঠাই হই ।
 মনুষ্যক খাই হবের ভিতরে নাস্তিবা সৈক্যাসিব ।
 জ্ঞান ধরি আছে মহেশ্বর ॥
 সেহি বেলা বৈষ্ণব ধনন্তরি গৈলা মহেশ্বর ঠাই ।
 তাক দেখি বিয়ান তল তৈলা ॥
 বৈষ্ণব ধনন্তরীক সৃষ্টিবাক লৈলা ।
 কি কার্য্যে জামিলি মোর ঠাই ॥

বৈশ্ব বোলে শুনে জীহকো। যে মনুষ্যক হিংসা
কবে সেহে দৈভ্যে ।
আক এক কথা তৈলা শুনা তাক কও ।
সবাকার মনাকর বেদৰ বাহির চুব চক্ৰ বান
আমাক নামানে বেদক শ্রুতনে ।
নব মনুষ্যক বকা কবো কেন মতে ।
হেন শুনি মহাদেৱ ত্রক্ষা পাশে গৈলা ।
মহেশ্বক দেখি ত্রক্ষা শুধিবাক লৈলা ।
বেদৰ বাহিৰে গাঠি ত্রিভুজা কোন ঠাই
ত্রক্ষা বোলে চাবি বেদ জানো মই ॥
ইহাৰ বাহিৰ গাঠি নাজানু নিশ্চয় ।
আলোচিয়া তুয়ো জনে বিকু পাশে গৈলা ।
ত্রক্ষাক কহক দেখি আসন দিয়াইলা ।
তাতে বসি তুয়ো জনে কহিবাক লৈলা ।
হে বিকু গুগড়ন্ত জগত অধিকাৰী ।
চৈব তালে পৃথি সবো আছে জানি ।
নানা ব্যাধি বোগ ভূত প্রেত পিলাক দৈত্য নানরূপ ।
বেদোৰ বাহিৰ গাঠি মত ইসৰ মনুষ্যক মাৰি কুৰে ।
মমোন্ত্রে বিকু বোলে হৈব কই ।
ইসৰ কথা নাজানু মই ।
আলোচিয়া তিনি জনে উত্তৰ দিলে গৈলা ।
লোকালোক এৰি পাছে জলধান পাইলা ॥
বসিয়াছে পূৰ্ণকৃষ্ণ অনন্ত লযাত ।
হাজাৰেক স্তম্ভ কটিক প্রকাশে উদ্ভূত বহল
যব সুবৰ্ণৰ কোটি
চত্ৰতাপ উপরত জিলি মিলি দেখিতে স্তম্ভন ।
আঠিকুজ বহু শ্যাম শৰীৰ বে কশ ।
বেদ গুগড়ন্ত বোলে হে ত্রক্ষা হে বিকু হে কত
তিনি কি কাজে আসিলা আমা ঠাই ।
তিনি জনে ভূতি কৰি কহিবাক লৈলা ॥

আসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

হে পিতৃ অধিকানী পাতিলা আমাক ।
 বাধিবাক নপাবো সৃষ্টি সবাকৈ এৰি আইলো ।
 অৰোতিয়া গাঠি বেদৰ বাহিৰ উপক গাঠিগণ ।
 নকৰে মান বেদক শুলুনে ।
 অজিলা বৈদ্য ধনমুখী ।
 অৰ্থ বেদ দিলে তাৰে হাতে ।
 গুৰুক শূমাৰি সেহি মন্ত্ৰ গাই ।
 তথাপিভো গাঠিৰ ভুৰি ভুজ নাই ।
 ইশ্বৰে বোলে শুনিয়ো কাহিনি ।
 তিনি জনে সৃষ্টি কৰিলা বৈয়ানি ।
 চাৰি সন্তানি মোত মাগি নিলা চাৰি চহৰ ।
 খৰ্ব্বহাজাৰ ধৰণি ।
 এহি বুলি ইশ্বৰে নামোতি বৈলা ।
 নাজাও নাজাও সন্তো সন্তো সৃষ্টিত নাহি কাজ ।
 বেদৰ বাহিৰ গাঠি আমাক কৰে লাজ ।
 হেন শুনি ইশ্বৰৰ ক্ৰোধ জ্বলি গৈলা ।
 ও, ও, ও বুলি তিনি বেলি দিলা ডাক
 ওহু মন্ত্ৰ বেদৰ বাহিৰ গাঠি ও হুই থাক ।
 বিষ্ঠা যেন ও কক ।
 গাহ গণ ও কক ।
 তিনি কো বুলিলা ।
 পেন্দু বিগুয় ।
 আমাৰ অমোঘ বাণি খানিচে পাই ।
 সবয়ে কহিলো নিচয় ।
 হেন বাক শুনি বজ তৈল ।
 তিনি জনে গুৰুক প্ৰণামি মন্ত্ৰখান শিকি লৈলা ।
 গৰ্ভতাকৰ ত্ৰিগুণ তৈল ।
 সমস্তোৰ গাঠি ও হুই পৰ ।
 লৈলা কুৰুক প্ৰণামি উঠিলা তিনি জনা ।

ভগৱন্তে বোলে হৈব অচৰ কমৰ ।
 তিনি জনে আজ্ঞা লৈয়া উঠি গৈলা ।
 আঠ দিশি অনন্ত কেনা বিস্তাৰিবে লৈলা ।
 আশ্চৰ্য্য গাঠি পাই ।
 গু কবতি কাটি পেলাইলা ।
 তহু মন্ত পাতলোত গু কৰি থৈলা ।
 হৰ বিধ হৰ নৰ মনুষ্যৰ বেদৰ বাহিৰ ।
 ত্রক্ষা গু কবতি তৈপ্য কৰ ।
 মনুষ্যৰ গৰ্ভে দিতা আতি ।
 ইসৰ গাঠি মুঠি চুব ব্যাধি কাটি থৈলা ।
 এতক গু কবতি ত্রক্ষাত তৈলা ।
 বাম গৈলা বৈকুণ্ঠে চলি যুগ তৈলা ।
 আশ্চৰ্য্যে দেৱদৈত্যা পিড়া কৰিবাক লৈলা ।
 এহি মন্ত খান সত্য যুগে গু গু হই ।
 ঈশ্বৰৰ পানে গৈলা ।
 তেতিয়া মনুষ্যক অধৰ্ণে বুঝিলা ।
 ত্রক্ষাই পৃথিবীৰ দেহতা স্রজিলা ।
 ত্রক্ষাৰ তুতিত ঈশ্বৰ তুষ্ট তৈলা ।
 পাচে আসি কৃষ্ণ অস্তাৰ তৈলা ।
 অসংখ্যত আশ্চৰ্য্য সংহাৰিলা ।
 সবাকৈ নিৰ্ঘ্যান কৰি বৈকুণ্ঠে চলিলা ।
 পুনৰ্জীৱ আসিলা ধৰ্ণে বুঝিলা ।
 পাচে যোগ ধৰি মৈন্তাসি আছে তপ কৰি ।
 সেই বেলা সব ছাড়াকৰমা গাঠি মুঠি উৰান ।
 কৰণে উপকে ধনু চাক ।
 চুব গাঠি মুঠি ইসৰে মনুষ্যক মাৰি কুৰে ।
 যোগ বলে বাম গিৰি গু কবতি পাই ।
 সকলোক কাটি কৰিলা ঠাই ঠাই ।
 তৈব পুৰা তিনি জনে পৃথিবীক আইলা ।
 বৈষ্ণৱ ধনকটিক মাতি এহি মন্ত খানি দিলা ।

গুৰুৰু প্ৰণামি বৈভৱে মন্ত্ৰ শিৰে তুলি লৈলা
 উলটা পলোটা গাঠি কাটিকাক লৈলা ॥
 সবে তোলে পাতালৰ মাটি ।
 নবহৰি কুমেৰে আনিলে কৰে কাটি ।
 বচি গুলি দিলা চাকত কলহ হল ত্ৰুকাৰ পাগত ।
 সেই কলহত জাৰিলো পানী ।
 চলিল কেগটি গাঠি সৰ্ব কাটি কাৰি নিখৰ্ষক ।
 চুব কাটি কৰিলো পানী ॥
 হব গাঠি মুঠি যুব ।
 সমস্ত গাঠি শুহই পব ॥
 এহি মন্ত্ৰ খানি সত্য যুগে গুপ্ত কই বইলা ।
 ছাপৰ যুগে বাম অস্ত্ৰতাৰ তৈলা ॥
 এহি মন্ত্ৰ খান উচ্চাৰিবে লৈলা ।
 বামৰ আঙুৰা লক্ষণৰ আঙুৰা আদি গোসানীৰ
 আঙুৰা বিভিন্নৰ আঙুৰা হনুমন্তৰ আঙুৰা
 সবাকৈ নমস্কাৰ কৰি আঠ দিশে আঠ দেশ ।
 হব গাঠি কাটি শু কৰো ॥

ডাক-ভণিতা ।

কবী একবর্ণ ।

এক দিন ডাকে কবী লিখিল ।
 ভূমিত পবিলা মনে ভণিলা ।
 দেখে অন্ধকার প্রদীপ মাই ।
 চক্ষু টেব কবি সারক চাই ।
 এসব দুঃখত মাকু অস্থখ ।
 চক্ষু মেলি চাই পুত্রব সুখ ।
 ওচবব দুই ভিষী আলিয়া ।
 জলায়ে অগ্নিক কুবে ফুকিয়া ।
 পিৰিক পাবাক কবে আত্মণ ।
 মালাগে দেখিয়া উঠয় বক ।
 হেন দেখি পাচে ভাঙিলা ডাক ।
 পৌরাণী মাঝিলা চা পুত্রক ।
 একে কাঠে মাড়ি জাৰি ।
 দুই কাঠে কুপাৰি ।
 তিনি কাঠ কবি এক ।
 যেমে লাগে তেমে সেক ।
 ধুতাই সুতাই কোলে কৈবে জেব ।
 তালে তালে কুল পৰিল যেমে ।
 কবী ধনি কবি বাড়ি কাটিব ।
 দূত বুদ্ধি কবি নাতী মাঝিৰ ।
 গোবব খুটি সজলু কাঠ ।
 সেকিলে নাকী বোহে অনাথ ।

লোন জালুকৈৰে খুৱাব জাল ।
 তেৰে শুন বস তৈনেক ভাল ।
 কলিয়া তুলসী বেলৰ পাত ।
 মুঠায়ে সহিতে বাঢ়ি পটাত ॥
 ওপত কৰিয়া জননী খাইব ।
 তেৰেসে নাড়ায়ে দুচক পাইব ।
 বেৰে স্তৃতিকাৰ বাধিব জীৱ ।
 যতন কৰিয়া ঔষধ দিব ॥
 বালি জয়ন্তীৰ পুলাক লব ।
 তাৰ ক্ষুদ্ৰশিৰা অন্ন মিলাইব ॥
 অন্ন বেজেনা শিৰা তাহাকো দিব ।
 ক্ষুধাত খুৱাইবে তেৰেসে জীৱ ॥
 অপবাজিতাৰ একেটি ফুল ।
 জানি শুনি দিব মনৰ মূল ॥
 অহিত জনে শিশুক মেদেৰি ।
 অত্যন্তৰে থৈব গৃহতে বাধি
 পূবলৈ শিৰে শিশু শুৱাই ।
 পোৱাটী বাধিব আগে ছলাই ॥
 দিনত শিশুক নেড়িব জনে ।
 বাধিব নিশাত মাৱে যতনে ॥
 সপুত্ৰিনী নাৰী সৰু নেৰিব ।
 মাৰে মাৰে মাৱে জাগি দেখিব ॥
 নিসৰু তমু তৃকাতুৰ জানি ।
 স্তৃতিকা নিকটে নথৈব পানী ॥
 স্তম্ভে বাধিব কটিৰ বস্ত্ৰ ।
 স্তৃতিকা নিকটে বাধিব অস্ত্ৰ ॥
 গৃহ চাৰিচুকে জাব মুখত ।
 বচ মিছা জানি কইব শকত ॥
 অনৌচ বাজে মজল কৰি ।
 সূৰ্য্যক দেখাইব নৱন'তৰি ॥

ভেবেসে পুত্ৰৰ হৈব কুশল ।

জয় হৰি বুলি কৰা মঙ্গল ॥

ধন্য প্রকৰণ । ✓

ভ্রাতৃগণৰ পিতৃ সৈন্ত অৰ্চন ।

কেতিয়া সবৰ প্ৰজা পালন ॥

বৈশ্বৰ বাণিজ্য ধন আৰ্জন ।

শুভ্ৰ অধৰ্ম নীতি সেৱন ॥

ভেবেসে ধৰ্ম্মক কৰিব তানি ।

পুখুৰী খানিয়া বাখিব পানো ॥

বৃক্ষ বোপণত অধিক ধৰ্ম্ম ।

মঠ মণ্ডপ গুৰুতৰ কৰ্ম্ম ॥

যিহকে দিবে তাহাকে পাই ।

পৰলোকে গৈয়া বসিয়া খাই ॥

অনিভা দেহত নাহিকে আশ ।

ধন জন বস্ত্ৰে কি ক'ব বিশ্বাস ॥

বি জনে দিয়ৱ অন্নৰ সাধী ।

সিজন নয়াই বস নগৰী ॥

অন্ন জন জানা অধিক দান ।

ভাত কৰি নাহি ভ্ৰোষ্ঠ যে আন ॥

ভাল ক্ৰমক দেখনে পাইব ।

দেৱতা ছিজনক দেখনে দিব ॥

কালিহ ভাগক বাখে যি জনে ।

প্ৰশংসে ভাতাক বনি মঙ্গলে ॥

সোণৰ তুলা কছাৰ দান ।

ভাকে বোলে তাৰ বৰ্গেসে স্থান ॥

দধি দুগ্ধ দেই অন্ন বিপুল ।

ঔষধ দানত নাহিকে তুল ॥

ভাকে বোলে জানা সেহিলে সাব ।

আপুনি মৰিলে কি কৰে আৰ ॥

ত্ৰক্ষা হ'ব আৰি বভেক দেৱ ।
 সকলে কবয় গজাক সেৱ ।
 গয়া প্ৰয়াগ কাৰাগৰী যাই ।
 গজাৰ স্নানত সবাকে পাই ।
 ৰূপ সোণা হীৰাৰ মূল্য ।
 গজাৰ জলত পুহিকে কুলা ।
 যিজনৈ বড় পাপ আচৰে ।
 পৰধন পৰ নাৰীক হবে ।
 যদি গৈয়া গজা স্নান কৰে ।
 সকলে পাতক তেখেত হবে ।
 প্ৰথমে হবে উপবাস কৰি ।
 তীৰ্থ যাত্ৰা কৰি হাইবেক লড়ি ॥
 গজাৰ জলত ছাড়িলে প্ৰাণ ।
 হোৱন্ত মুকুতি স্বৰ্গ প্ৰধান ।
 কুৰিয়া কুৰিয়া থাকিয়া আৰি ।
 তেবেসে পত্ৰক জিনিতে পাৰি ॥
 সাকী মুখে কথা কবাই বাজ ।
 যদি ধৰ্ম কৰি পোখন্ত বাজ ।
 দূৰ কৰি থৈব সাকী সকল ।
 সাধিব ক্ৰান্তত তেবে কুশল ।
 বেবে ভাল ৰূপে সাকী কহিব ।
 তেবেসে সত্যত ক্ৰান্তে জিনিব ॥
 ডাকে বোলে আগে নিয়াই লাজ ।
 ক্ৰান্তত থাকিলে অধিক লাজ ।
 অধৰ্ম কথাত বাৰ গোচৰ ।
 ভাল সাকী দিহা ভাল ওছৰ ।
 সাকী নহ সাতাৰিক চাৰিজন ।
 তিনি দুই হোৱে বেবে আশ্বন ॥
 এক এক কৰি সুখিৰ কাষ ।
 বসিয়া থাকিব সত্যৰ মাৰ ॥

ধন আশ এড়ি স্থিতির সাক্ষী ।
 বাজাক ভেবে ধর্মের সুবে বাধি ॥
 যিকনে ধর্মন্ত নকহে সাক্ষী ।
 ডাকে বোলে তাক ধৈর্যহা বাধি ॥
 সত্য করি যদি সাক্ষী নকরে ।
 যম দূতে নিরা নরকত ধরে ॥
 ধর্মক এড়িয়া কহয় বেবে ।
 ডাকে বোলে সবকে পড়িবে ভেবে ॥
 অসন্ত জন যদি হয় সাক্ষী ।
 অপত্ত করার তাহাক বাধি ॥
 তথাপিভো যদি অসন্তা কর ।
 পরিবে সবকে নাহি সংসর ॥
 সাক্ষী মুখে যদি তরক জানি ।
 মধ্যস্থ জনব বচন মানি ॥
 সাক্ষীক দেখাই অগক দিব ।
 পত্রিত মাম লেখি বাধিব ॥
 ঋণব সাক্ষী যদি নাহিকন্ত ।
 পদোক্ষণ করি তব সুকিবন্ত ॥
 স্বামীব ঘোষত ভূতাব নও ।
 জীব দোষে স্বামী লও তও ॥
 তেদ নও সাম্য কবন্ত মানি ।
 চাখি কপে তায় কবিয়া জানি ॥
 বাপে পোরে যদি কন্দল বাজে ।
 পুত্রক দণ্ডিবে পণ্ডিত বাজে ॥
 শূত্র জনে যদি বধে বিপ্রক ।
 বধিব নৃপতি সিংহে শূত্রক ॥
 সজ্জনে যদি গুরু বধ কবে ।
 তিন্কা ভুল্লি অমে বাব বহবে ॥
 গজাত সৈয়া ঘেবে, প্রান কবে ।
 সমস্ত পাপত ভেবে নিস্তবে ॥

প্ৰায়শ্চিত্ত হই নৃকক যাই ।
 তেবে অন্ন জন জাতীয়ে খাই ॥
 ধৰ্ম্ম প্ৰকৰণ এহিলে গৈল ।
 নীতি প্ৰকৰণ উদয় তৈল ॥
 শুনা সৰ্বজনৰ ডাক ভণিত ।
 বাম বাম বুলি ভবা কলিত ॥

নীতি প্ৰকৰণ ।

বিপ্ৰে বৃষ্টি কৰে দাতাৰ শীৰে ।
 প্ৰত্যেক দিবসে ভোজন পীৰে ॥
 তন্তু শুক বিকু নাম নিচিনে ।
 কাহাত বলে চৰ শত্ৰু জিনে ॥
 পিতৃ মাতৃ দুইবো বন্দে চৰণ ।
 বোলন্ত ডাকে সাৰ্থক জীৱন ॥
 মাটি বহুৰত বোলে আই ।
 আহাৰ পাওনত মোহে গাই ॥
 গৃহত আহু কেঠত শালি ।
 তেবেলে জানিবা গৃহস্থালী ॥
 তেবেলে বশ বখানে আনে ।
 তেবেলে গৃহস্থৰ আতিব খানে ॥
 বিত্তো পুত্ৰে পিতৃত পুত্ৰে কাজ ।
 জানিবা নৃপতিয়ে লৱে বাক ॥
 সৰ্বি স্তম্ভীয়াক নাটয় তাতে ।
 চুফৈ পুত্ৰ বাৰ নিতান্ত কামে ॥
 অপুত্ৰক মল্লী নোহয় ভাল ।
 দম্ব খসিলে কিহৰ গীতাল ॥
 মেগাতিব পড়ে এহেৰ মাই পিত ।
 দম্ব ভুক্ত বিনে কিবৰে বীত ॥

বৈজ্ঞ হুয়া যবে আপুনি বিবে ।
 নৃপতি হই প্রজাক হিংসে ॥
 শিবে নবলোক মাধব পার ।
 সবে বিভ্রমনা জানিবা মার ॥
 বাঞ্ছন শালত নবাজে পটা ।
 শ্রাম অবসানে নঠেল কোটা ॥
 শীতকালে যাব নঠেল বস্ত্র ।
 যুদ্ধ সময়ত ধুকাইল অস্ত্র ॥
 বস্ত্র অবসানে নাই রক্ষণা ।
 বোলন্ত ডাকে পাকো বিভ্রমনা ॥
 অমর্ত্যের সুখ নাহি একো কালে ।
 হৃদয় ভাল বেদেখে মতোরাগে ॥
 চোরে ভাল বেদেখে চক্ষুর জ্যোতি ।
 দুগ্ধটা জীব নাই পুত্রত বতি ॥
 জুইক দৃষ্টি সূর্য্যক শিঠি ।
 মাহক খুঁজি কবাইক মুঠি ।
 ছাইও পড়িলে দূত হয় নষ্ট ।
 রক্তহীন হৈলে গড় ধোরে প্রস্ট ॥
 বাঘ চাব লাগিলে বোন্দাকে চান।
 ভাল মানুহ চাব খুঁজিলে আলিটল ঘাষা ॥
 চিত লো খণ্ডে গড়ি কুঠাব ।
 বস্ত্র জাবত কথা বাহুবাব ॥
 উকখা ঘবত বাবিখা থাকে ।
 যুবতী কপ্তাক ঘবত বাখে ॥
 আতুর গ্রাসে খাবয় জাত ।
 থকরা গৃহস্থক নিসিয়ে মাত ॥
 চোরে এবে কবে সজ ।
 ইতিনিব জানিবা ভক ॥
 ভিকতার গ্লক বখা দেখিবলৈ কুচিত ।
 মুনিহব জাত বঝা নবন উচিত ॥

নিশ্ফল জীৱন নিতে মোৰে খড়ি ।
 নিশ্ফল জীৱন ধকৰা নিয়ে খৰি ।
 নিশ্ফল জীৱন পৰত কৰে আশ ।
 নিশ্ফল জীৱন খাটে প্ৰবাস ।
 সবলে নিবলে কিহৰ নিয়া ।
 পক্ষে পক্ষ কিহৰ বিয়া ।
 বাঘৰে ছাগৰে কিহৰ মতামতি ।
 হাতৰে মূৰৰে কিহৰ হতাৰতি ।
 চুটে। গ্ৰীৱলে কিহৰ মার ।
 অক্ষমী জনত কিহৰ ভাৱ ।
 অপৰাধী হলে নকৰে বজ ।
 অকাটন কটাৰিত উঠে বজ ।
 ধনীৰ জৱ সকলোৰে বজ ।
 ডাকে বোলে হৈল নিধনী ভজ ।
 নিধনী জন বি যবে যাই ।
 আছোক ডাঙ মাতকে নপাই ।
 ছাগ পাব পোছে হাঁহ ।
 চুই সীমান্ত বোৱে বাঁহ ।
 বোলন্ত ডাকে মোত মোৰ নাই ।
 নিত্যো নিত্যো নিত্যো বিবাদ পাই ।
 জাপি লাঠি টনা ।
 ইয়াক এড়িলে দিনতে কণা ।
 আহে যাই বহে উকুৰ ।
 কৰ্ণে আহে চহাল কুকুৰ ।
 অপৰাধী হলে নপাই মাক্তা ।
 বেলি পৰি গৈলে নোহে মোধোতা ।
 ঘেৰো সীড়া ফটা পত্ৰ ।
 মুখ চাই বাকনী হাঁহে মাত্ৰ ।
 চুৱাব চুকত দিলে ঠাই ।
 খালেনে নাখালে মোধোতা নাই ।

নিখরীৰ ককা, বেহেনাৰ গকা,
 দৰিদ্ৰৰ সোদৰৰ ভাই ।
 ঐকাকি দিয়োতে, গল কাটি গৈল,
 ভাই বোৱাৰীয়ে মুখ চাই ॥
 নষ্ট গৈল কৃষি মাথো হৈল বাট ।
 নষ্ট গৈল মাৰী বেহাই কাট ॥
 নষ্ট গৈল আঠুৱা কাপত গোৰে ।
 নষ্ট গৈল মাগুৰ জুইত পোৰে ॥
 মৰে অলপ পানীৰ মাছে ।
 মৰে মদী কুলৰ গাছ ॥
 বুঢ়া গৰুৰ শিজিই কাৰ ।
 ঘৰীৰ মুখে কল বুৰাৰ ।
 আলু কচু বিচাবে বৰা ।
 বামুণে শঙুণে বিচাবে মৰা ॥
 বগুৱা ধনুৱা পাইতা কৰকৰা ।
 গগকে বিচাবে নৰিয়া পৰা ॥
 পাটকক পিয়ল, ভাটৌক নিহল ।
 অস্ত্ৰক শীল, তিৰীক কিল ॥
 বি ঘৰৰ ঘৈণী মৰ গুবুৰে ।
 সি গৃহস্থক মৰণে মৰে ॥
 পানীৰ বাটত নহৰা অগা ।
 চুখী কুটুমৰ নহৰা লগা ॥
 চুখী তিৰীক নিদিবা ঠাই ।
 ঘন পোঁৱাটীৰ নহৰা জোঁৱাই ॥
 নাহালে নপৰে কিহৰ আছ ।
 মাড বোল মৰলে কিহৰ শাহ ॥
 অকাৰ্য্যত তুন কাটে ।
 অনায়েৰে কমাৰ শাল পাটে ॥
 অকাৰ্য্যত, ফুৰে বাতি ।
 জুই কাষত বান্ধে গাটী ॥

টুলুকা নাহৰ ওপৰে কৰা ।
 বোলন্ত ডাকে তিনিও মৰা ॥
 কি কৰে শবৰ শিল্প ।
 কি কৰে কোৱাৰ বিজ্ঞ ।
 কি কৰে শোলাৰ হাঁহি ।
 কি কৰে অন্ধৰ চোহি ॥
 কি কৰে বৃত্তৰ বোল ।
 কি কৰে নিধনীৰ বোল ॥
 আঠত তিতা দাতত লোণ ।
 উদৰৰ ভৰিবা তিনি কোণ ॥
 চকুত পানী নাইত তেল ।
 বোলন্ত ডাকে শিকৰ মেল ॥
 অসমীয়ে ভোজন, শিল্পিৰায়ে শুদ্ধি ।
 চেবেলে লতিবা আয়ুস বৃদ্ধি ।
 মাৰ নাই ওৰ্দ্ধতুল ।
 সি কিকানে বানিজ্যৰ মূল ॥
 বাগৰ মিঠা বড়াৰি ।
 বুৰাৰ মিঠা সহাবি ॥
 তিৰীৰ মিঠা স্বামী ।
 ডাকে বোলে বেস্তাৰ দাততে জামি ॥
 লাগুকা বায়ুৰ কহুৱা চোৰ ।
 জাককৱা আলহি হাৰাম খোৰ ॥
 গাইৰ বৰ্জিত ওলোমা বাহি ।
 স্ত্ৰীৰ বৰ্জিত সখনে তোলে হাঁহি ॥
 আসনৰ বৰ্জিত তিনি বুৰা ।
 মিত্ৰৰ বৰ্জিত যদি আই সূৰা ॥
 নবৰ লঘু লেপ লেপোৱা ।
 তিৰীৰ লঘু বাৰী বেৰোৱা ॥
 বনৰ লঘু বড়সীৰাণ ।
 বোঙ্গৰ লঘু কুকুৰি কাণ ॥

অনিত্য বেহত নকবা আশ ।
হবিব নামত কবা বিশ্বাস ॥
আক জালি সবে আলাস এৰি ।
সঘনে ডাকিয়া ঘোৰিয়ো হবি ॥

বাক নীতি প্রকষণ ।

ডাকে বোলে খোঁ টুটা নমস্কৃতি ।
লগত জুৰিব দিনে ব্যক্তি ॥
ভেবেলে বলাব নম্বাক পাই ।
খনজন সুখ সবে মিলাই ॥
ধৈতে বলা থাকি প্রজ্ঞা পালে ।
তহিতে বসতি কৰিবা জালে ॥
বলাৰ সেৱাত সৰাকৈ পাই ।
চুখত যেম গুৰ মিথলাই ॥
এক মন কৰি সেৱিবা বাক ।
ভেবেলে সিজিবে সমস্ত কাজ ॥
দেশ কাল জাত বুজিয়া মনে ।
সেৱিবে বাকাক বহু যতনে ॥
নীচৰ সজত নহৈব কথা ।
একো কালো জাব নপাই বেদা ॥
অসতি কথা লাগে অশিত ।
দণ্ডক জালে দুৰ্ণো পণ্ডিত ॥
ফটা কঠাত উৰহ হয় ।
বেদা ভিত্তিৰ খাপ খয় ॥
খাতিৰ নৃপতিৰ পাশ ।
বেদা কৰিব লোকৰ শাস ॥
বিদ্যা কৰিব এক স্তম্ভৰী ।
প্ৰাৰণ কৰিব কেৱলে হবি ॥

তেবেসে মাণিক আন্ধাৰে জলে ।
 তেবেসে তক হালি যাই ফলে ॥
 তেবেসে সতী স্বামী সন্তে দায় ।
 তেবেসে বিজ্ঞা ধনধৰ্ম পায় ॥
 বিমু যাই বদি কায়ে কুঞ্জে ।
 শ্ৰদ্ধা মৰিব অনাযুঞ্জে ॥
 মগৰ মাজত কুঁৱা কুঁই দেখি ।
 নবৰ যুগ গুণ গণ্ডে লেখি ॥
 আকাশত ভাবে পাৰীৰ গছা ।
 পৃথিৱী বুড়াইব জানিবা সৰু ॥
 কটা মাকত কিহৰ ঢোকনী ।
 যাচি গলে কিহৰ বাধনী ॥
 অন্তৰ্বৈলে কিহৰ পাত্ৰ ।
 তিনিকে জানিবা বৰ্ণৰ মাজে ॥
 বাজাক চিনিবা গানত ।
 ঘোৰাক চিনিবা কাণত ॥
 খুবক চিনিবা শাণত ।
 তিৰীক চিনিবা স্নানত ॥
 ভোজনৰ বস ভূঞ্জিয়ো ভোকে ।
 বাণিজ্যৰ বস বেছাই লোকে ॥
 যাত্ৰাৰ বস আনে বয় ভাব ।
 কৰ্মৰ বস ত্ৰিভুবনে সাব ॥
 নব সৰু বিশ ছয় ।
 বছৰ বত্ৰিশ ঘোৰা বয় ॥
 চৌবিশ বলধা খোল ছাগল ।
 পচি শুনি ববাহ পাগল ॥
 জন্ম লগ্ন যাত্ৰা জোৰা ।
 ববাহ মিহিৰে মপায়ে শুবা ॥
 পাচে পঢ়াই বোহে পান ।
 এই তিনি নিচিন্তে আন ॥

কমাৰৰ কাঁল, ধোবাৰ বাহি ।
 নটে বোলে পাক দিয়াহি ॥
 বাই নগলে কিহৰ লাঠি ।
 শাঁত নহলে কিহৰ গাঠি ॥
 ভাগা নহলে কিহৰ ঘৰ ।
 স্নেহ নহলে কিহৰ সোদৰ ॥
 বাই মৰা জিনিহি ।
 কঠিৰা মৰা কিৰিহি ॥
 কোন সাধু কোন চোৰ চিনা বৰ টান ।
 বিত্ত পালে সকলোৱে এবিবেক মান ।
 কলিৰ লোকত মথাকিৰ চিন ।
 কথাত এক কাজত কিত ॥
 হেন জানি লোকে এবিজান কাম ।
 কলি মোৰে মুক্ত হয় বোলা বাঘ বাঘ ॥

বন্ধন প্রকৰণ । ✓

চিত্ত কেবোৱা চলি কাটি ।
 ভেৰে দেখিবা জুইৰ কান্দি ।
 উশাস দীৰ্ঘে দিবা জুই ।
 ভেৰে চাবা জুইৰ মুই ॥
 সোকাভাৰ পাত বেচুৱাৰ খোল ।
 তেলৰ ওপৰে দিয়া আক হোল ॥
 পোবোলা পাক বোহিত মাছ ।
 ডাকে বোলে সেই বেজান সীছ ॥
 মাছৰ মাছৰ চিবকুটিয়া ।
 হালধি মৰিচ হিল্লক দিয়া ॥
 তৈল লোণ দিয়া কৰিব পাক ।
 ভাল ব্যঞ্জন বোলায় ডাক ॥

কাটৈ মাছক চিবকুটিয়া ।
 ত্ৰিকটু দিয়া তৈলে জালিয়া ।
 ওলভ পালভ কৰিবা পিট ।
 খায়া পাইবা ভোজন মিঠ ।
 ছেৰা ছেৰেলি জামিব বসে ।
 কাহঁদি দিয়া যেবে পৰিসে ।
 মুখৰ অকটি দূৰক খাই ।
 আচোক মৰ দেহ মোহ খাই ।
 ইলিহি মাছক চিবকুটিয়া ।
 ত্ৰিকটু দিয়া তৈলে জালিয়া ।
 সেই ভোজন যিভনে খাই ।
 আমৰ সঙ্গ মুখ গোকাই ।
 কচ বচ চিতলৰ আদ খান ।
 মেয়ু লোনদি বুজ পৰিমাণ ।
 আক খাই পাই ভোব গ্ৰহ ।
 আন বাজন কৰিব দূৰ ।
 চাউল দিবা বেতেক তেতেক ।
 পানী দিবা তিনি তেতেক ।
 বেবে দেখা নিসিজে চাউল ।
 তেবে বুলিবা ডাকক বাউল ।
 লকা তেতেলি বুঢ়া বড়ালী ।
 বিন্দুৰ কৰিয়া দিবাখা জালি ।
 কাচি থৈয়া দিবা টেজা জোল ।
 খাইবাৰ বেল। সুত্ত নোতোল ।

গৃহীত লক্ষণ । ✕

শুদ্ধ ভাব শুদ্ধবংশে উতপত্তি ।
 পত্তি পদ বিনে আনউ নাই মতি ।

মধুর বচন বোলে সমাই ।
 আমার বচন কিছু নেপেলাই ॥
 সম সব দায়ে লাবণ্য বাত ।
 গৃহে বাতি দেই সজ্জা বেগাত ॥
 বন্ধন কবর বচন মিঠ ।
 সেই গৃহীণীক বোলেই ইন্ট ॥
 শান্তবীত পুছি করে আর ভয় ।
 সে নারীক সঙ্গ লক্ষী নেবর ।
 শুক পদ সেবা অতিথি পূরে ।
 চিবকালে নারী সুখক ভূঞে ॥
 বৌদ্ধত কাটি কুটি খেতে শুকাই ।
 বর্ষা চাষি আসে বসিয়া খাই ॥
 কড়া কড়া কবি লাক্ষ্মণ ধন ।
 বাখির বিন্যাস কবি বচন ॥
 আমোষ সেবা গদ্যলো বাত ।
 ডাকে নোলে সেই লক্ষ্মীক জাতি ।
 যি নারী প্রভাতে নিস্ত্রাক যার ।
 বাসি শয্যাতে সুখাক পাই ॥
 উদর কালত নিলিপে ঘর ।
 ডাকে বোলে তাইক ছাৰিয়ে নব ॥
 স্বর্ণ দন্ত পাতল গুঠ ।
 তাইক দেখিয়া লক্ষ্মণ ছোট ॥
 গুঠক গুপরে গোফক সাবি ।
 সিজনী জানিবা বিধবা নারী ॥
 বারীত কূপ নদীক খাই ।
 সমনে স্ত্রী পবমুখ চাই ।
 স্তন কোষ দবশারে পিঠি ।
 বোলন্ত ডাকে হেবা তাই ছুটি ॥
 কুকুঁড়া মুখী চকলা পিঠি ।
 খাইবই তাই মেলক মিঠি ॥

ধান বনাই আনোৱাই পানী ।
 বোলন্ত ডাকে সিজনী বাণী ॥
 ছোট যুৰিয়া গিৰী ।
 লেকৱা ওঠি তিৰী ॥
 সাজৰ কোবত গাছে দেৱ ।
 ইতিনিৰ আশয় নেপাই কেৱ ॥
 সকলুতা কাটে বৰে ঠাত ।
 চা চুবুৰিয়া শুননে মাত ॥
 বন্ধন গাৱে নলাগে কালি ।
 ডাকে বোলে সেই বান্ধনী ভালি ॥
 কাখত কলসি নদাক ঘাই ।
 তলমুণ্ড কৰি কাকো নচাই ।
 যি পথে ঘাই সি পথে আনে ।
 ডাকে বোলে ভাল মনত ডালে ॥
 কুচ্ছিত মাৰীত বাহাৰ বাস ।
 তাহাৰ কোন জীৱনত আশ ॥
 অন্ন বুলিলে পাবৰ গালি ।
 ডাকে বোলে তাইক খেদা নিকালি ॥
 পবৰ গৃহত বাহাৰ বাস ।
 তাহাৰ কোন জীৱনত আশ ॥
 যিতোৱে গুৰুজে বাজ কাজ ।
 তাক নপঠাইবা লতাৰ মাজ ॥
 যি ঠাইত থাকে বাজ দৰবাৰ ।
 পুখুৰী পাৰত সাজিবা ঘৰ ॥
 উঠল কপাল বকতা স্ত্ৰী ।
 একোকালে তাইৰ নাহিকে স্ত্ৰী ॥
 দিবাভাগে যোগ্য লুহিকে ৰতি ।
 নদীৰ পাৰক নবাইৰ ৰতি ॥
 শাক শুকলটি দিনত বাছে ।
 সি ঘৰত জানিবা লখিমী আছে ॥

বাপে পোরে ফোক কৰ্ম কৰি
 মতলে খাবা কড়াই ।
 আঠে লখে খাবা তিত
 যমে আকিৰ ডবাই ।
 যি ঘৰত অতিথি পূজা নকৰে ।
 লখিম) নাগকে তাহাৰ ঘৰে ।
 প্রতি দিনে যিতো বিপ্লব ভুঙাই ।
 তাহাৰ জানা সকলে অয়ু যায় ।
 গৃহিনী হৈচা বোলে কটুৰ ।
 অন্ন নাগানি কৰে ব্যৱ প্রচুৰ ।
 ওলাই গৈ নামে সে কালে ।
 ছুটো স্ত্রী বোলে ডাক গুৱালে ।
 যি গৃহিনীৰ আউল কেন ।
 কল্ল কৰে বিপদাত বেশ ।
 অন্ন বাই পেলাই প্রচুৰ ।
 ডাকে বোলে ডাইক কৰিও দূৰ ।
 কল্ল স্তনিলে আহিবে বাই ।
 নাচনী স্তনিলে সৰবে বাই ।
 সে নাবীৰ লগে যি কৰে বাস ।
 তাহাৰ কোন কীরনত আশ ।
 অতিথি দেখিলে খেজেৰে চাই ।
 সি জনী সবিলে নবকে ঠাই ।
 ভাল বস্ত্ৰ পাইলে আপুনি খায়ে ।
 যমদূতে তাইৰ মুখ নচায়ে ।
 যি গৃহিনী পুৰুষে জায় ।
 স্বামীৰ নজানে অতিপ্রায় ।
 ভাল বুলিলে কবয় বজ ।
 তাইৰ সন্তত নিমিলে বজ ।
 বৌজত-বান্ধে কাঠে বেৰে ।
 বৰ্ধাত বান্ধে চালে বাৰে ।

পাতত যি জনে পৰিলে লোন ।
 তাইৰ ঘৰত কৰিব সোণ ॥
 এক বুলিলে দুগুণ বোলে ।
 স্বামীৰ শয়াক পালেবে ঠেলে ।
 দুনাই বুলিলে কবৰ খজ ।
 পাণ্ডিত নৰে মকৰে বজ ॥
 অতি দাৰ্ঘ ভূঞে হোৱয় বাণ্ডি ।
 সুপণ ভূঞে জানিবা বান্দী ॥
 পিঙ্গটা নয়নে চকলা আতি ।
 কেবা নয়নে কুলটা জাতি ॥
 যাক পেট পিঠি উচ্চ ললাট ।
 তাইক দেখিলে চাৰিবা বাট ॥
 স্বামী বধে মাৰে সেওৰ ।
 ডাকে বোলে তাইক চাৰিয়ে নব ॥
 দিনত বিজনী থাকে সুমাই ।
 স্বামীক খজত বোলে ধোপাই ॥
 ধৰনী কাপ্পে পাতৰ বাই ।
 জানিবা সিজনী স্বামীক বাই ।
 মুকছে বিজনী স্বামীৰ পালে ।
 পৰমুখ চাই মুচুকাই হাসে ॥
 ঘৰত ঢেকি পৰম্বৰে বাই ।
 ডাকে বোলে তাইক পৰেসে বাই ।
 টিক বলৰা ওলাই মাটি ।
 মাক তালে কীয়েক জাতি ॥
 পৰ ঘৰ হস্তে বাখিৰ মাৰী ।
 তেবেসে ধৰ্ম্মক বাখিৰে পাৰি ॥
 বিজনী নাবী অতি দূৰে বাই ।
 সিজনী মতীৰ ধৰ্ম্ম নপাই ॥
 কথা কহিতে তৌলয় হাসি ।
 ডাকে বোলে আমি ভাল নজাৰি ॥

খুবনী মালিনী ২টি গোরাণী ।
 সদা পরিচাস বচন তালি ।
 যাব কোন কথা হাসিয়ে লাভ ।
 ডাকে বোলে সেই চুড়াক ছািব ।
 ঘবে ছুলি মেলি বাজে বাহিবে ।
 অন্ন ছুলি ফালি বাক্সর শীবে ।
 ঘব ছািব যাই পবব ঘব ।
 ডাকে বোলে চুড়টা জানিবি নব ।
 বাটে ঘনে ঘনে উলক্তি চাই ।
 পব পুকবত থাকে অতিশ্রমে ।
 পলকে আছে পলকে যাই ।
 ডাকে বোলে তাইক নির্দিবা ঠাই ।
 মানুহ নহলে গাঠক গীত ।
 পব পুকবত থাকয়ে চিত্ত ।
 অন্ন কবি লই ওবনী ।
 লালে লালে যাই সেই চুড়কনী ।
 তাইক সুবুলিকা নাবীত সতী ।
 বি জমী সত্ততে পবত বতি ॥
 সত্ততে হাসি সুবত কবে ।
 ডাকে বোলে তাইক নৈপবা ঘবে ।
 বি জমী নিমত্ত নিত্রাক যাই ।
 স্বামীয়ে দণ্ডিলে দোষে নশাই ।
 যত কার্য্য কবে কাতো সুপুছে ।
 ডাকে বোলে তাইক মনে শুকছে ।
 ওচবত পুখুরী দূবক যাই ।
 পবব আশারে বাটক চাই ।
 বাণ্ডি জই কবে ভোগক ইছা ।
 বাণ্ডি সুবি মাতে বিনত মিছা ।
 পবত খুজিয়া গুহাক যাই ।
 ডাকে বোলে কাল নহরে তাই ।

আৰু দৃষ্টি কৰি হাসিয়া চাই ।
 অৱসৰ পাইলৈ বাজক খাই ॥
 বি নাৰী বাৰীয়ে কবয় বাট ।
 যুৱতী হুই বেহাই হাট ॥
 চল চাই চাই দেখাৱে স্তন ।
 ডাকে বোলে বেস্তাৰ জাৰিবা মন ॥
 বাৰিষাত জাপি এৰিয়া খাই ।
 পানী বুলি মিঠো পৰাসে খাই ।
 নিয়াপাত লৈ খাই চুত্থ ।
 ডাকে বোলে মিঠো নিশ্চয় লবোধ ॥
 বিজনী আলাস সূতাৰ কাজে ।
 প্ৰজাতে দেখিবা গোছালি মাংগে ॥
 ডাকৰ কথা সধায়ে আচৰা ।
 হৰি হৰি বুলি সংসাৰে ভৰা ॥

পৰিত্যাগ কথন ।

তিনি নাৰী যাব একেটা শ্বামী ।
 ডাক পৰিহৰ বোলোহেঁ আমি ॥
 পৰিহৰ সজতে পৰ অন্ন আশ ।
 পৰিহৰ শূক্ৰ মগৰে নিবাস ॥
 পৰিহৰ শুকটী মৎস্তৰ জোল ।
 পৰিহৰ অসতী জনৰ বোল ॥
 পৰিহৰ মন্দিৰ সমুখে বাট ।
 পৰিহৰ যুৱতী যি কৰে হাট ।
 পৰিহৰ যতনে নিমাকণী মাৰ ।
 পৰিহৰ মন্দিৰ যদি ফটাণাৰ ॥
 পৰিহৰ গুৱা কৰে বুন বান ।
 পৰিহৰ নৃপতি যদি নাই গুণ ॥

পরিচর্য অতি ধনী ব্যক্তির স্তব ।
 পরিচর্য বাস্তব বাসির স্তব ॥
 পরিচর্য নির্বিঘ্ন যদি নদী পাবে ।
 পরিচর্য নদীত বতি থাকে যাবে ।
 পরিচর্য তুতর গ্রামত বাস ।
 পরিচর্য দুই তরুর আল ।
 পরিচর্য কড়ি যদি নাই কাট ।
 পরিচর্য ছাতি বিনা চলে দিতে বাট ।
 পরিচর্য পুণ্ড্রীষ পিচলা যাট ।
 পরিচর্য কৃষি যথো যদি বাট ॥
 পরিচর্য বৃক্ষ বরসত কান ।
 পরিচর্য মস্তুর বিহিনে সবে আল ॥
 পরিচর্য বস্ত্র মেঘের মাল্য ।
 পরিচর্য ঔষধত মেঘের শাল্য ॥
 পরিচর্য অশ্রু দেহতর আল ।
 ধর হরি পারে কবি বিশ্বাস ॥

কৃষি মঞ্চ ।

ভালোতা লম্বা বিভাব মূর্তা ।
 মোতাগ মিশাত নিচাবে গুর্তা ॥
 লত কাপ্তি কব পক্ষাল ।
 মস্তুর বায়ে কবির চায় ।
 ছাঁত আঁচিবি ছাঁত যাবি ।
 তেবে তাত আতি যাবি ॥
 তেঁও যদি মস্তুর শালি ।
 তেবেসে পারিবা ডাকক শালি ॥
 কি কবির চাহ পূর্ণা ।
 যদি কবে বস্ত্র কেনা ॥

বদে বৰখুণে সমে যাই ।
 তেবেলে কৃষিক লাভক পাই ॥
 মাটি সপ্তমাত বাবৰে দেৱ ।
 বেহা এৰি কৰা নাচল দেৱ ॥
 এক মন কৰি পৰিবা ডাটি ।
 তেবেলে নাই কৃষিক ঘাটি ॥
 কৰি কৰিহুত ভূমি নন্দনে ।
 মাঘৰ আঁওলী ভূমীয়া দিনে ॥
 উজাত উত্তৰা য়েবে পাটে ।
 অৱশ্যে জানিব আহু হবাই ॥

কাণ্ডগৰ শেষে চৈত্ৰ প্ৰবন্তে, ঘেই হৱে বাৰ ।
 আকৈ শতলী, শনিবে পাতলি, ধূলি একাৰ ॥

সোমে বহু জল,
 কৃষিক বিফল ডাকৰ বচন সাৰ ।
 যদি গোৱে বৃথ, বিবৰ্জিত শুক্ৰবাৰ,
 মেদিনী নসহে শস্তৰ জাৰ ॥
 মাহ সৰিয়হ কপাহ বাঁহ ।
 চাৰিকো খালে নাহিকে আল
 হত লাভ পাই সৰিয়হ মাৰে ।
 হত লাভ পাই কলা কপাহে ॥
 যথাত কলা কপাহৰ বাৰী ।
 তথাত লুজিয়া সকল নাৰী ॥
 কলা কপাহ আজিও দূৰ ।
 ওচৰত তৈলে দেখে প্ৰচুৰ ॥
 পুনে বেধু পশ্চিমে ছায়া ।
 সেহিসে শস্ত ভ্ৰমৰ কায়া ॥
 যেনে কৃষিক কৰিবা আল ।
 তেবে নকৰিবা শাওণত চাৰ ॥
 আহাৰ শাওণত নকৰে খান ।
 তাহাৰ কৃষিত কিমত মন ॥

মলি শ্ৰাধী জন মিঠিকৰ চহ ।
 তেওঁসে কৃষিৰ ফল সিজয় ।
 শীত সবিয়েই মাত্ৰ মাহ ।
 শৰণত নাকাটি বেত বোহ ।
 ভাদৰ চাৰি আহিনৰ চাৰি ।
 মাহ নহা যিমান পাৰি ।
 শীত সবিয়েই মাত্ৰ মাহ ।
 গছ যোগত শুকটো বোহ ।
 তিনি হাত তিনি মুঠি, কোবৰ নাল ।
 মাঠাৰ মুঠিয়া টোকেল ভাল ।
 কাচি খলিব চুটো মুঠি ।
 এহি বুলি ডাক গৈললু উঠি ।

বুৰ ল'ফণ ।

গছ কিনিবা চিকণ জালি ।
 চুই চাৰি ছয় দল্লীয়া জালি ।
 ছবিগৰ সমান জিহ্বা কাপ ।
 হেন বলদ বিচাৰি আন ।
 বলদ কিনিবা বহু বুজিয়া ।
 বাচি সূৰিয়া খোনা তেলিয়া ।
 দহ চাৰিত মোখা পোছা ।
 তেওঁসে কিনিবা বলদ গোটা ।
 ছয় নব দল্লী আগোসে পাৰ ।
 সাত দল্লীক দেবি পলাই ।
 গাঁৱৰ বলদ নিকটৰ জুই ।
 উহাক নেৰিবা জানস্তা হুই ।
 জিকাক বিচাৰি কিনিবা গাই ।
 সৰু মুই পাচ ডাকৰী চাই ।

নেজ টকা সকল মূৰ ।
 লাওমুৰা হলে তেজিয়া দূৰ ॥
 বিছা নেজিয়া কলিয়া চুটা ।
 কিনিবা বিছাৰি বলদ গোটা ॥
 যাব নাই ধাৰ ঋণ ।
 সি গৃহস্থে বুঢ়া গক কিন ॥
 বলদক ভাই নিদিবা দুখ ।
 ভাগ্যতে আছে ভাতৰ স্তম্ব ॥
 গক কিন চিত্ত পাখৰ ।
 ডাক মেলিবা একে আখাৰ ॥
 টকা মেজা চুটবো চুটি ।
 সেউটে। কানিবা গৰিয়া শুটি ।
 লৰাবাৰে পীয়ে পানী ।
 গোমচকবিহাৰক বৰলৈ নামি ॥
 ভালজুৰিয়া বহে ছাল ।
 ভাতে নাতে সৰ্ব্বভি কাল ॥
 গক কিনিবা নিমুণ বগা ।
 বোলন্ত ডাকে মই বঙা লগা ॥
 গক কিনিবা দীঘল মেজা ।
 মৈত উঠিলে নকৰ কুজা ॥
 নিজ ভগা গক স্তম্বৰি হালে ।
 বজা বৰগীহাক সুৰিয়ো হালে ॥
 কাল বলদক বহনে বুৰি ।
 জামুৰিব জোৰা দুই ডামুৰি ॥
 যদি হালে হৰে নাফল ভজ ।
 বৎসবত তাৰ নিমিলে বজ ॥
 ভাত যদি গোহে বোন্ত চিৰে ।
 মাৰে গৃহস্থক অতিশয় পীড়ে ॥ ৬ ॥

জ্যোতির প্রকাশ ।

মেঘত আদিত্য তুল্যতে যোব ।
 সিমত ভৌম নাহিকে জোব ।
 বৃষত চন্দ্র অংশকে পাই ।
 চতুর্দোলে সিতো গার ঘেলাই ।
 অষ্টমে বাহু সপ্তমে বোহিত ।
 শুক্লা ভূমিত হবারে যিত ।
 একড়া কড়িকো মুতটবে ঘবে ।
 সর্বকালে ডাক খাইবে পবে ।
 আক লম্বিকা মঙ্গল সাহে ।
 কব কঙ্কালত ধরিবে বাহে ।
 ইহাক যাব পণ্ডিত্য পাই ।
 হাততবি তার শুকাই যাই ।
 দুই ভিত্তি শুভ মধ্যে আক ।
 হস্তীর কঙ্কত দেখিবা ডাক ।
 জাঁরপুতে ধন জনক পাই ।
 সবিলেও হোয়ে বর্গত ঠাই ।
 লগ্নব লগ্নত লনিব মেলা ।
 সকলো কার্যাক কবাহে তেলা ।
 সপ্তমত মঙ্গলে দেখয় ঘেবে ।
 মেঘব আদিত্য সবিব তেবে ।
 দুই ভিত্তি মন্দ মধ্যে লুপা ।
 তার কোটীর ছেদ বোলা ।
 অষ্টমে বাহু চান্দক ঘেবে ।
 তার শিবচ্ছন্দ হৈবেক তেবে ।
 লবণ লাগিলে নাসাজিব ঘব ।
 অগ্নিব বত ধানত খব ।
 বাগ নাগানি গাই গীত ।
 পবন নাথোত সদায়ে চিত ।

উৰে যাৰ খড়াই মল্ল ।
 বোলন্তু ডাকে তিনিয়ো পল্ল ।
 দৈইৰ পানী পহিলৰ কানি ।
 কায়ন্ত জনৰ অপবাণী ॥
 আপজ কালত স্ততনী বাণী ।
 নাউকিয়াত কৈ ভাল মানি ॥
 লঘু হলু লঘুৰ সঞ্চে ।
 মৰিলো সপত জঞ্চে ॥
 উডো বুক ভাল বাৰ্ত্ত ।
 মিচাইললো লাগ কাঠৰ মাঠ ॥
 মেঘ কাকৰ তুলা মকৰ ।
 এই চাৰি দাশি গণিত সাগৰ ॥
 হৰি হৰি দৈ তলে ঘাই নৈ ।
 আমাৰ কপালে মিঠেল মিঠেল পকাগণ থাকিব কৈ ॥
 ভাল জাকিলো কল জাকিলো
 লাগে পুটিলো কায় ।
 শুবুক্ষক আশ্রয় কৰিলো মৰিতেও
 নেবাউলো দায় ।
 বে বে চক্ষন নকৰ ক্ৰক্ষন
 বৰতেসে বৰ পাই ।
 আছিল নগৰে পলিল সাগৰে
 এবৈ তৈল বুরতী সহাই ॥
 জীওসীৰ প্ৰতিপদ পূৰ্ণিমাৰ বাতি ।
 মাকৰ ঘৰলৈ নঘাই জী ॥
 চাকী কেঠি উজ্জ্বলি খালে ।
 মিচা মাতে সৰ্বকালে ॥
 গাঠকি নাঘাঠ কৰে মনত ।
 যাত্ৰাকৰে শনিৰ সপত ॥
 যদি নমৰে পৱন তয় । *
 সুবন্তে সুবন্তে হাবা শান্তি হয় ॥

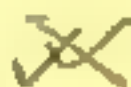
দধি মধু ঘৃত গুড় তুল ।
 শুক্ল চামর শুক্ল ফুল ॥
 হংস দৈবস্ত্র স্তম্ভবা কল্ল ।
 শাশ্বত কালত সকলো ধন্য ॥
 বিজ্ঞ যুগ যৌন দেখিয়া পৈবা ।
 অগ্নিৰ জ্বলন্ত বাসন্ত পাউবা ।
 আগ কবি মক্ষণ পাও ।
 মৈত্রেয় লাগে মৈত্রেয় যাও ।
 ক্রন্দন ভাল শৌমল কবি কান্দে ।
 শকুনিয়ে ভাল উড়ি বাই কাণ্ডে ।
 শুদা কুন্ডো ভাল পানী লাগি মাই ।
 মর্পো ভাল ডাহিনত পাই ॥
 নাম অক্ষর দুই মাত্র কবি ।
 নাম শ্রব কবি পুঙ্খ নাথী ॥
 বেমে হবি পাইব ভাগ ।
 তেবে পাইব জীৱন মরণ লাগ ॥
 শূন্য একে মবে পতি ।
 তই পালে মবে সুবতী ।
 তিনি পাটলে উত্তর মরণ ।
 ডাকব এই নিশ্চয় বচন ॥
 বোগীৰ অক্ষর গ্রাহে গণিতা ।
 তিনি বাব লৈল সম কবিতা ॥
 বহু মিথ্যা ডাক হবিব ভাগ ।
 জীৱন মরণ পাইব লাগ ॥
 চন্দ্রনেত্রে পাইব বান ।
 বম্ব পুখর বাহুবি আন ॥
 ভূত বেদ পাইব ছয় ।
 দিনা চাৰি পাক মিলন হয় ॥
 সপ্ত শূক পাইব বেবে ।
 বোগীৰ মরণ কহয় ততবে ॥

আসন্নীয়া সাক্ষিত্যৰ চানেকি ।

আছন্তে বুদ্ধি কালে বিনাশিল ।
 নগাজাঠিয়ে ছল ব্যাধিল ।
 সোমে শপি পূবে বাস ।
 চুটি গলে এটি নাশ ।
 উত্তবে কৰিবা লক্ষ্য ।
 গাব লতি গটি ভৰিবা টকা ।
 হেট যুগু পাত্ৰ উপৰ কৰি ।
 জলৰ মধোত থাকিব মৰি ।
 দক্ষিণে বুধে ময়াই লক্ষ্য ।
 উত্তবে মঙ্গলে কৰিবা লক্ষ্য ।
 গাব লটি গটি ভৰিবা টকা ।

বৰ্ণালক্ষণ

যেবে জলধৰে বৰিবে থাকে ।
 তেবে কি কৰিব গণিতা কাবে ।
 তথাপিভো তিথি বাবক চাই ।
 ডাকে বোলে কিছু বোলন যাই ।
 আকাৰৰ নবমী শুক্ল পক্ষত ।
 যদি নববিষে জুমি তলত ।
 হাল বাখিয়া চিন্তিয়ে দেব ।
 বাজাৰ গৃহত কৰিও সেৱ ।
 যদি কৰিয়ল জলৰ কথা ।
 বহু কৰি নাচে কৃষক জনা ।
 বোলন্ত ডাকে চিল মাটি পাই ।
 কাকত নাফল ধৰিয়ো যাই ।
 মেঘক দেখিয়া হাল কোবাই ।
 জানা লন্ত ঔৰ অধিক পাই ।

ডাকে বোলে কেনে ধৰণী চহ ।
 কঠিয়া নাগল নষ্ট কৰহ ।
 মাঘ মাসত বোহিণী নক্ষত্র
 যদি মৰহিলে দেব ।
 চাল ডোল বেছি কৰ সব লোক
 দেবী মহাদেৱক সেৱ ।
 বৰ্ণা কালত বেজব বাও ।
 ভাল গক লৈয়া পণাবক খাও ।
 মাগত বোজ বৈশাখত শীত ।
 চাৰি মাহ অল্ল বৃষ্টি কুমিত ।
 মাঘৰ শেষত বৰিষে পানী ।
 অল্ল বৃষ্টি আগলৈ জানি ।
 উলহে সিন্দূৰ পচিয়ে কালি ।
 তেবেলে হৈব বৰিষণ জালি ।
 প্রকাশিয়া বৰি উঠিয়া নালে ।
 ডাকে বোলে বৃষ্টি হৈব আকালে ।
 ধনু মীন কল্কাত শনিৰ বাস ।
 গাভী বোবা গক মানুহ মান ।
 নকৰে নখীন পুৰাতনো মান ।
 মুছত লোক সমপুৰে বাস ।
 আকাশত ডালে পানীৰ গছা ।
 পৃথিৱী বুড়াইব জানিবা সকা ।
 জ্বলিক চহিবা ডাকে বোলয় ।
 বীজ পাব খালী বহুত হয় ।
 মেঘ কাকৰ তুলা মকৰ ।
 এই চাৰি বালি গণিতা ভিতৰ ।
 ইহাত যদি উত্তৰা পাই ।
 গহিন বাৰিষা আহ হবাই ।
 ডাকে বোলে বাপু শুনা উপাই ।
 বাণিজ্যৰ কল কুৰিতে পাই ।

যি নৰে সৰা কৃষিক কৰে ।
 বেহাৰ ফল পাইব ঘৰে ।
 সোণা কপা কিবা কাৰ ।
 ভাত নেখালে ভোকতে মৰি ।
 গাঁৱা মাণিক থাকে অপাৰ ।
 পুৰ নহলে মৰণে সাৰ ॥
 ধনৰ মধ্যত ধানেসে শোভন ।
 ধান নহলে মৰা ভেটিক্ষণ ॥
 এভেকে কৃষিক কৰিবা সাধ ।
 দুৰ্ভিক্ষত কৃষি কৰে নিস্তাৰ ।
 নাজল বৰদত্ত সবাবে আশ ।
 ঘাৰ নাই তাৰ সকলে মাশ ।
 ফেঠ মাস গৈল বিনা মাজলে ।
 তাহাৰ কি মতে কিবিধি ফলে ॥
 কিবিধিত বৰি কৰিবা মন ।
 ছাল গৰু বাধি কৰা যতন ।
 মাজে জান যদি ঘাই বহিৰা ।
 ঘাই পুথি থাকে ঘৰে বসিৰা ॥
 ধান হলে কোৱে লৰে সাফল ।
 ধান নহলে সকলে বিফল ॥
 দেবিয়া কৃষিক লৱে পুৰুষি ।
 ঘন আলি দিবা লৰাক পুখি ॥
 শাওনৰ কঠিৱা নহয় ধান ।
 আহিনৰ গোছ বিফল জান ॥
 আহিন কাতিত বাৰিবা পানী ।
 যেনেকৈ বাৰে বজাই খালী ॥
 অলিৰ ওপৰে মিৰাহা আলি ।
 খেতি হল বুলি জানিবা ডালি ॥
 কিবিধি কৰিবা একান্ত মনে ।
 নকলে কিবিধি বিনা যতনে ॥

গোচর নিফল নকরে কাণ ।
 খেতিব নিফল লপায়েত নহয় ধান ॥
 লবব নিফল আগত আছে নৈ ।
 তিরীব নিফল পাটীত নাই পৈ ॥
 আহু কবা খোচত বুবি ।
 লালি কবা বেগত কুবি ॥
 আঠব শুপবে থাকে পানৌ ।
 হাতেকতে গোছ দিবা জাণি ॥
 কুবি বাধিবা বেড়ি যতনে ।
 সফল কুবি মানিবা মনে ॥
 কুবি কবিবা ওচব জাগে ।
 ডাকে বোলে ঘোর-মনে লাগে ॥
 ঘন সবিশহ পাতল মাছ ।
 আরবন দিবা কপাহ বীহ ॥
 তিমিল ঘাতি ভোপা কবা কল ।
 মালেকে পরেকে চিকুনা বা তল ॥
 পাত পচলা লাভত কাবা ।
 লঙ্কার বাণিত ঘবতে পাবা ॥
 আঠাখাত গোবব মনোহরত জনাব ।
 পুবাড খাই মালজোগত ছাই ।
 সাতে পাতল পাঁচত ঘন ।
 চয়ত ডামোল নদন বদন ॥
 জালুকত গোবব পানত মাটি ।
 কলাপুলি কবা তিনি বাব কাটি ॥
 তিনি লীড়নে পান ।
 একে আছিনে ধান ॥
 পূবে হাঁহ, পচিমে বীহ ।
 উত্তবে গুরা দক্ষিণে ধুরা ॥
 ডাকব বচন বেদব বাণী ।
 পো লগা তিরী ঘরলৈ নানি ॥

ভোকে। বকে মোকে। বকে ।
 ভাল ভাল বস্তু পিঠেকলৈ সাফে ।
 ছাগ পাব পোহে ঠাঁহ ।
 দুই সীমান্ত বোৱে বঁহ ॥
 ঘাৰ থাকে মহ গৰু ।
 ইণ্ডিনি কথাত হৰা সক ॥
 যদি সক নোহোৱা হোৱা ঠাকুৰ ।
 লোকে বুলিব নিলাক কুকুৰ ॥
 কাপি লাঠী টনা ।
 ইয়াক এবিলে দিনতে কণা ॥
 শিয়ে পিয়ে লিয়ে ।
 এই তিনি ওপৰতে কীয়ে ॥
 পড়ে পড়াই বোৱে পান ।
 এই তিনি নিচিন্তে আন ॥
 তিৰাৰ চিকণ ওষনি লোৱা ।
 গৰুৰ চিকণ হামোৰে কামোৰে খোৱা ॥
 কটাৰি চিকণ গুঠা ।
 টোপনি চিকণ পুঠা ॥
 বাস্তন চিকণ হালধি ।
 কুটনে চিকণ খাবধি ॥
 লিখনে চিকণ কাপ ।
 বাড়ীৰ চিকণ খাপ ॥
 কমাৰৰ চিকণ অস্ত্ৰ ।
 খোৱাৰ চিকণ বস্ত্ৰ ॥
 মস্তীৰ চিকণ বাজ্য ।
 জলৰ চিকণ মৎস্ত ॥
 খণিকৰ চিকণ লিখনি ।
 খাপত চিকণ ছিলনি ॥
 কত কমে পুত্ৰহতী নাৰী ।
 কত কমে টামোলনী বাৰী ॥

কত ভয়ে ভাঙে ভাতক খাই ।

কত ভয়ে লবে পবক বাহ ।

জানৌক ভাত দিয়ে তলমুট্টে খাই ।

অজানৌক ভাত দিলে চাল ব্যব চাই ।

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

শ্ৰীকৃষ্ণ বৈষ্ণৱ শূৰা ।

বক্তা কন্দলী ।

মহাভাৰত । শ্ৰীগপক

সাত্যকী-প্ৰবেশ ।

শ্ৰীয়ে বুলিলে হেন দাক্ষ বচন ।
 শুনি যেন শুনিলে ভোমৰ নন্দন ।
 ভাল ভাল য়েচ্ছ সেনা বাঢ়ি বাঢ়ি গৈলা ।
 আতি শীঘ্ৰ কৰি সাত্যকীক খেদি গৈলা ॥
 শ্ৰীয়ে পুনৰপি পাকালত পলিলন্ত ।
 সোমক পাকাল সন্ত্যক সংহাৰন্ত ।
 পাকাল বাজাব তনয়ক বিবকন্ত ।
 শ্ৰীগক মাৰিয়া বৰ দেৱাইলা বীৰক ॥
 শ্ৰীগক কদয়ে ভেদিলেক পাক পৰ ।
 সাত পৰে সৰ্বথিক কৰিলা সংহাৰ ॥
 এক পৰ মাৰিয়া খবক কল্পাইলা ।
 চাৰি পৰ মাৰি তাৰ বথক তন্তাইলা ॥
 বথ তন্তাইৰ দেখি সকলে পাকাল ।
 পঙৰ সিংহ নাম কৰে কৰিয়া বকাল ॥

নব নব নীবে দিলে যন্তু কাকৈ কাকৈ ।
 নব চানি গুৰু কণে কাটিলন্তু ডাকে ।
 ভাসন্তাক ডুকাই এক নব লৈলা তুলি
 বিহৰন্ত বাবক মাৰিলে হঃ বুলি ।
 বহু চোটে নব পাঠ পবিল কুৰ্মিত ।
 কুৰ্মিত পবিল গৈয়া দাকণ বেগত ।
 কুৰ্মিত পবিল গৈয়া ঘৰা কলেবৰ ।
 বক্তাসে ডাঙিলা যেন কুক চন্দকৰ ।
 বাজাব কুমাৰ এক বাণে যে পবিল ।
 পাফাল বাজাব যেন জদয় লবিল ।
 ডানে চাৰি সোদৰ স্ৰাৱৰ সন্তাপিত ।
 স্ৰোণক খটিলেক আক সেনা অপগোপ্ত ।
 নব চোটে ভক্ত ইলেক স্ৰোণ সেনাপতি ।
 কণেকতে কবিলন্তু চাৰিফো বিবলি ।
 পূৰ্ণ চক্ৰ সমকলে চাৰিফো বদন ।
 ডানে কাটিলন্তু ভবধাকৰ নন্দন ।
 চাৰিফো বদন ধবলীত পাব ডালে ।
 লাল চিহ্না পন্তো যেন কবয় প্রকাশে ।
 আগত পবিল যেন সোদৰ পক্ষ ডাই ।
 গুৰুত্ৰায় কান্দন্তু লোহক বহি যাই ।
 কী ক কবিলোঁ মই কোথাই সন্ধায়া ।
 সন্তোদৰ পক্ষ ডাইৰ সন্তাপ এবায়ে ।
 স্ৰোণক নমাৰি কেনে গৈয় আৰ্জো বাধি ।
 নিতে নিতে ভক্তবধী ভায়ে মোৰ পাখি ।
 সাৰথিক বোলে মোৰ স্ৰুতে বাহা বধ
 আবে ভাসণক মাৰি পেন্দো বম পম ।
 সাৰথিও স্ৰুত কৰি বাহিলন্তু বহে ।
 গুৰুত্ৰায়ে স্ৰোণক মাৰিলা নব খণ্ডে ।
 বাহু-কাৰি ললাটে ফুটিলা গুৰু স্ৰোণে ।
 হাহাকাৰ কবন্তু লকলে কুকগণে ।

ডাতিয়া ডাতিয়া বীৰে জনয় কালয় ।
 শুক স্ৰোণে ভাৰ্য্যকো কটাক্ষ নকৰয় ॥
 দুনাই দুনাই কাপে ধুস্ততান্ন বাৰ সাৰ ।
 কবিলন্ত নবৈ শবে জনয় দেহোৰ ॥
 বৰ ভেটি পায়৷ স্ৰোণে বধত পৰিল ।
 দুনাই দশ শবে ভাৰ ললাটে ভেদিল ॥
 হাহাকার ভৈলে দুনাই কোৱন দলত ।
 ধুস্ততান্নে খাণ্ডা ধৰি নামিল৷ বগত ॥
 পাণ্ডা তুলি আকণক কাটিবাক বাস্ত ।
 সৰ্পক দেখিহা যেন গফড়ে কাম্পলন্ত ॥
 স্ৰোণ মাৰিবাক যেন সব বীৰগণে ।
 নিবন্তুৰে কবিলেক শবৰ সন্ধান ॥
 খন্তৰ বেগত শব কাটিয়া পথত ।
 কাম্প দিয়া চবিলন্ত স্ৰোণে বধত ॥
 খাণ্ডা তুলি য়াৰ মাৰিবাক চান্ত নৃপে ।
 চকু মেলি দেখি কাম্প দিলা সেহি চিপে ॥
 তেখনে ধৰিলা ধনু বিগত প্ৰমাণ ।
 বিগতিয়া শব দ্ৰুত কৰিলা সন্ধান ॥
 লাঞ্ছ লাঞ্ছ তয়ো নীৰ ফুৰয় বধত ।
 কাটিবাক অপাৰিলা শব সন্ধানত ॥
 কেটলা পশুৰ যেন ভৈলা কলেবৰ ।
 কাম্প দিয়া নামিলন্ত স্ৰোণে বধত ॥
 ভাৰ্য্যক ধনুক স্ৰোণে তেখনে ধৰিলা ।
 ধুস্ততান্নে তেখনে আপোনে বধে গৈলা ॥
 সেহিকণে ধনু ধৰি দ্ৰুপদ নন্দন ।
 স্ৰোণক কৰিলা দশ নাৰাচ সন্ধান ॥
 পুনৰপি ভৈলা দুইবো সমৰ অদূত ।
 দুইবো শবে সেনাগণ ভৈলা অন্ত্যাত্ত ॥
 ছিত্র পাই স্ৰোণে হানিলেক এক বাণ ।
 পাঞ্চালৰ মাৰখিৰ লৈলন্ত পৰাণ ॥

সাহসি পবিল ঘোব। কুবারে বীৰক ।
 আন বাঁবে হ্রোণক মাঝিলা শব কাক ।
 হ্রোণে দেবে পাণ্ডু বলে বৃদ্ধ বিধংসিলা ।
 শাকালক এৰি পাণ্ডবক খেদি গৈলা ।
 হ্রোণক সন্তুষ্ট হৈল যুধিষ্ঠির নৃপ ।
 দুঃশমনো পাটলা গৈয়া সাত্যকী সমীপে ।
 ধনু টানি সাত্যকীক ঘাটি বান হানি ।
 দশ শব প্রহাৰিচা বুলিলন্ত বানী ।
 অবে বৃদ্ধ বংশ তুমি শব ছোট পাইলা ।
 শব নিমিত্তে কেনে মৰিবাক আইলা
 শিলিৰ নন্দনে তাক মাতিবে নেদিল। ।
 কর্ণৰ যুৰুত চাৰি শতক ভেদিল। ।
 উলটি উলটি আসি ভেটিলেক বাটে ।
 এহি বুলি চাৰি শবে ভেদিল। মলাটে ।
 শব ছোট যুধবাক মূৰ্দ্ধাগত ময় ।
 দুৰ্য্যোধনে দেখি ত্রিগৰ্ভক আদেশয় ।
 ভূতয় সঙ্কশ গৈলা ত্রিগৰ্ভৰ বধ ।
 দুৰ্য্যোধন সংসপ্তকে কৰিলা সন্মত ।
 পিন্ধকাৰ বলে ঘেন দিল পটোয়াব ।
 চৌদিশ বেটিয়া কবে শব প্রহাৰ ॥
 সাত্যকীয়ে সবাবে কাটিলা শব সঙ্গ ।
 হস্তী হয় কাটিয়া বীৰবো ভেদে অঙ্গ ।
 সবাকো বিধংসি হাজাৰেক মাৰি বধ ।
 দুই ভীতি মুকল নিলগাইলা পথ ।
 অৰ্জুনক দেখে বুলি শীত্রে চলি যান্ত ।
 দুনাই দুঃশমনে নহ শব হানিলন্ত ।
 সাত্যকীয়ে তাক হানিলন্ত পক্ষ বাণ ।
 পুনঃ মাঠ শবে সাত্যকীক বন টান ।
 সাত্যকীয়ে বাক্ষ মুলে দুশবে জাবিলা ।
 দুনাই বনু ছেদিবার বেগে যে লড়িলা ।

আগুৱান সেনাগণ পলাই নাগি ভাগি ।
 দুঃশাসনে শকতি হানিলা পাণ লাগি ॥
 পাছৰিয়া হাতে লব হানি যুযুধান ।
 কাটিলন্ত শকতি পৰিল সেহি থান ॥
 আন ধনু খৰ পিচে পিচে খেদি গৈলা ।
 তিনি শৰে ভেদিলেৰ আটাসেক দিলা ॥
 ক্ৰোধিয়া সাত্ৰাকা হানিলন্ত মাটি বাণ ।
 দুঃশাসন জয়ন্ত কৰিলা সন্ধান ॥
 দুঃশাসন বাৰ টলি পৰিলা বধন্ত ।
 আক বন্দ মাৰাচ হানিলা জয়ন্ত ॥
 হুহু হুয়া দুঃশাসন দুৰাই গৈলা খেদি
 সিংহনাদ কৰিলেক বুৰি শৰে ভেদি ॥
 দুৰাই সাত্ৰাকা গাবে হানি 'তিনি শৰে ।
 দুট কৰি ভেদিলেক দুই শুন ভিতৰে ॥
 চাৰি শৰ মাৰি যোৰা নিলা যমধান ।
 একশৰ মাৰি মাৰণিৰ লৈলা শ্রাণ ॥
 একশৰ হানি তাৰ কাটিলন্ত ধনু ।
 দুই আঁকি মাৰণিৰ বেলগাইলা তনু ॥
 একশৰে পলক একশৰ জয়ন্ত ।
 বধ ভয়ে তযু স্তম্ভ তৈল ভূমি গত ॥
 ধনুত জুৰিল নমাৰিলা দুই বাণ ।
 ভীমৰ নিমিত্তে তাৰ নলৈলন্ত শ্রাণ ॥
 ভীমে মাৰিবল্য তৰ শতেক কুমাৰ ।
 এহি কুলি নকৰিলা দুৰাই শ্রাণ ॥
 যুড়িবাৰ লব পাতি আনক মাৰিয়া ।
 সৰ্জ্জন পালক গৈলা শীঘ্ৰে বধ বায়া ॥
 ত্ৰিগৰ্ভৰ সেনাপতি নামত লুৰত ।
 দেখে দুঃশাসন হুয়া আঁহে ভূমিগত ॥
 আপোনাৰ বধে কুলি পলুৱাই নিল ।
 চিৰকালে দুঃশাসনে চেতন লভিল ॥

ঘোব যুদ্ধ করি চলে শিলিবি নন্দন ।
 সেনার মাকড় তৈল দাকন ক্রন্দন ॥
 দুর্ঘোষনে সাত্যকাক বাধিবাক মনে ।
 মহাবথাগণ সমে করিলা যতনে ॥
 বাধিবাক নপাখিলা থাকিলা কলুই ।
 বেন দ্বিপ্রব বাজা মনত লুকাই ॥ ✓
 এতকতে বাহ যুখে শুভ্র আবার ।
 বাহ যুখে নিখসিলা সকলে পাণ্ডব ।
 ব্যুহ যুদ্ধ গৈলা দুর্ঘোষন বার ।
 রেবে ভাগি পলাই গৈল অবস্থা নলয় ॥
 তাতে ধনু ধরি খাইল বাজা দুর্ঘোষন ।
 পাণ্ডবি মলত পশি করিলেক দমন ॥
 বেন মত চস্ত্রী গোটে মরোববে নামি । ✓
 আপোনার মনবন্ধে তাতে কমলিনী ॥
 সকলে পাণ্ডবি সেনা পলাট ভাগি ভাগি ।
 ভীমসেনে খেদি গৈলা নৃপতিক লাগি ॥
 ভ্রাতার লগত গৈলা সবে বাব গণ ।
 সমাচাক্তে বাজায় করিলা ঘোব বন ॥
 ভীমক করিল দল লবন সন্ধান ।
 ভীমক পুত্রক ভাবিলন্ত পাকবনে ॥
 সহস্রের নকুলকো ভেদিলেক শবে ।
 দল শবে হুময়ত ভেদি শিখণ্ডীবে ॥
 তিনি শবে ভেদি ধন্য বাজাব ললাট ।
 দুই শবে ভেদিলন্ত ক্রপদ বিরাট ॥
 তিতিনি সগ্নকে দ্রৌপদীর তনয়ক ।
 পার্শ্বতক মাঝিলন্ত সতবি সাতক ॥
 আনো বব বব বীর আগুয়ান ভেদি ।
 হস্তী হয় পলাতি মাঝে খেদি খেদি ॥
 বদুব মণ্ডল কবি বিদ্রুত সন্ধাব ।
 আউলাইলেক গৈলেক ভাগিয়া পটোরাব ॥

যুঁধুতিৰ বাজা দুনাট পাট ভুললবে ,
 ধনু খান কাটিলন্ত বাজাৰ হাতৰে ।
 এক গোটা ভুলশৰ হাতে তুলি লৈলা ।
 কৰ্ণ মানে ধনু টানি কাটিয়া পেলাইলা ।
 নৃপতিৰ হৃদয়ৰ কৰ্ণ কাটিয়া ।
 ভূমত প্ৰবেশ তৈলা উৰচাট তয়া ।
 আৰো নব পাত শৰ হানি গোটে গোটে ।
 একশৰ হানি কেপিলন্ত বৰ ছোটে ।
 বপতে কাম্পয় বাজা ধ্বজ গোটে ধৰি ।
 আমি সবে খাইলোহো বাজাক পিচ কৰি ।
 গোটে গোটে আমাক ম বন্ত শৰ গগে ।
 পাচে বাজা দুৰ্যোধনে খাইল কোপ মনে ॥
 থাক থাক বুলিয়া বাজাক খেদি থান্ত ।
 সকল পাকাল গগে বাজাক বেড়িলন্ত ।
 সিহু পাকালক বেড়িলন্ত শুক ত্ৰোণে ।
 যুঁধুতিৰ সমীপক পাইলা দুৰ্যোধনে ।
 পাণ্ডবৰ হৃদয়ত বাঠি শৰে হানি ।
 বথকো ধ্বজকো শৰ জালে বৈলা চানি ॥
 নোগোটা বাজাৰ বুকু তৈলা ধুমাঙ্কর ।
 দুৰ্ভিত্তিৰ সেনা বোলে মিলিল প্ৰলয় ॥
 দুয়ো বীৰে শৰ হানে কাটে দুয়ো বীৰে ।
 ধনু কাটি কাটি ফুকে গদা মুদগৰে ।
 ছিত্ত পাতা ধনু বাজে লৈলা বংশ নগ ।
 বোলে কৰি এৰো আজি কলহৰ অশ্রু ।
 ১ কৰ্ণ মানে ধনু টানি কৰিলা প্ৰহাৰ ।
 নৃপতিৰ হৃদয়ত কৰিলা ঘোহাৰ ।
 শৰ ছোটে বথতে পৰিলা কুক বাজে ।
 মৰিল মৰিল বুলি পাণ্ডৱে চেকায়ে ॥
 পলুৱাইলা সাৰণি ঘোৰাক বেগে টানি ।
 হেনো বিশে শুনি মাত্ৰ হাথকাঁৰ জ্বলি ।

কৌতুহলে পাণ্ডুগণে বাজাক বেটুলা ।
 মাধু মাধু বুলিয়া বাজাক প্রশংসিলা ॥
 দুর্ঘোষনে কতক্ষণে চোতনক পায়ো ।
 মুক্চ চাহি থাকিলন্ত দূরত থাকিয়া ॥
 পাণ্ডুর জয় কৌরবর জয় দেখি ।
 ক্রোধে গুরু স্রোণ খাইলা খানিকো নপেখি ॥
 মনে মনে খাইলা গুরু স্রোণর নন্দন ।
 হুবা মোক চায়ো আছে বাজা দুর্ঘোষন ॥
 ইবেলাত যদি মই এককো সময় ।
 বুলিবেক স্রোণে খাঁত খাটিলে পাণ্ডুর ॥
 মনে মনে গুণি পাচে সেনাত পলিল ।
 অক্ষাত্তক হানি হানি কবন্ত নিশ্চল ॥
 যোহ বীবে যুগে গেছি লাগাই নবহে ।
 জাগি জাগি পলাই বীর আপত্ত নবহে ॥
 কৈকেয়র বাজা অক্ষাত্তক বুলি থাক ।
 মাঝবেলক স্রোণক লাগিয়া সাত জাক
 স্রোণে হানিলেক জাক ষোড়শ সাতকে ।
 মহাবেগে চলি যাই কৈকেয়র বাজাকে ॥
 অক্ষাত্তক্রে দেখে শব আসে আকাশতে ।
 নন্ত নন্ত শব হানি কাটিলো বাটতে ।
 কৈকেয়র বাজার বব বিক্রমক দেখি ।
 আউর শব হানিলন্ত খানিক নাপেখি ॥
 তাকো শব হানি কাটি পেলাইলন্ত পাচে ।
 দুর্ঘোষনে দেখিরা বিশ্বয় হুবা আছে ॥
 স্রোণে যত হানিলন্ত কাটিল কৈকেয় ।
 স্রোণেও খোখোরা বাটি থাকিলন্ত তর ॥
 কতোক্ষণে অক্ষ অস্ত্র মনে গুণি পাইল ।
 অস্ত্র অভিষেক করি গুণত চবাইল ॥
 যেতিক্ষণে অক্ষ অস্ত্র গুণে হানি খেল ।
 ধনুগুণ হস্তে অব বঁজাইবাক লৈল ॥

পৃথিৱীয়ে খলকিল সাগৰ কম্পিল ।
 ত্ৰিভল দেৱৰ মাতে বিশ্বয় মালিল ।
 দশো দিশে উদ্ধা শৰে পৰয় নিঘোত ।
 ✓ ক'ধৰ বৃষ্টি ভৈলা পাণ্ডৱা সেনাত ॥
 ধৰ বায়ু বহে দিবা ভাগে অন্ধকাৰ ।
 সকল সেনাৰ মাতে শু'ন হাহাকাৰ ।
 বল দিয়া হানিলন্ত গুৰু স্ৰোণে বাণ ।
 গিব গিব শত্ৰু গৈয়া পু বন গগণ ॥
 কুহকোত্ৰে দেখে এক অস্ত্ৰ আছে চানি ।
 ব্ৰহ্ম শৰ নিবাৰিল ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ হানি ।
 দুৰাই পঞ্চাশ শৰে ভেদিল স্ৰোণক ।
 স্ৰোণৰ জদয়ে লাগি গৈলা পকনক ॥
 সূৰ তয়া গুৰু স্ৰোণে মনে গুণি পাটল ।
 কৃষ্ণ বৰ্ণ সম শৰ কানিয়া পঠাইল ॥
 ধৰণীক গৈল বাণ ভেদিয়া জদয় ।
 শৰ চোটে কাম্পে ৰাজা থিৰ নোহে কায় ॥
 গুৰু হেন চকু কুৰাট চাহিল স্ৰোণক
 জদয়ত ভেদিলন্ত সন্তৰি সায়ক ॥
 সাধপিকো দুই শৰে বাতত ভাবিল ।
 পৰম আনন্দে এক আটাস কৰিল ॥
 সিন্ধ নাম কৰি স্ৰোণে দুগুণে কিটাইল ।
 নিবন্তৰে কৈকেয়ক শৰ বৰষিল ॥
 বিশ্বৰ কৰিলা শৰ কৈকেয় নৃপতি ।
 জানন্তে কাটন্তে বীৰ কৈল আলকতি ॥
 কৈকেয়ৰ বিশ্বল অস্ত্ৰৰ দেখি স্ৰোণে ।
 বাঠি শৰে জদয়ত হানিলা সন্ধান ॥
 প্ৰাণ ছাৰি গৈল তাৰ শৰৰ চোটত ।
 বৰ হৈতে ৰাজা চলি পৰিল ভূমিত ॥
 ৰাজ্যক ঢালিয়া গুৰু পশিলা সেনাত ।
 হয় হস্তা বধক মাৰন্ত অসংখ্যত ॥

ধূমকেতু বাজা দেখে দোণব বিক্রম ।
 সাবধিৰ খুব চাই বুঢ়িলা বচন ।
 হেবা দেখা কৈকেতব সেনা যাই ভাগি ।
 বথ খান আমাৰ বাহিৰো ডাক লাগি ।
 বাজাৰ বচন শুনি সাবধি সজান ।
 জোণৰ সন্মুখে বাহিলন্ত বথ খান ।
 খলু খান টকাৰ কৰিলা শীঘ্ৰ কৰি ।
 সেন অগণিক লাগি পত্ৰকৰ ধৰি ।
 ঘাঠি লবে জোণক ডাবিলা বাম কাখে ।
 তুনাট পক্ষিণ লবে ডানিলা সন্মুখে ।
 গোটকক সাবধিক ভেদি মোদোবানে ।
 লুপুত সিংহক যেন জগাইল চৰণে ।
 গুৰু জোণে তাহাৰ কাটিল খলুখান ।
 জনবত কৰিলেক শব্দৰ সজান ।
 আন খলু ধৰি শিশুপালৰ নন্দন ।
 জোণৰ কদয়ে হানিলন্ত ঘাঠি বাণ ।
 জোখে গুৰু জোণে তাৰ সাবধি কাটিল ।
 চাধি লব মাৰি চাৰি ঘোৰাক মাৰিল ।
 কক পাখি চায়া অছে ডীক পকবান ।
 বাজাৰ কদয় মাৰে কৰিলা সজান ।
 বথ জেৰে ধূমকেতু ভূমিগত কৈল ।
 বাপেনব মহা গদা হাতে তুলি লৈল ।
 অশুবৰ বিশ্বকৰ্ম্ম ময় বাৰ নাম ।
 নিশ্চিলন্ত গদা গোট আতি তলুপাম ।
 সত্বে ধৰিল ডাক অনেক প্ৰবন্ধে ।
 অশুবৰ হন্তে গদা পাইল জবাসন্ধে ।
 জবাসন্ধে শিশুপাল বাজাক দিলন্ত ।
 গদা ধৰি অনেক বাজাক জিনিলন্ত ।
 সুবৰ্ণে যুগিকে বন্ধে সেধি জাতিফাৰ ।
 সেহি মোক অছে ধূমকেতু বে বাজাৰ ।

আতোপ টকাৰ কৰি গদা প্ৰহাৰিল ।
 গদা পাৰ্কে কাকৈ কাকৈ অগ্নি নিকলিল ॥
 ত্ৰোণে দেখিলন্তু বৰ গদাৰ প্ৰহাৰ ।
 কৰিলেক কাৰাবেক গদাৰ প্ৰহাৰ ।
 খণ্ড খণ্ড হুয়া গদা ভূমিত পৰিল ।
 গগণ মণ্ডলে যেন ভাৰা সন্ধানিল ॥
 গদা ভৰ তৈলন্তু খজাইল নৃপবৰ ।
 লকাতি হামিচা পাচে হানিলা ভোমৰ ॥
 ভৰখাক ভনয় বুদ্ধত মৰাটিল ।
 ত্ৰিভিমি সাহকে লক্ষি ভোমৰ কাটিল ॥
 বম সম লৰ তুলি লৈল গুৰু ত্ৰোণে ।
 খেপিয়া পঠাইলা তাক মাৰিবাৰ মনে ॥
 কবচ ভেদিয়া তাৰ ভনয় ভেদিল ।
 লবৰ প্ৰহাৰে খালি ভূমিত পৰিল ॥
 ধুটকেতু মৰিলন্তু এক বাণ বাটে ।
 হাহাকাৰ কৰিলন্তু সকল পাণ্ডৱে ।
 বাণৰ সন্ধানে খাইল ভাৰাৰ কুমাৰ ।
 ত্ৰোণক কৰিল দূত লবৰ প্ৰহাৰ ॥
 তাকো এক লৰ হানি নিলা সন্তমনি ।
 পাণ্ডৱ দলত তৈল হাঁহীকাৰ বাণী ॥ ✓
 বাঘৰ আগত যেন যুগৰ ছটাল । ✓
 পতকক তুঙ্গে যেন বুদ্ধকিত ব্যাল ॥
 ধুটকেতু মাৰিলেক পুত্ৰ সমন্বিতে ।
 মহা ক্ৰোধে খাইল পাচে ভৰাসক সূত ॥
 ত্ৰোণৰ বন্দক ঢাকিলেক লৰ বেগে ।
 ভাৰুক ঢাকে যেন বাৰিবাৰ মেঘে ।
 ভাৰাৰ নিক্ৰম দেখি ত্ৰোণৰ কিশ্বয় ।
 লৰ ছোট পায়ু বৰ শৰীৰ কাম্পয় ।
 ধনু টানি টানি তাক প্ৰহাৰয় লৰ ।
 লবৰ লক্ষ্যানে তাক নিলা বম ঘৰ ॥

জ্বালাতন হুত বেবে বস খব গৈলা ।
 তা'র এক শত শব একেবারে খাইলা ।
 একশত শবে তাসখাবো লৈলা শ্রাণ ।
 বীৰগণ মৰিল পলাটিল্য বধ বান ।
 সি বেলাত জ্রোণক খাইলেক বেড়ি বীৰ ।
 জাহাৰ নিবাস তৈল বমব মন্দিৰ ।
 প্রলয়ৰ বহি বেন সংকবন্ত প্রজা ।
 আনন্দে চাৰিয়া আছে কুৰ্মোদন বাক্য ।
 সকল পাকাল বলে হুয়া এক জুৰি ।
 অস্ত শস্ত্র প্রকাৰিলা কল্যাণে মিলে বেড়ি ।
 অস্ত শস্ত্র চানিয়া জ্রোণক পাবে গালি ।
 মৰিলে মৰিলে ব্রাহ্মবধী পাপশালী ।
 কিসক লাগিয়া ব্রহ্ম কুলে উপজিলি ।
 কিসক লাগিয়া ভূমি তপ আচৰিলি । ✓
 পুৰাণ সংকিতা পৰিলাকা চাৰি বেম ।
 ধৰ্ম্মবো শাস্ত্রবো ভূমি জানা অবিচ্ছেদ ।
 কোন শাস্ত্র বলে ব্রাহ্মণৰ হিংসা ধৰ্ম্ম ।
 কিস লাগি এবিলাকা আপোনাৰ কৰ্ম্ম ।
 নিসন্ধি কৰিলা ভূমি পাকাল সেনাক ।
 কত ধন ধাৰি তৈলা কোবৰ বাক্যক ।
 স্তুতিবাক মোহাৰিবা বাস্তবে যুক্তিয়া ।
 বাপুভেহো মৰি হাইবা বিস্ত নুস্তুতিয়া ।
 তপ জপ কৰি অস্ত্র বীৰ অর্গে বার ।
 তোঠেব বাপুভেব বা তৈব কোন ঠাই ।
 আমাক মাৰিলে জানো ভূমি বক্ষা পাইবা ।
 পেটৰ জাডক লাগি অধোগতি হাইবা ।
 সপি মাৰিবাক পাৰা কেনে কৰা বুঝ ।
 কিসক লাগিয়া হাতে মৰিলা আয়ুধ ।
 প্রজা মাৰিবাব কলে কোবৰ নৃপতি ।
 পুত্ৰ পৌত্ৰ মৰিয়া হাইবেক অধোগতি ।

ঘনো দিশে গলাবাহু স্ৰোণে শুনিলন্তু ।
 উচিত জানিয়া তাক নেদন্ত সিদ্ধান্ত ।
 শুনি সুশুনিলো যেন পলিলা সেনাত ।
 শব বৃষ্টি কৰি সেনা কবন্ত নিপাত ।
 মধ্যাহ্ন বেলাত যেন প্ৰচণ্ড মাৰ্ত্তণ্ড ।
 ● হৰ হস্তী বধক কবন্ত বহু বহু ।
 সকল পাণ্ডবগণে পাটল বিষুখে ।
 ব্ৰহ্মা ক্ষেত্ৰে খাইলা পাচে স্ৰোণক সমুখে ।
 স্ৰোণদৰ পুত্ৰ বৃষ্টিহস্তৰ তনয় ।
 বুদ্ধত কুশল শুভানয় আতিশয় ।
 অৰ্দ্ধচন্দ্ৰ বাণ ছানি কাটিলন্তু ধনু ।
 স্ৰোণৰো শব বি শবে ভেদিলন্তু তনু ।
 ব্ৰহ্মক্ষেত্ৰে ভজি ভবভাঙ্গৰ নন্দন ।
 আছাবিয়া পেলাইলন্তু কাটা ধনুখান ।
 আন ধনু ধৰিয়া তেখনে গুণ দিলা ।
 বমদন্ত শব শব গুণত যুৰিলা ।
 কৰ্ণ মানে ধনু টানি পঠাইল খেপিয়া ।
 হৃদয়ত পৰি শব গৈল উফৰিয়া ।
 সেহি শবে মৰি গৈলা বাজাৰ কুমাৰ ।
 চেকিতান ভৈলা পাচে সন্মুখ স্ৰোণৰ ।
 স্ৰোণৰ হৃদয়ে ভেদিলন্তু দল শব ।
 শব ছানি বেগ তন্তাইল ঘোটকৰ ।
 দুই শব ছানিয়া ধ্বজক কম্পাইলা ।
 চাৰি শব মাৰিয়া সাৰথি শুকবাইলা ।
 থিয় ছৰা সাৰথি বধক কৰি থিব ।
 ধনু ধৰি সন্মুখ ভৈলন্তু স্ৰোণ বীৰ ।
 দল শবে হৃদয়ত কৰিলা সন্ধান ।
 দক্ষিণ ভুক্তত প্ৰহাৰিলা কৰি বাণ ।
 ধ্বজক বোড়ল বাণে কৰিলা সন্ধান ।
 সাত শব ছানি সাৰথিব ভৈলা প্ৰাণ ।

সার্বণি পাবিল ঘোবা লতন দিলেক ।
 বিমুখত শুক স্রোণে খেপিলে ময়িক ॥
 শব পাবি চাবি ঘোবা গৈল বম ঘবে ।
 চোকিতান ভূমি মাঝে কবন্ত সমবে ॥
 চাবি শব হানিলন্ত দুনাই ক্ষদন্ত ।
 লতবি চবিলা গৈয়া স্রোণব বপত ॥
 সাত্যকাব জাই ঘেবে তৈলন্ত বিবথ ।
 ধুট্টদ্বাশ তনয় সমবে তৈলা ইত ॥
 সকলে পাঞ্চাল দশ দিশ কপাইল ।
 সাগবে খলকে যেন সাগবে আউরাইল ॥
 এতেকে বেহব মাঝে বোল উপলিলা ।
 পাঞ্চজন্ম ধনি তিনি লোকক পুৰিলা ॥
 বি খায়ত যুদ্ধ কবে শিলিব নন্দন ।
 তথাতে শুনিয়া ঘোব দাকণ ঞ্জন্দন ॥
 শোকে অপমানে ধর্মবাজা পাণ্ডু হুত ।
 সেনাখ মাঝত চিন্তা কবন্ত বহুত ॥
 স্রোণব সমুখে কৃষ্ণ ঞ্জগদ নৃপতি ।
 ধুট্টদ্বাশ সমে পুত্র নাতি সমব্রিতি ॥
 আনো বব বধ বীৰ লগে লৈলা বাচি ।
 সেনা পাচ কবিয়া থাকিল যুদ্ধ কাছি ॥
 শ্রীমন্ত ভক্তধ্বজ অদুতে সহিতে ।
 বৃদ্ধব সমান ধর্ম লিঙ্গ বহুসতে ॥
 বুদ্ধিত গন্তীৰ ক্ষেমাযন্ত হুতনয় ।
 বাহাধ বশক সর্বজনে প্রাণংসয় ॥
 বিক্রম ভকত মহাধায়াব সেরক ।
 পুত্রব সমান কবি দবিত্ত পালক ॥
 দুই ভাইব স্নেহ যেন বাম লক্ষণব ।
 সমাধারে জীৱন্তোক সহস্র বৎসব ॥
 শুনিয়োক নবলোক একচিত্ত মনে ।
 মুক্তিৰ কাৰণ হবি বিনে নাহি আনে ॥

শিশু মাধৱক তিনি লোকত বিদিত ।
 ভকত জনাৰ নানাকপে সন্নিহিত ॥
 এককপে হৰি ত্ৰাকপে অৱতাৰ ।
 চক্ষুয়ে দেখিলে সংসাৰত পাই পাৰ ॥
 ভ্ৰৱ ত্ৰয়া গজাভলে ভাঙে কৰি জ্ঞান ।
 পাপক এৰায়। চলে বৈকুণ্ঠ ভূবন ॥
 আৰো ত্ৰাকপ বেদ পুৰাণ ভাৰত ।
 পঢ়িলে শুনিলে থাকে বৈকুণ্ঠ পূবত ॥
 হেন জানি একচিত্তে শুনিয়া ভাৰত ।
 কবিত ভকতি হৈব অচিৰে কালত ॥
 জ্ঞানে বা অজ্ঞানে যত পাপক মাফিয়া ।
 তাকে বিনাশিবা বস পূৰক ব্যক্তিয়া ॥
 সত্যকী প্ৰবেশ এৰি মানে সমাপতি ।
 হৰিব সেৱক কত কন্দলা বসতি ॥
 মহা জ্ঞানতৰ পদ অতি মনোহৰ ।
 কণ ভৰি শুনা আক পাপ যাউক দূৰ ॥

হেম সনস্কৰ্তী।

অস্ৰাদ চৰিত্ৰ ।

জয় নমো নাবায়ন বৈকুণ্ঠৰ পোতি ।
 গোমাৰ চৰণে লৈলো সৰন সন্মুখাতি ।
 বামন পুৰান টোতা অস্ৰাদ চৰিত্ৰ ।
 হেম সৰোচাতি বিবোচিল। ইতো কৃত্য ।
 এক দিনা দেৱগনে চিন্তিলা উপাই ।
 জেন মতে কুৰাচাৰ দৈত্য বধ কাই ।
 সৰে দেৱ চলি গৈলা বিষ্ণুৰ সন্তোক ।
 আদেসিও অকুমেৰে বাখিও আমাক ।
 হিৰণ্য দৈত্যৰ পাসে যাটে সৰে দেৱ ।
 ভূমি বিনে বন্ধাকৰ্ত্তা আন নাহি কেৱ ।
 স্থনি নাবায়নে দিলা দেৱক উপাই ।
 থাকিও নিৰ্ভএ দৈত্য বৰিবুহ মঞি ।
 এহি বুলি নাবায়নে সভা বিসোজিছিল ।
 আপুন খানক দেৱগন চলি গৈলা ।
 জিবনাৰ পুত্ৰ ভৈল্য বৈষ্ণৱ অস্ৰাদ ।
 এক দিনা পিতা পুত্ৰে লাগিলা বিবাদ ।
 সেহি দিনা অকুমেৰে জগতৰ পোতি ।
 আদেসিলা বিবাদ লগাও সৰোচাতি ।
 স্বামিৰ বচন দেবি কোৱি সিৰোগত ।
 প্ৰবেসিলা সৰোচাতি ভাহান কণ্ঠোত ।
 সেহি বৈলা অস্ৰাদে বৈষ্ণৱ কল ধোৰি ।
 হিৰণ্যৰে আগে গৈলা স্থমৰিলা হৰি ॥

হেন হুনি হিবনাৰ জুখ তৈলা মন ।
 হুৰাচাৰ পুত্ৰ তঞি কিনো অগিঅন ॥ ৬
 কোঠেৰ হৰিক হুমৰস হুৰাচাৰ ।
 আমাৰ বংশত তঞি তৈলি কুলাঙ্গাৰ ॥
 পুনোৰপি প্ৰহ্লাদে হুমৰে হৰি হৰি ।
 ৰাজা বুলে পুত্ৰ নতু পঢ়ে সিন্ধু ধোৰি ॥ ৭
 সিকাৰণে মন্দ ৰাক্য উপায়ে মনোভ ।
 বয়স তৈল সে জানিবেক সাৰ তত ॥
 হেন মনে শুনি ৰাজা নপান্ত উপাই ।
 দৈত্য গুৰু গুৰুৰ জে অনাইলা মজাই ॥ ৮
 জান্তে লৈয়া জাহা গুৰু থৈবে মুজুৱাই ।
 মোৰ পুত্ৰ প্ৰহ্লাদক দিওক পঢ়াই ॥
 ৰাজাৰ বচনে শুক্ৰ চাৰিলেক গাত্ৰ ।
 প্ৰহ্লাদক লৈয়া গৈলা আপুনাৰ খাত্ৰ ॥
 শুক্ৰ জে বদাতি হুনা ৰাজাৰ তনয় ।
 পিতৃৰ বচনে ভূমি পঢ়িবে লাগল ॥
 প্ৰহ্লাদে মাতন্ত পাচে শুক্ৰ মুখ চাই ।
 পোড়িবাৰ উপদেশ দিওক বুজাই ॥
 সন্তামৰ্ক নামে তত শুক্ৰৰ তনয় ।
 প্ৰহ্লাদক পঢ়ায়ন্ত সাত্ত বামানয় ॥
 হেন হুনি প্ৰহ্লাদে হুমৰে হৰি হৰি ।
 বামানয় সাত্ত গুৰু পঢ়ো কেনকোৰি ॥
 কিবা সাত্ত পোড়িবু পোড়িতে নাহি জ্ঞান ।
 জন্মে জন্মে হৌক মোৰ হৰিতে দিঅাম ॥
 হৰি হেন বানি নচাডোক সৰ্ব্বক্ষন ।
 হুনি শুক্ৰ গুৰু পাচে জুখ তৈলা মন ॥
 ভাৱকনে গৈলা গুৰু নৃপতিৰ ঠাঞি ।
 তলু পুত্ৰ প্ৰহ্লাদক পঢ়ান নজাই ।
 মঞি উপদেশ তত সেঞো ভাল কোৰি ।
 তাক এৰি প্ৰহ্লাদে হুমৰে হৰি হৰি ॥

হেন সুনি হিবকোৰ কুখ তৈলা মন
 প্ৰহ্লাদক মাতি আন অৰে দৃঢ়গণ ।
 বাক্যৰ আদেখে দৃত পৈলা সিহ্ন কৰি ।
 প্ৰহ্লাদক আনি ঠেকাইলেক দৰদাড়ি ।
 সবে সমজাৰ লোক আছে চাই চাই ।
 ওখপিও প্ৰহ্লাদৰ ভুক ভক্ত নাই ।
 ভাৱকনে সুমৰিলা লাভবাৰ হৰি ।
 বাক্যৰ আগত বৈলা মৌন কল খৰি ।
 অধিকে জালিলা কোপ হিবনাকোসিপু ।
 ছৰাচাৰ পুত্ৰ তঞি তৈলি মোৰ বিপু ॥
 হৰি সুমবস তঞি মোহোৰ আগত ।
 সুনি স্থিতি তাৰে কেন মোহোৰ কানত ।
 একে কৈ অশ্বৰ আমি বিধি বামানয় ।
 হৰি সুমবনে পাপ অধিকে চাপয় ।
 মোত খাটে হৰি হৰ জ্ঞান পুৰন্দৰ ।
 কোন দেয় আছে আউৰ মোহোৰ উপৰ ।
 তিনিও ভুবনে দেখা মঞি অধিকাৰি ।
 মোৰ পুত্ৰ হুতা তঞি সুমবস হৰি ।
 ছৰাচাৰ পুত্ৰ তঞি এজো হেন কৰ ।
 প্ৰানখানি বন্ধ কৰ হৰি সুসুমৰ ।
 বিসেখোঙ হৰি মোৰ হস্ত জাতুৰৈবী ।
 বামানয় শাস্ত্ৰক পঢ়িও ভাল কৰি ।
 প্ৰহ্লাদ বৰ্ণতি বাপ নাসে আন বানি ।
 হৰি সুমবনে মোৰ জাউক প্ৰান খানি ।
 ক্ৰোধিলেক বাক্যএ পুত্ৰৰ সুনি বানি ।
 তুলাত লাগিলা কেন এচও অগনি ।
 ক্ৰোধৰ বেগত বাক্য ন পায় উপাই ।
 বৰমৰ কোৰিয়া পুত্ৰক আছে চাই ।
 চাবি দিবে দৃষ্টি জৰি চাহন্ত নিৰোধি ।
 কোটি সহস্ৰেক হস্তি মাউতে আছে বোধি ॥

হস্তিগণে আদেখিলা মাৰ জালু কোৰি ।
 দেখো কেনমতে আক বন্ধা কোৰে হৰি ॥
 বাজাৰ সুনীয়া হেন প্রচণ্ড বচন ।
 কোটি সহস্ৰেক হস্তি খাইলা তেতিয়কন ॥
 একো একো হস্তি জেন পৰ্বত সদৃশ ।
 দানু ভিৰি গচ্ছিয়া খাইলেক দস্যোদিগ ॥
 বাজা বোলে জানে মাৰ বিলম্ব নোকৰি ।
 প্রভাতে বোলন্ত মোক বন্ধা কৰা হৰি ॥
 অনুকালে প্রভাতে সূৰ্যে বিধিকেশ ।
 তেতিয়ক হৰি তাৰ চিহ্নিত প্ৰবেশ ॥
 মাধৱত পৰে কোন আচে সংসাৰত ।
 তাসকমে প্ৰবেশিলা তান সৰিষত ॥
 তেতিয়কনে চৈলা বহুসম কলেঅৰ ।
 অচেন অচেন দেখা অজৰ অমৰ ॥
 হস্তিগণে বেচি দেশে ভিৰি সিৰ ককৈ ।
 ভেদিত নপাৰে তাক অনেক প্ৰবন্ধে ॥
 স্তম্ভে মেটাই আনি কতো চতকৰ পাৰে ।
 কিকিণ্ডো নটলে দেখা হৰিৰ প্ৰভাতে ॥
 দানু ভিৰিলেক জিতো দানু গৈলা কাগি ।
 স্তম্ভে মেটাইলেক জিতো স্তম্ভ গৈলা চিগি ॥
 মাৰিবে নপাৰি হস্তিগণ অন্তৰিলা ।
 হেন দেখি ভিৰনো দে বাজাএ ডৰিলা ॥
 মনে মনে গুনি বাজা কোবিলন্ত মাৰ ।
 হস্তি সাধা মন্ত কিবা জানে গুৰাচাৰ ॥
 কৈব সৰ্পগণ জানে আন পিত্ত কোৰি ।
 দানু হানি পেখু আক জহেৰ নগোৰি ॥
 বাজাৰ আদেৰ হেন সূনি সৰ্পগণ ।
 কোকৰ কৰিয়া সবে খাইলা তেতিয়কন ॥
 একো একো সৰ্পক দেখন্তে ভয়তৰ ।
 কনাএ লক্ষিলা জেন মেঘ আকাসৰ ॥

আকাশত সবে দেৱগন গৈলা ডুবি ।
 প্ৰহ্লাদে বুলন্ত মোক বন্ধা কৰা হুবি ॥
 সৰ্পগণে পুন্ডিআন্তে বেঢ়ি বসো নিখ ।
 ভেদিত্তে নপাবে সৰ্প মলাগত্ব দিখ ॥
 পুন্ডিআন্তে মখম ভাগিলা সবাকৰ ।
 দান্ত ভাঙা সৰ্পৰ ফোফেৰি হাত সাৰ ॥
 মাথিবে নপাৰি সৰ্পগন আন্দুৰিলা ।
 তেনে দেখি ভিৰন্ত জে ৰাজা এ ডুৰিলা ॥
 হৰিক স্তম্ভৰ পাচে প্ৰহ্লাদ জে বৈল ।
 মন্ত্ৰিক বুলন্ত ৰাজা তপ্ত কৰা তৈল ॥
 ৰাজাৰ আদেশ মন্ত্ৰি সিৰোগত কোৰি ।
 জঙ্ঘা গোটে আমি ভাঙে গৈলা তৈল জোৰি ॥
 সত্ৰৈক লোকে ধোৰি তৈলক ডায়য় ।
 হাত্ত অগনি জেন সযল কৰয় ॥
 গিৰ গিৰ কৰি বহু তৈলত উঠয় ।
 মন্ত্ৰি বোলে জালন্তে আন ৰাজাৰ তনয় ॥
 নাৰিকল গোটে আনি পেলাইলেক পাচে ।
 যুতি গৈলা নাৰিকল সবে দেখি আচে ॥
 তৈলত পেলাইবে লাগি লৈআ জাই শোৰি ।
 প্ৰহ্লাদক তৈলত পেলাইল চক্কা মাৰি ॥
 তাত পৰি প্ৰহ্লাদে স্তম্ভে হৰি হৰি ।
 সদামল্য ওগৰন্ত অনন্ত মুৰাৰি ॥
 বন্ধা কৰা হে হৰি তৈলো তজু দাস ।
 ভকত বহুসল প্ৰভু নকৰা মৈবাস ॥
 জেবে হৰি স্তম্ভিলা ৰাজাৰ তনয় ।
 তপ্ত তৈল জুৰ তৈলা জেন জলময় ॥
 অধিকে জলিলা কান্দি দেখা দৰ গুনে ।
 হৰি জাক বন্ধা কৰে মাৰে ডাক কুমে ॥
 দেখিলেক ৰাজা জেবে পুত্ৰ নমৰিলা ।
 দৰন কামুৰি ক্ৰোধে বচন বুলিলা ॥

ভাল ভাল চাই বিখ এখনে আনিবু ।
 ইহাক খুআই কাম কবনে পঠাইবু ।
 দুনাই বিখ খুআইলেক বিখ নালাগিল ।
 বাণ্ডা আনি কাটিলেক বাণ্ডাও ভাগিল ॥
 জলত পেলাইলা তাতো নগৈলেক তল ।
 মাৰিবো নপাবি বাজা তৈলেক বিকল ।
 উৰ্কে সত জোজন পৰলত গোটে আছে ।
 তৈতে নিয়া প্ৰহ্লাদক তুলিলেক পাচে ।
 তৈৰ পৰা পেলাইলেক বাজাৰ আদেশে ।
 প্ৰহ্লাদে বুলন্ত বক্ষা কৰা বিখিকোসে ॥
 ধৰ্ম্ম ধৰ্ম্ম স্তম্ভন্ত দেৱ বিখিগন ।
 ইবেলি সে প্ৰহ্লাদৰ নাহিকে বক্ষন ॥
 তৈৰ পৰা পৰি সিতো জিব কেন কোৰি ।
 প্ৰহ্লাদে বোলন্ত মোক বক্ষা কৰা হৰি ॥
 তৈৰো পৰা প্ৰহ্লাদক পেলাইলা তেখনে ।
 আলাগতে কাম্প দি খোৱিলা নাৰায়নে ॥
 অলখিত ভাৱে নিয়া পৈলন্ত ভূমিত ।
 বাজা বুলে পুত্ৰ মৰি তৈলা চূৰ্ণাকৃত ॥
 আৰ্থে নেথে বন্ধে বাজা চাহিলন্ত পাচে ।
 দেখে হৰি স্তম্ভি প্ৰহ্লাদ বসি আছে ॥
 মাতে হিৰণ্যও জে মজিব মুখ চাই ।
 একোএ প্ৰকাৰে আক মাৰন নজাই ।
 এবেসে জানিলো মোৰ মিলিলেক মৃত্যু ।
 মোচোৰ বংখত উপজিল ধুমকেতু ॥
 মজি বুলে বাজা মঞি জানু বুদ্ধিখানি ।
 কাঠ আনি এতিফনে জালিও অগনি ॥
 তাতো পৰি তজু পুত্ৰ নমৰল জেবে ।
 আক মাৰিবাক বাজা বুদ্ধি নাহি ভেবে ।
 বাজা বুলে জেন জুআই কৰিও আপুনি ।
 জালিও অগনি তুমি কাঠ খৰি আনি ॥

কাঠ আনি তেতিফকনে অগনি জালিলা ।
 সহস্ৰেক লোকে ঘৃত কলসে ঢালিলা ॥
 ঘৃত পাই তেতিফকনে জালিলা অগনি ।
 গগন মণ্ডলে গৈয়া লাগিলেক ধূনি ।
 জলন্তে তৈ গৈলা বহু পৰ্বত সমান ।
 ৰাজা বুলে জানু কোৰি প্ৰহ্লাদক আন ॥
 ৰাজ্যৰ আদেশ পাচে সুনি দূতগণ ।
 হাতে গলে প্ৰহ্লাদক বান্ধিলা তেখন ।
 অগ্নিত পেলাইবো লাগি লৈয়া জাই ধোৰি ।
 প্ৰহ্লাদে বুলন্ত মোক বন্ধা কৰে হৰি ॥
 দেখি সময়ত প্ৰভু জগতৰ বাপ ।
 বহুক বুলন্ত এবে এড়িওক তাপ ॥
 তেতিফকনে সিতল তৈলেক বৈখানৰ ।
 বান্ধি পেলাটলেক তাক অগ্নিৰ তিতৰ ॥
 সৰ্বজন দেখি আছে আতি অদভূত ।
 ৰাজা বুলে পুত্ৰ মোৰি তৈলা চূৰ্ণকৃত ॥
 হৰিৰ প্ৰভাৱে নজলয় বৈখানল ।
 প্ৰহ্লাদৰ গাত্ৰে কেন চন্দন সিতল ॥
 বাহিৰে অগনি তিতৰত জলময় ।
 হৰিক সুমৰি বসি প্ৰহ্লাদ আচয় ॥
 মাথৰে প্ৰহ্লাদে কিচো সুহিকে অন্তৰ ।
 নিবন্ত দেখি প্ৰবেসিলা দামুদৰ ॥
 চাৰি হাতে ধৰি সংখ চক্ৰ গদা পদ্ম ।
 প্ৰত্যক্ষ দিলন্ত দেখা নকৰিয়া চক্ৰ ॥
 মাথৰোক প্ৰহ্লাদে দেখিল সেহি ঠাৱে ।
 অকপটে নমিলা হৰিৰ দুই পাৱে ॥
 চৰনোত পৰিলা প্ৰহ্লাদে কৰে তুতি ।
 জন্মে জন্মে হৌক মোৰ ভোমাতি শুকতি ॥
 নমো নাৰায়ন প্ৰভু জগত কবিন ।
 নাহি আদি অন্ত প্ৰভু তুমি নিবন্তন ॥

অনাদি পুৰুষ তুমি নাহি অস্ত ভেদ ।
 তুমি চৈধ্য সাত্ৰু প্ৰভু তুমি চাৰি বেদ ।
 নমো নাবায়ন প্ৰভু অনাদি ইচৰ ।
 মংগল-কুণ্ডল আদি কৰি দম্ব কপধৰ ।
 ত্ৰাহি ত্ৰাহি মহা হৰি সৰন দিগুৰ ।
 সংখ্যৰ সাগৰে বুক বক্ষা কৰিগুৰ ।
 মাধৱে প্ৰহ্লাদে বহু মিলিলা আলোপ ।
 কৰজোৰ কৰি বহু এড়িলেক তাপ ।
 এতকতে অগ্নিএ জোগাইলা সিংহাসন ।
 তাতে গৈয়া আনন্দে বসিলা নাবায়ন ।
 মাধৱ বোৰ্ণতি সুন্য হিবল তনয় ।
 তোৰ চুল দেখি মোৰ নসহে কদয় ।
 মুখোত চুখন দিয়া প্ৰনোদিলো তোক ।
 কুনে তোক মাৰিবেক কহিগুৰ মোক ।
 সত্যো সত্যো সত্যো বাপু তোক দেঞো বৰ ।
 আজি ধৰি হঞো তুমি অজব অমৰ ।
 আক এক কথা কহ' ডোহাৰ আগত ।
 বাজা হিবলক জে বধিবু প্ৰত্যাতত ।
 আনে কেহ' নেদেখিবো দেখিবিহি ত্ৰি ।
 ফোটিকৰ তন্ত্ৰে লুকাই থাকিবুহ' মঞি ।
 কতো বেলি অস্তবে হিবলো বুলে বানি ।
 মোবিল পুতাই মোৰ সূয়াত অগনি ।
 হেন শুনি হৰি পাচে অস্তধান তৈলা ।
 প্ৰহ্লাদক সমুখি আপুনি চলি গৈলা ।
 অসনি সূমাই বাজা চাহিলেক পাচে ।
 দেখে হৰি সূমৰি প্ৰহ্লাদ বোসি আচে ।
 পুৰিবাৰ প্ৰত্যাহে অধিকে জলে কান্তি ।
 জগু সূবৰ্ণত কৰি অধিকে জলন্তি ।
 দেখিআ হিবল আতি তৈলা ভয়ে ভিত ।
 কাম্পিলা কদয় আতি দেখা অকৰিত ।

অসমীয়া সাহিত্যৰ চাৰ্ভেনিক ।

কতো বেলি হৰি, মনোত গুনিআ,
পাইলন্ত কিছু উপাই ।

অন্ধ কলৈবৰ, সিংহোৰ সদৃশ,
অন্ধেক মনিস্ত কাই ।

হাতৰ নখ জে, তুহুল সদৃশ,
বুলন্ত হিৰা বিদাক ।

দিনোত বাতৃত, একোতে নমবে,
সজ্ঞা সময়োত মাক ।

আতি ভয়ঙ্কৰ, ৰূপ ধৰিলন্ত,
দেখন্তে লাগে ভৰাস ।

সোৰিব পৈবাব, নপারন্ত ঠাই,
জুৰিলা দিস আকাস ।

দেখি দেৱগনে, আনন্দক পাই,
হৰিস কৰে অপাব ।

এবেসে জানিলু, প্রভু নাৰায়ন,
সাধিবন্ত পোত্তিকাৰ ।

হেন ৰূপ ধৰি, প্রবেসিলা হৰি,
গন্ধৰ্ব কহে চড়ি ।

দুআৰত পাচে, গন্ধৰ্বক ধৈআ,
তুমি পাৰে জাস্ত লৰি ।

নৱ দুআৰব, তৈলন্ত তিতব,
কুপামৰ দেৱ হৰি ।

হিৰন্ত জে বিব, জিখানন্ত আছে,
সিখানক গৈলা লৰি ।

বড় বড় দৈতা, সহিতে সমাজে,
বোলি আছে দৈত্যবাজে ।

সিতো ৰূপ গোটে, কেহো নেদেখিলা,
বৈকুণ্ঠ প্রহ্লাদ-বাজে ।

ওআৰি মধ্যত, তন্ত্ৰ গোটে আছে,
 বিপোৰিত কোটিকৰ ।
 সৰ্বদা এ ভাৱে, আৱলি থাকে,
 হিবন্ত কে নৈতেচৰ ॥
 সিঙো কোটিকৰ, তন্ত্ৰৰ তিতৰ,
 পসিলন্ত দেৱ হৰি ।
 প্ৰহ্লাদে দেখন্ত, আচন্ত ইচৰ,
 নবসিংহ ৰূপ ধোৰি ॥
 পাচে হিবন্তএ, মাতিবে লাগিলা,
 পুত্ৰৰ মুখোক চাই ।
 বাতৃ দিনে তঞি, হৰি হুমবস,
 হৰি আছে কোন ঠাই ॥
 ই তিন ভুবনে, মোৰ অধিকাৰ,
 জলখল আদি কৰি ।
 কেদ গাচ কেৰে, বিচাৰি চাহিন্ত,
 পুজিআ নপাইলো হৰি ॥
 ইন্ত আদি কৰি, তুমল দেৱতা,
 সবে থাকে সেৱা কোৰি ।
 তাসতাক সোখা, সবেও আটয়,
 কিসক মৰাটে হৰি ॥
 আমাৰ ভৱত, পলাই থাকন্ত,
 বিচাৰি নপাইলো মঞি ।
 তিনি ভুবনৰ, অনন্ত থাকই,
 বতাসৰ আগ খাই ॥
 এৰি দেখি পাচে, মঞি নেখেদিলো,
 পশুৱা শুকুৱা বুলি ।
 হেনৱ হৰিক, তঞি হুমবস,
 তোহোৰ নপাইলো তুলি ॥

গজ সৰ্প বিহু, অগনি পানি জে,
মোহোৰ তুতা সমান ।
মোৰ পুত্ৰ বুলি, কেঁহু নমাখিল,
হেন খানি মনে মান ।
এতো হেন কব, হৰি শুমহব,
খক মোৰ আশা পালি ।
মোৰ পুত্ৰ তোক, দেএলা বাক্য জাব,
মাথহোক পাক পালি ॥
শুনা নব লোক, এতাদ চকিত,
জি কাইবা সংখাব তবি ।
হেম সবোচতি, বোচিলা সম্প্ৰতি,
ডাকি বুলি হৰি হৰি ॥

পদ ।

হেন শুনি এতাদে শুমবে হৰি হৰি ।
মাথহোক গালি মঞি পাক কেন কোৰি ॥
মাথবেসে পিতা মাতা মাথবেসে আন ।
মাথহোত পৰে কুন বন্ধু আচে আন ॥
জত দেখা বাপ জল থল পিৰি বন ।
গজ জুজ সবাতো আচহু মাথহন ॥
তুমি আমি আদি কোৰি তিনিও জগত ।
সবাতো আচহু হৰি শুমহকে বেকত ॥
হিবহু কৰিপু বোলে শুমবে বৰ্জিব ।
পুনোৰপি নিমিলুহ তোহোৰ উত্তৰ ॥
বুল জে সবাবে; গাএ আচে দামুদৰ ।
সবে লোক শুমহে কিঅ একে সমসৰ ।
কেহু শুমি কেহু ছৰি বোহুত অস্তৰ ।
কেহু কাক বাবে কেহু ইয়ৰ লফৰ ॥
কেহু ইন্তোঁ কহে চড়ি কুংখ তুলি সোঁএ ।
কেহু কেহু কমে কিঅ তুলকে নপাএ ॥

কেহ জনে ভুজ্জৈ যেন কেহ ভুজ্জৈ খিব ।
 কেহ ভে শ্ৰীমন্ত হোএ কেহ হোএ চুব ॥
 একৰ জিঅনে হোক সবাবো জিঅন ।
 একৰ মবনে হোক সবাবো মবন ॥
 একৰ ভুজ্জনে হোক সবাবো ভুজ্জম ।
 তেবে জানু সবাত্তে আচন্ত নাৰায়ন ॥
 প্ৰহ্লাদ বদতি বাপ নিম্নো ভজু বানি ।
 তুমি কিচো নজানাহা আমি আচো জানি ॥
 মঞি কে দেখুহু হবি আচন্ত সবাত্তে ।
 মলচৰু নিমিত্তেসে নেদেখা সাপাত্তে ॥
 জি বুলা সকলো জিঅ মুহে সমসৰ ।
 পাপ পুন্ত কলে মুখ দুখ ভুজ্জৈ নব ॥
 আচাৰত জিন হবি বিচাৰত এক ।
 ফোটিকৰ তন্ত্ৰে তুমি দেখিও প্ৰত্যখ ॥
 হেন মুনি হিবন্তই গাব চালি উঠি ।
 ফোটিকৰ তন্ত্ৰত বসাইলা এক মুঠি ॥
 মুঠিব প্ৰহাৰে তন্ত্ৰ তৈলা চিৰাচিব ।
 বড় চোটে কাশ্পে ভাব সকল সৰিব ॥
 ফাটি বাজ তৈলা পাচে নবসিংহ কপে ।
 এক ভেৰে হিবন্তক ধৰিলা আটোপে ॥
 হিবন্তও হবিক ধৰিলা আফোৱালি ।
 ভাৱকনে হবিও ধৰিলা গাব চালি ॥
 হেন দেখি নাৰায়নে শুনে মনে মনে ।
 মোক ভে এমুখো চোটে আন সহে কুনে ॥
 গিব গিব সকলে লবিলা ভূমিচাল ।
 যমে যমে কাশ্পন্ত পৃথবী সাত্ত ভাল ॥
 চোৱায়ে নখন আতি তেজস আটাপ ।
 সৰ্গ বৰ্ত্ত পাতালত লাগিলা ভবাস ॥
 খলে ভেবে বুজে খল জাই বসাতল ।
 জলে ভেবে বুজে জল সুখাই সকল ॥

গিৰিত যুজয় গিৰি খণ্ড খণ্ড হয় ।
 দেবাসুৰ নৰে বোলে মিলিল প্ৰলয় ॥
 কতো বেলি হিবন্তাই কিছু চিত্ত পাইলা ।
 উদ্ধক লাগিআ হৰি খেলিয়া পঠাইলা ॥
 সতেক জোজন মান উক লাগি গৈলা ।
 পৃথকিত পৰি হৰি আচেতন ভৈলা ॥
 দেখিআ অসুৰ গনে কৰে জয় জয় ।
 কৈব সিংহ পশু গোটে বাজাক যুজয় ॥
 পতক জে হতা কৰে অগনিক সাস ।
 এহিবুলি দৈত্যগনে ডুলিলেক হাস ॥
 অকো অকো বোলে কিসু মন্দ জে অবিষ্ট ।
 আমাৰ বাজাক আসি যুজয় পাৰিষ্টে ॥
 এহিবুলি দৈত্যগন নিজহে বহিলা ।
 বাজাৰ চৰনে পৰি প্ৰনাম কৰিলা ॥
 আমাৰ বচন শুকু শূনা দৈতেচৰ ।
 তোমাক বধিতে আইলা দেৱ গদাধৰ ॥
 তাক মাৰিবাক লাগি কৰাহে জতম ।
 তোমাৰ কি মৃত্যু আছে দেৱৰ বচন ॥
 হেন শূনি দৈতেচৰে গজ্জিবাক লৈলা ।
 সেই সময়ত আনো দৈত্য প্ৰবেশিলা ॥
 ধৰ ধৰ মাৰ মাৰ কাট কাট কৰি ।
 ক্ৰোধে খেদি আসে দৈত্য নচলয় জৰি ॥
 কতো বেলি চেতন লভিলা নাৰায়ন ।
 নসহে কদয়ে তান সোঁক অপমান ॥
 এক লাফ দিআ হৰি হিবন্তক ধৰি ।
 মাল-বান্ধে ধৰি পেলাইলন্ত চিত্ত কৰি ॥
 অসুৰৰ বজ দেখি মাধৱৰ খজ ।
 দুও এক সম বিব জেহেন সাক্ষৰ ॥
 দিন গোটে শুচি সন্ধ্যা ভৈলেক প্ৰবেল ।
 চিত্ত কাল লভিলন্ত দেৱ বিবিকেন ॥

ঘৰাই নিলক্ষ পানি পাত্ৰানিক লাগি ।
 ঘৰলৈ পিসলৈ তাৰ হাব গৈলা ভাগি ॥
 দুই ৰাতে ধৰি অশ্রুবক আলগাই ।
 জলধল কিছু নোহে উকত বৈয়াই ॥
 অস্ত্ৰে সস্ত্ৰে নকাটীলা নখে বিদ্যাবিলা ।
 ৰাত্ৰ দিনে নামাৰিতা সন্ত্যাত মাৰিলা ॥
 ক্ষময় বিদাৰি পেলাইলেক মহিভলে ।
 নগৰৰ লোক মানে পলাটীলা সকলে ॥
 গিৰিক ভেদিয়া জেন বহি জাই জল ।
 হিৰক্ৰম তেজো বহুধৰা জাই জল ॥
 হেনমতে পৈতেচৰ গৈলা জমঘৰ
 দেখি মনে ৰত ঠৈলা সকল লোকৰ ॥
 আকালৰ পৰা দেৱে পুষ্প থৰিখন ।
 অপেচৰা নাচল গন্ধৰ্বৰ কৰে গান ॥
 লবঙ্গ মালতি সুগন্ধিত পুষ্প জত ।
 হৰিৰ সিৰত কুটি কৰে অসংখ্যাত ॥
 হেনমতে নিসাচৰ গৈলা বম ঘৰ ।
 সিহে কপা সুনী সৰ্বজন কটিকৰ ॥
 আক পদ বন্ধে হেম সবচোতি জনে ।
 কহন্তা সুনন্তা ৰক্ষা কৰে নাৰায়নে ॥
 পিতৃৰ মৰন পাচে প্ৰহ্লাদে দেখিলা ।
 ক্ষময়ত তান মহা সন্তাপ লাগিলা ॥
 হা প্ৰান পিতা মঞি কি কাম কৰিলো ।
 তুমি কিম্ব নিমিলিলা মঞি নমৰিলো ॥
 পিতৃ সে পৰম গুণ পিতৃ ইষ্টদেৱ ।
 পিতৃ বিনে সংখ্যাত বন্ধু নাহি কেৱ ॥
 জাহাৰ প্ৰসাদে মঞি দেখিলো সংখ্য ॥
 পিতৃ অবিহনে দেখো দিনতে আন্ধাৰ ॥
 প্ৰহ্লাদৰ বিলাপ দেখিয়া নাৰায়ন ।
 আশ্বাসিলা কুলিলক্ষ মধুৰ বচন ॥

নাকান্ধা নাকান্ধা বাপু নকৰা সন্তান ।
 কৈব ভাৰ্যাপুত্ৰ দেখা কৈব মাৰ বাপ ॥
 জেহেন বৃক্ষত পোখি পাকে একে সজে ।
 নিসা গোটে বকে জেন হতে বজে ধজে ॥
 বজনি প্ৰভাত তৈলে মসো দিগে জাই ।
 পিতৃৰ পুত্ৰৰ জানা তেহুৰ পৰাই ॥
 হেন জানি বাপ তঞি সোক পৰিহৰ ।
 গুনি চাহা বাপু তঞি সবে লমসৰ ॥
 আসন্তে নাজঠ জাঞতেও জাব স্তম্ভ ।
 লগৰ সজতি জাব পাপ আক পুত্ৰ ॥
 আক এক কথা কহ' ভোহোৰ আগত ।
 তঞি মঞি উপজিলু হিবন্ত বধিত ॥
 ভোৰ বাপে ধৰ্ম্ম এবি হৈবেক বাবন ।
 বাম কপে তাক মঞি কৰিবু নিধন ॥
 সিন্ধুপাল হৈব গৈজা জাদৱ বংখত ।
 কৃষ্ণ অৱতাৰে তাক কৰিবুহু হত ॥
 সিকালত আমাৰ সৰিলে লিম হৈব ।
 লগ পদ এবিজা বৈকুণ্ঠ পদ পাইব ॥
 ভোহোৰ জন্তিত মঞি তৈলু বব তুট ।
 ভোৰ মোৰ এড়াএড়ি নাহি কদাচিত ॥
 আপুনাৰ আপুনি নিচিন কেনে তঞি ।
 প্ৰভাস স্বৰূপে উপজিলা আচো মঞি ॥
 হেন বাক্য বুলি হৰি তৈলা অন্তৰ্ধান ।
 প্ৰভাসে কৰিলা প্ৰেত কাৰ্য্য এহিমান ॥
 ইচৰৰ বাক্য জন্ত লাগিল মনত ।
 এড়িলন্ত সোক আচিলন্ত জন্ত জন্ত ॥
 মাধৱ সৈলন্ত পাচে আপুনাৰ ধানে ।
 প্ৰভাস চৰিত্ৰ সমাপতি এহি মানে ॥
 মথো নাবাকন নিবন্ধন জহুপতি ।
 ভোমাৰ চৰনে মোৰ নিমজোক জতি ॥

ভকত বৎসল প্ৰভু ককনা সাগৰ ।
 মঞি অনাথক মচাড়াইবা দামুদৰ ॥
 অতঃ চৰণে মঞি পসিলো সৰন ।
 অপাক সাগৰে পাব কৰা নাহোৱন ॥
 তোমাৰ চৰন বিনে গতি নাহি আন ।
 মঞি অনাথক প্ৰভু কৰা পৰিত্ৰান ॥
 নমো নিবন্ধন প্ৰভু অনন্ত অচ্যুত ।
 তুমি অনাথৰ নাথ পৰম প্ৰখ্যাত ॥
 কৃষ্ণৰ কিয়বে কহে সুনী সৰ্বজন ।
 তবিতা লংখাৰ সূৰে ইহাৰ অমন ॥
 হেম সৰোচতি জনে এৰি আন কাম ।
 পাতেক চাড়েক ডাকি বোলা বাম বাম ॥

মাধৱ কন্দলী ।

আজ্ঞা পৰিচয় ।

কবিৰাজ কন্দলী যে আমাকে সে বুলি কয়,
মাধৱ কন্দলী আৰো নাম ।
সপোনে লচিঙে বঞ্চে, জ্ঞানে কাৱ্যবাক্য মনে,
অহনিলে চিন্তা বাস বাস ।
লোক সংস্কৃতে আমি, গঢ়িবাক পাৰিছয়
কৰিলোহো সৰ্বজন বোধে ।
বামায়ণ সুপৰাৰ শ্ৰী মহামাণিক্য বে,
বৰাহী বাজাব অনুবোধে ॥
সাত কাণ্ড বামায়ণ পদবন্ধে নিবহিলো,
লজ্জা পৰি হৰি সাবোধে ।
মহামাণিক্যৰ বোলে কাব্য বস কিছো দিলো,
ছন্দক মথিলে যেন হুত ॥
পণ্ডিত লোকৰ য়েবে অগস্ত্যৰ উপজয়,
হাত জোৰে বোলো শুদ্ধ বাক ।
পুস্তক বিচাৰি বেবে তৈত্ত কথ্য নপাবাহা,
ভেবে সবে নিশ্চিন্তা আমাক ॥

বায়ান—অযোধ্যা কাণ্ড ।

বাসব বনবাস ।

দোলড়ি ।

ধরলি স্বরভ আহলু জনকো
বায়বর মনোহমা ।

খেত মেখে বেন জগত বিদিত,
বোহিনী দেবী উপমা ।

আতি অপরাহু হবিব কবলু,
গারে অলঙ্কার ধরি ।

যেবে শ্রমী বাস রাজা হৈব আজি,
আমি হৈবো পটেশ্বরী ।

মনে কুতুহল অনেক মজল,
কবিলন্ত ঠারে ঠার ।

মনত হাসলু নিয়মে আহলু,
সীতা জগতর মায় ।

এসল নয়ন হবিব বদন,
কবি হুতাক চাইল ।

প্রাণনাথ বাস শুণে অনুশাস,
আলা দ্বিধন পাইল ।

পবিল বাসব নোলোভে বাসব,
মুখ অনুকণ দিন ।

গোধূলি কালর বেন দিনকর,
একাত্ত তৈলা বিহীন ।

একধি কবি স্বামীক নমিলা,
সীতা জনকর জোর ।

হাত জোব কবি বাসব পাণ্ড,
সকোসে তৈলন্ত থির ।

অন্তৰ্গতে পাছে কাৰ্জক লখিয়া,
বাহকৰ বৰ নাৰী ।

খীৰে ধীৰে মাত বুলিলা বচন,
জনক ৰাজ জীয়াবী ।

কি কাৰণে প্ৰভু মনত আশুখ,
মিলিল কোন প্ৰমাদ ।

কহিয়োক প্ৰভু হৰিষ কালত,
দেখিল কেনে বিষাদে ।

আতি অপ্ৰমাদী মন্ত্ৰী পাত্ৰ আদি,
জ্ঞানৰ আচৰ্য্য বত ।

পঢ়ি মন্ত্ৰ মূল চক্ৰবাক্ত কুল,
নেদিলো তলু শিৱত ।

ভোক্তাৰ লগত ধৰল চামৰ,
নাহি ৰাজ অলকাৰ ।

কিনো বিপৰীত অধিব চৰিত,
দেখোহেঁ চিত্ত ভোক্তাৰ ।

ৰাজলক্ষ্মী ধৰ প্ৰেমত কুণ্ঠৰ,
নাসিল কেনে লগত ।

চলন্তে বেগত মেক পৰ্বতক,
তুলিতে দাশে শকত ।

আতি মনোৰম অষ্ট ভুবনম,
জুগুত কাকনময় ।

হেন পুলকৰ ভোক্তাই লগত,
কেনে প্ৰভু নচলয় ।

ভোক্তাত তকত মন্ত্ৰী পাত্ৰ বত,
আনো ৰাজ সেনা গণ ।

সমৰে শকত গোসাঞিৰ লগত,
নকৰে কেনে গমন ।

সুধৰ্ণব বধ শুক্ল যোদ্ধা যত,
 শোভন কৰি জুগুত ।
 কৰি কৃতকল কবন্তে মঙ্গল,
 এলৈয় অদভুত ।
 আনো নানো মত ভোক্তাৰ মন্ত,
 মলখিত বাজ্য অক ।
 কৈয়ো অভিপায় কি কাৰণে প্রভু,
 অভিষেক তৈল ভক ।
 তেন স্থান পাচে প্রভু বামচক্ৰ,
 সীতাক দিলা উত্তৰ ।
 সাবধান কৰি স্তন্য প্রাপেবনী,
 যেন তৈলা আধাপুৰ ।
 পৰম নিষ্ঠুল বাক কথিকুলে,
 তুমি কৈলা উতপতি ।
 সুশোভন চিত ধৰ্ম্মেণে চৰিত,
 শুক্লমতী লাগী সতী ।
 অভিষেক বিধি বিহিয়া নৃপতি,
 গৈলা কৈকেয়ীৰ ঠাট ।
 বচনে চান্দিয়া বধ কুই মাণি,
 লৈলন্ত কৈকেয়ী মাত ।
 চৌজিয়া বাক্যক চৌধ বহিষেক,
 আনি ঘাইকো বনমাক ।
 আউৰ বধ মাণি লৈলন্ত ব্যজাত,
 ভবতক দিতে বাক ।
 পাপক সকিলো শৰীৰ লংগিলে,
 কৈকেয়ীএ কালদৰ্প ।
 মিলিল বিধাত বাক্য বিধে চন্দি,
 হুৰি গৈলা বন দৰ্প ।

কিনো অপবাধে তুমি প্রভু মোক,
শোক অগণিত দিয়া ।
আমি পতিততা নারীক গোসাঞি,
চলিলা কেনে ভেজিয়া ॥
নবাইবাহা প্রভু বুলিয়া জানেকী,
অকলত ধবিলন্ত ।
যেহ লক্ষ্যে মেবো ঈশ্বর বিকুব,
চরণত পবিলন্ত ॥
বায়রে বোলন্ত উঠা প্রাণেশ্বরী,
মুনিমোক দিতপক ।
বাপর বচন ভেজিয়া বনক,
নবাইবো ইতো অলক্য ॥
কৌশল্যা মাতক আদি কবি বত,
ভেজিলোহো বদুজন ।
মারামর ইতো গৃহ সুখ ভেজি,
আজি চলি বাইবো বন ॥
নমো নমো বাম বাহাব উপাম,
নাহি ইতো ত্রিমুবনে ।
দ্রুথ উপসাম হোক বাম বাম,
বোলা সামাজিক জনে ॥

পদ ।

ভেজিলোহো মিত্র বত অঘোষা নগরী ।
মোহ এড়িলোহো সীতা সর্বাকসুন্দরী ।
মুখচন্দ্র হেবি অমৃতব অভিলাষে ।
আসিবাক লাগি বাহু আসি ঝৈল পালে ॥
ক্রবমুগ ধনুত কটাক বেন অব ;
চমকিয়া বাহু গৈল পদপ উপব ॥
নীলোৎপল দল সম নয়ন মুগল ।
বেধি মুনিগণো হোয়ে মোহিত সকল ॥

নাগা তৈল তিল ফুল বন্দুলি অধৰ ।
 মুকুতা পংকতি দন্ত পাণ্ডি মনোহৰ ॥
 মনোহৰ অধৰ অধিক বিশ্ব কল ।
 তিনি বেথা সমে জলে স্নানোভিত্ত গল ॥
 বাহু দুই খান তোৰ মৃণালৰ সৰি ।
 উদৰত লিখলি কামৰ সাতসৰি ।
 হৰ কোণ বজি পীড়ে খুজি নপাই জুৰ ।
 নাতি সৰোবৰে কামদেৱে দিলা কুৰ ॥
 নিজ পূৰ পাণি কাষে মুদিল ছৱাৰ ।
 উদৰৰ লোম পাণ্ডি ধূম তৈল তাৰ ॥
 ভমকৰ মধ্যদেশ সমূল কহাল ।
 কাকিয়ে বজিত আতি নিতম্ব বিশাল ॥
 অমৃতৰ কুণ সম মগ্ধৰ পূৰ ।
 সবল কমন তোৰ প্ৰকাশে প্ৰচুৰ ॥
 স্কুমাৰ উক বাসকদলীৰ সম ।
 জজ্ঞা দুইৰ কাণ্ডি আতি মেধি মনোবম ॥
 গুণপুত্ৰ প্ৰাণি আতি বজা দুই পাৰ ।
 নৱ কিসলয় দল সহজ স্বকাকি ॥
 মন্থৰ গমনে দুক্তবৰ তেজ হৰে ।
 সুপুৰৰ লবৰে সাবল অনুসৰে ॥
 সূৰ্য্যৰ উপমা দুই কুণ্ডলৰ জ্যোতি ।
 ভাৰাগণ চমক মানিক গজমতি ॥
 সুবগণ দক্ষৰি নাগৰ তেজ হৰে ।
 বেশ মেধি কমন সুবতে প্ৰাণ ধৰে ॥
 জীৱন্তে মৃতক মঞি তোক পৰিহৰেঁ ।
 গলে শিলা বাক্কিয়া সাগৰে স্বাপ্ন কৰেঁ ॥
 পৰিহৰ ছুখ সীতা চিত্তা শোক ৰোগ ।
 মৰন্তা জনৰ দূৰ নোহে হেন যোগ ॥
 বাপৰ বচন মঞি কেনে পৰিহৰেঁ ।
 গৃহ নেৰ ক্ষমা কৰ হাতে তোৰ ধৰেঁ ॥

সীতারে বোলন্ত প্রভু দেব নিজ নাহা ।
 কোন দোষে তুমি মোক পবিত্রি বাহা ।
 পূৰ্বি জন্মে নাবাধিলো পার্শ্বভীষণব ।
 সি কাৰণে মোক পবিত্রিবে আশেষব ।
 সূৰ্য্য কুলে উতপত্তি অমোখ্য পতি ।
 দুখহী নবী করো তোমাত্ত তকতি ।
 চৌদুৰি বৰিণ লাগি তুমি বনে ঘাইব ।
 ইজ্ঞাক লাগি মোৰ মানে বুকুঘাইব ।
 চন্দ্রক কলিক। গম মোৰ কলেরব ।
 স্তুতি স্তুতি আভিলাষা যেহেন ভ্রমব ।
 ঘেৰে আসি বিকসিত তৈল ফুল কল ।
 উলভোগ এড়ি কেনে করো নিফল ।
 সূৰ্য্য সবিসনে যেন নোশোভয় দিন ।
 বজ্রনী নোশোভে যেন শশধর হীন ।
 বলন্ত নোশোভে বিনে কোকিলর বোলে ।
 নিফল জীবন প্রভু তুলি বনে কোলে ।
 সুমবন্তে প্রভু মোৰ লাগে করি খেল ।
 বোলে খামী দেহ নকবিবা বন্ধু ছেল ॥
 কখন অকৃত মোৰ খিন দেখিলাহী ।
 সি কাৰণে প্রভু মোক উপেখিচা যাঁহী ॥
 তোমাক বোলোহী তুমি বাজাব কুমাব ।
 দাকণ বনক কেনে ঘাইবা একেশ্বৰ ।
 ধমর কবণ লগ জুগম ছুতব ।
 সুমবন্তে করি খেল গহন গহব ।
 বাঘরে বোলন্ত সীতা চিত খিব কব ।
 আশ্চর্য কন তঞি দূঢ় মনে ধব ।
 আমি বনে গৈলে দেহ বিজ আবাধিবা ।
 উপবাস অতে মোৰ কল্যান সাধিবা ।
 তাই হোবে সুবোধ তবত শক্রঘন ।
 দেহ কেন আবাধিবে লককণ মন ।

মৰ্প মান এড়ি তান চিঠক ভূমিৰ ।
 তেবে অশুকপে তোক ভৰতে পুখিৰ ॥
 প্ৰভাত সময়ে উঠি চালিবাহা গাৱ ।
 কৰিবাহা প্ৰণাম আন্ধাৰ বাপ মাৱ ॥
 হিত সুকলতো ছাড়ি নেদেখিবা আন ।
 সব মানু দেখিবাহা কোণলয়া সমান ॥
 সীতায়ো বোলন্তু প্ৰভু সুনিয়েও কচন ।
 মোৰ বাক্য হেলা নকৰিয়া দিয়া মন ॥
 বাপৰ শূকতে পোৰ নজলয় সুখ ।
 পোৰ কশে বাপেকৰো নখণ্ডয় হুখ ॥
 স্বামীৰ শূকত ভুঞ্জ পতিব্ৰতা জন ।
 প্ৰভুৰ লগত আৱণ্টকে যাউবো বন ॥
 বনক যাহান্তে আগে নিলিবেক যত ।
 ভাৱিয়া কণ্টক বন চলিবো আগত ॥
 মোৰ অভিপ্ৰায় যেন আপুনি জানাহা ।
 অনুগত তেজি অপযশক পাইবাহা ॥
 কেশবী কুঞ্জৰ বাঘ ভালুক মহিষ ।
 তুমি সঙ্গৈ থাকিতে কৰিবে মোক কিস ॥
 নদী নদ দেখিবো বিবিধ সৰোবৰ ।
 সুমুখিনী নলিনী অনেক মনোহৰ ॥
 উৎসুক মনক গোসাঁঞি নকৰিবা ভজ ।
 তুমি সমে বনক বাইবাক বড় বজ ॥
 তুমি সমে ভ্ৰমণ কৰিবো বন মাঝে ।
 যেহেন শ্বৰ্গত লচী দেৱী দেৱবাঞ্জে ॥
 বহুমন বিচিত্ৰ পৰ্বত বনদেশ ।
 বিবিধ পুষ্পিত বন সুগন্ধি নিশেধ ॥
 সুবিচিত্ৰ ক্ৰীড়া শ্বান কুঞ্জৰ বিশেষ ।
 কাম সমে ৰতি যেন ক্ৰীড়িবো আশেধ ॥
 মাতে মোক পূৰ্বত শিখাইলা হাতে ৰবি ।
 নকৰিবা ভোজন স্বামীক পৰিহৰি ॥

সি সব বচন আমি শিবোগতে ধরোঁ ।
 নদী বনে ভোঁকার তুলতে অনুসরোঁ ।
 ছেন সুনি বুলিলন্ত জগতর নাথে ।
 সীতা দেবী আগত আছন্ত ছোট মাথে ।
 সুন্য সুন্য সীতা বোলো জনক জিয়াবী
 নারী সমে বনবাস খাটিতে মপারি ।
 সংহর নাশক সুনি গিবিব কন্দবে ।
 কাম্পে কলেবর চমকিত হৈব ডবে ।
 পর্বত সমান হস্তী গর্জন্ত নিবলবে ।
 বানশ মাসর ত্রিতবত সর ধবে ।
 মন্দির বহাছ বাঘ সবত গবত ।
 সিংহ ঘোঙ বায়ে জাতি ক্রাসক জনয় ।
 গোলাস তেবক গোস পর্বতীয়া বেড়ে ।
 মাণ্ডলক অজগর যাক নাহি জোব ।
 ইসবক জাদি কবি জয়ন্তর সর্প ।
 নবশন মাত্রেকতে হবে বল নর্প ।
 কাট পতঙ্গর জোক নেউল ইন্দুর ।
 উত্তো সব জন্তু আছে বনত প্রচুর ।
 শুণ্ডকুবি পক্ষরা আছর আসি ধনি ।
 ঘাঘর প্রহর সিংহে নসহর টান ।
 বিহঙ্গম চতক বনত আসি মিলে ।
 আছোক যমুয়া হস্তী গোটে গোটে গিলে ।
 বকত কমল সম তোব হাত পার ।
 সর্ককণে নেত কমলিত যাব গার ।
 বস্ত গৃহে কুবন্তে শোণিত পারে বহে ।
 উলু কণ্টকত কুবিষাক কোন সহে ।
 অনেক দিনর পথ হৈব মকহল ।
 মহাপুর্গ স্থান কতো অপবিত্র জল ।
 কুশর কণ্টক লতা গুল্ম বত মেল ।
 ঘোব অধণ্যত কেনে হৈবাহা প্রবেশ ।

পৰিধান বহুল হৈবেহে জটা কেশ ।
 নৰ লোম হোৱা হৈব জোতকাৰ বেল ॥
 অস্থি চৰ্ম্ম নাম মাট হৈব মোৰ সাৰ ।
 কিনো প্ৰীতি হৈব হোৱা হুৱত আকাৰ ॥
 ঘৰ্ম্মতালে পঞ্চতপ ত্ৰতক ধৰিবোঁ ।
 লিলিৰ সহয়ে জলে নিবাস কৰিবোঁ ॥
 উপবাস কৰিতে লাগয় ঘৰে ঘৰ ।
 স্নানক তেজিয়া ফল মূলেণে ভোজন ॥
 আশ্ৰয় লগত বসতালে তুমি বাটৰা ।
 উপবাস ত্ৰতে দৰাচুখ মায়া পাইবা ॥
 জনক নন্দিনী মোৰ বচন মধ্যাধ ।
 গৃহে পতিততা ধৰ্ম্মে পৰলোক লাধ ॥
 বামৰ বচন শুনি জ্ঞানকী গোসানী ।
 ক্ৰন্দন কৰিয়া দেৱী বুলিলন্ত বানী ॥
 তুমি এড়ি গৈলে মোৰ জীৱন নিশ্বল ।
 কটাৰত ভৰ লুহি ভুক্তিবো গৰল ॥
 সীতাৰ বিলাপে চিত্ত বামৰ জ্বলিল ।
 বনক বাইবাক ভাৱ অনুমতি দিল ॥
 শুন শুন জানেকী লখিলো হোৱা কাৰ ॥
 মোহোৰ তুলন্ত বনে বাইতে হৱা সাধ ॥
 বাঘেৰে বোলন্ত লক্ষণৰ হাতে ধৰি ।
 পালটাও মন বাপু গৃহ পৰিহৰি ॥
 তুৰী দুই মায়া মোৰ বৰ দুখ পাইব ।
 কৈকেয়ীত মান সাধি লখনক পাইব ॥
 সুমিয়া লক্ষণে পাছে বুলিলন্ত বানী ।
 লক্ষক পুহিবে পাবে কৌশল্যা গোসানী ॥
 ধন জন সমন্বিতে গ্ৰাম মন লভ ।
 ভোক্ষাত পৌৰবে ভাৱ সালিবে তৰত ॥
 তুলন্ত বাইবাক মোক নিৰোধিত কিক ।
 কিনো বন্দ চিন্তিলো মোহৰ আছে দিক ॥

প্ৰাণ মোৰ দৰে আৰ্তি এও মান পেহুই ।
 হৃদয়ত থাকে যানি তেজিবোহোঁ দেহ ।
 বেন অতিমত কৰ তৈয়াই লক্ষণ ।
 শূণ্যক হিচক গৈয়া আন এতিৰূপ ।
 বলিষ্ঠৰ পুত্ৰ তেওঁৰী বাঘৰ মিত্ৰ ।
 তেওনে লক্ষণে আনি কৈলা উপশ্ৰিত ।
 শূণ্যক ৰামদেৱে অৰ্চনা কৰিলা ।
 আপুনাৰ অলঙ্কাৰ তাক দান দিলা ।
 বাঘৰক বেথিয়া সীতাৰ অতিমত ।
 মিত্ৰীক আনি দিলা অলঙ্কাৰ যত ।
 লয়ন কামলি আৰো সিংহাসন খাট ।
 বহুৰ বাহুটি দিলা চকুঃবস্ত্ৰি পাট ।
 পাটপট কুণ্ডল কঙ্কণ মণি দাব ।
 লুপুৰ পগৰি দিলা নানা অলঙ্কাৰ ।
 কোশলা শুমিত্ৰা আদি মাতৃগণ যত ।
 আশীৰ্ণ প্ৰযোজ্য আনো যত অশুগত ।
 বহুজন নট জাট দাস দাসী জন ।
 মনোৰথ পূৰি বামে নিলাইলন্ত ধন ।
 এক বৃদ্ধ আশীৰ্ণে ৰামক পাইলা ভেট ।
 আমি পাক বৎসবে খাজাত কৰি পেঠ ।
 শিশু শূত্ৰ মোহোৰ দিলুৰ পৰিজন ।
 পুৰিতে নপাৰো মোক কিছু দিয়ো ধন ।
 বাঘৰে বোলন্ত ধন আগে দিয়া গৈল ।
 সহস্ৰেক শুক তাৰ অৱশেষ বৈল ।
 বাধিতে পাৰিলা যত আপুনি লৈয়েক ।
 বিলম্ব নকৰি কান্ঠে লডু ধৰিয়েক ।
 সুখাই গৈল চৰ্ম্ম সহ পাণ্ডি হেন কেশ ।
 দূঢ় কৰি গাটি বান্ধি আগত প্ৰবেশ ।
 হাতে লডু ধৰি চলিলাহা বিজয়ৰ ।
 পাত্ৰ খিৰ নোহুৱ কাম্পায় কলৈৱৰ ।

লাঠিৰিয়ে গোমারিও বুলি বামে দিলা বড়ি ,
 পৰিভাস বুলাওঁ ল'বিলে তুফু ভাৱ ।
 গোবিন্দক সহিত গো সকলক নিয়োক ।
 আউৰ যত ধন লাগে মোত মাগিয়োক ॥
 যন্ত্ৰ কৰিবোৱোঁ বুলি মাগি লৈয়া ধন ।
 বামক আশংসা কৰি চলিলা ভ্ৰাক্ষণ ॥
 মত ধন দিয়া বামে কৰিলন্ত শেষ ।
 অস্ত্ৰ আন লক্ষ্মণক কৰিলা আদেশ ॥
 বকণে পিড়ক দিলা ধনু ছুই খান ।
 টোনি ছুই অক্ষয় সম্পূৰ্ণ যাত্ৰ বান ॥
 আবে দিলা অভেদ কৰচ ছুই খান ।
 বিমল কৰচ ছুই কাণ্টে গৈয়া জান ॥
 দিয়া ধনু মোচোৰ আছেয় গুৰু ঘৰে ।
 ভাৱাৰে আনিয়ো গৈয়া লক্ষ্মণ সৰ্বধে ॥
 বা ঘৰৰ আদেশ শিৰত কৰি লৈয়া ।
 কৰিতে লক্ষ্মণে ধনু আনিলা গৈয়া ॥
 বাম সাতা লক্ষ্মণ ধনক দান কৰি ।
 বাজাক দেখিতে যন্ত্ৰ আন পাবকৰি ।
 ওৱাৰিব নাৰী কান্দে সাতা পালে ধৰি ।
 কৈক ঘাৱা মাত আমাস্যক পৰিহৰি ॥
 নকৰিলোঁ পাপ অকালত মৃত্যু নাই ।
 অশ্বেষ পুৰব নাৰী এড়ি কৈক ঘাই ॥
 পুৰব কালত আকোঁ খণ্ড তপ কৰি ।
 তাৰ কলে মোহা মাত যন্ত্ৰ পৰিহৰি ॥
 ধনুলা ঘৰত পড়ি কান্দে নাৰী জন ।
 যেন হিমগিৰিত পড়িল ভাৰাগণ ॥
 বাজপথে শ্ৰদ্ধা যত আদি অন্ত নাই ।
 চতুৰ্ভিতি বেড়িয়া ক্ৰন্দন কৰি ঘাই ॥
 নিবন্তৰে শ্ৰদ্ধা সব কান্দয় চৌপথে ।
 কিনো কৰ্ম্ম কৰিল নৃপতি দশবধে ॥

জানিলোহো ইহাক আপদে আসি পাইল ।
 সি কাবণে প্রিয় পুত্র বনক পঠাইল ॥
 আমি সরো বামব লগতে চলি যাউবো ।
 ইহান পাশতে গৈয়া নগরী বৈসাইবো ।
 নিবসুবে লৈয় যাউবো পুত্র পরিবার ।
 ইতো শূন্ত নগরী কৈকেইব হোক সার ॥
 রাজার কুমারী তুলিলন্ত নাপে মারে ।
 প্রজাগণে দেখে সীতা বাসু ভূমিপারে ॥
 স্কন্ধমলী সীতা দেবী ভূমিত চরণ ।
 কিসক নৈলল বিধি আকার মরণ ॥
 নগরী জনক বাক্য শুনি হেন কাণে ।
 সিংহদ্বার পাউলন্ত মনত অতিমানে ॥
 শ্রমশ্রুত বোলন্ত জনায়ো মহাবাক ॥
 নাপক চরণ দেবী যাউবো বনমাক ॥
 সংক্ষোপ করিয়া কহিলোহো ইতো কথা ।
 মনবধ নৃপতির শ্রুতিতে বেরনা ॥
 চেতন লভিয়া শোকে কৈকেইক চাইল ।
 বোগযুত গড়ে যেন সিংহ ভেট পাইল ॥
 কাল বাতু শ্রুতিবি কৈকেইবাক জায় ।
 বাম বন গৈলে মঞি তেজিবোহো জায় ॥
 ভোব পুত্র কেব মতে কবিরেক বাজ ॥
 ছরাল চবিত্র কিছো সুবুঝয় কাজ ॥
 মধুফল আশায়ে সেবিলো বৃক্ষ মূল ।
 ফলকালে তৈল সিয়ো সিমলিৰ তুল ॥
 বিবিধ কালত হেন নিকারণ তৈলি ।
 মুখব গবাস মোর ডাকে কাচি লৈলি ॥
 এবেসে জানিলো হোক হেন পতিব্রতা ।
 মোহোর কধিব পান কবিতে সক্ষমা ॥
 জন্মে জন্মে হোটে জানো ভোব সদগতি ।
 বাজালোতে বধ কৈলি মঞি হেন পতি ॥

কাৰ্তি কৰ্ম ধন্যমানে সবে পৰিহৰি ।
 অন্যথা কৰি ন ত্ৰিঞ অযোধ্যা নগৰী ॥
 হী প্ৰাণ পুত্ৰ মঞি পৰিহৰোঁ কিক ।
 শ্ৰীৰ অধীন মোক আভোঁ ধিক ধিক ॥
 প্ৰতিপাল কৰে মোক স্তুভাষিত বাস ।
 ত্ৰিনিয়ো ত্ৰৈলোক্য থাক নাহিকে উপাম ॥
 হী বিধি এবে মঞি কৰিলোঁহে কিস ।
 পাপিষ্ঠীয়ে ঢালিলন্তু অমৃতত বিব ॥
 পাপিষ্ঠ নিষ্ঠুৰ মঞি ভৈলোঁ শ্ৰীৰ বশ ।
 বায়ক বনক পঠাট পাইলোঁ অশবশ ॥
 কিনো অধোগামী ত্ৰিঞ পাপিষ্ঠী নাকনী ।
 বিহৈতা স্যামোত কেনে ভৈলি নিকাকনী ॥
 বিলাপ কৰন্তে যেনে আভে দশবধ ।
 হাত ফোৰে স্তমন্তু আগত উপগত ॥
 শ্ৰীৰাম লক্ষ্মণ সীতা পুত্ৰাৰত থিত ।
 বনে যাইছে আসিলন্তু চৰণ দেখিত ।
 কামি ৰাজ্য স্তমন্তুক বুলিলন্তু বাণী ।
 মহাদেই সমন্তুক মিলায়োক আনি ॥
 পৰিছেদা দেখন্তোক পুত্ৰ বাস মুখ ।
 বাস বনে গৈলে অন্তৰ্গতে পাইব হুৰ ॥
 ৰাজ্যৰ আদেশে মন্ত্ৰী গৈল অভ্যন্তৰে ।
 নিবন্তবে নাৰীগণ মিলাইলা সৰবে ॥
 বসিলা ৰাজ্যক বেড়ি বমলী সকলে ।
 চক্ৰক বেড়িয়া যেন তাৰাগণ জলে ॥
 দেৱতা ভূষিত বত স্তম্ভবী সমাজ ।
 অপেচৰা বেড়িলে যেনে দেৱৰাজ ॥
 স্তমন্তুয়ে নৃপতিৰ বচন প্ৰমাণি ।
 বাস সীতা লক্ষ্মণক ফেটাইলন্তু আনি ॥
 বাপক দেখিলা হেম সিংহাসনে থিত ।
 উদয় গিৰিত যেন জলন্তু আদিত্য ॥

কৈকেই কৌশল্য। চুতো আভলু তুই ভিত্তি ,
 কাশ্যপক বেড়ি যেন সিত্তি যে অর্দিহ ।
 নলবধ আচ্ছা কশ্যাপগব মাঝত ।
 হস্তিনী গণব মাঝে যেন ঐক্যবৃত্ত ॥
 বামক দেখিয়া বাচ্ছা চালিললু গার ।
 সাবটি ধবিত্তে লাগি বড়াইললু পার ॥
 শোকে সিংহিল গার নপাটললু উলি ।
 চলিয়া পড়লু বামে ধবিললু ডুলি ॥
 শ্রীবাস লক্ষ্মণে নিয়া খাপিল্য আসনে ।
 তিনি হস্তে কাম্বল্য বিষাদ কবি মনে ॥
 বিচিললু অনেক চামব খবি হাতে ।
 স্তম্ভিতল জল আনি চালিললু মাগে ॥
 কৌশল্যাক প্রমুখ্যে বামব দত্ত ঘা ॥
 হা প্রাণ প্রভু বুলি তেজিললু বার ॥
 হরি হরি বিধি কত কবিলে সঙ্গতি ।
 নলবধ নৃপতিব হেন সে বিপত্তি ॥
 স্তম্ভিত তিতবে কেনে মিলিল অপাই ।
 বন্ধুত্ব কবি বাম বনবাসে যাই ॥
 কহি খাইবে সীতা আট সর্বদাসে স্তম্ভবী ।
 কৈক সাহা লখাই বাপ সেল পবিচারি ॥
 বিনাশ মিলিল অসি অবেদ্যে ॥ নগরী ॥
 কৈক খাইবে বমাই মোক অনাগতি কবি ।
 কতো বেলি নৃপতিব আঁসিলেক স্তম্ভ ।
 কবলোবে শ্রীবাস আগত তৈল্য পিত ॥
 তুয়া সত্য পালিয়া চলিবো বন মাক ।
 স্তম্ভিত চাহি আচ্ছা দিহো মহাবাক ॥
 লক্ষ্মণ সীতাক সঞ্চিত বুলিলোহো তার ।
 গহ কবি তেজিললু আপুনার ঠার ॥
 পালটাইতে নপাবিলো কবিলোহো কিস
 তিনি হস্তে চলিলোহো দিহোক আশীষ ॥

জগতৰ নাথ এহি বুলি বহিলন্ত ।
 মাথা তুলি পাছে দশৰথে বুলিলন্ত ।
 স্ত্রীজন বঢ়াই বড় তৈলোঁতা হতাল ।
 কৈকেইক বৰ দিয়া চিশিলোঁ বনাশ ॥
 চন্দ্ৰো জন্মো ম'ঞ কৰিলোঁহো মন্দ কন্ম ।
 জেষ্ঠ পুত্ৰ বনে যাউ কোন যোগা ধন্ম ॥
 অযোগ্য কৰিয়া গলে সত্ৰা পামে খৰি ।
 বাজা ভাৰ লগয় নিগ্ৰহ মোক কৰি ।
 দশৰথে বোলে স্ত্ৰীনা কদম্ব মন্দন ।
 এড়ি যাউনে মোচোক বিকল কৰে মন ।
 তুমি এড়ি গৈলে মোৰ নাটিকে জাৱন ।
 চুখ জাগ লৈবে মোকো লৈয়া চল বন ।
 প্ৰলক্ষিণ কৰি বামে বুলিলন্ত বণা ।
 আমৰ জাৱন বেন পদ পত্ৰ পানী ।
 পিতৃদেৱ ভোজাৰ সত্ৰাক বন্ধা কৰি ।
 নিশ্চয় চলিবোঁ বন বাজা পৰিহৰি ॥
 ধন্ম পদ বাৰোঁ মোত ভেজিয়োক শ্ৰেহ
 স'পাক পালন কৰোঁ দূত কৰোঁ দেহ ॥
 পুত্ৰ সজে বাজাৰ যাউনাক নোহে যোগ ।
 বন্ধুজন পালিয়ে কৰিয়ো বাজা ভোগ ॥
 দশৰথে বোলে বাম কুলৰ মন্দন ।
 মাৱক বাপক খোলাঁ আশাস বচন ॥
 মাৱক বাপক পুত্ৰ সৰলকালে ছোট ।
 মাক কৰি গলে থাকি থাকোঁ বাজি গোট ।
 বাজাএ বোলন্ত বাম বুলিলোঁহো চিত্ত ।
 এক মেল বোলাঁ তাক দেপিয়োক হিত ॥
 আজি থাকি অনুগ্ৰহ কৰিয়ো আশ্ৰিত ।
 পৰিচ্ছেদ একে পানে চুজো আজি ভাত ।
 বাঘতে বোলন্ত বাপ স্ত্ৰীনিয়ো স্বাপুনে ।
 আজি চুই ভাত খাইবোঁ কালি খাইবে কোনে ॥

মোহোৰ বাসনা এড়ি পানিয়ে শপত ।
 অনিলন্তে বাজে আমি কাপিয়ে ভৰত ।
 মোহোৰ নিমিত্তে কিক লোকক জলন্ত ।
 গম্ভীৰ সাগৰ কদাচিত্তে মটলন্ত ॥
 নিশাস কাটোৱা বাজা মাতা তুলি চাইল ।
 স্তম্ভ আগন্তে আছে তাক ভেট পাইল ।
 বোলেগৈ স্তম্ভ স্তম্ভ বচন আকাৰ ।
 চেতুৰঙ্গ দল মোৰ মৰবে হাফাৰ ॥
 বাঁহামৰ লগতে চলোক সেৱা কৰি ।
 ভৰতে অসিয়া লোক টে শূণ্য নগৰী ।
 প্ৰপন্ন যৌবনী যত বিবিধ স্তম্ভৰী ।
 বাহুব লগতে চলায়ে কাণ্টে কৰি ।
 তত্ত্বাৰ বেজাৰ খন জন যত দেশ ।
 বামৰ তুলতে লোক বসন্ত প্ৰবেশ ॥
 পাত্ৰা মন্ত্ৰী সকল যতেক বীৰ সাৰ ।
 একে একে বোৰে বাসন্তকো দেই ধাৰ ॥
 বামৰ তুলতে গৈয়া বৈশাউ নগৰী ।
 কৈকেইক বাজা ইতো দেৱো শূণ্য কৰি ॥
 স্তম্ভ কৈকেটৰ মুখ জিহবা স্তম্ভে গৈল ।
 জোৰে নৃত্যিক বাক্য নুলিৰাক লৈল ॥
 সাধি ভাগ কাটি লৈলা পাটলৌ সত্য বোল ।
 যত কাটি লৈলা মঞি কি কৰিবো ঘোল ॥
 বাজাৰ চৰিত্ৰ মেৰি ভৰতৰ মন্ত্ৰ ।
 চমৎকাৰ জলিল কাম্পন হাত পাৰ ॥
 বিবৰ্ণ বদন তৈল নিত্ৰীক কুচাম্ভ ।
 অমৃত পানক বেন বাহুগ্ৰস্ত চাম্ভ ॥
 তোকাৰ উপৰি বংশ সগৰ আছিল ।
 স্তম্ভ আছে তেজী শ্ৰেষ্ঠ পুত্ৰক ত্যাগিল ॥
 সেহি মতে বামক কৰিয়ে পৰিহাৰ ।
 তাক বোগা স্তম্ভকে অযোধ্যা বাজাভাৰ ॥

'থক হোক পাপটি' বুলিয়া মহাবাই ।
 লোকে শোকে থা কলা ভূমিক লাগি চাই ॥
 হেন দাখ বুলিলন্ত বৃদ্ধ মহামাতা ।
 নামত সিদ্ধাৰ্থ তেঁহো চিবকালি পাত্ৰ ।
 আছিল অসমন্তল কুট বড় খল ।
 শিশু মাৰি পেছলায় সৰখুৰ জল ॥
 শোকে বিনায়ক প্ৰজা নৃপতিত কাজ ।
 সি কাৰণে তেঁজলা সগৰ মহাবাজ ॥
 গুণৰ সাগৰ নাম লক্ষ্মীজন হিত ।
 দেৱ ভিত্ত ভক্ত পিতৃ মাতৃত বিনীত ॥
 জন মন কুমুদ প্ৰকাশ ললধৰ ।
 কোনে মোৰে ত্ৰিৰামক গুচাইবে বাজাব ॥
 বাবে বাবে বোল ভাঞে বামক গুচিত ।
 মঞি জনো হোক যেন কবিত্তে উচিত ॥
 সব বাক্যে সাজিয়া বামৰ লগে যাউক ।
 কুব্ধ শূণালে হোক লাৰি চাৰি খাউক ॥
 বাজাব কুমাৰী কপে আইলি বান্ধসিনী ।
 দলবধ হেন অমী তৈলি নিককেনী ॥
 লবম পালিনী দেখিগাকো নোহে যোগ ।
 অচিকিৎস ব্যাধি তৈল যেন গৰ্ভযোগ ॥
 নৃপতি বোলন্ত সুন হাঞবে পাপিষ্ঠী ।
 হোক দেখি পড়ে যেন নবকণ্ঠ মৃষ্টি ॥
 বাজ ভোগ তেজি মঞি তৈলোহৌ নৈবাস ।
 সূখে থাক বাম সজ্ঞে বাঞো বনবাস ॥
 বাঘৰে বোলন্ত পিতৃ চিত্ত কৰা থিব ।
 বনপালে যোগ্য মোক দিয়া বাজ চিব ॥
 পুত্ৰৰ লগত বন যাউতে নোহে যোগ ।
 বন্ধুজন পালিচো কৰিচো বাজ্য যোগ ॥
 সুনিত্য কৈকেই আতি সহবিধ মনে ।
 তিনিচো বাকলি বস্ত্ৰ দিলা তেতিয়ণে ॥

লাজ এড়ি বোলয় নিষ্ঠুৰ মন কৰি ।
 চিৰ পিঙ্কি চল কাণ্টে মেল পৰিহৰি ।
 ভৰতে আসিয়া লোক এহি মণ্ড পাট ।
 চৌধ বাৰিষক লাগি বনবাস খাট ।
 দেৱান বহুক তেজিলন্ত তেতিক্ষণে ।
 পিঙ্কিলা বাকলি বহু শ্ৰীবাম লক্ষ্মণে ।
 সীতা দেৱী পৈলন্ত কাকত চিৰ বাস ।
 হুগী যেন দেখিব গলত লৈল পাশ ।
 লাভে নমাইলন্ত মাথ জনকৰ ভীৰ ।
 স্বামীৰ পাশত ধীৰে ধীৰে তৈলা খিৰ ।
 সুনিকটক প্রভু বাম মোৰ নিজ পতি ।
 কেন মতে চিৰ পিন্ধে কহিয়ো সম্প্রতি ।
 হেন বুলি চিৰ নেত উপৰে ধৰিল ।
 মহাদই লোকে দেখি ক্রন্দন কৰিল ।
 চাঁ হাঁ বিধি বুলি বোল উপলিল ছাৰি ।
 সীতা গোলানীক লাগি নাতি পাট সাৰী ।
 বাজা বোলে পাপিষ্ঠী অখ্যাতি বৰ থৈল ।
 একে বামে যেন যাউতে বহু মাগি লৈল ।
 কিনো নিমাকলী ভোৰ পাণব শৰীৰ ।
 লক্ষ্মণ সীতাক কেনে পিঙ্কায়ল চিৰ ।
 বাঘৰে বোলন্ত বাপ তজু পাতে ধৰে' ।
 একুটীৰ পুত্ৰ মঞি আইক পৰিহৰে' ।
 মোহোৰ বিয়োগে আইৰ প্রাণৰ সংশয় ।
 হেন কাজ কৰা যেন তান প্রাণ বয় ।
 পড়িলা কৌশল্যা মাত্ৰ লোকৰ সাগৰে ।
 ইহান শৰীৰ বক্ষা কৰা নিবলুবে ।
 হেন সুনী নৃপতি বিহবল অতি তৈলা ।
 ভূমিত পড়িয়া তেতিক্ষণে যুৰ্দ্ধা গৈলা ।
 কতোক্ষণে চেতন লভিয়া মহাবাই ।
 কৰিলা আদেশ বাজা স্তমন্তক চাই ।

মোৰ বথ খান আন শীঘ্ৰ বেগে সাজি ।
 বাম বনে বাইটে সাৰথি হুয়ো সাজি ॥
 বাজাৰ আসেন মগ্ৰী মাথে কুলি লৈয়া ।
 সব সাজে বথ সাজি আনিলন্ত গৈয়া ॥
 ভণ্ডাৰীক নৃপতিয়ে কৰিলা হাফাৰ ।
 সীতাক দিয়োক বাজ যোগা অলঙ্কাৰ ॥
 বাজাৰ বচন শুনি শিৰোগতে লৈয়া ।
 তেখেতে আনিল দিবা অলঙ্কাৰ গৈয়া ॥
 নৃপতি বোলন্ত কুল বহাৰী আশ্কাৰ ।
 পৰিচ্ছেদ্য দেখো পিকিয়েক অলঙ্কাৰ ॥
 তেতিয়কৈ সীতা বহলক তেজিলন্ত ।
 সুনিশ্চল বস্ত্ৰ পৰিধান কৰিলন্ত ।
 সাসু পাৰস্যতে পিছাইলন্ত অলঙ্কাৰ ।
 মুকুট কুণ্ডল ঐতে সাতলবি হাব ॥
 গুপুৰ পগৰি আনে অলঙ্কাৰ বত ।
 খানে খানে ঐতি ঐতি পিছাইলা সময়ত ।
 কঙ্কণ কুণ্ডল বস্ত্ৰসুৰী আৰো কাঞ্চি ।
 সময়ত শৰীৰ অলঙ্কাৰে নিলা থাকি ॥
 মণ্ডল কৰিল ফালে কনকৰ জীৱে ।
 গায় ঢালি কোশল্যায়ে ধৰিলন্ত ঐতে ॥
 মাৱে জীৱে বেন ধৰিলন্ত গলে গলে ।
 লোহো মলটিল। সীতা বস্ত্ৰৰ অফালে ॥
 মাখাত চুম্বন দিয়া বামৰ জননী ।
 বোলন্ত সুনিয়ো মাৱ কনক নন্দিনী ॥
 নিৰ্ভৰ সুস্বামী তোৰ চুৰ্গতি পতিত ।
 তাৰ মান নসাধিয়া কৰিবাহাঁ হিত ॥
 সীতায়ে বোলন্ত মাৱ তেজা চিন্তা শোক
 ইত্যৰ নাৰীৰ সব নেদেখিবা মোক ॥
 সুস্বামী থাকিতে শোকে সঁৰ অলঙ্কাৰ ।
 স্বামী হীন কৈলে মোৱে সব হাবখাব ॥

পৰিমিত ধন মাত্ৰ দেখু বাপ ভাই ।
 পুত্ৰ থাকিলে ধন হাততোলা পাই ॥
 স্বামীৰ ধনক স্ত্ৰৰ ভোগে কৰে দান ।
 কোম চাৰি কৰায়ে স্বামীক অপমান ।
 কোকিল শোভন হোৱে শুলোভন বাবে ।
 নাৰীগণ শোভে পতিব্ৰতা ধন্যভাৱে ॥
 পুৰুষ শোভন গুণ বড় বিজ্ঞা ভাবে ।
 ভাপস শোভন হওঁ ক্ষমা অলঙ্কাৰে ।
 সুনিয়ে গোসানী বোলে সীতা পৰবাসু ।
 কন্যে কন্যে বাম স্বামী তুমি তৈৰা সাসু ॥
 কৌশল্যা সুনীলা কেন বচন কুশল
 হৰিৰ বিবাহে পড়ে নয়নৰ জল ॥
 বামৰ গলত ধৰি বুলিলা অশেষ ।
 সীতাক বাখিৰা ভালে দিলা উপদেশ ॥
 স্ককুমাৰ বাপ মোৰ লক্ষ্মণ কুমাৰ ।
 ভাৱাক দেখিবা যেন নিজ কলৈহেৰ ॥
 বাঘৰে বোলন্তু মাত্ৰ ভেজিহোক চিন্তা ।
 লক্ষ্মণ ভাহিন বাহু ভায়া মোৰ সীতা ॥
 আৰু পৰাক্ষৰে পশে হৰত লৰণে ।
 পাটি হলছিল ভাৱ সমৰ কৰণে ॥
 মোৰ লগে শোভন লক্ষ্মণ বীৰবৰ ।
 বহিতলে নাহিকে আমাক সমসৰ ॥
 একে অগ্নি অগ্নি আবে লক্ষ্মণ পহন ।
 বিপু অৰণ্যক দহি কৰিবোহোঁ ছন ॥
 কৌশল্যা মুঠিক ধৰি হানিলন্তু হিয়ে ।
 চাপিতা ধৰিলা গৈগা লক্ষ্মণৰ ঐথে ॥
 সুন সুন বাপু মোৰ লক্ষ্মণ কুমাৰ ।
 সীতাক বাখিৰি ভালে বনৰ তিতৰ ॥
 লক্ষ্মণে বুলিলা বাপু জোৰ হাত কৰি ।
 চিন্তা ভেজিহোক শোক ধন পৰিহৰি ॥

সীতাৰ নিমিত্তে মাত্ৰ নকৰিবা ভয় ।
 ধনু ধৰি বাখিবোহোঁ লক্ষ্মণ দুৰ্ভয় ।
 অশ্বিনী কুমাৰে মোক সূৰ্য্যবন্ত সন্ময় ।
 হাতে ধনু লব ধৰি জিনিবোহোঁ যম ।
 কাল বিকালক ফিৰি কীৰ্ত্তি বড় পৈবো
 মহেশ্বৰ হাতৰ তিশূল কাটি লৈবোঁ ।
 একেদৰে জিনিবো সকলো দেবাসুৰ ।
 মুঠিতে কৰিবো বাসৱৰ বজ্জ চুৰ ।
 হাতে ধৰি ছিটিবোহোঁ বকণৰ পাণ ।
 গদা ভাঙি কুণ্ডলক কৰিবো উদাস ।
 শ্ৰীৰামে বোলন্তু মাত্ৰ তেজিয়েক ভাণ ।
 আশ্বাসিতো ভালো মোৰ দশৰথ বাপ ।
 ভক্তি ভাবে তুষিয়ে লকৰ দেব ছবি ।
 সৰ্বৰে আশিবোঁ মঞি বনবাস ভবি ।
 সূৰ্য্যবন্ত সুকণ পুত্ৰৰ স্নানি বোল ।
 শ্ৰীমন্তৰ মাতে তৈল ক্ৰন্দনৰ বাল ।
 ক্ৰৌঞ্চ সমূহে হেন নদয় আকাশে ।
 ক্ৰন্দনৰ উৰ্দ্ধি দশৰথৰ আবাসে ।
 বাম সীতা লক্ষ্মণ বাপক নমিলন্তু ।
 পুত্ৰ পুত্ৰ পাৱে ধৰি ধূলিক লৈলন্তু ।
 নমিলন্তু পাচত কোশল্যা দেবী মাত্ৰ ।
 অনন্তৰে নমিলন্তু সূমিত্ৰাৰ পাৱ ।
 চৰণ বন্দিল লখাই বিনয় স্বকাৱে ।
 বৈসাইলন্তু কোলাত সূমিত্ৰা নিজ ঘাৱে ।
 সাকল জীবন মোৰ কল্যাণ সাধিলোঁ ।
 কত জন্ম পুণ্য ভূমি হেন পুত্ৰ সাইলোঁ ।
 উদ্ধৰিলি বংশক সাকল উত্তপতি ।
 কেওঁ ভাইত তৈল ভোৰ ইমত ককতি ।
 সীতা ভোৰ মঞি সম বাম দশৰথ ।
 কৰিবোধে চল বাপ কল্যাণৰ পথ ।

সুনা আমায়ন মন সারথান কবি ।
ভকত্ৰিক উছা যাব ডাকি কোলা হবি ৷

দোলডি ।

অনন্তবে বাম সীতা একে বশে,
চড়িলন্ত বসে গই ।
পাহত লক্ষ্মণ চড়িলা হবিবে,
হাতে ধনু শব লই ৷
চৌধ ববিষক লাগিরা সীতাক,
বন্ত অলঙ্কার লৈয়া ।
পেটাবিত ভবি লৈয়া কাণ্টে কবি,
হুমন্ত চড়িলা গৈয়া ৷
সমন্তে প্রভাব তিনি বন্ত সার,
চলিলা খান তেজিয়া ।
গুহাবি কনক গরিত সাক্ষাতে,
অগনি কুণ্ড লাগিরা ৷
সিংহ হুহাবক এড়াই অনন্তবে,
পাইলা গৈয়া বাজপথ ।
শোকে দুখে মর্শে পরিজন সমে,
পাছে বাস্ত দশবধ ৷
উছল প্রচল তৈল টলবল,
অবোধা বত নগরী ।
বাম সজে বাই আগ পাহ চাই,
পলাই বত দেশান্তরি ৷
জুগির কাছত কানি সুলি বত,
হাতে হোহাদশ কাঠি ।
লহড়ন্তে লহড়ন্তে পাচক চাচন্ত,
কখা মানে গৈল কাটি ৷

পাঠলৈক ভাগব ভ্যেকণ্ডা কাথব,
সবে পড়ি নৈলা খসি ।

মুখে শিৱ শিৱ স্তম্ভলৈ আতি,
পলাইলা যত ওপসি ॥

আচ বুলি জাগে আচাৰি পেছলাইলে,
পূজাৰ দেৱতা মান ।

পূজিবাক লাগি পাছে পাইবোঁ দেৱ,
খাকয় যেনে পৰাণ ॥

বায়ব পাছত পঞ্চাল ছাপন,
কোটি বায় কোলুকৰ ।

ভাৰ লামা সখা ॥ নাহিকে যতেক,
চলি যাই ধনুকৰ ॥

বাক খাণ্ডা ধৰ যতেক যুকাৰ,
আনি অন্ত নাহি ভাৰ ।

এটেক এটেক বীৰে সাগৰ পৰ্যন্তে,
যুকিবাক দেই খাৰ ॥

পুস্তক কাকত ধৰিয়া পাহত,
চলিলা ত্ৰাঙ্কণ মানে ।

নট ভাট আদি কিছৰ লড়িল,
আছিলেক যত মানে ॥

সূৰ্য দেৱতায়ো ঘাৰ কপ দেখি,
চলিগা নযান্ত বধে ।

হেনয় স্তম্ভবী সকলে কান্দয়,
পড়ি পড়ি চতুৰ্থাথে ॥

নয়ন কটাক কৰি বামদেৱে
পাছক লাগিয়া চাইল ।

ভূমি পাৱে চলি আসন্ত কান্দন্তে,
নৃপতিক ভেট পাইল ॥

হাঁ বাপ বাম লক্ষ্মণ জানকা,
 এড়ি মোক কৈক বাহা ।
 উজ্জ্বল লাগি দেখো পৰিভেদা,
 মাঝা কুলি মোক চাহা ।
 বাপব বচন সুনি বাম দেহে,
 মন আকৰ্ষি আনি ।
 মক মক কৰি ক্রন্দন কৰন্ত,
 সুবত নাসয় বাণী ।
 স্তম্ভ মস্তাক বুলিলন্ত বামে,
 শীঘ্ৰে বধ খান ডাক ।
 সুনবে স্তম্ভ নড্যকিৰি বধ,
 মলবধে দেন্ত হাক ।
 নয়া থাক থাক ডাক ডাক ডাক,
 উৰলিল চুই খোল ।
 স্তম্ভ মস্তাক মন মোখা কৈল,
 কবর চিত্ত আন্দোল ।
 খবতৰ কৰি বাঘৰে বোলন্ত,
 মস্তা আৰ কিবা চাহা ।
 বাপব বচন স্তম্ভনিতা তাবে,
 বধ খান কান্টে বাহা ।
 স্তম্ভিতা স্তম্ভ মস্তীয়ে বামক,
 চাইল কৰি হাত জোৰ ।
 আতি শীঘ্ৰ বেগে কৰিয়া বধৰ,
 ডাকিলন্ত চাবি ঘোড় ।
 মন পতনৰ বেগে চলে বধ,
 ধৰি অবপ্যৰ পথ ।
 পৰশকণ্ঠে সবে পাছ ক'বিলন্ত,
 নগবৰ লোক বত ॥

সবাকো ভেজিয়া নীঘ বেগে আতি,
চলিহা গৈলন্তু বথে ।

হিয়া থাকুৰিয়া পড়ি বাহুৰিয়া,
নাৰীগণ কান্দে পথে ॥

বাক্য দলবধ কান্দন্তু পথত,
চলি যান্তু ভূমি পায়ে ।

মহানই বড় কান্দন্তে চলন্তু,
বাম বুলি দীৰ্ঘ বায়ে ॥

বশিষ্ঠ প্রমুখো কৰিয়া বতক,
আহন্তু শুক জাম্বব ।

বাক্যক সমুখি মধুৰ বচন,
বুলিলন্তু ভেতিকাণ ॥

বামৰ পুনৰা গমনে ভোক্তাৰ,
আছে যেনে অতিপ্ৰাই ।

বহু দূৰ ভাৰ আগ বঢ়াইবাক,
এতিকণ মুজুয়াই ॥

হুনিয়ো নৃপতি আপুনি চিহ্নিলা,
আপুনাৰ সৰ্বনাশ ।

আগে সত্য কৰি বৰ হুই দিয়া,
কৈকেইক দিলা আশ ॥

বশিষ্ঠে দেখন্তু বাক্য দলবধ,
মন্ত গজ বেন আছে ।

বুড়ত বচন অকুশে ভাৰাক,
পালটাইলা শুক পাছে ॥

শুকৰ বুড়ত বচন হুঁমিয়া,
বহিলা শুখা মবেশ ।

বামৰ ভিতিক চাহিয়া নৃপতি,
নকৰে চক্ষু নিমেষ ॥

কাঁচলু নিশাস তৈললু নৈশাস,
 পুশু পুত্ৰ দৰশনে ।
 মৰ্ম্মে গোড়ে কিয়া ভূমিত পৰিয়া,
 মূৰ্ছা গৈলা ভেঙিফলে ॥
 ভাতাকাব কৰি ডাহিনে কৌশল্যা,
 ধৰিলা বিকল ডায়ে ।
 বাম পাশ চাপি ধৰিললু পাচে,
 ভবতৰ নিজ মায়ে ।
 কতোফলে পাছে বাক্য দলবধে,
 গাৱত চেতন পাইল ।
 জ্যোৎস্না নৃষ্টি অতি কথিয়া নৃপতি,
 কৈকেইক লাগি চাইল ॥
 হাএমৰে পাণিষ্ঠী পৰম অনিষ্ঠী,
 মুচুৰি মুচুৰি মোক ।
 গুচ ইঠামৰ জীঞো ধানে জাব,
 মঞিভো মচাইবোঁ ডোক ।
 সুন ছাৰি এবে ভোব বাকো বেবে,
 ভবতে লবন বাক ।
 নলৈবোঁ তোহাব পিতৃ কলাঙলি,
 জাৰি ক'ৰি যত কাজ ।
 মেখিলা সুনবী ডোক বিহা কৰি,
 নকৈ তৈলোঁ মঞি সাব ।
 মথাক এখাত জাহাব মাখাত
 পড়ি যাতক মহামাৰ ॥
 দিকাহোক ডোক বাম হেন পোক,
 দিলি তঞি বনবসি ।
 সুনবে পাণিষ্ঠি ! দূৰ ঘাছা তঞি,
 মোকো বধিবাক চাস ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

বাঁহে তৈত্ত বন ফলক আইবন্ত,
 মঞি ভুক্তিবোঁহে। জ্যত ।
 স্বাক্ষা স্কাপ লবে ভেজিবোঁ বাগনা,
 ইভে। পুৰী অৰোধ্যাত ॥
 নাই মোৰ সিদ্ধি হৰি হৰি বিধি,
 কি কৰিলি তঞি মোক ।
 শৰিষাব কালে পাইলোহোঁ হাকণ,
 প্ৰিয় পুত্ৰ বাব লোক ॥
 কৌশল্যা মোলানী গঙ্গা গঙ্গ বাণী,
 বুলিলা বচন হিত ।
 কেনে মতিবীন তৈলা প্ৰকু এখে,
 খিব কৰিয়োক চিত ।
 নাহি তুলা বাব ত্ৰিধুবনে সাৰ,
 তুৰি মোৰ নিজ পতি ।
 ভাল কাৰ্য্য আৰ নেমেৰোঁকো প্ৰভু,
 মিলি গৈল কিলজতি ॥
 বিধানে মনত বুলিলন্ত পাছে,
 অৰোধ্যাব নিজ বাহা ।
 হাত নালে আৰ খানে কৌশল্যাব,
 মোক আবে লৈয়া বাহা ॥
 কিছো অহু বন বাক্যাব বচন,
 মন্ত্ৰীগণে য়েবে পাইল ।
 কৌশল্যা দেবীৰ ঠাৱত বাক্যাব
 প্ৰবেশ নিয়া কৰাইল ॥
 পটেশ্বৰী সব সাহিতে নৃপতি,
 পলিলা নিজ পুত্ৰ ।
 বাবৰ উত্তৰ ওয়াবিক বাহা,
 দেখিলা কতো দুৰত ॥

মলিন পড়িল গন্ধে এড়িল,
 সপরি যেন গল্পব ।

কেশবী খেদিল কুন্ডলী তেজিল,
বেহেন গিৰি কন্দৰ ৷

নাহে শোকে চুখে কোশল্যা সন্তিতে,
শব্দাত এড়িলা সাব ।

है। बाबू सुनि बाबू कुछ कह्नुनि,
कादेन्स निज्जा नीरु बाव ।

হবি হবি খাম মোক শোক দিয়া,
এডি কৈক লাগি গৈল ।

কিনো ভেৰ চিত্ত মোহোৰক বৰিভ,
লাগি উত্তপ্তি তৈল ।

পূর্ব জন্মে হইবে মত্রি পিতা পুত্র,
করায় আত্ম বিবাহ ।

ভাব কলে যোব মিলিল মোহোব,
নিদাকণ পুত্র শোক ।

প্রাণেশ্বরী মোহ সুনিবেদ্য কোশলা,
 ঐকান্ত চামিকা ধব ।

ভোমোৰি গৰ্ভত তৈল উত্পত্তি,
বাম মোৰ পুত্ৰবৰ ॥

আব নেমেছিরা গৈল কৈক লাগি,
মোহোঁর কুলনন্দন ।

শব্দ বীৰ কথ শব্দেই হৃদয়,
সজল যেন গগন ।

ନବ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନୀଳ ଉତ୍ତମ
 ସମାନ ଶୋଭେ ବନ୍ଧନ ।

কৃত্তিকি বলিতঃ আশ্বিনপূর্ণাষট্‌,

বীজ প্রোক্ত দ্বিবিংশতঃ ।

ଆଡ଼ି ଖୁସୀଭବ ନିଶ୍ଚିତ୍ତିନି ଶବ୍ଦ

ଯୋବ ଯେବେ ବଳେ ଟେକିଲା ।

বিধিৰ বিস্মাভে আশি ছেন নাথ

ਮੁਕੁ ਯਨਾਖਿਤਿ ਤੇਭਲ ॥

କୋୟଲ ଭାବିତ ଶେଷ କାହିଁଗଲା

সুস্থি উত্তপাতি কবে ।

ভূমধ্য শস্যান্ত স্মৃতিয়া সাম্বাও

এবে কেনে প্রাণ ধবে ।

जान्न वसुधैव कुटुम्बकम्

বাক্যের ভেগ উচিত ।

ভৌকি গৃহ স্তম্ভ বনবাগ ঠেলা,

ଡକ୍ଟିବେକ୍ ନିଡେ ନିଡ :

শব্দীকৃত ছানি পুত্র শোক বহি.

मरण कृतिका निबन्धन ।

শোটକ সৰ্বস্বৰূপ বৰিব কিৰণ.

যেন সোঁতে শৰোবৰ ॥

निम्नांक बगईला विस्तारण थाकिला.

সাক্ষী আছেন পটেশ্বরী ।

বাসকী শৌকিউ

અરધાશાઃ સિદ્ધા નગરો

স্থানীয় লোক **সংক্ষেপিত আদ্যোক্তিক.**

টাকা কথা এছি যান ।

મહા ભગ્વત કથાનિ વાચક કાશ્મી

अनिष्टाक विच्छयादन

ঘোষ কলি কাল **নাহি কাড় ভাল.**

ବାସନ୍ତ ସିନେ ଛକଡ଼ି ।

ଜୀବା କଠ କାଳ ଡେଇଁ ଆମ ଜାଳ

ବାଲ୍ୟ ଗୀତର ମିଶ୍ରା ଗଡ଼ି ।

পৰম অগ্নিৰ অগ্নিৰ শৰীৰ,
পড়ে কেতিয়ক জানি ।
জগতৰ সাকল চৌক লোক ডাকি,
বোলা বাম বাম বাণী ॥

পদ ।

অবোধা তেজিয়া বাম গৈল তেতিয়ক ।
নগৰীয়া লোক নাপাকিল একোজন ।
মিহ্ম প্রাণ তিনি জন বনে চলি যাউ
মৃতক শৰীৰে পাকিবোজো কাক চাই ।
এটি বুলি প্রজা বাঘৰ লগ লৈল ।
ঘটিবে কতো নপাৰি পশুত পড়ি বৈল ।
বাঘৰে বোলন্ত শুন অবোধাৰ জন ।
যদি মায়া থাকে মোৰ পুনিয়ো বচন ।
মোহোৰ বাসনা এড়ি অবোধাক যায়া ।
ভবন্তক বাজা কৰি ধন্যপথ চাহা ।
মোহোৰ শোকেতে বড় বাজা দশবধ ।
তাক দেবে আশ্বাসিয়ে মোৰ কিত পপ ।
প্রজা বোলে বাম প্রভু ধৰ্ম চাহিয়োক ।
বাহুবায়ো মন অবোধাক চলিয়োক ॥
নোহে আমি তেজিলোহো পুত পৰিবার
তোমাৰ তুলতে বন কৰিলোহো সাব ॥
কৈকেইব বচনক দূঢ় মনে কৰি ।
কেপা চলি যায়া অবোধাক পৰিহৰি ॥
নাগ বোম সকলে আশ্বাত্ত ক্ষেমা কৰি
প্রতিশাল কৰিয়োক অবোধা নগৰা ॥
পিঠি দিয়া প্রজাক নির্দয় বাম বাব ।
নীচ বেগে পাইলন্ত তমসা নদীতীৰ ॥
বাঘৰে বোলন্ত শুন লক্ষ্মণ বিনীত ।
প্রথম প্রবাস আমি তৈলা উপস্থিত ।

আশুখ নকৰ বাস মন্থা পৰিহৰি ।
 বাত্ৰি গোট বকিয়ো প্ৰজাক বন্ধা কৰি ॥
 কেন মতে ফল মূল ভুক্তিবোহো আজি ।
 কান্ট কৰি তৃণ শৰা৷ নিয়ো মোক সাজি ।
 বামৰ বচন সুন লখাই মহাবাঁৰে ।
 তৃণ শৰা৷ নিখিলা তমসা নদীতীৰে ॥
 বাস সীতা পাছে তথা শয়ন কৰিল ।
 নিদ্ৰা গৈলা দুয়ো দুখ শোক পানিবিল ।
 চতুৰ্ভিতি বেটি সুইলা অযোধ্যাৰ লোকে ।
 নিচেইটে গৈলন্ত নিদ্ৰা পীড়িলেক শোকে ।
 বামৰ বিবিধ গুণ কথা আতি কহি ।
 স্তমন্ত লক্ষণ জাগি থাকিলন্ত বহি ।
 সমধিকে গৈল বেবে নিনা দুই পৰ ।
 পাইলন্ত চেতন নিদ্ৰা জাগিল বামৰ ।
 বাঘৰে বোলন্ত লখাই প্ৰজাৰ বিপতি ।
 পুত্ৰ দাৰা গৃহ তেজি আকাত ভকতি ।
 দাকণ বনত আসি তমসা কুলত ।
 মোত অনুৰাগে সুইল বৃক্ষৰ মূলত ।
 প্ৰজাক আক্কাৰ দুখ দিতে সুমুৱাই ।
 সবাতাক পৰিকৰেঁ চিন্তিয়ো উপাই ॥
 সুন বোলে বচন স্তমন্ত স্তব্ধভাৱে ।
 অযোধ্যাক লাগি মোৰ বথ বাহুড়ায় ।
 কতোদূৰ গৈয়া পাছে আন পন্থা ধৰি ।
 অন্তৰীক ভাৱে বথ আন কান্ট কৰি ।
 শীৰামৰ বচন স্তমন্ত পৰিমনি ।
 সেহিমত কৰি বথ বোগাইলন্ত জানি ॥
 বাঘৰে সীতায়ে সেহি বথত চড়িয়া ।
 তমসাৰ পাৰ তৈলা প্ৰজাক এড়িয়া ।
 পাৰ হুৱা বাম যেবে বহুদূৰ গৈলা ।
 প্ৰভাততে আনিতা উদয় আসি তৈলা ।

জাগি প্রজাসবে বোলে হৰি হৰি নিধি ।
 খুজি ফুৰে হাডৰে চৰাইলো নহু নিধি ॥
 অযোধ্যাক গৈলা বাম দেৰি বথ চিন ।
 জানি নিবন্তুৰে পূজা তৈলো শোকহীন ॥
 কন্যা নীল বাম কোপ উপসাম তৈল ।
 হেন বুলি প্রজাসব অযোধ্যাক গৈল ॥
 পাছে প্রজা দেখে বাম নাহি অযোধ্যাত ।
 সূৰ্গা অন্ত গৈলে পদ্য সংকোচ সাক্ষাত ॥
 ভূমিত পড়িয়া প্রজা আপুনাৰ ঠায়ে ।
 পুৰ পৰিভাব সমে কান্দে দীৰ্ঘ বায়ে ॥
 মৰীগণ স্বামীক বোলায় অনুভব ।
 বামশূণ পালবিয়া আসি তৈলে ঘৰ ॥
 দিনেকৰো শূণ ভান হুজিতে নপাৰি ।
 স্বামী সকলক গালি পাৰে বড় মৰো ॥
 স্বামীৰ মাপাত কেহো দেই মাৰ ঘোৰ ।
 এড়ি আইলি বামক টেণ্টেন ঘেন চোৰ ॥
 একো হেন কবহ বামৰ পালে বাহা ।
 সেৱা কৰি বিনয়ে বামক বাহুবাহা ॥
 কল মূল কোগাই আনি বামক তুখিব ।
 ভোক্ষাক আক্ষাক বাম সীতায়ৈ পৰিব ॥
 স্ত্রীমুখ চাইতে আইলি বামক তেজিয়া ।
 পানী মোক্ষ তেজি যবে নবকে মজিয়া ॥
 এহি মতে প্রজায়ৈ বামক কৰে মৰ্য্য ।
 তেজিল সমস্ত লোকে বাৰ ঘেন কৰ্ম্ম ॥
 দেৱবিয়ে দেৱ পূজা কৰিলে বিহেন
 ভাষ্কণ সকলে নপঢ়য় আৰ বেহ ॥
 কতী এড়িলেক অস্ত্ৰ গস্ত্ৰ কৰ্ম্ম ধৰ্ম্ম ।
 বৈশ্ণৱ এড়িলেক কৃষি বাণিজ্যৰ কৰ্ম্ম ॥
 শূত্ৰে এৰিলেক সেৱা বিবাদিত লোক ।
 পুত্ৰে মাতৃ তেজিল এড়িল মোৱে পোক ॥

সকলো লোকৰ তৈল আগুৰি আধুতি ।
 চৰিশ চাৰিহে এডিলেক নিজ বৃত্তি ।
 দেশে দেশে প্রজাসবে কান্দে মন্থা কৰি ।
 সকলে নগৰ ছানি বোলে কৰি ছবি ।
 দশৰথ কৈকেইক প্রজা বোলে ধিক ।
 বিনা দোষে বামক পঠাইল বনে কিক ॥
 কতো দিনে প্রজাসবে আইলে অন্ন পানী ।
 সুনিয়ে পথত যেন বামৰ কাহিনী ॥
 উপায় বিশেষে প্রজাগণ পৰিহৰি ।
 অবিলাসে পাইল আসি কোশল নগৰী ॥
 তাকে এড়াই গৈলা দেবভাৰ্তি নদী তৰি ।
 লক্ষ্মণ জানকী সমহিতে মন্থা কৰি ॥
 গোপ কুল পাইলা গৈয়া যুত পৰি সাৰ ।
 শীঘ্ৰ বেগে তৈলা গৈয়া গোমতাৰ পাৰ ॥
 বথ নেমি সক্ষানে পৃথবী তল ভেদি ।
 শীঘ্ৰ বেগে ভৰিলা সবু মহানদী ॥
 মন্ত্ৰীক সমুখি বামে বুলিলা বচনে ।
 বিবাদ থাকিল মোৰ সবুৰ বনে ॥
 কোন কালে আসি মাত্ৰ বাপ ভেট পাইবোঁ ।
 সবুৰ বনে যুগ মাৰিবাক বাইবোঁ ॥
 ছেনয় বিবাদে বেবে গৈলা বহু দূৰ ।
 গধূলিক বেলা পাইলা শূক্ৰেৰ পূৰ ॥
 দেৱ নদী গজাক দেখিলা গৈয়া তথা
 জগত পবিত্ৰ কৰি বহু সৰ্বথা ॥
 শত বোজনত থাকি স্তম্ভৰণ কৰি ।
 তেতিয়কৈ দুৰ্বোৰ দুস্তৰ পাপ ভৰি ॥
 স্নানত দুকৃত বত জচয় নিশেৰ ।
 কলান লভিয়া পায় পুণাক অশেষ ॥
 দেখিলে পাতক হবে এক জনমৰ ।
 পৰিলে নষ্ট হোৱে জনম শতৰ ॥

অগ্নিলাভে সহস্র জন্মৰ পাপ নশ ।
 স্নানে ধানে তপে হোৱে ত্ৰক্ষৰ ত্ৰকণ ।
 অন্তকালে মিৰা জনে গজাত মৰয় ।
 মুকুতি লাভিয়া স্তন স-সাৰ তবত ।
 চাৰি মুখে ত্ৰক্ষা গুণ বৰ্ণাইতে নপাৰি ।
 হেন গজা ভাঁৱ পাইলা বামৰ মুৰাৰি ।
 বায়ুৰ লক্ষণে ডেউ উঠলন্তু আছে ।
 বাম দৰশনে গজা দেখা যেন নাটে ।
 ফেনগণ তৈল যেন সচকিত হাস ।
 জলৰ উল্লেখে যেন দেখিব প্ৰকাশ ।
 নিজাৱশ্য হাতে গজা আবেশন কৰিল ।
 গজাৰ দেখিয়া বামে লোক পাসৰিল ।
 কুত্ৰাৰ মগৰ মন্ত্ৰ শুদ্ধ বৰিহাল ।
 নানাবিধ জলজন্তু কৰয় আশ্ৰয়াল ।
 হংস লাবণ মন্ত্ৰবস্ত চক্ৰধাক ।
 জলচৰ লক্ষীগণ লখি কাকৈ থাক ।
 দুখতে হৰিষ কিছু তৈলা গজা কুলে ।
 বসিলা বধৰ নামি ইজুনিৰ মূলে ।
 স্তমস্ত বধৰ ঘোড়া কৰিলা উদাস ।
 জলপান কৰায়া ঘোড়াক দিলা খাস ॥
 শূকৰেৰ পূৰে বীৰ উল্লস সমসৰ ।
 গুহ নামে খাজা বড় পুত্ৰদ বামৰ ।
 চণ্ডালৰ বাজা ভেহা বাস্তা পাছে পাইল ।
 মুখা মুখা পাত্ৰ লৈয়া বাম পাশে আইল ।
 দূৰতে বামক দেখি নমাউলেক মাথ ।
 অকোজে প্ৰণামি সুৰিলেক ঘেঁৰ হাত ।
 কৰ্পূৰ জাম্বুল বস্ত্ৰ বিবিধ তক্ষণ ।
 বামৰ আগত কৰিলেক উপসন ॥
 আইস আইস গুহ বুলি বামে দিলা খাত ।
 সন্মিত চাপিলা মৈয়া বিনয় স্বভাৱ ॥

দুই বাহু মেলি বামে সাবটি ধৰিলা ।
 গ্ৰোৱত ধৰিয়া মাথে চুম্বন কৰিলা ॥
 কোনো শুভ দিন আজি দেখিলোহো তোক ।
 এড়াইলোহো স্বৰ্গতেক ক্ষমতৰ শোক ॥
 কুশল বাত্ৰাক পুছি দিলন্ত সিদ্ধান্ত ।
 আদি অস্ত্ৰে কহিলন্ত আপুন বৃত্তান্ত ॥
 পৰিগ্ৰহ ভেজিলোহো তাপসৰ ভাৱ ।
 অন্ন পান ত্ৰয়া বত ঠাৱক পঠাৱ ॥
 বাকলি বসন ফল মূলে মোৰ আশ্বাস ।
 পাইলো তেৰ আদৰ ঘোড়াক দিয়েো হাস ॥
 সজ্জা কৰিলন্ত বাম লখাই মহাবীৰে ।
 তৃণ প্ৰয়া নিশ্চিলা লক্ষ্মণ গজা ভীৰে ॥
 তৃণৰ শষাত বামে খেলালইন্ত গাৱ ।
 সীতাও চাপিয়া হুইলা সলজ্জিত কাৱ ॥
 হুমন্ত লক্ষ্মণ গুহ গজাৰ কুলত ।
 তিনি জনে বিবাদিত বৃক্ষৰ মূলত ॥
 গুহ বাহে বোলে লক্ষ্মণৰ মুখ চাই ।
 ভুজাকো মিৰাক আছে শষাক বিছাই ॥
 ইহাতে স্তুতিয়ো তুমি মনুষ্য পৰিহৰি ।
 সসৈন্যে পহুবা দিবো হাতে ধনু ধৰি ॥
 লক্ষ্মণে বোলন্ত তুমি গুহ মহাবীৰ ।
 কেনে নিত্ৰা বাটকো শোকে দগধ লৰীৰ ॥
 কৌশল্যা স্তুমিত্ৰা মাৱ বাপ দশৰথ ।
 ছট কটাই মৰে হুইবে দহে অন্তৰ্গত ॥
 যাহাৰ তুলত লবে চকুৰজ বন ।
 স্বৰ্গদাৰ তেদয় সৈন্যৰ কোলাহল ॥
 কেন বাম সীতা স্তুতিলন্ত তকতল ।
 নবহয় গ্ৰাণ মন কৰয় বিকল ॥
 যাহাৰ সেৱক হস্তী ঘোড়া বথে চড়ি ।
 আগে পাছে সেবা কৰি ছলে দড়দড়ি ॥

ভাঙান বিপত্তি হেন মিলিল অপাই ।
 জীৱনতো থিক মোৰ পৰাণ নবাই ॥
 সুনী ওহ নৃপতিৰ পৰাণ নসহে ।
 দশৰথ বহি কাল অন্তৰ্গতে মহে ॥
 তিনিকে। শীড়িল শোকে হুলিয়া প্রচণ্ড ।
 কান্দন্তে পুহাইল বাত্ৰি উদ্ভিত মাঠণ্ড ॥
 বাঘেৰে বোলন্ত লখাই আশে চল গাত ।
 পুহাইল বজৰী কুলি ভেজিলেক বাত ।
 ময়ূৰৰ নাগে সুন পুৰিলেক বন ।
 ধনু কাণ্ড লৈয়ো তাই কৰিয়ো গমন ॥
 ৰামৰ বচন সুনি বিনীত লক্ষ্মণে ।
 টোণ বাণ খড়গ সাজি লৈলা ভেড়িফণে ॥
 আগত লক্ষ্মণ সীতা পাছে বয়ুনাথ ।
 আগ বাঢ়ি সুনন্ত ধুবিলা বোবগাত ॥
 লখিলেও কুমি পাৰে ধৰিলাহা দিন ।
 আশা দিহো প্রভু মঞি কৰিবোহোঁ কিস ॥
 বাঘেৰে বোলন্ত মন্ত্ৰী অযোধ্যাক চল ।
 লোকত জনাটোৰে মোৰ বাৰ্ত্তাক কুলল ॥
 হেন সুনি মন্ত্ৰী তৈল নিকল স্বভাৱ ।
 মৰিলোঁহোঁ কুলিৰা দিলেক দীৰ্ঘ বাত ॥
 আশেষ কান্দিয়া বোলে চৰণত ধৰি ।
 দেশক নবাইবোঁ থাকো ওহু সেৱা কৰি ॥
 ক্ৰীৰামে বোলন্ত মন্ত্ৰী হেন নোহে যোগ ।
 তিন দিন বাপৰ নাহিকে ৰাজ ভোগ ॥
 জীৱন্তে কি দশৰথে ভেজিলন্ত মোক ।
 আশ্বাসিবি ভালৈ তাক বেন পলাই শোক ॥
 ৰামৰ চৰিত্ৰ কথা অমৃত পৰম ।
 সংসাৰ ভৰণ ইতো উপায় হুগম ॥
 জানিয়া ৰামৰ পাৰে থিব কৰি মন ।
 বোলা ৰাম ৰাম যবে সামাজিক জন ॥

দোলভি ।

আজৰ বাপৰ তুমি প্ৰিয় যত্নী,
বচন মোৰ প্ৰনাহা ।

দুখৰ ভাঞ্জন বাপৰ আগত,
কুশল বাৰ্তা কহা ॥

জীৱন্তে আচলু দুখৰ ভাঞ্জনী,
কৌশল্য সুমিত্ৰা আই ।

কৈবে দুইবোৰ আগে সুখে জীৱে তিনি,
স্বাদ বনকল খাই ॥

কৈকেই প্ৰমুখো মাতৃক প্ৰণামি,
জনাইবাহা পাছে মোক ।

বামে বুলিললু তালে মঞি আছোঁ,
তুমি সব ভেজা লোক ॥

বাপৰ চৰণ বন্ধিয়া বুলিবি,
ভোজ্যৰ বাস ভকত ।

আছো বনবাস তবু সত্য পালি,
নবক ঘাইতে শকত ॥

ভবতক আণ্টে বাজো খাপিয়োক,
ভেজিয়োক গৰে লোক ।

অবিবোধে বন ভেজিয়া ঘাইবোহো,
ঘৰিতে দেখিবা মোক ॥

ভবতক মোৰ বচন বুলিবি,
সুভাবিত মোৰ ভাই ।

কৈকেই সদৃশ দেখিবে মোহোৰ,
কৌশল্য সুমিত্ৰা আই ॥

লক্ষ্যণে বোলন্তু বাপক বুলিবি,
 শুচিল ভোজ্যাব খলি ।
 কৈকেটব তিত চিন্তিয়া আশ্বাক,
 বনক পঠাইলা বলি ॥

লোক পত্তিরান বিষাদ এড়িয়া,
 কৈকেইক ভালে চাহা ।
 সাত পুকব্ব ভোজ্যাব গোসানী,
 কাকত করি বুলাহা ॥

তুমি ছেন বাক্য স্তৌব বল হুয়া,
 বড় ইতো ধর্ম পাইলা ।
 দেশে দেশে খ্যাতি থাকিল ভোজ্যাব,
 বামক বনে পঠাইলা ॥

মকল লোকক আসাব দেখিলা,
 কৈলা কৈকেইক সাব ।
 মবিহাৰ কালে কামবশ্ট হুয়া,
 ধর্ম মষ্ট আপুনাৰ ॥

লক্ষ্যণক বাধি বামে বুলিলন্তু,
 ময়ী স্তনা পরিধান ।
 লক্ষ্যণব বোল বাজাত জানাইলে,
 ভেবনে ভেজিব গ্রাম ॥

শোক দুখ এড়ি কিছু সুবুলিবি,
 হবিষে অযোধ্যা যাহা ।
 আশ্বাব কুশল সব বাস্তা করি,
 নৃপাতক ভালে চাহা ॥

ওহ নৃপাতক বামে বুলিলন্তু,
 মাঠা আম এতিক্ষণ ।
 মাখে জটু ধবি জাপসব বেশে,
 দুইতরে চলিবো বন ॥

আক্কা শিবে ধৰি ভেটিক্ষণে গুহে,
আনি দিলা বৰ আঠি ।

জটা নিৰ্ম্মি শিবে ভুজিয়ে গজাৰ,
পাৰ হৈছে লৈলা বাট ॥

গজাটীৰ চাহি গুহ বে শুমন্ত,
আচুৰ বিকল কায়ে ।

সাঁতাৰ হাতত ধৰিলা লক্ষ্মণে,
বাহে চড়িলন্ত নায়ে ॥

বাম সীতা লখাই গুহ শুমন্তৰ,
নহনে লোভক বহে ।

ভুইহাৰো সন্দুধি বাম চলি গৈলা,
শৰীৰ কাৰো নসছে ॥

পৰম অশ্রুত বামৰ চৰিত্ত,
সুনা সামাজিক মত ।

অসৰি সংসাৰ আৰ আশা এড়ি,
কৰিয়ো বতি বামত ॥

বামৰ তকতি এহিসে সম্পত্তি,
সমন্তে লাভে সন্তত ।

খিৰ মন কৰি বোলা হৰি হৰি,
লাগোক জুই শাপত ॥

পদ ।

সাক গজা পাইলা গৈয়া লৈয়া নার কাহি ।
হাত যোৰে কোলন্ত গজাক সীতা চাহি ॥
সুনিহো মোসানী ভূমি দেৱ নদী গাজ ।
আধি বিতো বোলৌ তাক সুনিহোক সাজ ॥
প্ৰণামোহো গজা দেবি হেক বোৰ হাত ।
দশৰথ স্তুত বাম মোৰ প্ৰাণনাথ ॥

বন্ধা কৰা মাঠ আৰু ভূগৰ্ভি কবলু ।
 বনবাস খাটি আঁসি ৰাজ্যক কবলু ॥
 লক্ষ্মণকো পালিবাই, আন্ধাৰ দেৱৰ ।
 মোক বন্ধা কৰা সৰে তীবোভোঁ তুলুৰ ॥
 অগোখাক আঁসিলে কৰিবোঁ বচমান ।
 ভোন্ধাৰ উদ্দেশে দিবোঁ সৰুশ্ৰ গো মান ॥
 সীতা ভূতি কবলু মজাৰ তৈলা পাব ।
 প্ৰণামিচ্ছা গজাক বনত পহুসাৰ ॥
 সীতা আগে চলে লখাই ধনুশৰ ধৰি ।
 পাচত চলু বাম ভুটকো বন্ধা কৰি ॥
 তিনিয়ো অনেক বন বিষম এড়াইল ।
 কতোদূৰ গৈয়া বট বৃক্ষ মূল পাইল ॥
 হৰিণেক মাথিৰা ৰাখিয়া তৈতে খাইল ।
 বৃক্ষ মূলে লখাই পত্ৰ লব্যাক বিচাইল ॥
 ক্ৰীৰামে বোললু বাপু হুনবে লখাই ।
 ভোবো শব্দা কৰ মোৰ সন্মিত চপাই ॥
 আজি তালে জানিবি প্ৰথম পৰবাস ।
 শুমলু এড়িলা দেখি তেতিয়া নিশাল ॥
 কতো 'ননা' বাহালু উদ্ভিত তৈলা ললী ।
 লক্ষ্মণক মাতিলা শব্দাত বামে বসি ॥
 আজি জানা সাকলিবে বাপৰ অপত ॥
 কৈকেই মাথৰ সিদ্ধি তৈলা মনোবধ ॥
 হৰি হৰি বাপ দলবধ মজীপাল ।
 কৈকেই ভোন্ধাৰ তৈলাত বম কলে ॥
 ভবত নৃপতি তৈলে নখাই বাউলি ।
 মাৰিবে কৈকেই মোৰ মাথ বাপ শুলি ॥
 এতেও ভাতি লখাই দেশক চলি বাহা
 অনাখিত মাতৃক বাপক তালে চাহা ॥
 ভোক দৰশনে কিছু সন্তাপ তেজিব ।
 সীতা সমে আমি পিতৃ ৰাক্যত থাকিব ॥

লক্ষ্মণে বোলেহু শোকে ভোমাক বাধয় ।
 টসব ক্ৰন্দনে অক কিছু নসাধয় ॥
 পুহু পুহু বোলাহা দেশক লাগি চল ।
 মই প্ৰাণ ত্ৰিভিলে পাইবাহা কোন ফল ॥
 লক্ষ্মণৰ বোলে তৈল শোক উপশাম ।
 পুহাইল বচনী গাৱ চলিলহু বাম ॥
 আগ তৈল লক্ষ্মণ সাতাক মাঝ কাৰ ।
 চলি যাহু বাম বৃক্ষমূল পাবহৰি ॥
 নদী নদ গজেন পকিও মহাদেশ ।
 সাতাক আপুনি বিনাৱহু কথিকেশ ॥
 দেখিহোক সাতা গজা যমুনা সঙ্গম ।
 পাটলোহো প্ৰয়াগ ভববাক্সৰ আশ্রম ॥
 ভববাক্স অগিয়ে কবহু হোম যাপ ।
 ত্ৰিভুবন দহিতে পাবহু দিহা লাপ ॥
 হোম ধুম পকতি দেখিহো সাতা আগ ।
 মূৰ্ত্তি কেত্ৰ আসি আনি পাটলোহো প্ৰয়াগ ॥
 গম্ভীৰ সময়ে য়েবে আদিত্য নামিলা ।
 অধিব চুৱাবে গৈয়া তিনিয়ো মিলিলা ॥
 বাম আসিবাক পাছে অধি বাক্তা পাইলা ।
 শিখাক পাঠাইয়া অধি বামক আনাইলা ॥
 সকল মুনিগণে ভববাক্সক আৱৰি ।
 বাঘ খোঙ ভালকে আছয় সেৱা কৰি ॥
 তৈল বজ্জ সবে মুনি তপে উপশাম ।
 নমিলহু মুনিক লক্ষ্মণ সীতা বাম ॥
 অগিয়ে বামক কৰিলহু আশীৰ্বাদ ।
 বেন ধ্বনি উপালিল ভ্ৰাক্ষণৰ নাম ॥
 আসনে বসিলা বাম অধি সভামাকৈ ।
 ফলে মূলে ফলে অৰ্চিলহু ভুৱবাক্সে ॥
 বচন কাৰণে বাম অধিব চৰিত্ত ।
 অধিহে স্থধিলা তব কিবা অপেৰিত্ত ॥

বাঘেরে বোলন্ত সুনিয়েক অধিবাস ।
 আমি অস্ত্রে সংক্ষেপে করিবো মনে দাস ।
 কৈকেয়ী হারে বব লৈলন্ত বাসাত ।
 ভবতক রাজা পাতিবন্ত অসোখাত ।
 চৌধ বানসক মোক পঠাইলন্ত বন ।
 তুলন্ত লবিল সীতা তৈয়াই লক্ষণ ।
 তোমার চরণ আসি দেখিসেঁ বনত ।
 এড়াইছোহো মোক কিছু চরিত মনত ।
 কসম বানন্ত আমি হৈবী উপস্থিত ।
 উপদেশ বুলিয়েক আমাক উচিত ।
 সসজ্জম ভূপে করি বুলিলা বচন ।
 ত্রিভুবনে সাব টহো মোক ভূপেবিন ।
 প্রমাণ স্তম্ভীর্থ গজা যমুনা-সজ্জমে ।
 আমি সবে করো খিত এহিহো আশ্রমে ।
 বাঘেরে বোলন্ত সুনিয়েক অধিবাস ।
 ইখানে থাকিতে মোক নকবিনা যত ।
 মোক দেখিবাক আসিবন্ত বহুজন ।
 নিবজন খানে উপদেশিতোক বন ।
 অধিরে বোলন্ত আমি বিমবিসি চাইলো ।
 অসুক্ষেপে তোমার আনক খুজি পাইলো ।
 তৃতীয় গ্রহর পথে আছে তবু দেশ ।
 চিত্রকূট পর্বতত হ্রদোক প্রবেশ ।
 মুনিগণ দেখিযাহা বহু কল মূল ।
 ভালক বানব সম গোদা গোলামূল ।
 কতো কতো করি তাতে স্বর্গপথ চাইলা ।
 কেহোঁ কেহোঁ মুনিগণ মুকুতিক পাইলা ।
 আমি সমে কথামতে বজনী প্রভাত ।
 মুনি সমে পাইলা গৈরা যমুনা সাক্ষাত ।
 পথ উপদেশি মুনি বাহুবি আসিলা ।
 ভেল ভাঙ্কি তিনি হস্তে যমুনা ভবিল ।

নাম নামে বটবৃক্ষ পাইলা কতো দূৰে ।
 তালকপে তাহাক জানয় দেবাতুৰে ।
 মূনি উপদেশে সীতা বৃক্ষক আৰুধি ।
 চলি গৈলা তিনিয়ো অনেক বৰ সাধি ॥
 নগু দুইৰ পথে পাইলা নীল নামে বন ।
 বৃগ মাৰি বাকি তৈতে কৰিলা ভোজন ॥
 তকতলে লখাই পত্ৰ শব্দক বিছাইলা ।
 প্ৰয়াস তেজিয়া সুখে নিদ্ৰা তাতে পাইলা ॥
 লখাইক জগাইলা বামে জানিয়া প্ৰভাত ।
 হাত মুখ ধুইয়া সন্ধা কৰিলা তথাত ॥
 অৰিলখে চিত্ৰকূট বন পাচে পাইলা ।
 হৰিব বসনে বামে সীতা মুখ চাইলা ॥
 দেখা দেখা জানকি ! হৰিব কৰি মন ।
 ফল মূল বুকুত বিবিধ তক বন ॥
 জাই যুতি বকুল বন্দুলি কৰ্ণিকাৰ ।
 কাঞ্চন ভগব কন্দ সেহালা মন্দাৰ ॥
 অনেক পলাশ ফুলি গৈল হিলা হিলি ।
 নাগেশ্বৰ চম্পক ফুলিল অহিনিষি ॥
 পিণ্ডীতক গবৰক ফুলিল সেহাতি ।
 ধুন্দুৰ কনৌৰ আক ফুলিল মালতী ॥
 ওড় পুন্প মালি ছত্ৰামালি আক মালি ।
 তমাল তুলসি মাঠে মকরা সেহাতি ॥
 বসন্ত সময়ে কাম বাজাৰ প্ৰাণ ।
 পুন্পৰ ধমুত আৰোহিতা পাঞ্চবাণ ॥
 জাৰ্ঘ্যা পুৰুষৰ কামবাণে কৰে লখ ।
 বিবহি জনৰ তৈল সহন আসখ ॥
 সেনাপতি লবি তৈল মলয়ৰ বান্ধ ।
 মহাবীৰ নাম তৈল কোকিলৰ বান্ধ ॥
 পক্ষিপণ বায়ে যেন বায়ে বাহু তও ।
 নাগেশ্বৰ ফুল কাম নৃপতিৰ দণ্ড ॥

গুপ্তৰিত বাবে সবে ভয়ৰ লবিল ।
 কেতকী কুন্তমে যেন কোণক গঢ়িল ॥
 কোকিল ভয়ৰ পক্ষী সদুবৰ বাবে ।
 কাম ব্যাধি নীড়িয়া নসকে মোৰ গাৰে ॥
 স্তনি মন মোহিত পাতয় নিবলুবে ।
 ভাগে সে ক্ৰোধিত কাম দহিলা ঐশ্বৰে ॥
 দেখে দেখে সাত্ৰা অয়ে বাস শনিয়ালে ।
 তানুল কণ্ঠাল নাৰিকল নানা ফল ॥
 কমলা খেহৰি ক্ৰীড়লৰ গন্ধ কহে ।
 নানা ফুল ফলৰ সুবাসি বায়ু বহে ॥
 সব বুলে বাহুয় আসৰ ফল ধৰে ।
 অপেক্ষ চটকে পৰি পৰি বোলে কৰে ॥
 জলচৰ বলচৰ জাকে জাকে পক্ষী ।
 মীতাক চিনাক্তে চলি যান্ধ লখি লখি ॥
 কহ বহু মউন্দীয়া পক্ষী মনোনিহ ।
 মানাবিধ চিত্ত পক্ষী দেখিতে শোভিত ॥
 কোকিলৰ বায় পেচা ফিকা শুক লখি ।
 মনোহৰ পক্ষী যত বৰ্ণাইতে নপাৰি ॥
 মন্দাকিনী নদীত দেখিয়া পক্ষিগণ ।
 মীতাক সমুখি বাহে বুলিলা বচন ॥
 বাজহংস দেখা মীতা তোমাৰ গমন ।
 চক্ৰবাক যুগল তোমাৰ চুই তন ॥
 ফলহংস বাত কাঞ্চি নৃপবৰ মাদ ।
 বদন কমল তোৰ দেখন্তে আহলাদ ॥
 বদন উপৰে তোৰ নয়ন যুগলে ।
 খজ্জন ছুতয় যেন চলয় কমলে ॥
 কনকৰ জীত দেখে নদী মন্দাকিনী ।
 তোমাৰ সদৃশ সুনোজিত মধ্য বিনি ॥
 বিহুৰ গমনে বৈন মিলিল প্ৰয়াস ।
 কৃষ্ণ তৈল খৰীৰ ঐহত কেন হাস ॥

চিত্ৰকূট পৰ্বতক দেখিয়োক সীতা ।
 পকা আমে গোবৰ্ণ কৰিল চৌভিত্তা ।
 ওপৰত মেঘ যেন দেখিছ শোভন ।
 বাটল নিকলি যেন পৃথিৱীৰ তন ।
 শিখৰ ওপৰে মন্মাকিনী শুক্ৰ জল ।
 তেনক ঢাকিয়া যেন বস্ত্ৰৰ আঁকল ।
 সুৰতি শীতল বায়ু বহে কুকুতলে ।
 উপভোগ কৰিয়ো অমৃতলয় ফলে ।
 সুশোভন গৈবিক বিচিত্ৰ খাতু ভাল ।
 সুবৰ্ণৰ তন মণি বতন পোৱাল ।
 পাৰিজাত মন্মাক চম্পক লাল ভাল ।
 আশেৰ ৰমণ স্তম্বে কৰিয়োক কাল ।
 তুমি সমে চিত্ৰকূট তৈৰী আমি পিত ।
 গোবী মহাদেৱে যেন কৈলাস গিৰিত ।
 যুগ লব মাৰিয়া ভুক্তিৰো নিতে নিত ।
 অযোধ্যাৰ জন এৰে তৈলা অবিদিত ।
 এৰিমতে মানা বন পৰ্বত এড়াইলা ।
 কথা মতে জানকীৰ পথ পাসবাইলা ।
 লিখিল গমনে বাৰ জানকী লক্ষণে ।
 পৰ্বত মিকট গৈয়া পাইলা কতোক্ষণে ।
 তুয়ো তাই তেতিক্ষণে পৰ্বত মূলত ।
 আশ্রম নিৰ্ম্মলা মন্মাকিনীৰ কুলত ।
 বাসা দুই সাজিলা লক্ষণে বহুনাথে ।
 মাটি জল লৈয়া সীতা লিপিলন্ত হাতে ।
 বাঘৰে বোলান্ত বজ্জ কৰিবী এখন ।
 কুকু সাৰ যুগ মাৰি আনিয়ো লক্ষণ ।
 জ্যেষ্ঠ তাইৰ আদেশক লিবে তুলি লৈয়া ।
 তেতিক্ষণে যুগ মাৰি আনিলান্ত গৈয়া ।
 সীতায়ে ৰাখিলা বামে তনি বহিমুখে ।
 বজ্জ সমাপিয়া তিনি ভুক্তিলন্ত স্তম্বে ।

ফলমূল ভুক্তিযা বহিল। সেতি খানে ।
 বাম লক্ষণৰ কথা আঁচো এহি মাৰে ।
 গজা পাব তৈয়া বামে বনত পৰিল। ।
 কোথি গুহ স্তম্ভৰ শোক উপলিল। ।
 দুই ছালুকো দুই পাছে খৰি গলে বাকি ।
 হাঁ বাম ! কুলিয়া মিহল তৈলা কাকি ।
 বাম সীতা লক্ষণৰ লোকে দেহা দহে ।
 নেত্রৰ লোভক দুইবো অহিছেদে বহে ।
 স্তম্ভৰ বোলন্ত গুহ কৰোঁ কোন কাম ।
 নশবথে মিলন্ত তেজিলো মোক বাম ।
 স্বৰ লৈয়া অযোধ্যাক গাটবোঁ কেন মতে ।
 এজো বনে গৈয়া থাকো বামৰ লগতে ।
 পাছে গুহে স্তম্ভক বুলিলা বচন ।
 তেজিয়া সন্তাপ মন্তা পিন কৰা মন ।
 আপুনি বুলিয়া বামে তেজিলে ভোমক ।
 তান আত্মা শিৰে লৈয়া চলা অযোধ্যাক ।
 অনেক যুকুতি গুহে মন্তাক বুলিলা ।
 বাম শোকে শোৰা দেহা কাকত জুৰাইলা ।
 গুহক সন্তুৰি মন্তা বথে চড়িলন্ত ।
 মনত অন্তৰে অযোধ্যাক লড়িলন্ত ।
 বামক তেজিয়া মন্তা নিবন্তিয়া আঁকল ।
 গোথুলিৰ সময়ে অযোধ্যা পূব পাইল ।
 মন্তা বোলে মনত আমজ তৈল কাক
 বাম শোকে দগড় তৈলন্ত মহাবাজ ।
 নগৰত দেখোঁ প্রকাগণ আতি মীন ।
 দিবসৰ ভৰা যেন দীপিত-বিহীন ।
 শূন্য যেন দেখোঁ প্রজা নিশবদ তৈল ।
 কমল সঙ্কেচ যেন সূৰ্য্য অন্ত গৈল ।
 কুমুদ মলীন যেন দিব্য শবোবৰে ।
 হৰিৰ নকৰে প্রজা অযোধ্যা নগৰে ।

কণ্ঠকণ্ঠে নাৰীগণ মন্ত্ৰীক চাৰ্চকৈ ।
 বেটাৰ ওপৰে কতো গড়ুৰা বঢ়ায়ে ॥
 শূনা বধে দেখি সৰে কামিনীক লৈলা
 তা বাম লপাট সীতা এৰি কৈক গৈলা ॥
 নিবন্ধৰে বেটিয়া মন্ত্ৰীক পাবৈ গালি ।
 এৰি আউলি বামক চম্ভাল পাপশালা ॥
 কান্ধা হিচা খন কোৰ সজ্জসে গটিল ।
 বামক এৰিতে কেন মনত ফলিল ॥
 জানিলোহেঁ উতো ভৰতৰ জাৰি খাটল ।
 চলে নিয়া বামক বনত এৰি আউল ॥
 নগৰৰ বাজ কৰি খেদাও উঠাক
 মাৰ ধৰ বুলিয়া গালিব দেউ জাক ॥
 কৰে হুলস্থূল বহু ক্ৰন্দনৰ বোল ।
 অশ্রু পূৰত গৈয়া সকলিল বোল ।
 নিবন্ধৰে যন্ত্ৰক বাজাব মচাদই ।
 ধৌলিটৰ লিওবত চৰিলন্তু গট ॥
 তা বাম অনাথ আমাক কৰি গৈলি ।
 দুখ নদী কৈকয়ী তুৰিয়া বাজ তৈলি ॥
 কন্দয়ত দোহোৰ শুছিল অশ্রুবাগ ।
 আমি তৈলোঁ কৈকয়ীৰ অটমাৰ ছাগ ॥
 আমি আপুতীৰ অকলীৰ লাঠি তই ।
 কল শূনা তক যেন মৰিবোহোঁ জুই ॥
 পাছে স্তম্ভত সৰে শুখিলন্তু কপা ।
 কচিলা স্তম্ভত সৰে বনৰ ব্যবস্থা ॥
 নাৰীগণ পৰাভৱ স্তম্ভে আশেষ ।
 কাম্ভন্তু স্তম্ভত সতি বৈবন্ধা শ্ৰবশ ॥
 চট চট কৰে বাজা বসি আসনত ।
 অশ্রু অশ্রু স্তম্ভ নাভিকে মনত ॥
 শূনা বধ দেখি তৈলা বিয়াকুল চিত্ত ।
 আসনৰ হস্তে শোকে পৰিলো জুমিত ॥

কৌশল্যা স্তমিত্ৰা ভায়ে বাজ-পটেখৰী ।
 কন্দন কবলন্ত হাতে কুলিলন্ত খৰি ॥
 উঠা উঠা শুভ ভূমি চিন্তা হাজিগোক ।
 ৰাম গীতা লক্ষণৰ বাক্য পুৰিগোক ॥
 শুনি পুত্ৰ পুত্ৰ কুলি নিমুহিত ভৈলা ।
 বাতুল চৰিত্ৰ যেন পৰি মূৰ্খা গৈলা ॥
 দেৱিহা কৌশল্যা পৰিলন্ত স্বামী কোলে ।
 গুৱাৰি পুৰিলা সব কন্দনৰ বোলে ॥
 চিৰকালে বশবৎ চেতনক পাটল ।
 পটেখৰী কৌশল্যাৰ পাচে প্ৰাণ আটল ॥
 প্ৰণমে ধৰিল যেন অবশ্যৰ হাভা ।
 মিন্ধাস ফোকাৰে যেন ঠাঠাৰিৰ ভাটি ॥
 প্ৰণমিয়া স্তমিত্ৰে যুৰিলা দুই হাতি ।
 দোৰে ধাবে সুধিলন্ত কুযোগ্যৰ নাথ ॥
 মোহোৰ তনয় ৰাম পিতৃ পিতামহ ।
 কোথা এৰি আশিল প্ৰাপ্তত কথা কহ ॥
 হস্তী ঘোড়া বপে থাক আগ পাচ কৰি
 হেন পুত্ৰ বনে আছে ৰাজ্য পৰিহৰি ॥
 কুলিতে না পাবে সীতা কোমল থানত ।
 হেন মাত্ৰ হাতে কেনে কণ্টকে বনত ॥
 কুমৰ লক্ষণ খাত মোৰ বব শ্ৰেহ ।
 কেনে বনবাস খাটে স্তকুমাৰ দেহ ॥
 ৰাজ্যৰ বচন শুনি পাচে মন্ত্ৰীবৰ ।
 লোভক মলছি দিলা ৰাজ্যক উত্তৰ ॥
 স্তনিয়ো গোলাই মোৰ বচন সন্দেহ ।
 প্ৰণাম অঞ্জলি কেবা ৰামৰ আদেশ ॥
 প্ৰদক্ষিণে স্তমিত্ৰা গাশিলা পাচে মাপ ।
 কুতাজলি বোল শুনা পৃথিৱীৰ নাথ ।
 ৰাখে কুলিলন্ত মোৰ ধৰিয়া গ্ৰীৱত ।
 জানহিবা আমাৰ বাক্য যাপৰ পাৱত ॥

শোক দুঃখ এবি পালপ্ৰোক নিছ শত ।
 অতি শীঘ্ৰে বাঢ়ে আনি আপহুতা ভৰত ॥
 লক্ষণে বুজিল পাছে ভোমোক পিছাস্ত ।
 থিৰ মন কৰি শুনা সি সব বুজাস্ত ॥
 সবজন হিত বত বাস মহাজাগ ।
 বনক পাঠাইলা বাক্য কৰি পৰিত্যাগ ॥
 ভৰতে তাহাক বৰ কৰিবৈক হিত ।
 কান্ধে ক'ব কৈকেয়ীক যুৱপ্ৰোক নিত ॥
 ভৰতক বুজিলন্তু নিদাকণ বাক ।
 গৰ্ব মান এ'ড়িয়া অৰুণা বাখি আক ॥
 দেখিবৈ সমস্তে মাত্ৰ কৈকেয়ীৰ সমে ।
 সু'হ অধিলগ্নে প্যতি মলছিল যমে ।
 কোশল্যক বুজিলন্তু ভেজিয়োক শোক ।
 বনবাস ভৰি ঘাইবৈ দেখিবন্তু মোক ॥
 মনকমেট বামে বাক্য বুজি পাঠাইলন্তু ।
 দুই ভায়ে বৰ আঠে জটা নিশ্চিলন্তু ॥
 আগত লক্ষণ চানেকীক মাঝ কৰি ।
 তিনি হস্তে চলি গৈলা গজা নদী ভৰি ॥
 গুহ বাক্য সমে চাহি থাকিলোঁ সন্তাপে ।
 মোক এবি গৈলা বাস জগতৰ বাপে ॥
 বনে প্ৰবেশিল্য তিনি তৈলোহোঁ উদাস ।
 নবকৰ পলুৱ অৰ্গত নাহি আশ ॥
 জয়া আতি মৈবাল আছোহোঁ হাত যোবে ।
 আৰ পানি ভেজিয়া কান্দৰ চাবি যোবে ॥
 চিহ্নবিত্তে লাগিল বামৰ দিশ চাই ।
 গুহৰ মোহোৰ দেখি প্ৰাণ ফুটি বাই ॥
 শীঘ্ৰে বেগে আসি মই পাইলোহোঁ চিহ্নালি ।
 শূন্য বন দেখি লোকে মোক পাবে গালি ॥
 কেহোঁ দেই মাৰ ঘোৰ কেহোঁ-ভোলে লাঠি ।
 কেহোঁ বোলে মাৰ কিলে কেহোঁ খোজা কাটি ॥

কেহো বোলে ইহো ভৰতৰ আইঠা খাইলে ।
 সি কাৰণে চণ্ডালে বামক এড়ি আইলে ॥
 বাত তোক নিশা নবজায় বীৰ ঢাক ।
 হেন অযোধ্যাত শুশু ক্ৰন্দনৰ ঢাক ॥
 হাহাকাৰে কান্দে সৰে অক্ল মিত্র বৰ্গ ।
 জাঁহনুতে বামৰ মিলিল মঞ্চ বৰ্গ ॥
 কৰিহো অৰীৰ থিৰ মন্থা পাবিহি ।
 সত্বে আসিহা বাম বনবাস ভবি ॥
 বাজা বোলে শুমন্ত নিকল কৰে গাৱ ।
 আজি গৈয়া সত্বে বামক বাহুবাহ ॥
 যাগন্তে আসন্তে চিৰকাল দেবোঁ তাই ।
 কাণ্টে নিয়ো মোক তথা প্ৰাণ সঙ্কলয় ॥
 যদি বা শুমন্ত ভোক কৰি আভোঁ হিত ।
 এতিফণে থৈহো নিয়া বামৰ সগিহ ॥
 কঠাগত প্ৰাণ মোৰ প্ৰমাণক পাইল ।
 হৃদয় লবিল মোৰে জিহ্বায়ে শুকাইল ॥
 সিংহ বধ অক্ল বাম বীৰ্য বাহু দুই ।
 দেৱাপুৰ মাথোঁ যাক কেহো সম দুই ॥
 অস্তিত্ব নহন চন্দ্ৰ সমান হৃদয় ।
 পুত্ৰ নেদেখিলে সাটবোঁ বমৰ সমন ॥
 ঠা বাম লখাই সীতা জনকৰ জীয় ।
 পৰিত্ৰাণ কৰ মোৰ সঙ্কলয় জীৱ ॥
 আশ্ৰয় মিনতি কৰি মতিহীন ভৈলা ।
 পুনৰপি ধৰণাত গৰি মূৰ্ছা গৈলা ॥
 অসীৰ দেখিলা বেৰে জুমিত পতন ।
 কৌলল্যায়ে শুমিত্ৰায়ে বুলিলা বচন ॥
 আমাকে বনত মন্ত্ৰী থৈয়া আস গৈয়া ।
 গলে ৰাছি তিনিহো ধৰিবোঁ কোলে লৈয়া ॥
 শুনা বোলে মন্ত্ৰী মোৰ প্ৰাণ খানি বাই ।
 ঘোৰ বনে তিনি জনে বন ফল খাই ॥

কণ্টক ভাঙিয়া যোৱ বন মধ্য খিত ।
 বাপৰ মৰিব শোক অধীৰ চৰিত ।
 মন্ত্ৰা বোলে মাত্ৰ শোক কৰা উপশম ।
 দেনিবাৰ সত্ৰে লক্ষণ মীতা ৰাম ॥
 স্বামীৰ তুলত খিত সাতা বনবাসে ।
 লক্ষণা দেৱা কঁড়ন্তু যোৱেন নিমু পাশে ॥
 মিত্ৰাম লক্ষণ চুয়ো দুই হস্তৰ হিত ।
 দুটকো দুই বাপন্তে বনত তৈলা খিত ॥
 মধুমত্ৰ ফল তিন তক্ষণ কবন্ত ।
 তিনিকে তিনিয়ো দেনি চুখ পাসবন্ত ॥
 বাপ মাত্ৰ বন্ধুজন সবাকো পাসৰি ।
 তিনি জনে বনত আছন্ত ক্ৰীড়া কৰি ॥
 তাহান নিমিত্তে শোক চুখ পৰিহৰি ।
 অনিকলে থাকিয়োক স্বামী সেৱা কৰি ॥
 লুমন্তৰ বাক্যে তান শৰীৰ জুৰাটল ।
 সন্ধুকিয়া আগতে ৰাজাক ভেট পাটল ॥
 কোশলা বোলন্ত শুন পৃথিৱীৰ নাহা ।
 মৰিবাহ বেলা সত্য বোণ হেৰাইলীয়া ॥
 একশত অশ্বমেধ এক ভিত্তি কৰি ।
 আউৰ দিকে সত্য দিয়া দুটকো তুলি ধৰি ॥
 মহাযজ্ঞ লাহকো কৰিছা সত্য বলে ।
 হেন সত্য এবিলা তোমাৰ দৈব চলে ॥
 ৰাম অতিবেক লাগি সত্ৰাৰ মিলাইলা ।
 সকলো লোকত হেন কাৰ্য্যক জানাইলা ॥
 গৰ্ভৰ পুত্ৰৰ তৈলা এমুৱা নামৰ ।
 ৰাজা নেদ দিলা তুমি অৰণ্য সাগৰ ॥
 অজ্ঞানত বুৰাইলা তোমাৰ নাহি লাজ ।
 মোক তিংসা সাধিলীয়া কৈকটীৰ কাজ ॥
 ৰামক দেখুৱা হেন আশে-পাশ ধৰোঁ ।
 মুহি আ জ আগতে কটাৰ হানি মৰোঁ ॥

স্তমিত্রয়ে বোলন্তে কোশল্য। শূন্য বাট
 হাঁ বাম বোলন্তে বাজার প্রাণ বাই ॥
 ইতো দোধ পবিচরী। স্বামীর সকল ।
 মবন্তাক মাঝিলে নাহিকে কিছু ফল ॥
 ছোট চলে বামে পিতৃ আশ্রয় নহামিল
 বন বাস করি বামে কল্যাণ সাধিল ॥
 তেনয় পুত্রক একো মকবিদ্য চিন্তা ।
 মেধিবীক্য লববে লক্ষণ বাম সীতা ॥
 স্তমিত্রয় বোলে শাস্ত্র চিত্র কোশল্যার ।
 স্বামীর নিষ্ঠুর বুলি তৈল। চমৎকার ॥
 কামিয়ার প্রভু বুলি চরণে পবিল ।
 প্রবোধ বচনে তেঁওক কাহ্নর করিল ॥
 পুত্রব শোকত বিমোহিত মোর মন
 প্রভু বুলিলে। তাতে লামব বচন ॥
 পক্ষ দিন তৈল বাম সমবাসে গৈল ।
 আতে মোর শত্রু ববিনব সম তৈল ॥
 হেন শূনি দশবগ শাস্ত্র কিছু তৈল ।
 অনন্তবে স্তমিত্রয়ো বুলিলাক গৈল ॥
 ছোট বন্তে মেতা করো। ভোমাব চরণ ।
 একো কালে নহামিল। আমাব বচন ॥
 যুতুকালে পাইলে আসি ভোমাক বিবুধ ।
 কৈকয়ীক বব দিল। আমাক শত্রুধ ॥
 বৃদ্ধর ভকণী ভায়া লোকত শূনিল ।
 সি সব সকলো। কণা ভোমাত মিলিল ॥
 বাম অমৃতক তুমি তেঁওলো। তবল ।
 যবিবার বেলা খাইল। কৈকয়ী সবল ॥
 শুক বন্ধু জন কিছু নতৈল ভোমাব ।
 বংশক বিনাশি কৈলো। কৈকয়ীক সাব ॥
 সার্থক বুলিলা। বাকা কোশল্য। গোসানী ।
 কেনে মতে ভোমাব বহিল সত্য বানী ।

সমস্ত লোকত লুনাই বুলিলাহা কাক ।
 কালি আনি বামক পাতিবোঁ সুবৰাজ ।
 সিসব বচন কেনে পৰিবহু তৈলা ।
 গুণি চোৱা তুমি সত্য কেনে মতে বৈলা ॥
 কোন ফল পাইলা তুমি অসতীক সেৱি ।
 কৈকেয়ী ভোমৰ মাত্ৰ তৈল মুখা দেৱী ॥
 ভাৱক কাকত গৈয়া কুৰিয়ে ৰাজ্যত ।
 হেতে পৰিপূৰ্ণ হৈবে ভোমৰ লপত ॥
 কৌশল্যা বোলন্ত মন্ত্ৰী নানোনা অধিক ।
 পুত্ৰ শোকে মৰিছে আউৰ মাৰা কিক ॥
 কৌশল্যাৰ নোলে মন্ত্ৰী কিছু লাগু তৈলা ।
 বিদায় কৰিয়া নিজ স্থানে চলি গৈলা ॥
 অনন্তৰে আসিয়া বকনী উপগত ।
 শোকে চুৰে শীড়ি নিস্তা গৈলা কলবণ ॥

অনণ্য কাণ্ড

সীতা চরণ

বামৰ ঘৰিনী আছে সীতা নামে শুবধনী,
 ত্ৰিভুবন সাৰ এক ঝালা ।
 মনোমৰী আনি কৰি গন্ত মোৰ পাটেশ্বৰী,
 পুৰীত নপাবে এক কলা ।
 ছেন মোত কহিলেক শূৰ্পনখা বচিনীও,
 শূনি চিত্ত খৰিতে নপাৰে ।
 ভয়ক জীউক হৰি মুখা পটেশ্বৰী কৰি,
 বাসন্ত সকলে মান সাৰে ।
 সীতাৰ শোকত তাৰ ছেক বল হানি হৈব,
 পৰীৰ বাউবেক তাৰ ভলি ।
 হাতে ধনু কাণ্ড ধৰি বামক নিৰ্ত্ততে মাৰো,
 মণ্ডকা বনত পাছে পলি ।
 আমাৰ বচন শুক নকৰা মাৰিচ মমা,
 বাক্য মোৰ কুট কৰি ধব ।
 শুবৰ্ণৰ যুগ হই সীতাৰ আগত গট,
 কোমল বনত তই চব ।
 সীতাৰ বচন শুনি শ্ৰীবাম লক্ষণ চুট,
 বাউব ডোক ধৰিবাক লাগি ।
 গান্ধি দেখা যেন কৰি কৰিত গমন ধৰি,
 গছন খনক বাইবা কাগি ।
 শূনা আত্মমত পাচে সীতাক বধত তুলি,
 তুলি বাইৰে আপুনাৰ খান ।
 এত কাৰ্য্য কৰি লাভ মোক অশুগ্ৰহ হয়,
 কৰিখো তোমাক বহু মান ।

এতেক বচন শুনি মাৰীচে মনত শুনি,
হাত ঘোৰে আগৈ তৈল থিৰ ।
বামৰ নামক শুনি বাহুগৰ নুলিলেক,
কাৰ্প্পে তাৰ সকল লৰীৰ ।

বাম যেন বীৰবৰ নজানিল লঙ্কেশ্বৰ,
কাৰ বোলে মাৰিবাক ঘাস ।
শুখৰ ভিতৰে তেঁৱ এত মতি কৰিলেক,
কুল ক্ষয় কৰিবাক চাস ।

নৃপতি সবত চাটু প্ৰিয় বোল বোলন্তাক,
পতেক সহস্ৰ কৈত নাই ।
হিত পথ অপ্ৰিয়ক নুলিবেক যিভো জনে,
কৌণি মাৰে শুটি এক পাই ॥

বামৰ বীৰব মট কাল মতে জানি আৰ্হো,
হৰিতে লঙ্কাক লাগি বাহা ।
ইভো সব যত গ্ৰহ ভেজিয়া ভাগিন তুমি,
প্ৰাতি মমে বাজাক কৰাহা ॥

হৰি হৰি লঙ্কেশ্বৰ ভোবোৰ প্ৰসাদে সহ,
বাকসৰ হৰিলেক লঙ্কা ।
জয়ন্ত মাৰে তেঁৱ হেন বুজি কিবি গৈল,
হৰাইল মাণিকপুৰী লঙ্কা ॥

আসল কালত আসি বিনাশন বুজি তৈল,
মাৰে তেঁৱ যম কাল নাচে ।
অগনিৰ শিখা সম সীতাক হৰিবে চাস,
মৰিবাক কত কাল আছে ॥

বাম যেন বীৰবৰ নজানিল লঙ্কেশ্বৰ,
তাহান আগত তই মাৰি ।
আমাৰ বচন ধৰি সীতা দেবী পৰিহৰি,
দেশক চলাহা প্ৰাণ বাৰি ॥

ବାମନେକ ସନକ ଡାକିଲେ ନନ୍ଦଃ,
 ଶିରୁତ ମିତ୍ରଃ କରତ ।

ভেদের সহিত কোটি একো বামো,
সুস্থিকে যোক শকন্ত ।

[illegible]

ত্রিভঙ্গক তিনি বণ চেষ্টা করি,
 কৌবিত্তিক বস বৈশল্যে ।

পাতাল পুৰত নষ্টেলে লকত,
মোক (বাব) বব মাগে ।

যান্ত্রিক গোটেক মুনিব বোলস,
কি হেক মোহোব আগে ।

উভে। পৃথিবীর
মহাবীৰ বোলাটিলেক ।

সি সব সমস্ত মোহোব কাগজ,
 উচিত রূপে পাইলেক ।

মাঝে মাঝে কুমি মহাবীর,
 মোହোব বচন ।

শুপুছিলাে কথা।

আপুনি কহটেক,

মল্লীষ শূচিকে গুণ ।

ত্রিদেশে বাঘৰ সন্মানক ভক্তি,
এহি যে কাৰ্য সাধিব ।

ଉତ୍ଥାପି ମୌଡ଼ାକ ହରି ଲଙ୍କା ନିବ,
 ଦୈବେ ଡାକ ଅବାଧିବ ।

জানিবা মমাই মোহোৰ সীতাক,
বামে আৰ নপাইবেক ।

গম্বীজ সাগর তবিত্তা কেমনে,
লক্ষ্যক লাগি যাইবেক ।

অহস্তকে মই জ্যানিবা খবর,
কবিবোধো প্রতিকার ।
পুনৰপি তুমি হেন লঘু বোল,
মোক মুবলিবা জাব ।

ধেম স্তনি পাছে বাবীচে বোলত,
বারণব মন জানি ।
কেনে নো বিধাতা জানকী সীতাক,
তথা মিলাটিলেক আনি ।

ভোভোর করব কাবপেসে জানৌ,
সীতা উত্তপতি তৈল ।
সকলে বাকস কুলব মাখাত,
কালী দেবী পবি গৈল ।

কমন যুগুধ মস্তোরে ভোহোক,
হেনর বুদ্ধি দিলেক ।
ভোক নসহিয়া কোনে কেনে মতে,
লজা পবি দাটিলেক ।

বারণ বাজাব ক্রীম্পপতিক,
দেখিতে কেনো আপাবে ।
সেহিলে কাবণে বামব হাতত,
উপার কবিতা মাবে ।

জাপোনার মই কথাক কহওঁ,
স্তনিবি বাজা বাবণ ।
বলব গর্বিত পূর্ব কালে মই
গৈলো দণ্ডকার বন ।

বাড়িতা অনেক বাকস সেনাক,
তুলুত কবিতা গৈলৌ ।
মহা মহা কবি লবক মাঝিয়া,
ভুজিয়া ভূমিতি গৈলৌ ।

ମାଟିର ଏକ ଗାଈ ବିଦ୍ୟାମିତ୍ର ନାୟକ,
କାଶିବ ନାଥଙ୍କ ଦେଖଣୀ ।

বাক্যে লিখিতে
অনেক কথিক খাইলো ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବ ଚରିତ୍ର ବାସି ବିଦ୍ୟାୟିତ୍ର,
ହେଁହୋ ଆଗତି ସବ ତନୀ ।

পবন রূপালু অধ্যক্ষ ডাবে,
মোক নয়াবিল। লাপি ৯

আতি মহাজন বাকসৰ জাতি,
আশঙ্কক নব পাউলোঁ ।

ସାଂସଦ ଲେଖା ନିତେ ନିତେ ମୈତ୍ରୀ,
 ଅବିଗଳ ଆସି ଆଉଁଟଣୀ ।।

ତେଜ ଦେଖି ଆଡ଼େ ବିନ୍ୟାସିତ୍ର ପାଢ଼େ,
ଗୈଳା ଜଣୋଥାକ ନାମି ।

ନବବର୍ଷ ସତ୍ୟ-ବାଞ୍ଛୁତ ଶାସ୍ତିରେ,
ସାମକ ଆନିତା ମାଗି ।

পূৰ্ণ কাল মতে যক্ষ আবেষ্টিলা,
অগ্নি সবে কৰে কাৰ্য ।

ସିଦ୍ଧା ଥନ୍ତୁ ନବ ବାଉଁଶ ସନ୍ଧ୍ୟା,
ବାସିନୀ ଆକିଳା ବାସ ।

ସ୍ୱାମିଙ୍କ କୁଳିୟା ଲାଣ୍ଡୋ ମାଆ ମାତେ,
ଢାପିଲୋଟି ଟେଗା କୋଳ ।

দেখ! দেখ! বাহ
 বুলিয়া কামির,
 উৎফলিত মহা বোল ।

আকাশত দেখি পাছে যোক লাগি,
বাহে কবিলন্ত শব ।

ମହା ବେଗେ ଶୈଶ୍ୟା ହିରାଂତ ପବିତ୍ରା,
 କଞ୍ଚିତା ଶୈଳ କଳେବର ।

দেখো অন্ধকার বায়ব পড়ার,
যেন শহরৰ শুল ।

চেতন নাপাইলোঁ আকাশে উড়াইলোঁ,
যেন শিমলাৰ তুল ।

ইন্দ্রৰ বজ্রৰ প্রহাৰতে শালি,
গারুড় মোৰ পৰিল ।

ববৰ প্রসাদে মোহোৰ গারুড়,
লোম গাড়ে নলবিল ।

যত যত অস্ত্র কবিল প্রহাৰ,
মোহোক দেহ-অস্ত্রৰ ।

মোহোৰ কঠিন গারুড় পৰিমা,
মবে তৈল মাসিমুৰ ॥

আলুনি জানাচে নৃপতি বাহন,
মাঝে বিমত বাব ।

কঠো অকপত বায়ব পৰত,
পৰিল দেখো পৰীষ ।

তুলা যেন ঠানে বায়ব বাণে,
গগনক খেদাইলেক ।

নিমিষেক নিরা সাগর চড়িতা,
সি কুলত পেলাইলেক ।

পাড়ে চিবকালে কৰমপি তথা,
চেতন মই লভিলোঁ ।

বকুলন দেখি- বাক খাবে খাবে,
লঙ্কাক লাগিয়া গৈলোঁ ॥

অস্ত্রপি বায়ব প্রহাৰ হুমবি,
ধৰিতে নপাবে মন ।

মবে পৰিহুৰি সি কাৰণে তপ,
কৰোঁ এহি উপোষন ॥

শুনা লক্ষ্যব
বিস্তব কুংখক,
পাইলে। আমি অমুপম ।

যেখন তেমন সুমবস্থে দেওঁ,
হেৰ জাতি পাইলো বাস ।

একিংশে নিমিত্তে এবিলোহা চাব,
জাখ্যা পুত্ৰ পৰিবার ।

প্রাণ অবশেষ কেবলে মোড়োর,
ভগ্ন মস্তিষ্ক তৈল সাধ ।

স্বৰ্গৰ ভিতৰে যন্তেক দেৱতা,
 পাতালৰ বড় নাগ ।

ଇଡ଼ୋ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସତ ବାଜା ଆଉ,
 ଗୋମାକ କବିଆ ଆଗ ॥

গোরে সঙ্গে মিলি একল বামক,
একেবারে করে বণ ।

ବାଜସବ୍‌ର ମାଧ୍ୟ ଟୋଟିତ ଜାନିଆ,
ସଦାଶେ ଚଢ଼ିରେ ସବଣ ।

মোহোৰ বচন শাৰ কানি তুমি,
উলটি লহক যাহ।

ବିଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧି-ମନୁଜ ହେନବ,
 କଥାକ ପୁଚ୍ଛିଆ ଟାଣ ।

ত্রিଜটা ভোম্বাৰ বহিনীন্ত লুখি,
যেহে তাৰা দেই সাজ।

তিনিৰ সন্মুখে পাছে নৃপবৰ,
আনেককৈ হৰিবাহা ।

ভোব হিঙ পক্ষ ত্রিভুজটা বহির্নী,
হিঙ বিজীষণ তাই ।

দুই হস্তত পাবে লক্ষ্যে দ্বিতবে,
তোব ইচ্ছা কেহো নাই ।

ভাবা চুই জনে ভোক যিভো খোলে,
সেছি বোল সাথ কৰী ।

চটুয়া মস্তাব বচন নৃপতি,
সিদ্বন্তে পৰি বৰী ॥

হেনরু হিতক দ্রুতনিয়া তুমি,
কৰা ঘেৰে আন মন ।

সব বন্ধুজন মবাইবাহা ভেবে,
লকা বাক্য হইবে চন ।

চুৰ্জয় বামব হাতক সমস্তে,
বলদৰ্প হইবে চুব ।

অবিলম্বে ভেবে দেখিবা নৃপতি,
তুৰ্জিব এ বমশুব ॥

বামব চৰিত্র পবন অমৃত,
লুনা লভাসমজন ।

নিষ্ঠুর কানিবা ইলে মহাধন্য,
কলি মন কবে চন ।

পুণ্যক লকিতো বমক বকিতো,
সংসাৰ কবি মোচন ।

এবি আন কাষ কোলা বাম বাম,
দুৰিহোক যনে মন ॥

মাবীচৰ বচনত কুপিত বাৰণ,
জাতি বৰ ক্রোধে পাছে বুলিলা বচন ॥
কাণ্ডে পাণিষ্ঠ মই কবিলোহোঁ কিস,
কি কাৰণে মোক বমিষস বাকা-বিস ॥
নিষ্ঠুর-বচন কিয় কোলে এতমান ।
ভুমিত বৈলেক যেন বীৰ্য্যহীন বাণ ॥

লখিলো পাৰ্শ্বৰ বাঘৰ ভাৰি খহিলে,
 সি কাৰণে মোক অপমান কৰাইলে ।
 ঘূৰি ঘূৰি বোলস নিষ্ঠুৰ মোক বানী,
 দুৰ্কাৰ বান্ধণ মোৰ কথাক নুজানি ।
 আশু হানি তোক আঁজি কৰিবোঁ ফোহাৰ ।
 বান্ধে কৰোক আঁসি তোৰ প্ৰতিকাৰ ।
 তোৰ বচনক মই কৰিলোঁহেঁ লক্ষ,
 মোক ভৰি বোল বাঘৰ হিত পক্ষ ।
 প্ৰাণে মেৰে বিনতি মোহোৰে বাক্য কৰ ।
 শূৰি এতিফণে পেসাইবোঁতো যম ঘৰ ॥
 বাম পাশে গৈলে তোৰ জীৱন সংলয় ।
 মোহোৰ হাতত এতিফণে শুইবি ক্ষয় ।
 যাৰি বা নাগাবি ঝাণ্টে বোল কেন মন ।
 যাবৈ নতো পেদো আঁজি যমৰ কাৰণ ।
 হেন শূৰি মাৰীচৰ জাস বৰ ডৈল ।
 সজোখ বচনে তাক খাতিবাক লৈল ।
 মৰিবাৰ কালে আচৰিতো অসম্ভব ।
 শূৰুৱাৰ বচনক দেখে যেন বিষ ॥
 বামৰ হাতত পৰি স্বৰ্গে চলি যাউবোঁ
 তোৰ চুখ শোক কিছু দেখিতে নপাউবোঁ ॥
 সাতাক হৰিলে তোৰ শুইবে গল পাশ ।
 বামৰ হাতত ঝাণ্টে শুইবে বিনাশ ।
 অনিষ্ট কৰিয়া আছ যত দেৱাসুৰ ।
 বামৰ হাতত আটি-মুটি শুইবে চুৰ ॥
 ত্ৰিদেশৰ লাগে তোৰ আয়ু ডৈল ক্ষীণ ।
 অগতৰ মনুষ্যে জীৱন্ত কত দিন ॥
 বামতো মৰিবোঁ মৰিবোঁতা বান্ধণত ।
 জীৱন নাহিকে হেন শুনিলো মনত ॥
 তোহোৰ হাতত কিয় প্ৰাণক নুকাওঁ ।
 বামৰ হাতত পৰি স্বৰ্গে চলি যাওঁ ॥

ছেন স্তনি বারণ করিব বর পাইল ।
 আশেষ প্রাঙ্গসি থাক বসন্ত চড়াইল ॥
 বামক স্তম্ভি ছাক মনে ভয় ঘোব ।
 কাটিবাক লাগি যেন গৈয়া বাই চোব ॥
 নীল বেগে গৈয়া বাঘের পান পাইল ।
 মাঝেচক বারণে বচন পুকজাইল ॥
 দেপিয়া কল্ললী বন বাঘের পানি ।
 মুগ্ধ রূপ ধরি মোর সাধা বহু মান ॥
 বনে চড়ি বারণ লুকাইয়া ঠৈল। ১৫৩ ।
 মাঝেচক বারণে বচন নাখিল। ভূমিত ॥
 ধীরে ধীরে বাই ছবি নবাঢ়য় আগ ।
 কাটিবাক নেই যেন অষ্টমৌর ভাগ ॥
 নিম্বিব করয় মাঝেচক মহাবাহ ।
 ছবি ছবি চকরাটোয় স্তম্ভি শরীর ॥
 বারণ বাক্যে আজি ছিত লখ চাই ।
 বামক ছাত্ত পবি অর্গে চলি বাই ।
 ছেন স্তনি মাঝেচক ধবিলে মুগ্ধমায়া ।
 মনোহর বেশ স্তম্ভি স্তম্ভি কায় ॥
 বজ্রের অর্ধ চক্রে ছই পারে বলয় ।
 তাবা সম খানে খানে মাণিক ছলয় ॥
 ছাফলা সমান ছলে বস্ত্রময় বুক ।
 খানে খান প্রকাশয় সোনার ছুমুক ॥
 ভবজ-ববজ করি চতুর্দিশে খায় ।
 সীতা দেবী দেখন্ত কোথল ঘাস খায় ॥
 স্তম্ভি স্তম্ভি দেখিয়া বজ্র মন ।
 বামক স্তম্ভি সীতা স্তম্ভি বচন ॥
 আশ্চর্য্য মুগ্ধক প্রভু দেখিয়োক বাম ।
 মাণিক ছচিত্ত স্তম্ভি স্তম্ভি কায় ॥
 তিনিয়ো ছুবনে সাব মস্তকাব বন ।
 ছেন সব মুগ্ধ বস্ত্র ছোরে উত্পন ॥

এতেনক কাৰ্য্যক প্ৰভু তোমাৰ মেলান্তি ,
 ইহাৰ ছালত যেনে বাসবাক পাতি ।
 এহি যুগ মাৰ ছাল আনি দিয়া মোক ।
 অমোধ্যাক গৈয়া কথা কহিবাক হোক ।
 এহি ছাল আনি নগৰক লৈয়া যাওঁ ।
 অশ্লষপুৰত কথা কহিবাক পাতি ।
 টাকৰ সুস্বামী প্ৰভু চৰণত লাগোঁ ,
 কৌতুহল মনে ইটো যুগ গুটি মাগোঁ ।
 অতি বৰ আশা মোৰ নকৰিয়ো উল্ল ।
 আক পাইলে প্ৰভু তেৱে তোৱে মৰাওল্ল ।
 ধৰিবাক পাবা যেনে অতিবৰ ভাল ।
 নোহে যুগ মাৰি মোক আনি দিয়া ছাল ।
 তুমি আমি দুই বন্ধে থাকিবোহোঁ বসি ।
 বোহিণী সজিতে যেন আকাশত শশী ।
 সীতাৰ বচন পাচে বাঘেৰে আকলি ।
 নিশ্চয়ে জানিলো সীতা তুমি সে আজলী ।
 কৈত শুনি আছা যুগ সুসৰ্গৰ কায়া ।
 নিষ্ঠে কৰি জানা ইটো বাকসৰ মায়া ।
 পুনৰপি সীতা দেবী বুলিলা উত্তৰ ।
 নিশ্চয়ে জানিলো আবে ভাণ্ডিল বৰ্জব ।
 তাহাক ভাণ্ডাৰা বাক দেখিলো সাক্ষাত ।
 আন কিবা বস্তু প্ৰভু খুজিলো তোমাৰ ।
 পতিভ্ৰতা ধৰ্ম্ম বাৰি তোমাৰ লগত ।
 বাজা সুখ এৰি ফুৰোঁ ঘোৰ অৰণ্যত ।
 কোন বস্তু ছাব খুজিলোহোঁ পশু ছাল ।
 ইহাক নিদিয়া পাতিলাহা আল-জাল ।
 পশু লুই যদি হুই বাকস নিশ্চয় ।
 তথাপি মাৰিতে প্ৰভু তোমাৰ লাগয় ।
 এহি হেতু তুমি আমি আছা বনমাক ।
 ইহাক মাৰিয়া সাধিয়োক দেৱ কাজ ।

সীতাৰ বচন বাম শুনি বক্ৰমন ।
 সশ্রুধি বোলল শুনি ভৈয়সি লক্ষণ ॥
 জনক কাউৰ বাপ শুনি নি বচন ।
 এহি মুগ চৰিষিত বসিনাক মন ॥
 অৱশ্যে পুৰিষো জানেকাঁৰ মনোবধ ।
 আক অপমান দিবোঁ কমন মতত ॥
 সুবৰ্ণৰ মুগচাল বাসি থাকিবেক ।
 শেত কমনৰ মুখ ইহাতে পাউবেক ॥
 মই চলি গৈলো ছেবা মুগ মাৰিবাক ।
 যাতে নাসোঁ হাৱত সীতাক বাগিছোক ॥
 লক্ষণে বোলল দাস দেখোঁ অসদৃশ ।
 মুগ হেন বেশ নোকে কৰা বিমৰিষ ॥
 অশিগাণে কহিয়া আচলু মোত কাজ ।
 মাৰীচ বাকস আছে নগুকাৰ মাজ ॥
 বাজাগণ যত মুগ মাৰিবাক মাট ।
 সুবৰ্ণৰ মুগ জয়া লবাহাকে খাই ॥
 কহিত দেখিলো মুগ সুবৰ্ণৰ বৰ্ণ ।
 মাণিক কাঞ্চন দেখোঁ বহুব পতাল ॥
 ভিত পক্ষ চিন্ধিয়োক বিমৰিষ কৰি ।
 মাৰীচ বাকস আইল মায়া কপ ধৰি ॥
 বাঘেৰে বোলল য়েৰে মাৰীচেনে আইল ।
 কষিব যতেক কোপ সৃজিবাক পাইল ॥
 নগুকা বনৰ আঁঠি গুচাই এবো লাল ।
 সীতাক আনিয়া দিবোঁ সুবৰ্ণৰ ছাল ॥
 লকলে গাৱত দেখোঁ বাজসোণ্য বহু ।
 অৱশ্য ইহাক লাগি কৰিবোহো যত্ন ॥
 জাবা মুগগোট আছে সৰ্গত আছয় ।
 তাহাৰ সদূল ইভো বলত নাচয় ॥
 কি সব আছিল বহু আমাৰ ঠাৱে ।
 তাতো অতিবেক দেখোঁ হৰিণৰ গাৱে ॥

তেতিয়াহে আমি যুগ মাৰিবাক যাইব ।
 সাৱহিত কপে তুমি জানকাক চাইব ।
 এই বুলি বামে যুগ মাৰিবাক মনে ,
 স্মৃতিত হুত চ'ল গৈলা তেতিয়াহে ।
 যন্তুৰাণ সাজি গৈলা পান পৰিহৰি ।
 লক্ষণ থাকিল। জানেকীক বন্ধা কৰি ।
 কৰ্ম্মনা বাধ্যতে বুদ্ধিৰ বুদ্ধা কৰ্ম্ম বাধ্যতে ।
 স্তবুদ্ধিৰপি বাগোছয়ঃ তৈমঃ ছবিগম্মগাৎ ॥
 বামক দেখিয়া তাৰ হৃদয় কম্পিল ।
 গহন বনক লাগি গমন কৰিল ।
 দেখে নেদেখ বেগে ভৰিণ পলাই ।
 দাকণ ব্যাকসী মায়া কবলুহি যাই ।
 তেতিয়াহে দেখি তেতিয়াহে দেই লুকি ।
 জুই আঙনীৰ মতে দিহুত ভূমুকী ।
 আধা মণ্ডী যেন নিশাচৰ মায়া ধৰে ।
 দণ্ড দুটৰ পথে গাঁও দেখাত নকৰে ।
 খণ্ড খণ্ড মেঘে যেন চক্ৰক ঢাকিল ।
 খনো খনো দেখি খনো লুকাই থাকিল ।
 শ্ৰীলু তৈল বাম বৰ ব্যাকসক চাই ।
 বৃক্ষৰ গোবত লুকাইলন্তু ছায়া পাই ।
 বামো থাকিলন্তু ঘেৰে ভ্ৰম পৰিহৰি ।
 ভুগগণ মাজে পলি চৰৈ মায়া ধৰি ।
 দুবত মাৰাচ চৰে হেনয় জানিল ।
 আকৰ্ষ পুৰিয়া তাক লব প্ৰহাৰিল ।
 দিহুত পৰিল ঘেৰে বাঘৰ বান ।
 তেতিয়াহে মাৰাচৰ ছাৰি গৈল প্ৰাণ ।
 বাৰণৰ হিত পক্ষ সবলন্তে বুলিল ।
 লক্ষণক সন্তুধিয়া আটাসেক দিল ।
 হাহা লখাই মোৰ স্মৃতিৰিত তই ভাই ।
 আশে লাগ লব মোৰ প্ৰাণ খানি যাই ।

আটাল শুনিয়া হিরা কথিব লবিল ।
 পলিত আকার কুয়া বাকস পবিল ।
 শুনিলন্ত মীড়াবৈ বামব আনে বার ।
 স্বামীব মরণ শুনি কাম্পে হাত পাড় ।
 ভবল নয়ন কবি চতুর্ভিতি চান্দ ।
 লক্ষণক সশ্রুধিয়া নীগ্র বুলিলন্ত ।
 শুনিলাকি লখাই তু ম বাঘটব মণী ।
 কমন বিধিয়ে যুগ মিলাউলেক আনি ।
 হাতা বিধি কিনে মঠ অকার্য্য করিলে ।
 লগুকাবনত আনি স্মার্য্যক মাঝিলে ।
 কাণ্টে কবি চলা লখাই শুনা মোব বাক ।
 লব্ধে বামব গৈয়া প্রাণ খিনি বাধ ।
 তুমি লখা তৈলে নয়াটরন্ত বমপুর ।
 কাণ্টে চল যান মোব লিখব সিন্দুর ।
 আড়ত ভকত তুমি লক্ষণ কুমার ।
 বাসক মাঝয় হেবা ঘোব নিশাচর ।
 আপদ কালত সবে হিতাহিত জানি ।
 স্বামী ভিক্ষা মাগে। বাপু মোক দিয়া আনি ।
 ভয়ে চমকিল্য ঘেয়ে জনকর চৌউ ।
 চাত বোবে লক্ষণ আগত তৈলা খিউ ।
 ভয় পাবিহরি দেবী কবিয়েক বজ ।
 ইটো কবি তলত বামব নাই তর ।
 সমব কবন্তু বেয়ে দেবাস্ব নবে ।
 লবাকে। বাঘবে জিনিরন্ত একেশবে ।
 পবম দুর্জয় বাম ত্রিভুকনে বীব ।
 ভয় পাবিহরি দূত কবিয়ে। লবীব ।
 বিবা বার শুনি দেবী পঠোয়া জামাক ।
 কদাচিতো মুহিবে বামব হেন বাক ।
 শ্রী জাতি কাবণে জোমাব হেন ভয় ।
 যুগ মাঝি আনিরন্ত নাহিকে সংলয় ।

হেন শূনি সোণা দেবী কোপ মন ভৈলা ।
 নিষ্ঠুৰ বচন হাক বুলিলাক লৈলা ॥
 ভাওবে পাপিষ্ঠ চুৰাচাৰ চুৰ্গে চিত্ত ।
 আজিসি জা'নিলোঁ বাঘৰ বেন হিত ।
 বাঘৰ মৰণে ভোৰ আতি বৰ শূৰ ।
 গাৱঁ গুটি বাঘ ভোৰ কৰিণৰ মুখ ।
 মুখত অশুভ ভোৰ চিত্ত বিৰ ঘটে ।
 কামা পায়া আৱে ছেৰ পাণ্ডালি কপট ।
 মোক ভাণ্ডি বোলস বাঘৰ লুছি বাৰ ।
 আজিসি আচোঁহেঁ মই বাঘৰ ঠাৱ ।
 হাতৰে চণ্ডাল ভৰতৰ ভাৰি খাইলি ।
 চাটু বাটু কৰিয়া বাঘৰ লগে আটলি ।
 সতিনাৰ পুত্ৰ কৰ্মাচৈত নোহে হিত ।
 নজানিয়া বামে হোক চপাইলে সজিত ।
 লখিলোহেঁ পাপিষ্ঠ ভোহোৰ যেন আন ,
 বাঘৰ মৰণে মোক ভজিবাক চান ॥
 স্বামী অসিচনে অগনিত আপ দিবোঁ ।
 গলত কটাৰ ছানি তেখনে মৰিবোঁ ।
 চৰণ লুচইবো পৰ পুকৰক আন ।
 কি কাৰণে পাপিষ্ঠ কৰস অপমান ।
 আপনি ইতৰ কয়া বাধা কৰ মোক ।
 বাম মন্ত্ৰগত আগে যুগ দেখোঁ ভোক ॥
 হেন বুলি সোণা কদমত মুঠি ছানি ।
 কেশ আজুৰিয়া কৰে কান্দন্ত গোপীনী ॥
 সীতাৰ চৰ্ম্মৰ বাক্য শুনিয়া লক্ষণে ।
 ভূমিকাণ পৰশি বুলিলা তেতিয়ণে ।
 তুমি মোৰ দেবী বামচন্দ্ৰ আমিদেহ ।
 ছুই,হান চৰণ চাৰি আন নাহি কেহ ॥
 হেনৰ সত্যৰ নিদাকণ শ্ৰী জাতি ।
 ভাই ভাই বেলগাৱে মাৰে দিয়া কাটি ॥

অদুঃখত বোল মোক বুলিলেকা কিক ।
 কি প্রবাসী লাক্ষ্মী তোমাক আডো দিক ।
 চন্দ্র সূর্য্য বায়ু বসুমতী শুটবা লাক্ষ্মি ।
 সীতা পরিচারি চলো আপনাক বাধি ।
 বাসনায়ে বুলিলন্ত নিয়াকুল মনে ।
 কেনে একেশ্বরে পিত শুটবা ঘোর বনে ।
 বিমললো দেবোঁছা অনেক বিপদাত ।
 কত ভাগো পাটয় দুমি বামর সঁজিত ।
 আপনি জানাহা এখা বাফস অশেষ ।
 যাইবো কি নাগাউবো কাণ্টে করিয়ো আদেশ ।
 সীতায় বোলন্ত কাণ্টে চল লখাই বীর ।
 বাম বাহু সুরি মোর নসহে লখাই ।
 স্বামী অবিনশত সবল বিব খাউবৌ ।
 লুহি গোলাবরা জলে প্রাণক শুকাউবৌ ।
 লক্ষণে সাতাক গৈয়া প্রদক্ষিণ করি ।
 চরণ প্রণামি হাতে ধনুর্কষণ ধরি ।
 বামর পাশক লাগি চলিলা বিমনে ।
 সীতার লিখিত হাক বাধিব কেমনে ।
 বামর পাশক লক্ষণ বেতে বাস্তু ।
 সীতার স্তেহত পুশু উলটিয়া চান্দ ।
 লক্ষণে গৈলন্ত বেতে বামর স্ফিডা ।
 ঘোর অবশ্যত একেশ্বরী গৈল সীতা ।
 শ্রীবাম লক্ষণে বেতে নাটকন্ত পাশে
 কান্দন্তে অচ্ছন্ত স্বামী মরণ তবালে ।
 ধুলি ধুলবিত আঁচি চান্দ চাবি দিশা ।
 চন্দ্র অবিকনে যেন অন্ধকার নিশা ।
 লক্ষণ গৈলন্ত জানেকীক দিয়া পিঠি ।
 ববশীয়া বারণব পুজাঘেসে দৃষ্টি ।
 বসিয়া অচ্ছন্ত সীতা স্থনিষ্ঠল মেলে ।
 সান্নিহ চাপিল গৈয়া তিস্কুব বেলে ।

মেৰাইলৈক গাবত কপিন এককৃত্ত ।
 পাইনত চৰিল সিত্তে কাকৈ এককৃত্ত ।
 কাথে বুল কহা কহু লু খৰি হাতে ।
 মাধাত কতাক মলো তপসী সাক্ষাতে ॥
 শ্ৰীৰাম লক্ষণ দুই চকু সূৰ্য্য তৈলা ।
 সীতা লক্ষ্য এবিহা বহুত দূৰ গৈলা ।
 অককাৰ বাবণ চাপিল গৈয়া কোল ।
 সীতাৰ কপক দেখি কয়া গৈল ভোল ।
 মদনে বগথ দেহ শৰীৰ নসহে ।
 সীতাক পাইলৈক যেন শনৈশ্চৰ গ্ৰেহে ।
 সীতাক দেখিয়া চকু নতাবৰ আৰ ।
 মনে মনে শুণে কহা জগতৰ সাৰ ।
 বাস্তবক ডৰে পক্ষী নকটয় হাৰ ।
 মাৰিবাক ডৰে ধাবে ধাবে এহে হাৰ ।
 সূৰ্য্যো এবিলম্ব নিজ প্ৰচণ্ড প্ৰভাৱ ।
 অনুকূল কয়া যোগায়ন্তু তাৰ গাৱ ॥
 দুৰ্দ্ধাৰ বাহুগে তিনু বৈশক ধৰিল ।
 কতোহো দূৰত থাকি আশংসা কৰিল ।
 বৈশ্বানৰি উচ্চাৰিল দীৰ্ঘ কৰি বাৱে ।
 সীতাক বুলিবে গৈল বিনয় স্বতাৱে ।
 কাহাৰ বমণী তই কহিয়োক কাজ ।
 কি কাৰণে আসি তৈলা ঘোৰ বনমাৰ ॥
 শৰীৰৰ কান্তি দেখিবাক অনুপাম ।
 কৈব হস্তে আসিলা ভোহাৰ কিবা নাম ॥
 ভোহোৰ বদন পূৰ্ণ চক্ৰৰ উদয় ।
 চামৰক জিনিয়া প্ৰকাশ কেশ হয় ।
 জুবুগ জলৈ যেন চাপ মদনৰ ।
 মনোহৰ কটাক কামৰ পঞ্চপৰ ।
 কুণ্ডল লবহ বেছি মিলিল তৰাস ।
 ভোৰ মুখ দেখি বাহু গৈল সমীপাশ ॥

মূৰত মোহন কিন্তু অধৰৰ কাণ্ডি ।
 নপক ডাৰিম বাজে মলনৰ পাণ্ডি ।
 বদন উপৰে চুই নয়ন জলয় ।
 খঞ্জন ধুগল যেন কমলে চৰয় ।
 ললিত বলিত নিবস্তুর তন জাব ।
 উপবত্ত গৰি তলৈ প্ৰজমতি হাব ।
 গগনত যেন চন্দ্ৰ বেখা খিৰীটাব ।
 আভিলষ বস্ত্ৰয় পত্ৰয় বত জাব ।
 বাতুল কমল যেন পদতল ভোব ।
 বলিত অমূল যেন চম্পকৰ কোব ।
 ত্ৰিবলিত উদৰ কঙ্কাল আতি সক ।
 সাক্ষাতে দেখিয় যেন কবৰ উদ্বক ।
 স্থনলিত বাহু শীত নিচন্দ্র জঘন ।
 বাতুল চৰণ মূগে মোহে মূৰ্ণিগণ ।
 দেখি ভোব লীলা গতি আভিবৰ লাঞ্জে ।
 মন্তগজ গুছি গৈল সৰোবৰ মাঞ্জে ।
 বস্ত্ৰ কাঞ্চি কঙ্কন সুপুৰ কণু কুণু ।
 জলে পানি নাঞ্চিল সকলে হংসগণ ।
 ভোব কপে অলঙ্কাৰ শোভে আভিলয় ।
 কমল প্ৰকাশে যেন বনিৰ উদয় ।
 শঙ্কৰৰ ভাৰ্গৱা কিবা ভূমি মহামায় ।
 মাধৱৰ লক্ষ্মী কিবা আৰিত্যৰ ছায়া ।
 বাসৱৰ ভাৰ্গৱা কিবা বস্ত্ৰ অপেশ্বৰা ।
 দেৱ গুৰু ভাৰ্গৱা কিবা ভূমি সতী ভাবা ।
 জগত্তৰ ৰূপ গুণ একত্ৰ কৰিল ।
 অনেক প্ৰবন্ধে তোক বিধিয়ে গৰিল ।
 ত্ৰৈলোক্য তিনিটে মদনৰ পকবাণ ।
 বেশ দেখি কমল মুগ্ধে বৰে প্ৰাণ ।
 বাজবাজেশ্বৰ পটেশ্বৰীক উচিত ।
 হেন ভোব বনবাসে কিনে বিপৰীত ।

দণ্ডকাৰ বন এথা বাক্স বহুত ।
 তেথা হেনু আসি তৈলা কহিয়ো প্ৰস্তুত ।
 হেন শূনি সীতা বৰ বিশ্বয়ক পাইল ।
 অৰি বেশ দেখি তাক মাত পুকুৰাইল ॥
 জনকৰ ডাউ জাৰ্মি নাম মোৰ সীতা ।
 দশৰথ লক্ষ্মণ বামৰ বিবাহিতা ॥
 বাপৰ আদেশে বাম আসি তৈলা বন ।
 তুলত আসিল মোৰ দেৱৰ লক্ষণ ॥
 বনবাস ভাংখে আতি ত্ৰিনিবো নিকাৰ ।
 পক্ষিণ বৰিষ আবে স্বামীৰ আমাৰ ॥
 কপে গুণে ত্ৰিভুবনে ধনুধৰ সাৰ ।
 বোড়ল বৰিষ আবে সম্পূৰ্ণ আমাৰ ॥
 শূনিয়োক মানবাজ কোতুহল মনে ।
 নিশাচৰ বল মাৰিলন্ত এহি থানে ॥
 ত্ৰিশিৰা চুষণ ঘৰ পৰম চৰ্ভয় ।
 বামৰ ছাত্ত গৈল যমৰ নিলয় ॥
 চৌধয় সহস্ৰ আসিলেক নিশাচৰ ।
 বামৰ ছাত্ত পৰি গৈলা যম ঘৰ ॥
 চৰ্ভাৰ বাক্স বামে যত যত পাটল ।
 বাঘনৰ বাণে সবে খেদি খেদি যাইল ॥
 বাতৰে বোলয় সীতা ভোৰ কপ সাৰ ।
 হেন কপবতী ত্ৰিভুবনে নাহি আৰ ॥
 বদন ফলয় কেন পূৰ্ণিমাৰ শশী ।
 দেখি যুবজন মৰে কাম লৰ পশি ॥
 সীতায়ৈ বোলন্ত শূনিয়োক তপোধন ।
 যুগ মাৰিগাক গৈলা ক্ৰীৰাম লক্ষণ ॥
 খানিতেক অবিবাজ কৰিয়ে বিশ্ৰাম ।
 এতিফণে আসিবন্ত লক্ষণ ক্ৰীৰাম ॥
 তুমি হেন অৰিক দেখিব কোতুহলে ।
 পূজিবন্ত আসি যথাযোগ্য ফলে ফলে ॥

লক্ষককে বোলে বাক্য শুনি মোর সীতা ।
 মই লক্ষ্মণর আগি ভৈলো তবু ভিত্তা ॥
 দেশতে আছন্তে সবে কাহিনী শুনিলো ।
 শাকটে দেখিয়া বর কোতুক লভিলো ॥
 পাতিলব নাগলোকে মোকে কবে সেৱ ।
 স্বৰ্গ গৈয়া জিনিলো ত্রিদশ কোটি দেৱ ॥
 হৰি-লক্ষ্মণক আবে মোর নাতি লক্ষ্য ।
 সাগর মধ্যত মোর স্বৰ্ণপুৰী লক্ষ্য ॥
 চৌবন্তি কলাক জানে চৌধ শাস্ত্র নয় ।
 বন্তেক পঞ্চিশ তন্তু আমাত আছয় ॥
 অৰি-বীৰ-দমন ঝাৱণ মন্ত গজ ।
 মানুহ বামক এৰি সীতা মোক ভজ ॥
 আম সব বাজাৰ বন্তেক পটেশ্বৰী ।
 জিনি আনি দিবৌচৌ ভোমার চেড়ী কৰি ।
 ইহাত অধিক কিনে কৰিবৌচৌ ভোক ॥
 ইন্দ্রৰ শচীয়ে আসি ভোমাত খাটোক ॥
 দশ দিশ পালব নারীক সবে জিনি ।
 ভাকে দিবে আনি কৰি ভোব সেৱকিনী ॥
 মন্দোদৰী মোহোৰ প্রধান পটেশ্বৰী ।
 লৱে কছা লৈয়া ভোতে থাকে সেৱা কৰি ॥
 আজি হন্তে দূৰ হৈব ভোহোৰ দুৰ্গতি ।
 কোটি কোটি বাক্সৰ মইসে অধিপতি ॥
 মোহোৰ বদন সীতা মাখা তুলি চাহা ।
 বন ফল এৰি ত্রিভুবন ফল বাহা ॥
 তিনিয়ো ভুবন মাৰে বন্তেক সুন্দৰী ।
 স্বামীক মাৰিয়ো লবে আনি আছৌ হৰি ॥
 মোকে সেৱা কৰি সবে থাকোক হৰিষি ।
 ভাবাগণ মাখে ভই পূৰ্ণিমাৰ শশী ॥
 অম্বাৰ কবত কামদেৱ নাপ ধৰে ॥
 তুমি আমি লক্ষ্যত বসিয়া বাজ্য কৰে ॥

পৰিচৰ মানুহক মোত কৰ জাৱ ।
 গৱ চান সীতা খাণ্টে দাঙি নিজ ঠাক ।
 মদনে দগথে মোৰ নসহে অন্তৰ ।
 ত্ৰৈলোকাৰ নাথ বাৱণক স্বামী বৰ ।
 বাৱণৰ বোল শুনি অন্তৰ্গতে ভৱ ।
 বাকুল জানিয়া তান শৰীৰ কল্পয় ॥
 দাকপ বচন শুনি সীতা কুপিলন্ত ।
 নিষ্ঠুৰ বচন তাক বুলিয়ে লৈলন্ত ॥
 লাঙৰে বাৱণ বৰ্মৰ নিশাচৰ ।
 অবিলাসে ঘাইবাক ঢালা বমঘৰ ॥
 বামৰ ঘৰণী মোক ডাঙিবাক চান ।
 মৰিবাক লাগি কালকূট বিষ খান ॥
 ত্ৰিশূলৰ ওপৰত নাচিবাক চান ।
 মহাপানী তয়া তই নগে কৰ আশ ॥
 তয়া তই আঙনী চক্ৰক ধৰ দেল ।
 জলন্ত অগ্নিক বেটা বস্ত্ৰে বাকি দেল ॥
 চাখণ খাণ্ডিত জিহ্বা ঘৰিবাক চান ।
 বলিকুণ্ড মাৰে বেন পতঙ্গৰ খান ॥
 বামৰ জাৰ্ঘ্যাক নীচ বাকসে বাহুস ।
 হুটীৰ মুখত মিঠা নয়ন জাপ্তস ॥
 গলে শিলা বাকি তই তব সমুদ্ৰক ।
 ক্ষুদ্ৰ পক্ষী তয়া ধৰ দেহ গকড়ক ॥
 বেজ তয়া তেবজৰ আগত মিলস ।
 এনি সাপ তয়া তই পৰ্বত গিলস ॥
 বিবাইল বাঘিনী সমে কৰ পৰিহাস ।
 পৃথিৱীৰ ভদ্ৰ আদিত্যৰ ধাৰে বাস ॥
 সিংহৰ জাৰ্ঘ্যাক শৃগালৰ অভিলাস ।
 লাভি সীতা মোক তই ডাঙিবাক চান ॥
 শূৰৰ ভিতৰে তোৰ মতি তৈল বন্ধ ।
 অবিলাসে বাধেৰে ছেদিয়ে দলন্ধ ॥

গকড়ের কাকরে বেহেন পটন্তর ।
 শিষ্টাল সিংহর হোরে বেহেন অন্তর ॥
 গিবি বলা সমস্তে অন্তর হোরে বত ।
 বাম হোরে তোহোর দেহর সেহি মত ॥
 বাঘরক এড়ি কেনে তোহোক ভজিবো ।
 গজরক এড়ি কেনে কপত মজিবো ॥
 গাবর ভজিবে কেনে সিংহরক এবিয়া ।
 মুকুতার খাইবো কেনে অমৃত ভেজিয়া ॥
 আমাৰ আগত কিক লম্বু হোল মাতি ।
 আমাৰ জিনিবি পতিব্রতা মহাশক্তি ॥
 অগ্নে জ্বালে মনে বাঘরক দৃঢ়কার ।
 চরণে মুচুইবো পবপুকুর ছায়ী ॥
 হুত পরিহরিয়া কিসক বোলা পিৰো ।
 বাঘর আপচু কাচু তোব সূত লিৰো ॥
 বাঘরক শবে তোব জিহবা ছিবিবেক ।
 হাকসসকলে তোব কিয়া কবিবেক ॥
 সীতার বচনে তার ক্রোধ সম্পূর্ণিল ।
 অসন্ত মিচা হেন দুত দান দিল ॥
 মোহোর বীরক সীতা ভই নজানস ।
 সি কামনে বামক মুনির বখাস ॥
 মুহি ধনুর্ধর বাম হেজবলহীন ।
 নজানর শান্ত-মুগ্ধ ধর্মতো বিহীন ॥
 এতেকেনে বাম পিতৃ-হাক্যাত থাকিল ।
 হীত জানি নশবথে দেশর ডাকিল ॥
 কণরন্ত ভবতক দিলা সবে বাজ ।
 নিগুণ বামক পঠাইলন্ত বন মাঝ ॥
 তোব আখী বাম বেহে মুনির হোচর ।
 ভাবেকক মাঝি কেনে রাজ্য নলর ॥
 অজি আতি হয়া বহে শিবে জটা তার ।
 হেন দেবি হস্ত ধর উঠর আমাৰ ॥

তেওঁৰ স্বামী মানুহ জাবৈক কতদিন ।
 অলপ কালেতে তাৰ আয়ু হৈবৈ ক্ষীণ ॥
 মৃতক আমাৰ সীতা গৃহ পৰিহৰ ।
 লক্ষ্যত পশিয়া যুগে যুগে ৰাজ্য কৰ ॥
 ত্ৰৈলোক্য বৰত মোৰ অৰুণা শৰীৰ ।
 স্বৰ্গ মঠ পাতালত মোত নাহি বাৰ ॥
 ত্ৰিদেশক জিনিৰোঁ আৱৰ নাহি লক্ষ্য ।
 জেষ্ঠ ভাই কুব্জৰ কাটি লৈলোঁ লক্ষ্য ॥
 আক লৈলোঁ ধন জন পুষ্পক বিমান ।
 সব দেশ চলে সিহঁত মহা দিবা বান ॥
 কৈলাসক গৈয়া লৈল হৰত শৰণ ।
 সি কাৰণে কুব্জৰ নৈলৈল মৰণ ॥
 বাসক জিনি লৈলোঁ বাৰত মোৰ শুন ।
 বমক জিনিয়া আক জিনিৰোঁ বৰণ ॥
 সুবৰ্ণ জিনিৰোঁ জিনিৰোঁ কস্তুৰী ॥
 মোক সম বীৰ নাহি ই তিনি ভুবন ॥
 লক্ষ্যত খাটন্ত আসি সব দেবলোক ।
 তাক দেখি সাতা তেওঁৰ কোঁড়হল হোক ॥
 ভূপতি মানুহ হয় ৰাক্ষসৰ ভোগ ।
 বনবাস নিকাৰ তোহোৰ নোহি যোগ ॥
 আপুনি আসিয়া তেওঁত পশিলো শৰণ ।
 সুহিৰি সুন্দৰী তই নিলাকণ মন ॥
 এতিয়াকৈ মোক ঘেৰে স্বামী নববিবি ।
 পাছ কালে সীতা মোক সুমৰি মৰিবি ॥
 পৃথিৱীৰ ৰাজ্য সব বুজি বশ্য কৈলোঁ ।
 মহাদেৱে সহিতে কৈলাস তুলি গৈলোঁ ॥
 জগততে সাৰ বত আমাকেসে যোগ ।
 লক্ষ্যত পশিয়া সীতা কৰিচোক ভোগ ॥
 ত্ৰিভুবন নৃপতি তোহোৰ ভৈলোঁ দাস ।
 অমুগত জন পৰিহৰিবাক চাস ॥

মোহোৰ বচন য়েৰে নৈবান কৰিব ।
 শুখে ভুখে ভোক আৰু অবশ্যো হৰিব ॥
 বাবৰ বোল শুনি উৰি গৈল জীউ ।
 কোপে ভয়ে বুলিলন্ত জনকৰ জাঁউ ॥
 মোহোক হৰিয়া য়েৰে পাতালক ঘাস ।
 তহিহে বাঘৰে হোৱা চিন্তিব বিনাশ ॥
 ঠাঙী জাতি হয় পঢ়িবাক চ'ম বেদ ।
 অমিলনৈ বাঘৰে কৰিব ক্ষক ভেদ ॥
 হৰব ঘৰিগী হৰি জীৱাক আগল ।
 উল্লব লটোক হৰি মৰণৰ লস ॥
 হৰিবাক পাবল চন্দ্রৰ বোহিণীক ।
 সভাবন্ত জাগা নিৰে পাব সাৰিত্ৰীক ॥
 বলিষ্ঠৰ অককুটী পাব হৰিবাক ।
 তপাপিতো নোৱাৰিবি বামৰ মোতাক ॥
 লক্ষ্যৰ অগ্নিকুণ্ড মোক ঘেৰে নিবি ।
 বামৰ হাতত মূঢ় অবশ্যে মৰিবি ॥
 মুনিষৰ বেটা হোম কণিক বিপানে ।
 প্ৰভুৰ হাতৰ সহ এক গোটা বাণ ॥
 কি ভই সহিবি শ্ৰীৰামৰ বাণ টান ।
 লক্ষণৰ পৰ ছোটে তেজিবি পৰাণ ॥
 শ্ৰীৰ আগত মুনিমাই এখনল ।
 মোহোৰ প্ৰভুৰ ভই কথা নজানল ॥
 অপকাৰ কৰিলি যতোক দেৱাসুৰ ।
 বাবৰ হাতত সকলে হইব চুব ॥
 কুপিল ব্যৱণ বাক্য শুনিয়া শীতাৰ ।
 কৰি বেশ এৰি কপ তৈল আগোনাব ॥
 কুৰি কাণ দশ নাক কুৰিখান হাত ।
 ডাকৰ কপালে চিত্ৰ দশ গোটা মাথ ॥
 দশ মুখ মাকৈ কৰি নয়ন বলয় ।
 যেন কুৰি কুণ্ডা বহি পৰ্বতে বলয় ॥

কাল বৰ্ণ দেখা যেন অচান পৰহন্ত ।
 ভয়স্বৰ বেণে গিয় তৈ গৈল আগত ।
 কৰকৰি চোবাবৰ কৰি পাৰি দানত ।
 একে বেলে তানে যেন কুৰি খান জালত ॥
 ত্ৰৈলোক্য বাবণে বোলে বৰতৰ বাক ।
 হৰিবো পাণিষ্ঠি ত্ৰিভুবনে নাহি বাখ ।
 হাঠৰে পাণিষ্ঠি মোক হেনক সিকান্ত ।
 চকৰ ছোটে ভোব লাগি এৰো দানত ॥
 মোক নজানল তই স্বৰ্গণ বিশাল ।
 অগনিৰো অগনি বসৰ বৰকাল ॥
 বামক বখান মোৰ আগত যুনিব ।
 সহস্ৰেক বামে মোক কৰিবেক কিস ॥
 শুনিয়েক সভাসদ বামৰ চৰিত ।
 আত পৰে নাহি ধৰ্ম্ম দুৰ্য্যোৰ কলিত ॥
 বাম হেন নাম ইডো সংসাৰতে সাৰ ।
 নোলা বাম বাম পোৱা পাপৰ ভাণ্ডাৰ ॥

কিঙ্কি কাণ্ড । বালী বধ ।

বাঘৰ বচনে সুগ্ৰীৱ বধ পাইলা ।
 চৰণত খৰি বীৰে প্ৰবোধ কৰাইলা ॥
 নাজানি গৰ্জিলো লোক অমা বহুশক্তি ।
 ইহ পৰ লোক প্ৰভু কুশি মোৰ পতি ॥
 মহাপাণ্ডু সৰো তৰে নাম লৈলে দাৰ ।
 তাহাক নিমিলেঁ পাপ সজিলেঁ অপাৰ ॥
 অজ্ঞানীৰ মোৰ কমিয়োক নাৰায়ণ ।
 তোমাৰ অস্ত্ৰ পৰে পশ্চিমেঁ পৰণ ॥
 দাৱৰ বিবত মোৰ হৰিল চেতন ।
 বুলিলোহো ঈশ্বৰক গৰিহা বচন ॥

সহজে বানব জাতি তবল সবাই ।
 তুমি কৃণাময় তাক কমিয়ে বুড়াই ।
 সুনীয়া বাগনে তাক আশ্রয় করিলা ;
 দিন তিন চারি মানে ঘর পালম্পিলা ॥
 সুগ্রীবে বাঘব মালা লিখত ধরিলা ,
 প্রদক্ষিণে বাঘবক প্রণাম করিলা ॥
 জয় হাওয়া কবি স্তম্ভল আচরিলা ।
 বালীবাইক ধারে শুভ সময়ে পশিলা ॥
 সুগ্রীর লক্ষণ বাঘ সচিবের চলেল ।
 পাছে বাঘ নল নীল আর হনুমন্ত ॥
 বুলিলা বাগরে সুগ্রীবক দিয়া তাক ।
 মাঝে । অবলম্বে মিত্র চিনায়ো আমাক ॥
 এহি বুলি ধনু ধরি ক্রীদাম লক্ষণে ।
 সাহসানে থাকিহলু কিকিঙ্কর বনে ॥
 সুগ্রীর গর্জল গৈয়া দুর্ভাষত বসি
 কি কবল বালী বাজা গদ্যবত পশি ॥
 নিচিহ্নি আছহ নন্দা বাস্তাক নপাইলা ।
 তোমাব কনিষ্ঠ ভাই কাল জয় আইলা ॥
 সত্য কবি জানা নন্দা বচন আমাব ।
 পবিছেদা কবি দেখা পুত্র পরিবার ॥
 পটেশ্বরী লোক দেখা আবে যত তিরী ।
 আজি ধরি তোমাব যশাইবো বাকশিবা ॥
 সুগ্রীবব নাম শুনি বালীবাইব কোণে ।
 আজি তোক মাঝে বুলি কবল আটোপ ॥
 কথিতে বজাইল বীবে আশ্রয় কবি ।
 আগ বাড়ি বিনাশলু তাবা পটেশ্বরী ॥

টিকর সুধামী মোর

বলরন্ত প্রাণেশ্বর,

বামব কুলব নিজ নাহা ।

হালিকব দণ্ডপাতি

পবিহরি প্রভু দেহ,

কি কাবণে সমরক যাহা ॥

প্ৰাণতো অধিক মোৰ অক্ষয় কুমাৰ আছে,
 মই আৰ্হো লাগি পটেশ্বৰী ।
 ইন্দুৰ সুবীৰোদ্ধিক প্ৰকাশ কৰন্তে আছে,
 দেখা ইতো কিকিৰা নগৰী ॥
 আপোনাৰ বাস্তবলে বৈব সব জিনিলাহা,
 বব বনবাশি তুমি পাইলা ।
 সূচকীয় ব্যৱণক কাষত টিপিয়া লইয়া,
 চাৰিহো সাগৰ কুৰি আইলা ॥
 সাত্ত পৃথিৱীত গত ভালুক বানৰ আছে,
 হোমাব চৰণে কৰে সেৱ ।
 কোন নো অশকা কৰা সাধিবাহা সম্প্ৰতিক,
 সমৰক যাহা হুতু দেৱ ॥
 স্বপনৰ কথা কহো শুনিয়েক প্ৰভু তমু,
 অদয়ত লাগি গৈল মাটি ।
 ওপৰক কৈয়া গোড়ে হোচোৰ লৰাৰ গোটে,
 সমূলে পলিল মাটি ফাটি ॥
 সিংহাসনে বসি বান্ধ সূত্ৰীৰ দেৱৰে মোৰ,
 তিনি কোনা উটা গোটে গিলে ।
 কেনয় স্বপন জানা বাকে বাকে দেখিৱয়,
 তাতে গৈয়া বাজ শ্ৰী মিলে ॥
 বালী বোলে শুন ওবে পটেশ্বৰী তাৰা মোৰ,
 যুগুত বচন হলি সহি ।
 হেন কি জানহ তই পৃথিৱী মণ্ডল মাথে,
 বালীক জিনপ্তা আছে ক'হি ॥
 উদয় গিৰিক লাগি হিমালয় পৰ্বতক,
 নিবাক আছয় মোৰ শকা ।
 মোৰ সমৰক লাগি আইবান কৰন্তে আছে,
 সূত্ৰীৰ কমন বীৰ বধ ॥

মোৰ প্ৰাণ গোটা বাকৈ হাতে নিয়া আৰোপিয়া,
সুগ্ৰীৱক বাঢ়ি দিব বণ ।

সমৰ ভূমিত গৈয়া সুগ্ৰীৱক বণে ছিনি,
পালটি আসিবোঁ এতিয়ক ।

শ্বপনৰ কথা যত কহিলাগা প্ৰাণজায়া,
জানিবা সকলে আন জালে ।

বাখা বচনৰ ভূমি শুবুলিবা পাটেশ্বৰী,
কাণ্টে চলি যাওঁ বুদ্ধলাল ॥

ভাখা বোলে প্ৰাণেশ্বৰ চীকৰ সুদামী মোৰ,
আহৰ কাহিনী কহোঁ শুনা ।

জাহ্নবীৰ চকু মোৰ সঘনে সঘনে বুৰে,
আক জময়ত ভাল গুণা ॥

দিন তিনি চাৰি তৈল সুগ্ৰীৱ দেৱৰে মোৰ,
ভোমাত সমৰ হাবি গৈল ।

ভেন জালা বিনা সাহে দুৱাৰত বসি আসি,
পুনৰপি গৰ্জিয়াক লৈল ॥

আহৰ কাহিনী কহোঁ শুনিয়োক প্ৰাণনাথ,
কাৰ্য্য সব তৈল গৈল বিচিত্ৰ ।

বিপুল-বিমৰ্দ্দন বহুকুল শিবোমণি,
বাম তৈল সুগ্ৰীৱক মিত্ৰ ॥

আছোক পৃথিৱী খণ্ড পৰ্গ সাত পাতালৰ,
জিনিতে লাৱয় দেৱাসুৰ ।

জানিবা স্বৰূপ কপে ভোমাব কনিষ্ঠ ভাই,
ভেহে বাম তৈলা পথাপুৰ ॥

বাঘৰে সহিতে প্ৰভু বিবাদক গুৰুৱাই,
শুনিয়োক বোলো হিত কাজ ।

আপোনাৰ কনিষ্ঠক' সুগ্ৰীৱ বীৰক আনি,
সকলো পাতিয়ো বুবাজ ॥

সেদৰ কনিষ্ঠ ভাই তাহান মুখক চাই,
 দেহচক্ৰ কমিয়োক সৰ্ব ।
 ভোমাত্তেসে মান মান ঠেস বোৰ নকৰিব,
 তাহানতো কাঙ আছে গৰ্ব ॥

কিহিহি নগৰ মাথো ডালমতে জানিলেক,
 বালা বালা স্তম্ভোৰ বীৰক ।
 বাজাব নিহানে আনো সৰ্বলোক আছে হুখে,
 আক প্ৰভু নাকানা কিসক ॥

মাখৰ কমলি ভণে স্তনিয়োক সৰ্বজনৈ,
 বামৰ চৰিত্ত কথা সাব ।
 সুনন্দে অমৃত সম পাপৰ সাক্ষাত বম,
 জানি বাম খোলা বাবেবামে ॥

বালী বোলে শুনা শুবে পটেশ্বৰী ভাবা ।
 কপে শুণে বিতোপনী সংসাৰতে মাৰা ॥
 জানি আচৌ বাম মণবধৰ ভনয় ।
 তাক লাগি কিছু মোৰ জয় নকয় ॥
 সাগৰ শুকান্ত বামে এক পাত শৰে,
 দেৱক খেদন্ত পশি স্বৰ্গৰ ভিতৰে ॥
 উপাৰিবে পাৰো সাতো-দীপা পৃথিবীক ।
 তেহো বামে কি কৰিব চুৰ্ভচুৰ বালীক ।
 স্ত্ৰী-বৈৰী পিতৃ-বৈৰী সীমা-বৈৰী নোহোঁ,
 বাজাব নিমিত্তে আমি চুইতাই যুজুহোঁ,
 কোন অপবাধে বামে বধিবা আমাক ।
 বাহুবিয়া প্ৰাণেশ্বৰী সবে বসি থাক ॥
 তথাপি বালীক তাৰা বুজাই বুলিলন্ত ।
 ভকতৰ পদে বামে অস্তায় কবন্ত ॥
 ভকতবৎসল গুণ এতেকে বৈমৰ ।
 স্ত্ৰীৰ ভকতি তাকৈ কৰে নিবন্ত ॥

এডেকে স'লগ প্রভু দেখোহো মনত ,
 ত্ৰেপদে বালী বেলে মোক বুজানস কত ।
 নিচুকিয়া থাক কিছু নবুজস কাণ ।
 এহি দুলি চলিল। যুদ্ধক চয়া লাজ ॥
 প্রহোখিলা ঘেয়ে বালী পোকষ বচনে ।
 পালটি বলিলা ভাষা অসন্তোষ মনে ॥
 বাধক শূন্তনি বালী সমবক বায় ।
 মাখাৰ উপৰে কাক শব্দন বৰ্ণাই ॥
 বাম পাশে সৰ্প যায় ডাঙিনে শৃগাল ।
 কাক গৃধ পাখীৰ আকাশে কোলাহল ॥
 চকু বায়ু বহে খেলো-খাপবৰ জাক ।
 কিকিক্যাত কধিৰে ববিষে জাকে জাক ॥
 হাকি জেঠী সমানিয়া বপক গমন ।
 বালী শূ শ্ৰীৱৰ ভটৰ তৈল দৰিণম ॥
 দুইকো দুই ভজিয়া-গজিয়া পাবে গালি ।
 লাগি গৈল সমক শূ শ্ৰীৱ বীৰ বালী ॥
 বজৰ সদৃশ দুইয়ো হানিলু চৰবে ।
 লাঠি হানি প্ৰহাৰে নিৰ্ঘাত ঘেন পৰে ॥
 কুকে কুকে হানিলু শিখৰে শিখৰে ।
 কিল জুকু চৰবে মাৰলু নিবন্তৰে ॥
 অৱতুত সমক কৰলু দুই জাই ।
 আকাশত দেৱগণে আছে বুদ্ধ চাই ॥
 ধমুত জুৰিয়া শব বামে সাঙমানে ।
 দুইহানো সমক চাই আছা বিজ্ঞমানে ॥
 দুয়ো বীৰে আটোপে ধৰিলা কোলে কোলে ।
 সৃষিকী কল্পিয়া গৈল দুইহানো আন্দোলে ॥
 গজীবত মেক ঘেন গহিনে সাগৰ ।
 ঘেন মেক সমক যুদ্ধলু একতৰ ॥
 হৰি-শব্দৰ ঘেন মিগিল সমক ।
 এহ-যুদ্ধ তৈল ঘেন সকল বুধৰ ॥

নলি-বাসন্তৰ যেন লাগিল সময় ।
 বালা-স্তম্ভীয়াৰ মুখ সেহি পটন্তৰ ।
 বালা নোলে শুন ওবে স্তম্ভীয়া হুন্দুৰ ।
 মুষ্টিৰ প্ৰকাৰে ভোক নিবো যমপুৰ ॥
 কুণ্ড-স্থলে মুষ্টি ছানি লৰবিয়া টানে ।
 পৰি মুচ্ছা গৈল বীৰ নমাবিল প্ৰাণে ॥
 পাচে কতোকণে তান আসি তৈলা জাৰ ।
 ভয়ঙ্কৰ শাল বৃক্ষ ছানিলা স্তম্ভীয়া ॥
 কদম্বত পৰি বীৰ বালী মুচ্ছা গৈলা ।
 কতোকণে অনন্তবে সফুকণ তৈলা
 বামচক্ৰ দেখন্ত আসি তৈলা বৰে ।
 স্তম্ভীয়া মাতন্ত বালীৰাইৰ বল চৰে ॥
 নিচিনি নমাৰি পূৰ্বে অঘলক পাইলোঁ ।
 মাৰোঁ বুলি শপত কৰিয়া পুণ্ডু আইলোঁ ॥
 আবে কেনে চাহি আৰোঁ দেখিয়া আগত ।
 নাহি মোৰ ভকত বিজোহীক কৰোঁ হত ॥
 এহি বুলি শৰ পাত শুণে চৰাইলন্ত ।
 বালীৰ হিয়াত লক্ষ ছানি পঠাইলন্ত ॥
 বিশ্বাসপৰমে শৰ চলে আকাশত ।
 সন্ধানে পৰিল বালীৰাইৰ কদম্বত ॥
 ক্ৰোধক পৰ্বতক যেন ভেমিল কুমাৰে ।
 হিয়াত পৰিয়া শৰ তৈল পনি আবে ॥
 হাঁ মৰিলোচোঁ বুলি পৰি গৈল বালী ।
 পৃথিবীক শৰীৰকে শৰে থৈলা শালি ॥
 সাধিলোঁহো স্তম্ভীয়া মিত্ৰৰ বত কাহ ।
 এহি বুলি বাঘৰ বনৰ তৈলা বাজ ॥.....
 মাথা পালটাই বালী পাণ্ডবক চাইল ।
 বন হলে আসন্তে বামক ফোট পাইল ॥
 গুৰু হেন চক্ষু কুৰাই পাবিলন্ত গালি ।
 থিক থিক বাঘৰ অধম পাপশালী ॥

পাপময় বাম তুমি পাপব আচার ।
 পাপবৃক্ষ বাম ইহো শবীর তোমার ॥
 সুবলিয়া শব তুমি কবিলোহা কিক ।
 তোমার বাবদ বাম আর্হো ষিক ষিক ॥
 ক্ষতি ক্ষতি বাব তুমি মুহুরি গহন ।
 সুবলিয়া শব কবিলোহা কি কাবণ ॥
 বুলিয়া আমাক কবিলোহা তন্তু বণ ।
 পরিবর্তি তৈল হন্তু তোমার মরণ ॥
 লাজ এৰি বাম তুমি মাগা তুলি চাহা ।
 ক্ষময় বিদ্যাবি মোব শোণিত পিয়াহা ॥
 কোন কায়ে বনব বানব মাঝিলাহা ।
 দোখবা-দোখব কবি মাংস কাটি খাইহা ।
 আমাক মাঝিলা আনি কোন কায়ে ভাল ।
 মাংস খাইবাহা তেবে নিপিদ্ধিবা ভাল ॥
 মুখুড়ে উত্তম জাতি আমাব মাংসক ।
 যজ্ঞত নলাগে বানবব পক্ষ নথ ॥
 শুনি আর্হো বাম সর্ব কাহাত গবিন্দ ।
 দেহ শুক পিতৃ যত সবাহাতে ইষ্ট ॥
 জানিলো তোমাক সবে তপস্বীতে বর্জা ।
 যেন খবি আছা বিহালব ভ্রমচর্চা ॥
 পৃথিবীর পতি তুমি তৈলা অকাবণ ।
 উত্তম নারীর স্বামী যেহেন টেঙ্গন ॥
 হা কিনো তৈল তমু গতি বহুমতী ।
 অধম-আচার বাম তৈল তব পতি ॥
 স্তম্বণে পাপ হবে আদিত্যব বংশ ।
 তোমাব উপরি যত সবে ধর্ম অংশ ।
 সূর্যবংশ সমস্তব শিবব মুকুট ।
 নির্মল কুলত তুমি তৈলা কালকূট ॥
 দশবধ নৃপতিক ভাল জানো আমি ।
 অকুত ক্ষত্রিয় তেহো যুক্ত সংগ্রামী ॥

তানে পুত্ৰ দুই তৈলা অধম-আচাৰ ।
 বিমুখে মাৰিয়া পাইলা কুল-কিনিকৰ ॥
 মোক বুলিলাহ এশু সঁতাৰ কাষাক ।
 আজি বান্ধি আনি দিবে পাৰে'। বারণক ॥
 আমাক এবিয়া শুগ্ৰীৱক কৈলা সাৰ ।
 সিংহ এ'ড়ি শূগালত আলিকা তোমাৰ ॥
 শুগ্ৰীৱে সাধিবে কায়া নোৱাৰিবে তালে ।
 যদিবা সাধিবে কায়া আতি চিবকালে ॥
 বারণক শুগ্ৰীৱে পাবয় কি কৰিতে ।
 আনি দিবে পাৰে'। বারণক ভিলিকিতে ॥
 পূৰ্বকালে বারণে জ্ঞাত বৰ পাই ।
 স্বৰ্গ মঠ্য পাতালক দুবাৱে কল্যাণ ॥
 ভক্ত মানিলন্ত ইন্ত আদি দেবগণ ।
 কিঙ্কিয়াত আসি মো'ত মাগিলেক বণ ॥
 মই বোলোঁ বারণ বসিয়া থাক ঘৰে ।
 শ্ৰান কৰি আসোঁ মই চাৰিও সাগৰে ॥
 বারণে বোলন্ত ভাল কৰ আটি-মুটি ।
 জীৱ যেষে বানৰা কৰিচি মাটি-মুটি ॥
 লাঘৱ বচনে মই ক্ৰোধ বৰ পাইলোঁ ।
 কাপত নি দাৱন্তিয়া তুলি আলগাইলোঁ ॥
 দশমুখ বারণক ধৰি বান্ধ মেলি ।
 মোহুকা-মোহুি পাবে বুঢ়া হাতৰ চেঙ্গেলি ॥
 সৰ্পক ধৰিয়া যেন গৰুড়ে উবান্ধ ।
 বারণক গৈয়। মই গৈলোঁ সাগৰান্ত ॥
 নাকে মুখে বারণক ধৰিলোঁ। অপাই ।
 উসসিল পেট তাৰ যদি সিধি নাই ॥
 পূৰ্ব দিশ দক্ষিণ পশ্চিম উত্তৰত ।
 সন্ধ্যা কৰি ফুৰিলোঁহেঁ। চাৰি সাগৰত ॥
 দণ্ড দুইৰ ভিতৰে সমুদ্ৰে সন্ধ্যা কৰি ।
 বৰিতে আনিয়া তৈলোঁ। কিঙ্কিয়া নগৰী ॥

ছুঁৱাৰত থৈয়া বোলে। আবে মেহ বণ ।
 হাৰিলে। হাৰিলে। বুলি খবিল চৰণ ॥
 মিনতি কাতৰ বাণী বুলিল অপেষ ।
 ভগ্ন মানি চলি যাই আপোনাৰ দেশ ॥
 বাট ভেটি পাচে তাক অন্ধমে খবিল ।
 ককালত আকুলে লভেক পাক দিল ॥
 সাগৰত নিয়া পাচে জোববাইবে লৈইল ।
 টোপলা বাহুতে কলা খাঙু মাত্ৰ বৈল ॥
 হেন দেখি অন্ধদক বুলিলোঁ বচন ।
 ছাব পুত্ৰ ইতো মোৰ লবণীয় জন ॥
 মোৰ থাকে এৰি দিলা অন্ধদ কুমাৰ ।
 লাঞ্ছনা লভিয়া গৈল লক্ষ্য ভিতৰ ॥
 হেন বাবণক বাম তুমি কবা ভব ।
 বণ চেব যেন মোৰ ববৰ ভিতৰ ॥
 পঠায়া দিলোঁহো হস্তে মাত্ৰ আজ্ঞাৰাণী ।
 মাণে কৰি সীতাক দিলেক হস্তে আনি ॥
 তাকে লাগি সুগ্ৰীবক আশ্ৰয় কৰিলা ।
 আমাক বিমুখে বধি অধৰ্ম্ম লভিলা ॥
 অধিক নিন্দাবে বাম মোৰ নাহি কাহ ।
 আচাৰত হীন বাম ধৰ্ম্মে কৈলা হাত ॥
 শুনি বামে বোলন্ত মানব গজাকাষী ।
 মোক গৰিহল আগপাচ নিবিচাৰি ॥
 দুৰ্জনে চকল মন্দ তবল বানৰ ।
 শুন বি কাৰণে তোক কবিলোঁহেঁ শব ॥
 ইক্ষাকু বংশৰ ৰাজা সকলে আমাৰ ।
 অবশ্য শান্তিৰে লাগে পৃথিবীৰ তাৰ ॥
 খন্টে চোৰ মজল যতেক ছৰাচাৰ ।
 যাক যেন অশ্লুৰূপে কবয় সংহাৰ ॥
 ভবত তৈলন্ত ৰাজা সোদৰ আমাৰ ।
 অশ্লুচিত পিন্ধাবাৰো নিচিন্তয় মাৰ ॥

দুষ্টক কৰোঁহে। নও তানে বাক্য পালি ।
 কোন কাগো আমাক নিন্দন দুষ্ট বালী ॥
 যি বুলিলি বিমুখত মাৰিলোঁহে। শব ।
 ইহাৰ উত্তৰ শুন পাপীষ্ঠ বানৰ ॥
 পূৰ্বে যত ৰাজাগণে ধৰ্ম্ম আচৰিলা ।
 যেনে তেনে পশু মন্ত্ৰ কচ্চুপ মাৰিলা ।
 ভাল পাতি মাৰয় পাচত খেদি শবে ।
 ননে আৰু হয়। মাৰে পলাইবাক উবে ॥
 জাতি কোৱা মাৰে কতো কুব ফান্দ পাতি ।
 নানা মতে মাৰয় বনৰ পশু জাতি ॥
 কাৰ্য্যত লখিলে। তই পাপিষ্ঠ বানৰ ।
 কনিষ্ঠৰ ভাৰ্য্যাক কৰিয়া আছ ঘৰ ॥
 সুগ্ৰীৱ হেনয় ভাইক দেশৰ ডাকিলি ।
 ভ্ৰাতৃ-বধু সন্নিবিয়া বৰ বন পাইলি ॥
 প্ৰতিজ্ঞা সাফলি সুগ্ৰীৱক দিবে। ৰাজ ।
 তোক মাৰি পঠাওঁ আজি বনৰ সমাজ ॥
 সাফলিল অন্ধীকাৰ পালিলে। সত্যক ।
 অকাৰ্য্যে নিন্দন মোৰ বানৰ লটক ॥
 ঘোৰ ঘোৰ পাপ তই যত আচৰিলি ।
 সংগ্ৰামত পৰি প্ৰায়শ্চিত্তসে কৰিলি ॥
 তোৰ গতি তৈল বালী মোৰ হাতে পৰি ।
 স্বৰ্গে চলি যাক দিবা বিমানত চৰি ॥
 বালী বোলে ৰামচন্দ্ৰ কৰে। নমস্কাৰ ।
 তোমাৰ বচনা ইতো সকলে সংসাৰ ॥
 নিচিনিয়া তোমাক বুলিলে। গৰু বাক ।
 পালিলে। শবণ প্ৰভু কমিয়োক তাক ॥
 তোমাৰ শবত মোৰ তৈল নদগতি ।
 অহৰূপক অনুশোচ কৰোঁহে। সন্তপ্তি ॥
 নিতে নিতে পুত্ৰ মোৰ কোলে। সপি ক্ৰীড়ে ।
 ৰামৰ শবত কৰি পুত্ৰশোকে পীড়ে ॥

আচম্বিতে শোক মোর মিলিল বিশাল ।
 কাহাত শব্দে পুতাই বাকিবেক কাল ॥
 হাঁ অকস্মাই মোর প্রাণসম সাব ।
 একো দুঃখ নজানিল সুখীয়া কুমার ॥
 মই মরি হাউ হেবা অকস্মাই বাপি ।
 বাপ বুলি থাকিবি কাহার কোল চাপি ॥
 হরি হরি বিদগধ সুবলিত দেহা ।
 সব কুটুম্বত করি তাতে বহু নেহা ॥
 আশেবেশে বামে মোক দেশের ডাকিল ।
 সুজিবে ন্যাইলি খাৰ লাগিয়া থাকিল ॥
 শুন শুন বোলো মোর সুগ্রীব সোদর ।
 মন্থা পরিহারি মোক কোলে চাপি খব ॥
 গর্ভত আছিলো দুই ভাই একে ঠাই ।
 কেন দৈব বিধিতে পেলাইলে বিহবাই ॥
 ভোমার আমার কপালত নাহি যোগ ।
 দুই ভাই মিলি নকবিলে। বাজাকোগ ।
 হরি হরি বাঁকে মোর ভাবা পটেশ্বরী ॥
 বিপাক্তে মবিলে। ভোব বদন নধরি ।
 বালীর কাকণ্য শুনি কান্দন্ত সুগ্রীবে ।
 হাকলে-বিকলে মুঠি ছানিলন্ত হিরে ।
 কি কবিলে। পাপী মই অধমত জ্যেষ্ঠ ।
 বাধ্য লোকে হকরাইলো। পিড়মম জ্যেষ্ঠ ॥
 দদা বোলো। যুগ তুলি চাহা মোর মুখ ।
 প্রাণ মোর নকলে ভোমার ঘেঁষি দুঃখ ॥
 ছেন বুলি দুই ভাই ধরি কোলে কোলে ।
 নগরী ব্যাপিল দুইবো ক্রন্দনর বোলে ।
 থাকিলন্ত সুগ্রীব বালীক মন্থা করি ।
 আর্ন্তনাদ শুনিলন্ত ভাবা পটেশ্বরী ।
 হিরে মুঠি ছানিয়া আমার পাশে বাই ।
 বানরী সহস্রে বেচি লগতে বজাই ॥

স্বামী পাশে চলয় বিকলে দিশ চাই ।
 দেখলো বনৰ মাতে বানৰ পলাই ॥
 পলাই দাবি-ভুৰি কৰি মনত নিভলো ।
 পাৰে-পাৰে কহে কথা বানৰৰ সাজে ॥
 স্বাক্ষৰ দিয়া কতহো বন্ধৰ আগে চৰে ।
 কৃষ্ণ এৰি কতো কতো গছৰত পৰে ॥
 কিচ কিচ কৰিয়া বানৰ পাৰে উকি ।
 বামে পাইলে বুলি দেয় নিকন্তুত লুকি ॥
 তাৰায়ে বোলন্ত শুনিলোক কপিগণ ।
 স্বামীৰ বাস্তাক কহিলোক এতিফণ ॥
 কি কাৰণে পলাই সবে বানৰ বিপুল ।
 অধিব চৰিত্ৰ দেখো চিন্তি বিয়াকুল ॥
 পটেশ্বৰী আট তুমি বাস্তাক নপাইলা ।
 বাহু কপে কাল হুতা প্ৰাণিহাৰু আইলা ॥
 হেন বীৰ নতো দেখি নতো শুনি কাণে ।
 অপাৰ সাগৰ বল গগন সমানে ॥
 ত্ৰিভুবনে কাৰ্ণায় বালীৰ পদকৰে ।
 হেন বীৰ মাৰিলোক একেপাত লৰে ॥
 স্বামী তেৰ নিলীহন্ত কৈক লাগি বাস ।
 অক্ষয় পুত্ৰক নিয়া হৰাইবাক চাস ॥
 পৰিবৰ্ত্তি আস মাত্ৰ কিকিয়া নগৰ ।
 বাজা পাতিয়োক নিয়া অক্ষয় কুমাৰ ॥
 কিকিয়া বাৰিতে পাব। তান বুজি বলে ।
 আন কপিগণ যবে মূপতি বিকলে ॥
 স্বামীৰ বাস্তাক বেবে নিশ্চয় পাইলন্ত ।
 হিয়ে মুঠি ছানি তাৰা দেৱী কান্দিলান্ত ॥
 বানৰী সকলে বেড়ি প্ৰবোধ বোলন্ত ।
 স্বামীৰ পানক ভৰ-ভৰি আঁঠুইলন্ত ॥
 শুনা সত্যসদ বাসকথা অমুপায়ী ।
 পাপৰ কঠিয়া পেলাই বোলা বাস বাস ॥

ভাব্যৰ বিলাপ

বালীক দেখিলা গৈয়া দুৰ্ভিক্ষে বহন্তে আছে,
কণমণি আছে মাত্ৰ প্ৰাণে ।

নিশ্চেইটে আছে পৰি উভকোল কৰি আত্মি,
শালি আছে বাঘতৰ বাণে ।

শ্বামীক বেটিয়া গৈয়া ক্ৰমবৃত্ত পৰি পৰি,
কান্দে সবে হাবলে-বিবলে ।

সমস্তে শিশুক বেটি কান্দৰী মেলেতে কান্দে,
স্বৰ্গক লজিলে নিজে বোলে ।

শালী বাজা পুখিৰীত পৰিচাৰ দেখি মই,
কি কাৰণে ধৰি আচৌ জীউ ।
অজমাই কুমাৰক কোলে কৰি লইয়া প্ৰভু,
কাহাৰ আগত হওঁ ঠিৰ ।

অজম কুমাৰ হেৰা ক্ৰন্দন কৰন্তে আছে,
তবু দুই চৰণত পৰি ।
সহস্ৰেক মহানই ক্ৰন্দন কৰন্তে আছে,
ভূমিত পৰি গড়াগড়ি ।

শিখৰ সিন্দূৰ মোৰ খসাইলাহে প্ৰভু দেৱ,
ৰাজযোগ্য আনো অলঙ্কাৰ ।
পত্ৰিত্ৰতা নাবী হুইয়া কেনমতে বহিবোঁহৌ,
মহাভূখ বিধবাৰ ভাৰ ।

মই বাক তৰ্জিলোহোঁ সেহি মোক গৰ্জিবেক,
বিবহতে থাকিবোঁহৌ পৰি ।
অনাথ হৈবেক ঘোঁৰ অজম কুমাৰ বাডোঁ,
শ্বামী সবে গৈলোঁ হুণ্ডে লৰি ।

যাহাৰ প্ৰসাদে মই পৃথিৱী মণ্ডল মাৰ্কে,
আছিলোহঁতা বাকৰাজেশ্বৰী ।

শত্ৰুপক্ষ নৃপতিৰ যত পটেশ্বৰীগণ,
আছিল মোতেসে সেৱা কৰি ॥

স্বানব স্বামীয়ে গৈয়া মোহোৰ স্বামীয়ে গৈয়া,
অস্তৰ আছিল বহু দূৰ ।

হেন মোৰ প্ৰাণনাথ কিছুই কি কাৰ্য্যো বাহা,
লগতে চলিবো বমপুৰ ॥

আকুল-বাকল কৰি ক্ৰন্দন কৰন্তে আছে,
বাক্যৰ কোলাত পাটশৰী ।

তোমাতেসে বাটিলেক তাৰাৰ সুবাগ বত,
কৈক বাহা মোক পৰিহৰি ॥

আমাৰ বচন তুমি নশুনিলা প্ৰভু দেৱ,
আজ্ঞাৰ কৰিলা দৃশ্যদিশ ।

আপদৰ সময়ত সুহৃদৰ বচনক,
দেখিলাহা তুমি যেন বিধ ॥

পুত্ৰ যেনে বাক্য হয় খোলাবয়ৰ বাজমাৰ,
অনুকূলে সম্পাদক পাই ।

হাত তোলা কৰি আনি কিছু কিছু ধন দেই,
যদিবা ছোৱয় বাপ তাই ॥

স্বামী বাক্য তৈল সবে সৰ্বস্বৰে অধিকাৰ,
হুইবে পায় মুখ্য পটেশ্বৰী ।

হেন প্ৰাণনাথ তুমি আমাক এৰিয়া বাহা,
কিক লাগি প্ৰাণ আচৌ ধৰি ॥

শুনিলো সুগ্ৰীৱ বীৰ স্বামীৰ সোদৰ তাই,
তুমি শ্ৰেষ্ঠ দেৱত আমাৰ ।

আপোনাৰ সুখ বেতু স্বামীক মৰাইয়া মোৰ,
কুলৰ অনাইলা বিলিংকাৰ ॥

এবে বর বল পাইলা শ্রেষ্ঠতাইক নচাইলা,
আমাক চাহিবা কিবা আৰ ।
তোব মনে সুখ হোক ভায়েববে লগে মোক,
গলে আনি ডাক দিয়া মাৰ ॥

ওপি চাও তোক বাজে বানৰ কুলৰ মাৰে,
আৰ কোন আছে দুবাচাৰ ।
শ্রেষ্ঠ তাই পিতৃসম ভান ভই তৈলি ঘম,
কিনো বল লতিলি অপাৰ ॥

ভাবাব বিলাপ দেখি লক্ষণ সুগ্ৰীৱ বীৰ,
শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ কৃপাময় ।
বিপৰীত শোক লালে তিনিবো শবীৰ বহে,
চক্ষু চালি লোকক বহু ॥

তাৰাই শ্ৰীৰামক শাপ দিয়ে ।

তাৰা বোলে চাহা বাম পৰম সাধিক ।
বিমুখ সমবে স্বামী মাৰিলাছা কিক ॥
জাঙ্ঘা সমান তৈলো স্বামীৰ সন্মানে ।
ভোমাক দহিতে পাৰো পতিব্রজা শাপে ॥
ভোমাক শপিলে বেহে জীয়ে মোৰ স্বামী ।
ওবেসে ভোমাক শপি তন্দ্র কৰে' আনি ॥
বেন আন বেলা নকৰাছো ছেন শাপ ।
সীতা দণ্ড বৈরা অনুকপে দিও শাপ ॥
বাহুব এতাপে তুমি সীতাক লজিবা ।
অগনিত পৰীক্ষিণা অযোগ্যক নিবা ।
তবু জায়া সীতা দেবী হস্ত মহাশাস্তি ।
ভোমাক দিছুই অল্পকালে এবিহস্তি ॥
মই বেন 'মবে' ছেবা স্বামীৰ বিয়োগে ।
ভোমাক বকিবো সীতা দেবীৰ সন্তোগে ॥

বিচোহ লগাইয়া হৃদয়ত দিয়া শাল ।
 কৰিব কাতৰ ভৰ্তি। যাইবলু পাভাল ॥
 পাছে কঠোৰকণে সফলকৈ তৈলা বালী ।
 চকু মেলি কুটুমক চাহিলে নিহালি ॥
 দেখলু অঙ্গন চৰণত পৰি আছে ।
 সব বন্ধু জনে বেঁচি কান্দে আগে পাছে ॥
 ডাইন হাতে অঙ্গনকে আলিঙ্গি ধৰিলে ।
 নাম হাতে ধৰিয়া তাৰাক বোধ দিল ॥
 পৰিচ্ছেদ কৰিয়া দেখোহে ভাৰ্গৱা পোক ।
 বমপুৰে গৈলে মোক নেৰিবেক শোক ।
 হৰি হৰি পুত্ৰ মোৰ তাৰা পটেশ্বৰী ।
 বিচোহ লগাইয়া হেৰা মই যাওঁ ঘৰি ॥
 লক্ষ্যনক এৰিলে। এৰিলে। কহি খেদ ।
 তোমাৰ আমাৰ তৈল সৃষ্টি পৰিচ্ছেদ ॥
 তৈয়াই স্ত্ৰীক তই মোৰ বাক্য শুন ।
 মৃতক ভাঙিব নধৰিবি মোৰ গুণ ।
 যুবকক কৰি অঙ্গনক ভালে বাৰ্থা ।
 মোৰ বলসীৰ্ণো পুত্ৰ হৈব তোৰ সখা ॥
 ধুবন্ত-ভাতিয়া আদিত্যকো দিবি ধাৰ ।
 ইন্দ্রদেবভাতো ভয় নাইবে তোমাৰ ॥
 তোমাৰ বিপুল বলে কিছু নহিবেক ।
 মোৰ পুত্ৰে অনেক বান্ধস মাৰিবেক ॥
 স্ত্ৰীৱক গ্ৰীৱে ধৰি মুখে চুমা দিল ।
 অঙ্গন পুত্ৰক হাতে হাতে সমৰ্পিল ॥
 মোৰ পুত্ৰ নোহে বাপ তোমাৰ তনয় ।
 ভাল মতে অঙ্গনক পালিতে লাগয় ॥
 কুলত থাকয় যদি একোদৰ ভাই ।
 একৰ তনয় আছে আক কাৰো নাই ॥
 সেহি পুত্ৰ গুটি সগৰাবে হোৱে সাৰ ।
 জলপিণ্ড দানে কৰে বংশক উদ্ধাৰ ॥

শুন বোলে। প্রাণ বাপ তনয় অজ্ঞে ।
 তোহোৰ পুৰাত পাটলি সকলে সম্পদ ॥
 আতি সেৱা এৰি ধৰ্ম্মে কৰিব সেৱালি ।
 আতি সেৱা কৰিহা পাতালে গৈলা বলি ॥
 প্রণামোহো বামচন্দ্র কৰি হাত দোৰ ।
 অন্নমতি তবল বানৰ মুখপোৰ ॥
 শৰ বিবে যতেক কৰিলে। পিণ্ডিকাৰ ।
 ইসৰ দোষক প্রভু কোঁমবা আমাৰ ॥
 সুবৰ্ণৰ পঙ্কজ যতেক পদ্মমালা ।
 যাক পৰিধানা শ্ৰীধৰ সম কালা ॥
 বাসৱে দিলন্ত মোক মাণিকে উজ্জ্বলা ।
 গ্ৰীৱ ধন্তে কাঢ়িয়া দিলন্ত সেহি মালা ॥
 লক্ষণক দিয়া বা অপুনি গ্ৰীৱে ধৰ' ।
 মুহি সুগ্ৰীৱক দিহা বাতাক কোকাৰ ॥
 অজ্ঞন কুমাৰ মোৰ ভাৰ্য্য পটেশ্বৰী ।
 চুইহন্তকো প্রভু পালিবাহা ভাল কৰি ॥
 বালীক প্রযোদি পাছে মাতিলন্ত বাস ।
 ভাৰ্য্যাব পুত্ৰৰ শোক কৰা উপশাম ॥
 ভোমাত্ত অধিক কৰি সুগ্ৰীৱে পালিব ।
 অতিনন্দা ভাৱে বাজভোগকাল নিব ॥
 শুনিয়ো সুগ্ৰীৱ মিত্র মোৰ বোল কৰ' ।
 বালী দেন্ত মালা আপোনাৰ গ্ৰীৱে ধৰ' ॥
 শ্ৰেষ্ঠ ভাটক লাগি কিছু নকৰিবা শোক ।
 পুষ্পৰথে চ'ৰি যান্ত বালী স্বৰ্গলোক ॥
 লৈয়ো প্রাণ ভাই বুলি বালী মালা দিল ।
 হৰিষ-বিবাদ মনে সুগ্ৰীৱে শিকিল ॥
 আতিশয় শোভা কৰে দশগুণে কালা ।
 দেখি বেন মেকৰ লিখৰে সূৰ্য্য মালা ॥
 ভৈয়্যাই সুগ্ৰীৱ মোৰ ছেৰ প্রাণ বাস্তি ।
 আখৰেক মাতেহোঁ শুনিয়ো ভাৰ্য্য শান্তি ॥

বিপাজে মৰিলে। হোৱা বচন সুশুনি ।
 পুত্ৰক পালিবি মোৰ মোষক সুশুণি ।
 আপদ কালত হোৱা একে বুধি ভৰি ।
 মই বম ঘৰে যাওঁ বচন নকৰি ।
 এৰি বুলি দালী বাজা তৈলনা নিশব্দ ।
 শব বিধে দুই চকু তৈললু ভবধ ।
 ধৰমৰ তৈল বালীবাটৰ হাত ভৰি ।
 অচেতন ভাৱে থাকিললু দালু ভৰি ।
 মুখ তৈলনা নিৰ্মাণ নগাতি শ্বাস নাই ।
 পালটিল চকু দুই আদিত্যক চাই ।
 নীলে দেখিললু দালী বাজাৰ নিৰ্মাণ ।
 আজুৰিয়া কাটিললু বাঘৰ বাণ ।
 কধিৰে পুৰিত শব গাৱৰ বাজান্তি ।
 চিকিমিকি কৰে যেন আদিত্যৰ কান্তি ।
 সাগৰত শ্বান কৰি কধিৰ গুচাই ।
 বামৰ তুলত আসি পলিল চুনাই ॥
 শৰীৰৰ বোম্বালে কধিৰ বহি যান্তি ।
 বিজুলী চটক যেন দেখি তাৰ কান্তি ।
 স্বামীক বেড়িয়া কান্দে পাটেশ্বৰী লোকে ।
 স্ত্ৰীৰ কান্দলু আতি জেষ্ঠ্যাইৰ শোকে ॥
 বামচক্ৰ লক্ষণ কান্দলু হুমন্ত ।
 সৈন্ত সমে চাৰি পাত্ৰ আৰু কান্দলু ।
 তাৰা বোলে স্বামী তুমি গৈলা পৰলোক ।
 ধৰ্মৰ পুৰত প্ৰভু হুমৰিবা মোক ।
 যাব মুঠি প্ৰকাৰে মেদিনী মেলে চিব ।
 হেন স্বামী ধৰণীত তেজিলা শৰীৰ ।
 হাঁ স্বামী তুমি কোন কাৰ্য্যক সাধিলা ।
 স্ত্ৰীৱক ডাকি ভ্ৰাতৃবধু সম্বলিলা ।
 ধৰ্মপথ এৰি পাল কৰিলা সৰ্কল ।
 অৱিলম্বে পাইলা সেই অধৰ্মৰ ফল ॥

অক্ষয় কান্দন্ত আতি বিহ্বাকুল চিত্ত ।
 ক্ষমরত মুঠি হানি পবিত্রা ভূমিত ॥
 হা বাপ কি করি করিলা নিমিষাতি ।
 মহালাগি আর মোর তৈলা অনাধিতি ॥
 বাজার কুমার কান্দে ধবনীত লুটি ।
 হা বাপ বোলন্তে পবাণ যাই কুটি ॥
 দীঘল সহন পথে চলিলা আলোনে ।
 তমু কার্য্য পুত্র আরে পালিবেক কোনে ।
 বাঘরে বোলন্ত মিত্র শুনিয়ো উচিত ।
 বিস্তর ক্রন্দন মুহি যতকর হিত ॥
 আন্টে চিত্ত সাজিয়েক বহল বিস্তার ।
 তাতে তুলি কবায়োক বালীক সংস্কার ॥
 বামর বচন যেবে তৈলা অবসান ।
 পাছে বীর লক্ষণে দিলন্ত সমিধান ॥
 শোক এৰি স্ত্রীত প্রোত্তর কার্য্য চালা ।
 কৈব তাবা দেবী তুমি কিঙ্কিঙ্কাক যাহা ॥
 চতুর্দোল বানত বালীক নিয়া তোলা ।
 গিৰি-নদী সমীপত শীঘ্রে নিয়া পোবা ॥
 অকস্মে পিতৃর দিবা পিণ্ড জলাঞ্জলি ।
 হুমুয়ন্ত আদি সবে কার্য্যক সকলি ॥
 নিরোগত করিলন্ত লক্ষণর বোল ।
 তেতিক্ষণে তাবা আনাইলন্ত চতুর্দোল ॥
 অকস্মে স্ত্রীত মোলা তুলিয়া ধবিল ।
 ধুপাতে ভাতিয়ে গিৰি-নদীতীর নিল ॥
 জানো বব বব বীর পর্কিত-আকাং ॥
 হাতে কান্দে বহিলন্ত যুগকর ভাব ॥
 কান্দন্তে কান্দন্তে লৈয়া গিরা চতুর্দোলে ।
 বালীক পুত্রিলা গৈয়া গিৰি-নদী কোলে ॥
 দণ্ড কাঠ কাক বলি আক শ্রান বলি ।
 অকস্মে পিতৃর দিবা পিণ্ড জলাঞ্জলি ॥

নিত শুক ব্ৰাহ্মণে দিলন্তু স্বাহি পাহি ।
 অক্ষমে কৰিল। কৰ্ম্ম নিধিত্তে চাহি ।
 নানাবিধ দান কৰিলন্তু যুবোৎসৰ্গ ।
 হনুমন্তু স্ত্ৰীৰ সমন্তে জ্যাতিবৰ্গ ॥
 দানে মানে সব জ্যাতিলোক তুই তৈলা ।
 পুষ্পৰথে চৰি বালা অৰ্গে চলি গৈলা ।
 সমন্তে বামৰগণে কাৰ্য্যক সজলি ।
 বামৰ চৰণে আসি কৰিল। সেৱলি ॥
 হনুমন্তে বামক কৰিল। বহু স্তুতি ।
 ভোমাৰ প্ৰসাদে ভৈল বালাৰ মুকুতি ॥
 অৰিষেক বোলে। বুলিবাক লাগে ওৰ ।
 তৰি চাৰিপাক লাইয়ো কিক্ৰিকা নগৰ ॥
 বাজা বজাবিহো স্ত্ৰীৰক তুমি মিত্ৰ ।
 তুমি পৰশিলে হৈব আনৰ পৰিত্ৰ ॥
 বামচক্ৰে বোলন্তু শুনিয়ো বায়ুপুত্ৰ ।
 আমাৰ মিত্ৰৰ অকল্যাণ আছে কৈত ॥
 বনবাস খাটো পালি পিতৃৰ আদেশ ।
 চৌধুৰ বৎসৰ নাহি নগৰে প্ৰবেশ ॥
 শুনিয়োক হনুমন্তু গৰাক গঠয় ।
 মন্য ভিৰিগ লুনা বীৰ সমন্তয় ॥
 নল গন্ধমাদম পুৰেণ সবহৰি ।
 জন্মাৰ তনয় ওৰ। শুনিয়ো কেশবী ॥
 তাৰ বীৰ পনস শুনিয়ো আনুতন্ত ॥
 দধিমুখ যুগপতি আনৰ আছন্ত ॥
 ইন্দ্ৰজানু হুজানু শুনিয়ো বীৰ নীল ।
 অৰত লবত আক শুনিয়ো হুশীল ॥
 সতানু সম্পাতি সৰ্ব্বতক শুনিয়োক ।
 গোলাঙ্গুল কাঠি কপি আছে বতলোক ॥
 সবে মহাবীৰ যেন দেৱৰ সমাজ ।
 সবে মিলি স্ত্ৰীৰক জোকাৰিহো বাজ ॥

বান্দা স্তম্ভ মহাবীৰ আছিল অজয় ।
 সবে মিলি দিবা তাক খুববাজ পয় ।
 আমাৰ বচনে সবে হেলা পৰিওঁবি ।
 সমস্তে বান্ধে দাউয়ে কঁকিয়া মগৰী ।
 চলিয়ে স্তম্ভৰ মিত্র লোহা মণ্ডপাটে ।
 প্রজাপতি পা ল আছা কথিতাছা ছাটে ।
 নটে ভাটে আশ্বমে মজল কৰন্তোক ।
 সাক্ষিলে তোমাত্তে তাৰা দেৱী আচলোক ।
 শ্রান্তপাৰি মাল মুখ্য বাৰিষাৰ কাল ।
 দিনতে আছাৰ মহা মেঘৰ বকাল ।
 মানব লোকৰ আভা কিছু নাহি কাল ।
 উটো চাৰি মাস মগসুখে কৰা বাক ।
 আমি গিত তৈৰ প্রস্তৱণ গিবিবৰে ।
 সীতাৰ নিমিত্তে চিত্ত উজ্জ্বল কৰে ।
 কাৰ্ত্তিক নিবৃত্তি গৈলে আশ্রয় মায়া ।
 সীতাক খুজিব যেন নমাতিলে আশা ।
 স্তম্ভে বোলন্ত আৰে তৈল প্রতিকার ।
 ভাগ্যক লভিলে। অকণ্টক বাজ্যভাৰ ।
 সীতাক খুজিবো আমি চাৰি মাস পাচে ।
 ধৰি লাগি মিত্রৰ আমাৰ গাত্তে আচে ॥
 নামক প্রণাম কৰি তালুক বান্ধে ।
 মগৰীতে প্রবেশ তৈ গৈল চপ কৰে ॥
 চতুৰ্দোলে স্তম্ভৰ ওৱাৰি পয়োসাৰ ।
 স্তম্ভে বোলন্ত বিধি প্রসন্ন আমাৰ ।
 ওৱাৰি তিতৰে পাকবন্ধুৰ ভাণ্ডাৰ ।
 স্তম্ভ স্তম্ভ জয় জয় তৈ গৈল জোকাৰ ॥
 দণ্ড ছত্ৰ পতাকা বিচিত্র নৃত্য গীত ।
 স্তম্ভ শীতল বাতে প্রমোদিত চিত্ত ॥
 নানাবিধ চিত্ৰ খান আতি বিস্তাপন ।
 দেখি স্তম্ভৰ উল্লসিত গৈল মন ।

পদূলী পদূলী সবে পুতিল্য ত্ৰৈবণ ।
 সুবৰ্ণৰ দীপ ঘট স্তম্ভ চন্দন ॥
 দুৰ্বাক্ত পকৰত্ব থৈলা নিবন্তৰে ।
 পশিলন্ত স্তম্ভীৰ শ্ৰীমন্ত বাস ঘৰে ॥
 শুনা বামায়ণ পদ যত সত্যসদ ।
 স্তনন্তে মজল মিলে স্তচয় আপদ ।
 যাব যেন মনৰ বাঞ্ছিত পূৰে কাম ।
 নিবন্তৰে নৰে ডাকি বেলা বাম বাম ॥

মাগন কন্দকলী ।

দেবজিত ।

জয় জয় জগতপালক জগদগু ।
 ত্রুক্ষা হব অনন্তে নপারে যাবি অন্ত ।
 জয় জয় জগতপালক মাগদগ ।
 অচ্যুত অনন্ত পূর্ণ ত্রুক্ষা সনাতন ॥ ১
 ত্রুক্ষা বিষ্ণু মহেশ্বরের বাহাবি অচলন ।
 বাহাবি উদবে আছে চৈখায় ভুবন ॥
 ভোমাবি অচলন প্রভু চবাচবগন ।
 কোটি কোটি ত্রুক্ষাওব ভূমি মাগদগ ॥ ২
 বাহাবি মহিমা কেহো নপারয় অন্ত ।
 সকল সংসার বক্তি আছা জগদগু ।
 দিন পরসরে পালা যত চবাচব ।
 দিন অরসানে কবা জগত সংহাবি ॥ ৩
 ত্রুক্ষা হব সমে সব প্রাণীক সংহাবি ।
 অনন্ত পবাতে শুভি বাকা দেব হবি ।
 প্রজাহা পালাহা ভূমি দেব জগদগন ।
 পুশু ইচ্ছা তৈলে ভূমি কবা উতপন্ন ॥ ৪
 হেন ঈশবর কাল মুক্তি অন্নতাব ।
 ওষক নপারে ত্রুক্ষা বিষ্ণু মহেশ্বব ।
 দৈবকীনন্দন প্রভু পূর্ণ ত্রুক্ষা হবি ।
 তকতব অর্থে আছা নবকল ধবি ॥ ৫
 তকতক পদা বব কবা দামোদব ।
 তকত জনব প্রীতি সাধা বাবেবাব ।
 চুই দৈত্য অন্তবনাশক জগদগু ।
 তকত জনব মন সধনে পূবন্ত ॥ ৬

এহিমতে কৃষ্ণৰ অনেক কাল গৈলা
 স্বৰ্গত ইন্দ্ৰৰ পাচে বৰ গৰু ভৈলা ॥
 অশ্বত্থক খাই ভৈলা অজব-অমৰ ।
 এহি পদে গৰুৰ বাঢ়ি গৈলেক ইন্দ্ৰৰ ॥ ৭
 স্বৰ্গত নিন্দিলো মাধৱক ইন্দ্ৰে যত ।
 সমস্তে কহিলা মুনি কৃষ্ণৰ আগত ।
 কৃষ্ণৰ ইন্দ্ৰৰ বৰ লাগিলা বিবাদ ।
 মাধবে বচিলা পদ শুনা সভাসদ ॥ ৮
 কৃষ্ণ যে সাৰথি অৰ্জুনক কৰি বণী ।
 অৰ্জুনে ইন্দ্ৰক বণে কহিলা বিবধী ॥
 গুৰুৰ চৰণ দুই জময়ত ধৰি ।
 গুৰুৰ আজ্ঞাক মনে শিৰোগত কৰি ॥ ৯
 কৃষ্ণৰ চৰণে মই পলিলোঁ শৰণ ।
 দেৱজিত পদক তলিলোঁ শুলোভন ।
 ঈশ্বৰৰ বাক্য যে যেদত ছেন সাৰ ।
 আৰু শুনি সভাসদ তয়োক উদ্ধাৰ ॥ ১০
 ছেনয় পদক শুনা সভাসদলোক ।
 চতুৰ্ভুজ কপে দাইবা বৈকুণ্ঠপুৰক ॥
 বেলম্পায়ন বসতি শুনিও অশ্বিত্যয় ।
 পাচে অৰ্গে যি কৰিলা দেৱ হৰিহয় ॥ ১১
 একদিন ইন্দ্ৰ দেৱে সভাত বে বসি ।
 নক্ষত্ৰ সহিতে যেন প্ৰকাশন্ত শশী ॥
 এহিমতে প্ৰকাশ কবন্ত কৰিহয় ।
 ইন্দ্ৰক আৱৰি বোলে দিগপালচয় ॥ ১২
 বজ্জ কৰিবাক ইন্দ্ৰে আছে মৌন ধৰি ।
 যেন যোগী আছে মহা কষ্টভ্ৰত কৰি ।
 অঙ্গৰা নাচয় গন্ধৰ্বৰ গায়ে গীত ।
 জয়ধ্বনি কবন্ত স্বৰ্গত বিপৰীত ॥ ১৩
 চিত্ৰসেন আদি কৰি গন্ধৰ্ব চৰিণ ।
 ভাল কৰতাল ধৰি কবন্ত কীৰ্তন ॥

সিন্ধু যুনিগণে কৰে বেদমন্ত্ৰধ্বনি ।
 বাস্তব প্ৰাচ্যত বোলে মাতৃক স্মৃতি ॥ ১৪
 বস্ত্ৰ আৱস্থিতা পাচে দেৱ পুৰুষৰ ।
 বস্ত্ৰক গেলন্তু ত্ৰক্ষা নিম্ন মন্ত্ৰধ্বনি ॥
 লগত আসিলা আবেগ গুৰু বৃহস্পতি ।
 ইন্দুৰ সভাক লাগি গেলন্তু সন্ত্ৰপ্তি ॥ ১৫
 ত্ৰক্ষা নিম্ন মন্ত্ৰধ্বনি কৰিলা সন্ধান ।
 টোলে নিয়া তিলা নিকে দিয়া সিংহাসন ॥
 সিংহাসনে বসিলন্তু তিনিও ঔৰৱ ।
 ত্ৰিমিকো নমিলা পাচে দেৱ পুৰুষৰ ॥ ১৬
 বৃহস্পতিক দিলা আনি বস্ত্ৰ আসন ।
 আসনে বসিলা পাচে ত্ৰক্ষাৰ মন্ত্ৰন ॥
 সেই দেৱ আসিলা নাৰদ মহাত্মি ।
 হাতে দিয়া বেণা ধৰি পৰম হৰিষি ॥ ১৭
 ইন্দুৰ আগত কৰি প্ৰবেশ তৈলন্তু ।
 পাণ্ড-অৰ্জা আচমানে টোলে পূজিলন্তু ॥
 নাৰদ বসতি দেৱ শুভা পুৰুষৰ ।
 ভোৱ লব দেৱ নাই সৰ্গৰ ভিতৰ ॥ ১৮
 কিবা বস্ত্ৰ ইতৰ নবৰ স্তবপতি ।
 সৰূপ কৰিয়া তৈলৌ মোৰ স্তবপতি ।
 যদি বস্ত্ৰ কৰিবৈ ভোমাৰ আছে মন ।
 কৃষ্ণক পূজিয়ে আগে মহেশ্বৰোচন ॥ ১৯
 কৃষ্ণৰ মাত্ৰ নটকৈক বস্ত্ৰচয় ।
 আকৈ জানি কৃষ্ণক পূজিও হৰিহৰ ॥
 ভোৱ আগে কৰি মই কৃষ্ণৰ মহিমা ।
 ত্ৰক্ষা হব অনন্তে নপাৱে বাৰ সীমা ॥ ২০
 কৃষ্ণক মোহিবে ত্ৰক্ষা আসিলেক লবি ।
 গোবন্ধ দামুৰি ত্ৰক্ষা নৈলা চুৰি কৰি ॥
 হেন মোৰি কৃষ্ণে মায়া কৰিলন্তু বৰ ।
 গোবন্ধ দামুৰি হই বৈলা বৰে বৰ ॥ ২১

নাৰদ বদতি শুনা দেৱ হৰিহৰ ।
 কৃষ্ণৰ মায়াত মই বৰ তৈলোঁ তয় ॥
 কৃষ্ণৰ মায়াত দেখি দেৱ সৃষ্টিকৰ ।
 হংসৰ নাৰিয়া স্তুতি কৰিলা বিস্তাৰ ॥ ২২
 পূৰ্ণ ত্ৰাস কৃষ্ণত অনুভৱ ত্ৰাস লই ।
 হংস বানে চৰি ত্ৰাসলোকে গৈলা ধাই ॥
 বাণক বাখিবে পাচে বুদ্ধ দিলা হৰ ।
 কৰক ভক্তাইলা পাচে দেৱ নামোদিব ॥ ২৩
 ভগত সংহাৰ হবে ধৰি কপ কত ।
 কৃষ্ণৰ আগত হৰ তৈলা যেন ক্ষুদ্ৰ ॥
 অত ত্ৰাস কৃষ্ণৰ যে যোগমায়া বৰ ।
 অন্তৰ মপায়ে ত্ৰাসা বিকৃত মহেশ্বৰ ॥ ২৪
 নাৰদ বদতি শুনা দেৱ হৰিহৰ ।
 কৃষ্ণৰ মায়াত বৰ মই তৈলোঁ তয় ॥
 হোমক কৰন্তে কৃষ্ণে হাতে ত্ৰাস ধৰি ।
 ঘৰে ঘৰে দেখো মই সেহি দেৱহৰি ॥ ২৫
 কৃষ্ণতে তৈলন্ত য়েবে বিশ্বকপ যত ।
 বোড়ল জাৰ্ঘ্যাব ঘৰে কৃষ্ণ উপগত ॥
 কেউ ঘৰে ত্ৰাসণক কৰয় সন্মান ।
 কেউ ঘৰে কৰে ত্ৰাসণক বড় দান ॥ ২৬
 কৃষ্ণৰ মহিমা দেখি মোৰ কল্পে ত্ৰাণ ।
 সাক্ষাতে তৈলোহোঁ মই বৃত্তক সমান ॥
 দিব নোহে মোৰ লবে কল্পে হাত ভৰি ।
 কৃষ্ণত অনুভৱ লই গৈলোঁ স্বৰ্গে লবি ॥ ২৭
 তুমি বজ্জ কৰা সৰ্ব বজ্জত বে ভাল ।
 মোহোৰ বচনে কৃষ্ণ পূজা দিগপাল ॥
 অত ত্ৰাস কৃষ্ণ পাচে ত্ৰৈলোক্যক ধৰি ।
 হেনয় কৃষ্ণক পূজা মনত সাধনি ॥ ২৮
 শীঘ্ৰে কৃষ্ণক পূজা কৰা হৰিহৰ ।
 অকল পুণ্যক পাইবা খুলিলোঁ নিষ্ঠয় ॥

নাবদৰ বাণী শুনি ইন্দু দিগপাল ।
 কৃষ্ণক নকৰেঁ। পূজা মই একো কাল ॥ ২৯
 মোৰ পূজা ভয় কৃষ্ণে কৰিছে পূৰ্ণিত ।
 কৃষ্ণক নকৰেঁ। পূজা জানা বৰপত ॥
 মোক কৃষ্ণে অপমান দিয়া আছে আতি ।
 নকৰেঁ। কৃষ্ণক পূজা মোৰ দৃঢ়মতি ॥ ৩০
 অধম আচাৰ কৃষ্ণ পৰম নিলাজ ।
 কৃষ্ণক নকৰেঁ। পূজা শুনা মুনিবাজ ॥
 আপোনাৰ পুত্ৰবধু কৰি আছে লব ।
 হেনয় আচাৰ কৃষ্ণ পাপমতি বৰ ॥ ৩১
 হেনয় কৃষ্ণক সুপূজোহোঁ কদাচিত ।
 সত্যে সত্যে কহোঁ যদি ত্ৰোমৰে আগত ॥
 মহা বজ্ৰ কৃষ্ণ পাপমতি আতি বৰ ।
 ভাষাক নকৰেঁ। পূজা মই পুৰন্দৰ ॥ ৩২
 সত্যে সত্যে বোলোঁ। মোৰ বচন অতেন্দ ।
 ঐক যদি আসে কৃষ্ণ কৰিবোহোঁ ছেদ ॥
 মাধৱক ইন্দু যে নিম্নিলা বত বত ।
 শুনি ত্ৰক্ষা বিষ্ণু হৰে কৰ্ণে দিলা হাত ॥ ৩৩
 ত্ৰক্ষায়ে বোলন্ত ইন্দু গৰ্ব্ব কৈলা বৰ ।
 অহুতে কৰিবৈ চুব আসি দামোদৰ ॥
 মহেশ বোলয় আৰ গৰ্ব্ব বৰ আতি ।
 গৰ্ব্ব খণ্ডাইবেক হৰি অৰ্জুন সহিতি ॥ ৩৪
 বিষ্ণুতে বোলয় শুনা দেৱ ইৰিহয় ।
 তোৰ গৰ্ব্ব ভাঙিবেক কৃষ্ণ ধনঞ্জয় ॥
 এছি বুলি তিনি দেৱ কৰি ফোৰ মন ।
 ইন্দুৰ সত্ৰাৰ পৰা উঠিলা তেখন ॥ ৩৫
 হংসত চৰিয়া ত্ৰক্ষা ত্ৰক্ষলোকে গৈলা ।
 গকড়ত বিষ্ণু বিকুলোকে প্ৰবেশিলা ॥
 বৃষভত চৰি শাচে দেৱ মহেশ্বৰ ।
 সেহি কৰে চলি গৈলা কৈলাস শিখৰ ॥ ৩৬

তিনিও দেৱতা ঘেৰে গৈলা তিনি দিশ ।
 ইন্দুৰ বিবৰ্ণ মুখ ঘোৰ অসন্তোষ ॥
 বহু নিশিজিল দেখি ইন্দুৰ বিয়ন ।
 নিখাস কাটলু ইন্দুদেহে ঘনে ঘন ॥ ৩৭
 নাৰদ বদতি ইন্দু শুনা পুৰন্দৰ ।
 কুকৰ নিন্দাৰ ফল পাটবি বহুতৰ ॥
 বহুদিন নহৈবেক তৈবে অল দিনে ।
 দিগপালে সমে ইন্দু থাকা বজমনে ॥ ৩৮
 এহি বুলি নাৰদ উঠিল ক্ৰোধ মনে ।
 লীয়ে চলি গৈলা কৰি পৃথিৱী ভুৱনে ।
 কুকৰ আগত কৰি তৈলা উপগত ।
 নাৰদক দেখি কুকো কৰি যোৰহাত ॥ ৩৯
 বকুৰ আসন কুকো দিলে আগে পাৰি ।
 আসনে বসিল ক্ৰকা-পুত্ৰ বেণা ধৰি ॥
 গাভ অৰ্ঘ্য আচমনে পূজিলা চৰণ ।
 কুকৰ পূজাত ধৰি হৰষিত মন ॥ ৪০
 নাৰদ বদতি শুনা শ্ৰেষ্ঠ দামোদৰ ।
 তোমাক নিন্দিলা বৰ্গে পানী পুৰন্দৰ ॥
 ক্ৰকা বিষ্ণু হব আগে নিন্দিলেক বৰ ।
 নিন্দা শুনি তৈব গৈলা তিনিও ইন্দুৰ ॥ ৪১
 গৰ্ব মনে অক জানা তৈলা দেৱৰাজ ।
 তাৰ গৰ্ব চুব কৰি কৰা যোৰলাজ ॥
 আক তোমাক বোলে অপবাদ বৰ ।
 নবকৰ ভাৰ্যা তুমি কৰি আছা ঘৰ ॥ ৪২
 তাহাৰ নিন্দাক কুৰুমন তৈলা বৰ ।
 এতেকে তোমাত কৈলোঁ দেৱ দামোদৰ ॥
 বেছি লাগে তাক কৰা শ্ৰেষ্ঠ দেৱ হৰি ।
 স্বৰ্গক চলিলোঁ মই দিব্য বেণা ধৰি ॥ ৪৩
 এই বুলি নাৰদ স্বৰ্গক চলি গৈলু ।
 হেন শুনি মাধৱ কুৰুমন তৈলা ॥

মাথের বোলন্ত কিয় নিম্নে ছুঁবাচাব ।
ইন্দ্রক কবিবো আজি সূর্য্যোব সমর ॥ ১৬৪
মাগবর ত্যর্ঘ্যা হবি নিলা পুৰন্দর ।
মাগবক দিবে অকীকাষ বাধি মোর ॥

• • • • •

দেখিয়ে কৃষ্ণব কেনে ঘোগমায়া বল ।
ইন্দ্র অর্জুনব কেনে লগাইলা কমল ॥
পিতৃব পুত্রব দেখা তৈল্য খোর বণ ।
গর্ভমদে অঙ্ক ছলে বিবর্ণ বদন ॥ ১৭১
মবণতোধিক পাঠে তৈল্য সুবপতি
দেখিয়ে কৃষ্ণব কেনে অনন্ত লকতি ॥
আকে জানি গর্ভ মকবিবা একোজন ।
ভিলমাত্রো গর্ভ মসহন্ত নাবাগণ ॥ ১৭২
এতেকে নামক লোহী সবে সাধুজন ।
কৃষ্ণব চক্রে লৈয়ো সঙ্ঘে শরণ ॥
তপ জপ বস্ত্র দান জানা তাঁর্য ত্রুত ।
অপ্রয়াসে সিজ সবে নামক লগত ॥ ১৭৩
হেন বাস নাম বিটো লরে একবার ।
কোটি কোটি পুঙ্খক কবর উচ্চাব ॥
নামতে আকন্ত পূর্ণ ত্রুত নাবাগণ ।
এতেকে নামক নেবে ত্রুত ত্রিনয়ন ॥ ১৭৪
সুবাস্ত্র ত্রুতাক নামে আছে ধরি ।
এতেকে মহন্তে গায়ে নামক সাদরি ॥
বামকৃষ্ণ উচ্চবিয়া যায় বিটো নবে ।
তার পাঠে যায় কৃষ্ণ চক্রে ধরি কবে ॥ ১৭৫
বিধিনি শাপক কৃষ্ণে চক্রে কবি ছল ।
তকত জনক হবি কবর বক্ষণ ॥
যেন খেঁচু নেবে স্নেহে বৎসব যে লাগ ।
কৃষ্ণ কুবে পাচত তকক কবি আগ ॥ ১৭৬

হেনরু কপালু কৃষ্ণ লৈলোকান্তে সাব ।
 কৃষ্ণে পিতা মাতা জানি কগত আধার ॥
 কৃষ্ণাসে বাখিয়া আছে সবাবে জীৱন ।
 যেন বায়ু অবিহনে সবাবে মৰণ ॥ ৭৭
 এতেকে নামক নেবে সাধু সব নবে ।
 তেবেসে তৰিকা ঘোৰ স'সাব সাগৰে ॥
 সাব কৰি ধৰা সবে আসাব সন্ন্যস্ত ।
 মহা পুণ্য পদ বচিলোঁহো দেৱজিহ ॥ ১৭৮
 অৰ্জুন ইন্দ্র বুদ্ধ দেৱজিহ পদ ।
 আকে শুনি সত্যসদ ধৰ্ম্ময়ো আপদ ॥
 কৃষ্ণৰ যে বশ নাম পাপ বিমোচন ।
 মাথৰে বচিল পদ শুনা সুশোভন ॥ ১৭৯
 হেনরু পদক শুনিয়োক সৰ্ব্বজন ।
 তেবেসে কৰিবা সবে বৈকুণ্ঠ গমন ॥
 হেন জানি নামক ধৰ্ম্ময়ো দূত কৰি ।
 ধন জন দেখা যেন সবে ছাইব কৰী ॥ ১৮০
 দেহা নতু নপবন্তে কালে নতু গিলে ।
 ধন জন জীৱন যৌবন একেতিলে ॥
 হেন জানি মাথৰ-চৰণে দিয়া চিত্ত ।
 তেবেসে তৰিকা সুখে ভূয়োৰ কলিত ॥ ১৮১
 নাম নাম লৈছো সবে দূত কৰি মন ।
 তেবেসে তৰিকা সুখে বমৰ কাৰণ ॥
 আকে জানি নব নাবী এৰি আন কাম ।
 পাতক চাবোক ডাকি বোলা বাম দাম ॥ ১৮২

◆ ◆ ◆ ◆

ଅଥେ ହୁଅେ ଅଥ ତବି ମଦାର ହୁବିମୋ ହବି
 ଅଥେ ଲେବା ବୈକୁଣ୍ଠ ବାସୁ ।
 ତେରେ ଚକ୍ର ହୁମର୍ଶନ ବାଧିଲକ୍ଷ୍ମୀ ସର୍ବଜନ
 ମାମକ କବିବ ଅହେ ନାମ ॥

নামক কৰিয়া ধন নামেৰে জানিবা প্ৰাণ
 নামেৰে কহে শাস্ত্ৰগণে ।
 অষ্টোদশ পুৰাণত ভাগৱতে কহে বত
 ভবিষ্যে নপাৰে নাম বিনে । ২১২
 ধন জন অৰ্পণ জানা সবে মায়াময়
 সমস্তে বস্তুক তেজি অতি ।
 সি সৰু পৰিহৰি হৰি নাম যাগা ধৰি
 পেলাবোক মোহ-জৰি কাটি ।
 মাথৰে তণিলা পদ শুনা সবে সভাসদ
 এৰি সৰ্বজনেনে জনে কাম ।
 পাপ সব হোক নাশ বৈকুণ্ঠত পাইবা বাস
 ডাকি সবে বোলা বাহ বাস ॥ ২১৩
 আকৈ জানি গৰি নকৰিয়া একো প্ৰাণী ।
 পুত্ৰ ধন জন সবে মায়াময় জানি ।
 দেৱভো অধিক ইভো মনুষ্য শৰীৰ ।
 এতিফণে পৰে কেহো ভাব নাহি ধৰি । ৫৭২
 অনেক জন্মৰ মহা পুণ্য ধন দিয়া ।
 মনুষ্য শৰীৰ নৌকা অচালা কিনিয়া ।
 মহাত্ম্য সাগৰক ভৰিবাক প্ৰতি ।
 যায়ে নতু ভাগে তৰা ভাৱত সম্প্ৰতি ॥ ৫৭৩
 একাদশ, ইন্দ্ৰ, নতু হোৱন্ত বিফল ।
 বাৰ নকৰি বাধি শৰীৰ দুৰ্বল ।
 তেৱে কৃষ্ণ কথা কৰা শ্ৰৱণ কীৰ্তন ।
 মুকুতি সুখক প্ৰতি বাৰ আছে মন । ৫৭৪
 মহাপুণ্য পদ বচিলোহোঁ দেৱজিত ।
 আক শুনি তৰা সবে দুৰ্গোৰ কলিত ॥
 দেৱজিত পদক শুনিয়ো সৰ্বজন ।
 দেৱজিত শুনি কৰা বৈকুণ্ঠে গমন । ৫৭৫
 যি সৰু কথাত আক আছে শুণ নাম ।
 সি সৰু কথাৰ তথা নকৰি বিভ্ৰাম ॥

অষ্টাদশ পুৰাণৰ কথা অনুসৰি ।
 কৰিলোহঁৱে মই দেৱজিতক প্ৰচাৰ ॥ ৫৭৬
 কেন দেৱজিত পদ শুনা নব নাৰী ।
 তেৱেসে সংসাৰ দুখ ভৰিবাক পাৰি ।
 দেৱজিত পদ শুনা এৰি আন কাম ।
 নগুণক পাত্তক ডাকি বোলা বাম বাম ॥ ৫৭৭

* * * *

বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ে নবেশ্বৰ ।
 অৰ্জুনক ধৰে পাচে দিলন্ত শঙ্কৰ ॥
 প্ৰলয়ত যেন কল্কৰূপ ভৈলা হব ।
 তিনিয়ে; জগত যেন কৰয় সংসাৰ ॥ ৬৯৬
 অকুটিকুটিল মুখ চাহন নযায় ।
 চৰাচৰ ইন্দ্ৰ আদি দেৱ ভৈলা তয় ॥
 দেৱ মুনি সিদ্ধ নব সবে ভৈলা জাস ।
 কম্পিলেক স্বৰ্গ আৰু পৃথিৱী আকাশ ॥ ৬৯৭
 কল্কৰ তয়ত কম্পে সঘনে ধৰণী ।
 ধৰ্ম্ম ধৰ্ম্ম প্ৰমৰন্ত যত সিদ্ধ মুনি ॥
 এহি মতে খেদি গৈলা অৰ্জুনক হব ।
 বধ হলে আছে দেখি দেৱ দামোদৰ ॥ ৬৯৮
 মাথৰে বোলন্ত সখি শুনা বীৰবৰ ।
 তোমাক সমুখে খেদি আসয় শঙ্কৰ ॥
 বুৰঙত চৰি আসে দেৱ মহেশ্বৰ ।
 কুমুদ উপৰে যেন ধৱল কেশব ॥ ৬৯৯
 ধৱল প্ৰতিক সম ফলে কলেশ্বৰ ।
 আকাশে প্ৰকাশে দেৱ পূৰ্ণ শশধৰ ॥
 সেহি মতে বলি আসে খেদি মহেশ্বৰ ।
 দেৱতাৰ সখা হুই কৰিবে সমৰ ॥ ৭০০
 দেৱতাৰ কাণত বচনে ত্ৰিনয়ন ।
 অৰ্জুণ তোমাক আজি দিবে ঘোৰ বণ ॥

তোমাত কহিলো সখি কবি দৃঢ় মন ।
 আঁকে জানি কৈয়ো সখি মুখে সাধনান ॥ ৭০১
 অর্জুনে খেলয় সখি শুনা নামোদয় ।
 কি মতে হবক মই কবিবো সময় ।
 কিবাতব কপ খবি মোক দিলা বন ।
 মিচিনি কহিলো পূর্বে মই ঘোর বন ॥ ৭০২
 পাচে তপ কবি চিনি কহিলো শ্রুগতি ।
 মোক বব দিবে পাচে তান তৈলা মতি ।
 ত্রৈলোক্য দিবাক খুজিলন্ত শান্তপতি ।
 ত্রৈলোক্য লৈবাক মোব নৈলোক্য মতি ॥ ৭০৩
 পাচে পান্তপত শব দিলা মোক হব ।
 যাক দেখি দৈত্য দানবব বব ডব ।
 ববদাতা ঈশব ভগতন্ত হব ।
 তাহাক কি মতে মই কবিবো সময় ॥ ৭০৪
 সংগ্রাম তিতবে মোক যদি মাথে হব ।
 তথাপিতো তাক মই নকবিবো শব ।
 এহি বুলি মোন তৈলা পাণ্ডব সন্ততি ।
 ছেন শুনি মাধবব অসন্তোষ মতি ॥ ৭০৫
 মাধবে খেলন্ত সখি শুনা মোব বাণী ।
 জকাবণে মনচুখ কবা মহামানী ॥
 কদ্রক নকবা সখি বেত্রে ভূমি বণ ।
 তোমাক হাঁসিবে সখি যত দেবগণ ॥ ৭০৬
 এতেকে দেবব গর্বি বাড়িবে নিশ্চয় ।
 শঙ্কবক দেখি খনজর তৈলা ভয় ॥
 তোমাব লগত সখি হাঁসিবেক মোক ।
 আঁকে জানে মুখ ভূমি দিযো শঙ্কবক ॥ ৭০৭
 বিকল স্বভাব সখি এবা খনজর ।
 হবক খুঁজিয়া বশ কবা অসু্যবর ॥
 ঈশব বুলিয়া যদি নকবাহা বণ ।
 তাহাব কাবণ কহো শুনিয়ো অর্জুন ॥ ৭০৮

মোহোক জানিবা সখি আমি নিবন্তন ।
 কোটি কোটি ব্ৰহ্মপুৰ মই নাৰায়ণ ॥
 পূৰ্ণব্ৰহ্ম কৃষ্ণ মই নিবন্তন হৰি ।
 ভক্তৰ কাৰণে আছোঁ নবকল ধৰি ॥ ৭০৯
 বাহুস অস্ত্ৰৰ দুহু দৈতা গহ মাৰি ।
 পূৰ্ণিবা ভুবনে আছোঁ বৰ লীলা কৰি ॥
 আক এক কথা কহোঁ শুনা ধনন্তৰ ।
 কি কাৰণে ব্ৰহ্মানিষ্ঠু স্বজি আছোঁ মই ॥ ৭১০
 বজ্জ মৰু ভম গুণে অজি তিনি জন ।
 আকাশতে থাকি মই বুলিলোঁ বচন ।
 বজ্জ গুণে ভগ্না ভূমি অজা চৰাচৰ ।
 মৰু গুণে বিষ্ণু ভূমি পালা নিবন্তৰ ॥ ৭১১
 ভম গুণে হৰ ভূমি জগত সংহৰ ।
 এহি বুলি তিনিকো বে দিছোঁ তিনি জাৰ ॥
 হেনয় বচন কিয় এৰি মহেশ্বৰ ।
 ভোমাক কৰিবে আসে সমুখে সমৰ ॥ ৭১২
 মোহোৰ অকল আৱে কাৰণ সৈশ্বৰ ।
 ইহাৰ কাৰণে খেদ একা বীৰবৰ ॥
 পূৰ্ণব্ৰহ্ম শকব্ৰহ্ম কৃষ্ণব্ৰহ্ম পূৰ্ণ ।
 অদ্বৈত অনন্ত পূৰ্ণব্ৰহ্ম নিবন্তন ॥ ৭১৩
 অনাদি অনন্ত হৰি নিত্য সনাতন ।
 নিৰাময় নিৰ্বিকল দেৱ নাৰায়ণ ॥
 মংগ কুৰ্ম বাহু আদি অংশে অৱতাৰ ।
 পূৰ্ণব্ৰহ্ম হই আছোঁ দৈৱকী কুমাৰ ॥ ৭১৪
 জন্ম অপবাদ মাত্ৰ মোৰ জন্ম পুণ্য ।
 একো কালে জন্ম মোৰ নাহিকে অৰ্জুন ॥
 জন্ম মৃত্যু নাহি মোৰ পূৰ্ণব্ৰহ্ম হৰি ।
 ভক্তৰ অৰ্থে আছোঁ নবকল ধৰি ॥ ৭১৫
 মোহোৰ ইসৰ মায়া শুনা মহাবলী ।
 সমস্তে প্ৰাণীক আছোঁ মায়াৱে বিকলি ॥

যিহেঁতা জনে মোৰ নলৱৰ নাম শুণ ।
 তাহাকে সোমাব হাতে মাৰাও অৰ্জুন ॥ ৭১৬
 ত্ৰুতা হব অনন্ত সেৱন্ত মোক নিতি ।
 তুমিও কৰাহা সখি মোহোত ভৰ্তি ।
 যদি মহাদেৱ জানা আপুনি ঈশ্বৰ ।
 কিসক মোহোক সেৱে শুনা বাৰবৰ ॥ ৭১৭
 মোৰ পূৰ্ণ আছা কিয় এহিলা সম্পত্তি ।
 হোমাক যুঁজিবে খেদি আসে পশুপতি ॥
 হৰে সমে যদি ত্ৰিজনতে দেই বণ ।
 বণে মোহাৰিবে কেহো নুলিলো বচন ॥ ৭১৮
 তুমি মই সখি একে ত্ৰুতা অৱতাৰ ।
 সুহিকে হোমাব সম ত্ৰুতা মহেশ্বৰ ॥
 বিষ্ণু আদি চৰাচৰ সৱে দেৱচৰ ।
 হোমাব সমান কেহো নোহে ধনজয় ॥ ৭১৯
 কেন জানি সখি তুমি হেলা পৰিহৰি ।
 হৰক কৰিয়ো বণ শাৰদক ধৰি ॥
 আগে নুলি আছা তুমি বীৰত বচন ।
 চৰাচৰ সমে হব দেই যদি বণ ॥ ৭২০
 সেহি দিন মিলিল শুনিয়ে ধনজয় ।
 কতৰ সহিতে যুদ্ধ কৰা মহাশয় ॥
 হোমাব যশস্তা গাইবেক সিদ্ধ মুনি ।
 হোমাব নিৰ্মল বশে সুৰিব ধৰণী ॥ ৭২১
 আকৈ জানি হৰক যুঁজিছে ধনজয় ।
 হৰক যুজিয়া যশ কৰা অভাৱয় ॥
 কৃষ্ণৰ বচনে অৰ্জুনৰ বত্ৰ তৈলা ।
 মাধৱক চাই বীৰে নুলিবাক লৈলা ॥ ৭২২
 হৰক কৰিবো বণ শুনা নাৰাধণ ।
 হৰক জিনিবো মই নুলিলো বচন ॥
 অৰ্জুনৰ বানী শুনি মাধৱ বদতি ।
 হৰক যুঁজিবে সখি দৃঢ় কৰা মতি ॥ ৭২৩

ভোমক মাৰম্ভা সখি নাহি একো জন ।
 আকৈ জানি হৰক কৰিয়ে ঘোৰ বণ ।
 এহি মতে কথা মাতে আছে ছয়ো জন ।
 কুৰুত বাহনে হব আগে উপসন্ন ॥ ৭২৪
 বিজুলী চমকে হব আগত বহিলা ।
 তলবল কৰি মেকমন্দৰ লহিলা ॥
 সপ্তমাগবক চউ পৰ্শিত লজিলা ।
 কুন্তীৰ মগৰ মানে পাতালে পশিলা ॥ ৭২৫
 চৰাচৰ সিদ্ধ নব সৰে তৈলা ত্ৰাস ।
 কম্পিলেক স্বৰ্গ আৰু পৃথিৱী আকাশ ॥
 মহেশ বসতি শুনা হোৱা দামোদৰ ।
 দেৱতাৰ যুদ্ধ তৈলা ভোহোৰ অন্তৰ ॥ ৭২৬
 দেৱতাৰ অৰ্জুনৰ কৰাইলিহি বণ ।
 ভোহোৰ কৰণে দেৱসেনা তৈলা ছন্ন ।
 আৰ্জি অৰ্জুনক মাৰি নিকো যমঘৰ ।
 কিমতে ৰাধহ তাক দেখো দামোদৰ ॥ ৭২৭
 অচায়ে কপটী তই নিলাজ যাদৱ ।
 অদোষতে বাণ ৰাজ্যক কাটিলি মাধৱ ॥
 তাৰ প্ৰতিফল দেউ থাকা অকপত ।
 কৰ-যুদ্ধ নকৰোঁ নুশুধি অৰ্জুনত ॥ ৭২৮
 পাপ পুণ্য নাই শুনা পাতুৰ সন্ততি ।
 মোক যুদ্ধ কৰা তই দৃঢ় কৰি মতি ॥
 যদি মই তোক মাৰোঁ বাইবা বিজুলোক ।
 মোক যদি মাৰা বাইবোঁ শিত্ৰৰ পুৰক ॥ ৭২৯
 দিবি কি নেদিবি যুদ্ধ কৰা দৃঢ় কৰি ।
 সববে না বাউবো যুদ্ধ নকৰিয়া ফিৰি ॥
 হেন শুনি মাধৱে কৰিলা পাচে হাস ।
 ত্ৰিপুৰত হস্তে হব তৈলি বৰ ত্ৰাস ॥ ৭৩০
 পাচে হব তই মোত পশিলি শবণ ।
 ভোহোক ৰাখিলোঁ মই কৰি ঘোৰ বণ ॥

বসকুণ্ড খাইলোঁ মই ধেমু কপ ধৰি ।
 তেবেমে অম্বুৰ তই পেলাইলিহি মাৰি ॥ ৭৩১
 হেন মহেশ্বৰ ভোব নেখিছোঁ মহৰ ।
 ত্ৰিপুরত বশেষ হব দৰ্প ভৈলা হত ॥
 কি মতে অৰ্জুন মাৰা দেখোঁ মুনিসাই ।
 অৰ্জুনত হাবি বণ যাইবিহি পলাই ॥ ৭৩২
 মাধৱৰ বচনে কহিব ক্ৰোধ বৰ ।
 ক্ৰকুটিকুটিল মুখ দেখি লাগে ডব ॥
 ওব কুশুম্বৰ বৰ্ণ লোচন যে তিনি ।
 ছলিবে লাগিল খেন প্ৰলয় আগনি ॥ ৭৩৩
 পিনাক ধমুক হবে টকাৰিলা ধৰি ।
 ধমুৰ প্ৰচণ্ড শব্দ পাচে গৈলা চৰি ॥
 ধমুৰ প্ৰচণ্ড শব্দ স্বৰ্গক পূৰিলা ।
 ভাব প্ৰতিধ্বনি লাগি পৃথিৱী লৰিলা ॥ ৭৩৪
 অৰ্জুন বদতি প্ৰভু শুনা মহেশ্বৰ ।
 আগে তুমি কৰা মোক পৰব প্ৰহাৰ ॥
 পাচে প্ৰভু তুমি মোক নেদিবাহা দোষ ।
 মোৰ পৰ পাই হইবা মনত সন্তোষ ॥ ৭৩৫
 এহি কুল পাবক ধমুক ধৰি কৰে ।
 টকাৰ কৰিলা ধনন্তৰ বীৰবৰে ॥
 ধমুৰ প্ৰচণ্ড শব্দ উঠিলেক বোল ।
 পূৰিলেক দশোদিশ স্বৰ্গৰ যে কোল ॥ ৭৩৬
 প্ৰচণ্ড শব্দৰ বোলে পৃথিৱী পূৰিলা ।
 লাগব বলকি ওউ আকাশে লজ্জিলা ॥
 ভাব প্ৰতিধ্বনি পাচে কতক গৈলা ধাই ।
 ধমুৰ প্ৰচণ্ড শব্দে বিমূৰ্ছিতপ্ৰায় ॥ ৭৩৭
 পিনাকত জুৰি হবে বচে দশ বাণ ।
 প্ৰথমতে অৰ্জুনক কৰিলা সন্ধান ॥
 আকাশে চলিলা পৰ দেখি লাগে ডব ।
 অৰ্জুনৰ হিয়াত পৰিলা দৃঢ়তৰ ॥ ৭৩৮

মাধৱক কস্তে শব ছানিলা হাজাৰ ।
 শবজালে মাধৱে দেখিলা অন্ধকাৰ ।
 ইচ্ছা দেখে মাধৱৰ নমিয়া চৰণ ।
 পাচে নমিলন্ত বাবে দেৱ ত্ৰিনয়ন ॥ ৭৩৯
 জ্ঞানৰ চৰণ দুই কদমত ধৰি ।
 পুষ্প প্ৰণামিলা মাধৱৰ পাৱে পৰি ।
 শবজ ধনুক বাবে বাস কৰে ধৰি ।
 মাৰিলেক শব দশ হাজাৰ সন্তৰি ॥ ৭৪০
 আকাশে ঢাকিলা ঘাই অৰ্জুনৰ শব ।
 বৃকে পিঠি কোৱে ত্ৰৈলোক্য শঙ্কৰৰ ।
 অৰ্জুনৰ প্ৰভাৱে হৰৰ ক্ৰোধ বৰ ।
 অৰ্জুনক লাগি হানিলন্ত অগ্নি শব ॥ ৭৪১
 আকাশ গগন ছানি আসে ঘোৰ বহি ।
 সাক্ষাতে দেখিযা যেন প্ৰলয়ৰ অগ্নি ॥
 তেন দেখি নসহিলা অৰ্জুনৰ তনু ।
 বাস হাতে ধৰিলা শবদ্বন্দ্ব নিজ ধনু ॥ ৭৪২
 বহি যে বাণক প্ৰতি ছানি বহি বাণ ।
 আকাশতে হৰ বাণ কৰিলা নিৰ্য্যান ॥
 অগ্নি ছয় তৈলা দেখি হৰ ক্ৰোধ মন ।
 অৰ্জুনক চাই হৰে বুলিলা বচন ॥ ৭৪৩
 বহিলাৰ নাশ কৰি গৰ্ব তৈলা তোৰ ।
 কস্তনৰ ছানি তোক পঠাওঁ বমঘৰ ॥
 এহি বুলি কস্তনৰ ছানি মহেশ্বৰ ।
 শিনাকৰ স্তৰে যুৰিলন্ত দৃঢ়তৰ ॥ ৭৪৪
 অস্ত্ৰৰ প্ৰভাৱে কম্প পৃথিৱী সাতাল ।
 সাগৰৰ চউ যেন পৰ্ব্বত সচল ॥
 সৰ্গ কোল কম্পিল লৰিল মেকগিৰি ।
 কম্পি গৈলা যেন সসাগৰা বসুন্ধৰি ॥ ৭৪৫
 কস্ত মন্ত পড়ি প্ৰহাৰিলা মহেশ্বৰ ।
 যেন মেকগিৰি বায়ু গগন ভিতৰ ॥

সেই মতে শব যায় আকাশত চলি ।
 প্ৰলয়ৰ অগ্নি যেন দলোৱিলে জ্বলি ॥ ৭৪৭
 অৰ্জুনে দেখিলু কদম্বৰ আসে ঘাই ।
 সেই বেলা কদম্বৰ লৈলা ধনজয় ॥
 কদম্ব শবক কদম্বৰ প্ৰহাবিলা ।
 বিধুম অগ্নি তই গগনে চলিলা ॥ ৭৪৮
 যেন মহা গকড়ে সৰ্পক গৈলা ঘাই ।
 মাৰিলা সৰ্পক যে গকড়ে লাগ পাই ॥
 সেই মতে অৰ্জুনৰ কদম্বৰ যায় ।
 হৰণৰ বিনাশ কৰিলা শবে পাই ॥ ৭৪৯
 হৰৰ বে কদম্বৰ বাৰ্থ হুৱা গৈলা ।
 তল থল কৰি মহীমন্দৰ লৰিলা ॥
 কদম্বৰ চল কৰি অৰ্জুনৰ শব ।
 বেগে ঘাই পশিলেক তুণে অৰ্জুনৰ ॥ ৭৫০
 আত অনন্তৰে ধনজয় মহাধীৰ ।
 কুৰি শবে তেদিলন্তু কদম্ব শবীৰ ॥
 তাঁগলে চোকাল দিবা কানিলন্তু শব ।
 পুতু পুতু তাৰিলন্তু শবীৰে হৰৰ ॥ ৭৫১
 হুহুতক মাৰিলন্তু বিংশতি মৰাট
 কেকাই ফোপাই গৈল কুৰি কাত পাট ॥
 অৰ্জুনৰ কৰ্ম্ম দেখি কুপিলন্তু হৰ ।
 অৰ্জুনক লাগি প্ৰহাবিলা দিবা শব ॥ ৭৫২
 মনো জয় বেগে শব চলে আকাশত ।
 অৰ্জুন্তু মাৰে বীৰে কাটিল বাটত ॥
 জয় ত্ৰিকলিকা আক মাৰে ত্ৰিনয়নে ।
 অৰ্জুন দিয়াত শব তেদিলো সন্ধানে ॥ ৭৫৩
 শবৰ প্ৰহাবে অৰ্জুনৰ ক্ৰোধ বৰ ।
 শবৰক লাগি লৈলা ব্ৰহ্মদত্ত শব ॥
 শাবকৰ তুণে কুৰি প্ৰহাবিলা টানি ।
 আকাশে চলিলা যেন প্ৰলয় অগ্নি ॥ ৭৫৪

- দশো দিশ জুৰি যায় ঘোৰ ব্ৰহ্মবাণ ।
 • ব্ৰহ্মা আদি দেৱগণ তৈলা কল্পমান ॥
 চৰাচৰ সিদ্ধ সবে লহুৰি পলাইলা ।
 ঘোৰ মূৰ্ত্তি ধৰি অস্ত্ৰ শঙ্কৰক ধাইলা ॥ ৭৫৪
 দশো দিশ আকাশ ঢাকিলা নিবন্তৰ ।
 শঙ্কৰক ধাউ গৈলা বিদ্যাত সঞ্চাৰ ॥
 ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ দেখি শঙ্কৰ তৈলা ডৰ ।
 আধবেণ কৰি হৰে লৈলা ব্ৰহ্ম শৰ ॥ ৭৫৫
 পিনাকক জুৰি প্ৰহাৰিলা মহেশ্বৰে ।
 মনোজয় বেগে চলে বিদ্যাত সঞ্চাৰে ॥
 অৰ্জুনৰ ব্ৰহ্মবাণ ব্ৰহ্মবাণে পাই ।
 আকাশত ব্ৰহ্মবাণ কৰিলেক কয় ॥ ৬৫৬
 অৰ্জুনৰ ব্ৰহ্মবাণ সংহাৰি সেইক্ষণে ।
 পুখু পখিলন্তু ঘাই শঙ্কৰৰ ভূণে ॥
 ব্ৰহ্মবাণ চয় দেখি অৰ্জুন বদন্তি ।
 আপোনাক বাখ্য আজি দেৱ পশুপতি ॥ ৭৫৭
 অধুনা নিযুত লক্ষ হাজাৰে হাজাৰ ।
 তুমি হাতে শৰাচ্ছন্ন কৰে বীৰধৰ ॥
 আক প্ৰহাৰিলা লক্ষ কোটি দিবা শৰ ।
 এহি যন্ত্ৰে শৰ প্ৰহাৰয় বীৰ বৰ ॥ ৭৫৮
 দিশ পাল আকাশ ঢাকিল নিবন্তৰ ।
 মৰ্ম্মস্থান চাই বীৰে ভেদে কলহৰ ॥
 জৰ্জৰিত তৈলা হব অৰ্জুনৰ শৰে ।
 বুকু কোষে পিঠি শৰে ভেদে নিবন্তৰে ॥ ৭৫৯
 বিকল বিহ্বল ছৰা গুণে মহেশ্বৰ ।
 ধনজয়ে কৰে মোক সমুখ সমৰ ॥
 পিঠি পাচে কোষে শৰ কৰয় প্ৰহাৰ ।
 পিঠিক ভেদিয়া মোৰ বুকু ওলায় শৰ ॥ ৭৬০
 অশ্রুমানো জানিলো পাৰজ মাধৱ ।
 তাতে সে শৰ চতুৰ্দ্দিশে চানি শৰ ॥

বিশাল ভীখাল যে প্রচণ্ড ঘোর বাণ ।
 মোহর শবীরে পাবে বজ্রর সন্ধান ॥ ৭৬১
 ভালেভা দেহতা গণে কাবিলেক বন ।
 সরেছো মোহোত বাউ পশিলা লবণ ॥
 এহি বুলি ঘাতিশ্বর জোখে জ্বলি গৈলা ।
 যুগান্ত কালর যেন কল্পকপ তৈলা ॥ ৭৬২
 সেহি মতে জোখ কবি দেহ মহেশ্বর ।
 অর্জুনক মাঝে শব হাজরে হাজরে ॥
 মাধরক প্রতি প্রকাবিল। কোটি বাণ ।
 শবর সন্ধানে কৃষ্ণ তৈলা কম্পমান ॥ ৭৬৩
 চাৰি দিবা শব চাৰি ঘোষাক জানিলা ।
 ত্রিশ যে অযুত হাত পাচ গুটি গৈলা ॥
 ভীখাল চোখাল আক জানিলেক শব ।
 অর্জুনর হিঠাত পবিলা দৃঢ়তর ॥ ৭৬৪
 আক দশ নবাত মাৰিলা মহাবাগে ।
 অর্জুনর হিঠাত পবিল মহাবাগে ॥
 হবর বিক্রম বর দেখি ধনঞ্জয় ।
 জোখত জ্বলিলা বহুশিখা যেন আগ্ন ॥ ৭৬৫
 অজুনে বোলন্ত সখি ছয়ো সারধান ।
 বধক কৰিয়ে দিব পূৰ্ণিব সমান ॥
 মহেশক কোটি কোটি মাঝে শবচয় ।
 বিহবল কবোহো আজি দেখা কৃপাময় ॥ ৭৬৬
 এহি বুলি প্রকাবিল। বিশাল দিব্য শব ।
 জাখলা সমান হই চলিলা সৰব ॥
 হবর ক্ষমরে পাবে বজ্রর সন্ধান ।
 চলিয়া পবিল হব কৃষ্ণতর বানে ॥ ৭৬৭
 দেহতাব দেখি বর চমক লাগিল ।
 অর্জুনর জবে আজি মহেশ পবিল ॥
 মহেশক সরে দেহ দেখি অচেতন ।
 মহা অসন্তোষ মনে কবন্ত জ্ঞান ॥ ৭৬৮

বিদ্যাৰ্থী আমাৰ হ'ব লেখি আছে কত ।
 অৰ্জুনক শৰে যে মৰ্চন তৈলা কত ॥
 জনাৰ্থী লোকক কোনে কৰিবৈক প্ৰাণ ।
 তা বিধি আমাৰ হৈ উৰি গৈল প্ৰাণ ॥ ৭৬
 এহি বুলি দেৱে কৰে হাহাকাৰ বাণী ।
 অলসত দেৱগণ পলাই দিশ চানি ॥
 কতো বোল চেতন লাভিলা তিনয়ন ।
 অৰ্জুনক গৰ্ভিত্ত কৰে বুলিলা বচন ॥ ৭৭
 মই অচেতন তৈলো, তোহোৰ যে বণে ।
 তোহোৰ সমান বীৰ নাহি ত্ৰিভুবনে ॥
 পূৰ্বৈ ত্ৰক্ষা বুলি আছে মোহক বচন ।
 অৰ্জুনক সম ভূমি নহা তিনয়ন ॥ ৭৭১
 ত্ৰক্ষাৰ বচন মিলিলেক সাৰে সাৰ ।
 তথাপি কৰিবো মই তোহোক সমৰ ॥
 এহি বুলি কৰে পাচে ক্ৰোধত জ্বলিলা ।
 একশত ত্ৰক্ষবাণ গুণত জ্বলিলা ॥ ৭৭২
 মন্ত্ৰ পঢ়ি মহাদেৱে প্ৰহাৰ কৰিলা ।
 জাহ্নবী সমান হই আকাশে চলিলা ॥
 দশোদিশ আকাশ চলিলা বেগে যায় ।
 প্ৰলয়ৰ বৰ্চা যেন দেখি লাগে জয় ॥ ৭৭৩
 হুব মুনি সিদ্ধ সবে ভাগিয়া পলায় ।
 এহিমতে ত্ৰক্ষৰে অৰ্জুনক ধায় ॥
 ত্ৰক্ষবাণে খেদি আসে দেখিলা অৰ্জুন ।
 লাৰজ ধনুক বীৰে ধৰে ক্ৰোধ মন ॥ ৭৭৪
 একশত ত্ৰক্ষবাণ আনিলা অৰ্জুনে ।
 শাৰঙ্গৰ শুণে জ্বলিলন্ত ক্ৰোধ মনে ।
 মন্ত্ৰ পঢ়ি ধনজয় কৰিলা প্ৰহাৰ ।
 আকাশে চলিলা শৰ বিছাৎ সকাৰ ॥ ৭৭৫
 বহুৰ সন্ধানে অৰ্জুনক শৰ পৰি ।
 কণেকে কতৰ শৰ পেলাইলা সংহাৰি ॥

মহেশ্বর শত ভক্তবাণ কবি ছয় ।
 পুণ্ড্র অর্জুনের বাণ পশিলন্ত তুণ । ৭৭৬
 ছেন দেখি মহেশ্বর ক্রোধ গৈলা ছলি ।
 দিবা দল শব প্রভাবিলা তৌহ বুলি ॥
 অর্জুনের হিয়াত পবিলা দল শব ।
 নিচালে পবিলা বীর পাণ্ডুর কুমার । ৭৭৭
 মাধবক হানিলন্ত দিবা শবচর ।
 শবজালে মাধবে দেখিলা তমোময় ॥
 কতো বেলি চেতন লভিলা ধনজয় ।
 মাধবক দেখিলন্ত শবে তমোময় ॥ ৭৭৮
 মহেশ্বর শবে কৃষ্ণ তৈলা জর্জরিত ।
 ছেন দেখি ক্রোধত ছলিলা পাণ্ডুহৃত ॥
 লক্ষ শত অমৃত হাজবে শবচর ।
 সন্ধানে ভেলিলা বীথে হবর কদম্ব ॥ ৭৭৯
 আক দিবা কুবলতি ধনজয়ে আনি ।
 শবজব শুণে জুবি পঠাইলেক হানি ॥
 আকাশে চলিলা শব নিধুম অগনি ।
 বহিবে খোজয় যেন প্রলয়র বহি ॥ ৭৮০
 শবজব হিয়ে পবি পিঠি বাজ তৈলা ।
 দেহতাক লাগি শবে সেই মতে খাইলা ॥
 কাটি ছিন্ন শবপাত পাতালে পশিলা ।
 সাগরত স্থান কবি সেই স্থানে আইলা । ৭৮১
 অর্জুনের তুণত পশিলা আসি বাণ ।
 ছেন দেখি কঙ্গ পাচে ক্রোধে কল্মষমান ॥
 মহেশ্বর বলতি শুনা হাওবে অর্জুন ।
 তোক মাঝি খেদাষ্ট আজি বমর কাষণ ॥ ৭৮২
 অনেক দেহক বণে কবিলিহি ছয় ।
 সন্মুখ সইবে বেটা মোক কব বণ ।
 ইস্রা আদি দেহতাক নকবিলি ভাল ।
 দেহক মাঝিয়া তই হৈবি দিগপাল ॥ ৭৮৩

দিগপাল হৈবি তই থাক সাহাধানে ।

• দিগপাল পাতি খণ্ড বমৰ ভুবনে ॥

সাহাধানে হৈবি বুলি দেৱ পশুপতি ।

হানিলেক অৰ্জুনক দুৰ্বাৰ শক্তি ॥ ৭৮৪

বিশ্বাস্তৰ শব্দে শক্তি চলে দিশ ছানি ।

প্ৰলয় কালৰ যেন বিধুম অগনি ॥

জ্বাকৈ জ্বাকৈ অগনি যে চলে শীত্ৰগতি ।

ধনজয়ে দেখে আসে দুৰ্বাৰ শক্তি ॥ ৭৮৫

আখৰেণ কৰি বীৰে শাৰঙ্গক টানি ।

দিবা পাক অৰ্জুন পঠাইলেক ছানি ॥

আকাশে চলিল শব বিদ্যাত সকাৰে ।

মহেশ্বৰ শক্তিত পৰিল দৃঢ় ভবে ॥ ৭৮৬

শব চেৰাই চলি আসে শক্তি বেগে ধাই ।

দশদিশ ঢাকি আসে প্ৰলয়ৰ জুই ॥

হেন দেখি অৰ্জুনৰ ক্ৰোধ গুফতৰ ।

শক্তিক লাগিৱা হানিলন্ত ব্ৰহ্মশৰ ॥ ৭৮৭

জাখলা অগনি জ্বলি যায় ব্ৰহ্মৰাণ ।

শক্তিত পৰিল যেন বজ্ৰৰ সন্ধান ॥

আগমুৰি সিয়ো শব পৰি মহীতলে ।

বব বেগে চলে শক্তি গগনমণ্ডলে ॥ ৭৮৮

অৰ্জুনে দেখন্ত ব্ৰহ্মৰাণ তৈলা ছয় ।

ক্ৰোধত কম্পন্ত বীৰ পাণ্ডৱ নন্দন ॥

পাচে বব কোপ মনে বীৰ সবাসাচী ।

ব্ৰহ্মৰ দিবাৰ ঘোৰ শক্তি লৈলা বাচি ॥ ৭৮৯

মাধৱৰ তুণ্ডত থাকন্ত সৰ্বকাল ।

বিদাৰিতে পাবে মেক মন্দৰ পাতাল ॥

সেহি শব ধনজয়ে পঠাইলেক ছানি ।

আকাশে চলিল যেন প্ৰলয় অগনি ॥ ৭৯০

অৰ্জুনৰ শক্তিয়ে পিৰব শক্তি পাই ।

প্ৰচণ্ড অগনি জ্বলি কবিলন্ত কয় ॥

শক্তি ছয় কবি শক্তি শীতকোষে আসি ।
 অৰ্জুনৰ তুণ্ডে যে থাকিলন্ত পলি ১১১
 ছেন দেখি সিদ্ধ যুনি কবে ভয় ভয় ।
 মহেশ্বৰ শক্তি বিনাশিলা ধনভয় ।
 অৰ্জুনৰ সম বীর নাহি জিতুবনে ।
 এহি বুলি প্রশংসা কবিলে সিদ্ধগণে ১১২
 মহেশ্বৰ দেখন্ত মোর শক্তি তৈলা ছয় ।
 চক্ৰহাস খড়গ ধৰি কবিলে সন্ধান ।
 আকাশৰ পদ্মে শব যায় শুকতৰ ।
 সাক্ষাতে দেখায় যেন চক্ৰ মাধৱৰ ১১৩
 চক্ৰাকাৰে খড়গ যায় দেখি লাগে ডৰ ।
 আকাশত যায় যেন বকি প্রলয়ৰ ॥
 খড়গ দেখি অৰ্জুনৰ ক্ৰোধ শুকতৰ ।
 মাধৱৰ খড়গ ধৰি কবিলে প্রহাৰ ১১৪
 মনোজয় বেগে চলি যায় যে গগন ।
 মহেশ্বৰ খড়গক কবিলে খান খান ॥
 আকাশৰ পৰা খড়গ শীত্ৰ কবি আইলা ।
 অৰ্জুনৰ হাতে আসি উপসন্ন তৈলা ॥ ১১৫
 খড়গ ছয় দেখি পাচে দেৱ ত্রিলোচন ।
 পিনাক ধমুক খবিলন্ত ক্ৰোধধমন ॥
 ভীষ্ম চোখাল হৰে কুব্জৰ আনি ।
 প্রহাৰ কবিলে কোলে পিনাকক টানি ১১৬
 মনোজয় বেগে শীত্ৰ চলে ঘোৰ বাণ ।
 আকাশৰ মেঘগণ কবিলে নির্ঘাতন ॥
 অৰ্জুন দেখন্ত মোক প্রতি আসে বাণ ।
 সুগাত্ৰ কালৰ যেন বহু সম বাণ ॥ ১১৭
 ভীষ্ম চোখাল ইটো কুব্জপতি বাণ ।
 প্রহাৰ কবিলে ক্ৰোধে পাণ্ডৱ নন্দন ॥
 বিদ্বাত লক্ষ্যে চলে মাকতৰ বাট ।
 হৰশৰ কাটিলা পেলাইলা আকাশত ১১৮

অমোঘ ~~অমোঘ~~ কথা কহন নযায় ।
 আকাশৰ পৰা বায়ু বেগে গৈলা খাই ।
 হবৰ চিয়াত্ত পৰি প্ৰিতি বাজু ভৈলা ।
 সাগৰত স্থান কৰি লীল্যবেগে আইলা ॥ ৭৯৯
 অৰ্জুনেৰ তৃণত পখিলা বেগে লৰ ।
 ইন্দুসমে দেখি পাচে ত্ৰিদেশৰ ডৰ ॥
 হবৰ মনত বৰ বিস্ময় লাগিলা ।
 অমৃত নিমৃত লৰ প্ৰহাৰিবে লৈলা । ৮০০
 আক প্ৰহাৰিলা হৰে কোটি দিবা লৰ ।
 স্বৰ্গসমে পৃথিৱী ভৈলেক একাকাৰ ॥
 অৰ্জুনে নিৰ্ভয় লৰ প্ৰহাৰিলা খন্তে ।
 দেখি স্তব নৰ মুনি পলায় বিফল ॥ ৮০১
 দিবসতে ৰাত্ৰি ভৈলা ঘোৰ অন্ধকাৰ ।
 নবহে পৰম নাহি ৰবিৰ সকাৰ ॥
 অগ্ন্যেক অৰ্জুনেক লৰে অদৃশ্য কৰিলা ।
 সাগৰ পৰ্বত মতী সকলে কম্পিলা ॥ ৮০২
 ত্ৰাণাণ্ড ভিতৰে সৰে ভৈলা লৰময় ।
 ত্ৰাণা আদি মেঘগণ ভৈলন্ত বিস্ময় ॥
 হেন দেখি অৰ্জুনেৰ নসহিলা তপু ।
 বাম হাতে ৰখিলা শাৰঙ্গ নিজধনু ॥ ৮০৩
 দিবা সূৰ্যপতি এক কোটি শীত্ৰে আনি ।
 শাৰঙ্গ আঙুৰি বীৰে পঠাইলেক হানি ॥
 মনোজয় বেগে লৰ চলে শীত্ৰ কৰি ।
 আকাশতে সিহে লৰ পেলাইলা সংহৰি ॥ ৮০৪
 দশোদিশে অৰ্জুনে হানিলা লৰচয় ।
 হৰলৰ বিনাশ কৰিলা ধনজয় ॥
 আকাশ গগন মতী কবয় প্ৰসন্ন ।
 দিশ যে বিদিশ ঢাকি বহয় পতন ॥ ৮০৫
 অস্ত্ৰচয় দেখি ক্ৰোধে ফলিলন্ত হৰ ।
 অৰ্জুনেক লৰে হানিলা কোটি লৰ ॥

তাঁখাল-চৌখাল মহেশ্বৰ কিয় শব ।
 অৰ্জুনৰ তিহাত পৰিলা দৃঢ়তৰ ॥ ৮০৬
 আক পাক হাজুৰ কানিলা সেহি ছেগে ।
 অৰ্জুনৰ তিহাত পৰিলা বৰ বেগে ॥
 মহেশ্বৰ শবক সহিয়া অধিকলে ।
 নহালিলা মেক যেন বায়ুৰ আন্দোলনে ॥ ৮০৭
 সেহিমতে অৰ্জুন থাকিলা বপে চৰি ।
 পক্ষতৰ মথো যেন মতা মেক গিৰি ॥
 নিৰ্ভয় নিঃশঙ্ক পাণ্ডুপুত্ৰ ধনুৰ্দ্ধৰ
 জালায় যুঁজলু যেন মন্ত সিংহবৰ ॥ ৮০৮
 সেহি মতে সমৰ কবলু ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 অৰ্জুনৰ কণ্ঠ দেখি মহেশ্বৰ ভয় ॥
 মোহোৰ প্রকাৰে আৰ নকল্পে শবীৰ ।
 ত্ৰৈলোক্যবিজয় টোটো জানো মহাবীৰ ॥ ৮০৯
 যজ্ঞৰ সন্ধানে মোৰ পৰে শবচয় ।
 কিকিভো নকল্পে নীৰ পাণ্ডুৰ তনয় ॥
 এৰি বুলি ক্ৰোধে বলি গৈলা মহেশ্বৰ ।
 পিনাকত দুবিললু ছয় ব্ৰহ্মশব ॥ ৮১০
 ব্ৰহ্মমন্ত্ৰ পঢ়ি প্ৰহাৰিলা মহেশ্বৰে ।
 ব্ৰহ্ম-অস্ত্ৰ চলি যায় গগন ভিতৰে ॥
 বিধুম অগনি জাকে জাকে বাজ জুই ।
 দশোদিশ ঢাকিয়া বহয় যেন জুই ॥ ৮১১
 আকাশৰ মেঘগণ কৰিয়া নিৰ্ভয়ন ।
 মহাবেগে দাই আসে শঙ্কৰৰ বাণ ॥
 অৰ্জুনে দেখলু ব্ৰহ্মবাণ আসে ছানি ।
 ছয় ব্ৰহ্মবাণ বীৰে পঠাইলেক ছানি ॥ ৮১২
 আকাশে চলিলা অৰ্জুনৰ ব্ৰহ্মবাণ ।
 হবলক আকাশতে কৰিলা নিৰ্ঘ্যান ॥
 হবলৰ বিনাশিতা ছয় ব্ৰহ্মশব ।
 বৰ বেগে পলিললু তণে অৰ্জুনৰ ॥ ৮১৩

৷ হৰশৰ বিজালিয়া ধাঁৰ ধনঞ্জয় ।

ক্ৰোধত কল্পয় বাৰ অগ্নিৰ নয় ।

ক্ৰোধ অপমানে পাণ্ডুপুত্ৰ গৈলা জ্বলি ।

দশ দিবা নৰাচ হানিলা হৌহ বুলি ॥ ৮১৪

আকালে চলিলা শব বহিসম জ্বলি ।

হৰৰ হিয়াত পাবলম্ব হলাহলি ॥

পিঠি পাচে বাজ হই গৈলেক নিকলি ।

মাকতৰ বাটে শব লীয়ে গায় চলি ॥ ৮১৫

অৰ্জুনৰ হাতে ঘাই উপসন্ন ভৈলা ।

ধনঞ্জয় পুশু সেহি শব প্ৰহাৰিলা ॥

জাহ্নবা অগ্নি জ্বলি চলে দশশব ।

শকৰৰ হৃদয়ে ভেদিলা দৃঢ়তৰ ॥ ৮১৬

বিমূৰ্ছিত ভৈলা হৰ দেখি ভৰোময় ।

কণেকে চেতন পাইলা ভ্ৰমৰ তনয় ॥

চেতন ভৈলম্ব হৰ লড়িয়া হতাল ।

অৰ্জুনে কৰিলা বণে মোক বৰ ভাস ॥ ৮১৭

অৰ্জুনৰ সম কোনো নাই জগতত ।

আজি সে দেখিলোঁ মই ইহাৰ মহত্ব ॥

দহিবাক পাবে ইটো চৈধ্যয় ভুবন ।

ভালেতো দেৱভাগ্যে জাবিলেক বণ ॥ ৮১৮

মনত বোলন্ত ইটো বীৰ অদভূত ।

এহি বুলি ক্ৰোধিলন্ত অজতকন্ত ॥

ত্ৰৈলোক্য দহিবে যেন খুজিলন্ত হৰ ।

যুগান্ত কালৰ যেন বহিসম শব ॥ ৮১৯

তিনিয়ো জগত সবে সংহৰিবে প্ৰতি ।

যুগান্তৰ কপ কত্ৰ ভৈলা শতপতি ॥

শাকমুখ ভৈলা পাচে পোন্ধৰ লোচন ।

চৰাচৰ প্ৰাণী সংহৰিবে ত্ৰিনয়ন ॥ ৮২০

মাথয়ে দেবন্ত হৰ জাহ্নবা যে সঁক ।

প্ৰজা সংহাৰিবে যেন কালালুক যম ॥

মাথৰে বোলন্ত অবা কুমা প্ৰাণসখি ।
 হৰক চাতিয়ো কালান্তকসম দেখি ॥ ৮২১
 হৰে সমে যুক্তিবাক এৰা এতিফণ ।
 বিনাশিবে পাবে হৰ চৈধ্যয় ভুবন ॥
 দন্ত চাৰি বপ এৰি মোৰ কথা ধৰ ।
 শবৰ যে ঘৰ বাকি হৰক বন্দী কৰ ॥ ৮২২
 দেৱক হৰক ঢাকি মাৰা ঘোৰ শৰ ।
 আকাশ পৃথিৱী ঢাকি নাক্ষা এক ঘৰ ॥
 মাথৰৰ বচনে অৰ্জুন বজ তৈলা ।
 দৃঢ়মুষ্টি কৰি ধনু শাৰজ টানিলা ॥ ৮২৩
 অযুত অৰ্জুন শৰ গুণত চৰাটলা ।
 শাৰজ টকাৰি হীৰে প্ৰহাৰি পঠাটলা ।
 এক শৰ কোবলন্ত বে দশ কোটি হৰ ।
 প্ৰহাৰলন্ত লক্ষকোটি পৰে লেখ নাই ॥ ৮২৪
 অধৰ্ম মিথৰ্ম শৰ পদ্য মহা ঢুলি ।
 প্ৰহাৰ কৰত ধনজয় মহাবলী ॥
 চুহো হাতে শৰাজয় কৰে মহাবল ।
 প্ৰলয় কালত যেন মেঘে ঢালে জল ॥ ৮২৫
 স্বৰ্গ আকাশ সবে পৃথিৱীক ছানি ।
 দেৱতাক ঢাকি শৰ প্ৰকাৰে অৰ্জুনি ॥
 চুহো হাতে শৰাজয় কৰে ধনজয় ।
 হাতক মনিৰ নপাবৰ দেৱচয় ॥ ৮২৬
 স্বৰ্গ আকাশৰ পৰা শৰ ঘৰ সাজি ।
 নিমিষে অৰ্জুনে এক ঘৰ পৈলা সাজি ॥
 হৰে সমে ইন্দু আৰ্দ্ৰ নেত নিবন্তৰ ।
 সবাকৈ কৰিলা বন্দী হৰৰ ভিতৰ ॥ ৮২৭
 দেৱ সমে গৃহৰ ভিতৰ তৈলা হৰ ।
 ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰ মুনি দেখি বজ কৰে বৰ ॥
 ব্ৰহ্মায়ে বোলন্ত সাধু সাধু বীৰ সাৰ ।
 পাতুবংশে নবৰূপে তৈলা অহতাৰ ॥ ৮২৮

- তোমাৰ বলন্তা গাউবেক সত্বে মুনি ।
 - তোমাৰ নিষ্ঠুৰ হশে পুৰিবে ধৰণী ।
 এহি বুলি ত্ৰক্ষা আদি সুৰ নব মুনি ।
 পুন্না বৰখিলা অৰ্জুনেৰ মাথে ছানি । ৮২৯
 সিটো ঘৰ ভেদিবে নপাৰে দেৱগণে ।
 একে শূলপাণি দেৱ মহেশ্বৰ বিনে ।
 দেৱ সমে গৃহৰ ভিতৰ তৈলা হৰ ।
 দেখি কৃষ্ণ অৰ্জুনে যে হাঁপিলা বিস্তৰ । ৮৩০
 মাথৰে বোলন্তু সখি শুনা ধনজয় ।
 ঘৰৰ ভিতৰ তৈলা যত দেৱচয় ।
 অৰ্জুন অৰ্জুন মোৰ শৰৰ বে ঘৰ ।
 ভেদিবে নপাৰে দেৱ সমে পুৰন্দৰ ॥ ৮৩১
 ত্ৰক্ষা বিষ্ণু নোৱাৰিবে ঘৰ ভেদিবাক ।
 তোমাত কহিলোঁ সখি মই সূত বাক ॥
 চৰাচৰ সিদ্ধে নোৱাৰিবে মহামতি ।
 শূলৰ প্ৰহাৰে ভেদিবেক পশুপতি ॥ ৮৩২
 অৰ্জুনক চাট চৰি বুলিলা বচন ।
 শীঘ্ৰে চলা ত্ৰয়ো বাওঁ স্বৰ্গৰ ভুবন ।
 অদিতি মাৱক ত্ৰয়ো কৰোহোঁ প্ৰণতি ।
 অদিতি মাৱত দোষ মাগোহোঁ সন্তপ্তি ॥ ৮৩৩
 তৈব পৰা আসি যুদ্ধ কৰোঁ ধনজয় ।
 ইহাক লাগিলা তুমি নকৰা সংশয় ।
 ইহাক বশত তুমি কৰিবা বিবধী ।
 তেবে তোমাসক জানিবেক বুলি বধী । ৮৩৪
 হেন শুনি অৰ্জুনে বুলিলা মাধৱক ।
 শীঘ্ৰে বধ ডাকি প্ৰভু চলিও স্বৰ্গক ॥
 অৰ্জুনে বোলন্তু সখি চপৰাই মাথ ।
 শীঘ্ৰে চলা স্বৰ্গে বাওঁ বাহা দিবুৰিথ । ৮৩৫
 অৰ্জুনৰ বচনতে প্ৰভু দেৱ হৰি,
 ঘোৰাক দিলেক পাচে চাবুকৰ বাৰি ॥

সবা সুখীৰ মেঘ পুষ্প বলাইক ।
 মনোজ্ঞৰ বেগে হৰি ডাকিলা বধক ॥ ৮৩৬
 খৰতৰ বেগে যে মাথতে ডাকে বধ ।
 কণেকে পাইলেক বাট মাকতৰ পথ ॥
 মাকতৰ বাট চেৰাট পাইলা আকাশ ।
 নিমিষে পাইলেক বাট স্বৰ্গৰ যে পাশ ॥ ৮৩৭
 স্বৰ্গৰ চুৱাৰ ভেদি বন ডাকে হৰি ।
 নিমিষে পাইলেক বাট অম্ৰাটভীপুৰি ॥
 বধৰ নামিয়া গৈ অৰ্জুন দামোদৰ ।
 ধাৰে ধাৰে চলি গৈলা অদিত্যৰ ঘৰ ॥ ৮৩৮
 বহুৰ আসনে বসি আছে মহানভী ।
 লক্ষাতে দেখিছা যেন হবৰ পাৰ্শ্বভী ॥
 সেই মতে বসি আছে দেৱতাৰ মাত ।
 চৌপাশে আৱৰি আছে দেৱকণ্ঠাচয় ॥ ৮৩৯
 কক্ষ ধনঞ্জয় চুৱো লবিনয় শুট ।
 প্ৰণাম কৰিলা অদিত্যৰ পাৱে শুট ॥
 অদিত্যক লগতে নমি বনমানী ।
 তেনে দেখি অদিত্য ধৰিলা আকোৱালি ॥ ৮৪০
 মাধৱক বসাইলন্ত বহুৰ আসনে ।
 একাসনে বসিলন্ত পাণ্ডৱ নন্দনে ॥
 মাধৱক চাই সতী কুলিলা বচন ।
 তোমাৰ লগত বসিলন্ত কোন জন ॥ ৮৪১
 মাধৱ বদতি তুমি শুনিয়োক আই ।
 এহিতো পাণ্ডৱ পুত্ৰ নাম ধনঞ্জয় ॥
 নিমিত্ত বে পাণ্ডুপুত্ৰ ইন্দ্ৰৰ তনয় ।
 তোমোৰ নাতি এখে জানিবা নিশ্চয় ॥ ৮৪২
 অদিত্য বদতি পুত্ৰ শুনা নাৰায়ণ ।
 কিসক আঁসিলি চুৱো স্বৰ্গৰ সুবন ।
 মোহোৰ-পান্ধক চুৱো আঁসিলি কিসক ।
 শীঘ্ৰ কৰি আজি পুত্ৰ যোত কহিয়োক ॥ ৮৪৩

হেন শুনি মাথৰে মাতিলা মনে শুনি ।
 কি কাৰো আশিৰো আই শুনিলো পোলানী ॥
 মোক ইন্দু নিমিলা স্বৰ্গত বত বত ।
 কি কৰিবো আই মই তোমাৰ আগত ॥ ৮৪৪
 তোমাক কহিলো মই শুনিলোক আই ।
 ইন্দুক কৰিবো বগে মৃতক পৰায় ॥
 প্ৰাণমাত্ৰ বাখিবো যে শুনা পৰুপত ।
 মৰণসদৃশ মই কৰিবো বগত ॥ ৮৪৫
 দেৱতাৰ মুখে শুনি যুদ্ধৰ কাৰণ ।
 অনেক বুলিবা আই দুৰ্গাকা বচন ॥
 তোমাক কহিয়া মোৰ এবাইলোকে আই ।
 দিলোক মেলানি বাওঁ ইন্দুক যে খাই ॥ ৮৪৬
 মাথৰ বচনে অৰ্জিত বোলে বাণী ।
 দেৱতাক খাই শীয়ে ঘোড়া চক্ৰপানি ॥
 দিলোকে মেলানি পুত্ৰ শীয়ে কৰি বাওঁ ,
 লগুথ সমৰে আজি ইন্দুক ভজাওঁ ॥ ৮৪৭
 অৰ্জিতক ন'ম পাচে অৰ্জুন শ্ৰীকৰি ।
 বপত চৰিলা তয়ো বিমৰ্দ্দন কৰি ॥
 বাঘ জৰি ধৰিয়া ঘোড়াত দিলা বাঘি ।
 চাৰি দিবা ঘোড়া চলে উৰ্দ্ধমুখ কৰি ॥ ৮৪৮
 অৰ্জক চাৰিবা পাচে আকাশ এবাইলা ।
 মাকতৰ বাট চেৰাই বপভূমি পাউলা ॥
 আকাশৰ পৰা যেন শুক্ল মেঘচয় ।
 লেহি মতে বখে চৰি কুক ধনঞ্জয় ॥ ৮৪৯
 বৈশম্পায়ন বৰতি যে শুনা জনৈকয় ।
 গৃহৰ ভিতৰে যি কৰিলা দেৱচয় ॥
 দিশ বিদিশক নপায়য় দেৱতাই ।
 উল্লাহ নপাট ঘূৰি কৰে দেৱচয় ॥ ৮৫০
 উল্কে যে দেখন্ত পাচে বজ্জসৰ বৰ ।
 তেন দেখি ক্ৰোধন্ত হলিলা পুৰন্দৰ ॥

মৃতাঙ্গ ধপুক টপ্পে টপাৰ কবিল।
 নাচি নাচি অন্ধচক্ৰ গুণত সুবিল। ৮৫১
 মন্ত পতি প্রভাব কবিল। হৰি হৰ।
 ঘৰত পৰিবা ইন্দু শব তৈল। অথ ॥
 অস্ত চন্দ্ৰ তৈল। মেখি ক্ৰোধে সুবপতি।
 ব্ৰহ্মাৰ ডিনাৰ শব ধবিল। সম্প্রতি ॥ ৮৫২
 ধনুৰ গুণত সুবি প্রভাব কবিল।
 প্রলয়ৰ জুই যেন আকাশে চলিল।
 ঘৰত পৰিলা অজ্ঞানৰ বেগে যাউ।
 আগমুৰি সিয়ো শব পৰিলা কোটাউ ॥ ৮৫৩
 ইন্দুৰ প্রভাব যেনে ব্যৰ্থ হৈয়া গৈল।
 হেন মেখি মহেশ্বৰে ত্ৰিশূলক লৈল। ॥
 মনু কাযুৰিয়া হৰে শূল প্রভাবিল।
 উৰ্দ্ধে অৰ্দ্ধে সাত হাত ঘৰক ফালিল। ৮৫৪
 বেহি বেলা ঘৰক ফালিল। মহেশ্বৰ।
 মেখি বেলা অৰ্দ্ধনব শব নিবন্তৰ ॥
 আকাশৰ পথে শীত বেগে যাই শব।
 তুণ্ড শশিল। তেবে বাৰ অৰ্দ্ধনব ॥ ৮৫৫
 বন্দী যে গুচিল। হৰ সমে দেবগণ।
 শবগ আকাশ মছী তৈল। সু প্রসন্ন ॥
 অৰ্দ্ধনব মেখি পাচে দেৱ মহেশ্বৰ।
 শিনাকত দিবা শব সুবিল। সখৰ ॥ ৮৫৬
 কৰ্মমানে ধনু টানি কবিল। প্রভাব।
 আকাশে চলিল শব বিদ্রুত সফাৰ ॥
 অৰ্দ্ধনব গায়ে পাৰি বজ্জৰ সজ্জান।
 নকলিল। শব ছোটে পাণ্ডুৰ নন্দন ॥ ৮৫৭
 মাথৰে বোলন্ত সাধু সাধু বীৰসাব ॥
 হৰ-শব প্রভাবে নকল্পে কলেকৰ ॥
 অৰ্দ্ধনে বোলন্ত মোৰ নাহি কিছু জৰ।
 তুমি মোৰ সহায় যদি তৈল। কৃপাময় ॥ ৮৫৮

এহি বুলি ধনত্ৰয়ে ধৰিলা শাৰঙ্গ ।
 ভয় ভীত নাই যেন প্ৰমত্ত মানুহ ॥
 ভয় দল পাত শব ধনুত্ৰয়ে যুৰি ।
 প্ৰহাৰ কৰিলা বীৰে শাৰঙ্গত যুৰি ॥ ৮৫৯
 হৰব ছিয়াত্ত শব পৰিলা সন্ধানে ।
 শবৰ সন্ধানে হৰ কল্পে গনে ঘনে ॥
 কল্পমান তৈলা হৰ দিবা শব পৰি ।
 কুসন্ত পলাইলা পাচে কত দূৰে লৰি ॥ ৮৬০
 কুসন্তক চাই হৰে কোলে বহ বহ ।
 ঘোৰ শব হানি অৰ্জুনৰ ভায়ে । গহ ॥
 হৰব বচনে ফিৰে কুসন্তবাচন ।
 বতালে ফিৰাইলা যেন গুৰু মেঘখান ॥ ৮৬১
 সেহি মতে কুসন্তক ফিৰাই মহেশ্বৰে ।
 পিনাক ধনুক ধৰিলন্ত বাম কৰে ॥
 অমৃত নিমৃত হৰে হানিলন্ত শব ।
 মাকতৰ বাটে চলি যায় গুৰুতৰ ॥ ৮৬২
 আক লকে লকে হৰে হানিলন্ত শব ।
 আকাশ পৃথিৱী ঢাকি বহে নিবন্তৰ ।
 হৰশৰ ভেদি চলে বহু সময় ধৰি ।
 মহেশ্বৰ শৰীৰত পৰিলন্ত শব ॥ ৮৬৩
 অৰ্ছে উৰ্ছে পিঠি কোষে সন্ধানে যে ফুটি ।
 বোম্বাল আকাৰে বচি তেজ যায় ছুটি ॥
 আক প্ৰহাৰিলা ধনত্ৰয়ে শবচয় ।
 সন্ধানে ভেদিল যাই হৰব হৃদয় ॥ ৮৬৪
 হৃদয়ত পৰি শব পিঠি বাজ তৈলা ।
 ইন্দ্ৰক লাগিলা শব সেহি মতে ধাইলা ॥
 বাসন্তৰ হৃদয় ভেদিল দূততৰ ।
 আকাশৰ পন্থে যায় দেখি লাগে ডৰ ॥ ৮৬৫
 অৰ্জুনৰ ভূপত পৰিলা শবচয় ।
 দেখি শূৰ-গন্ধৰ্বৰ কবয় জয় জয় ॥

যেন দেবি মহেশ্বরে তানি মেঘশব্দ ।
 আকাশ ঢাকিয়া তৈলা পোব অন্ধকার ॥ ৮৬৬
 আকাশত হবে যোব গর্জন আশ্বলে ।
 কৃষ্ণ অর্জুনক বেড়ি ববিসয় ফল ॥
 হবে শব্দ ববিসয় অর্জুনে দেবিল ।
 বাঁচি আনি বায়ুবাণ গুণত সুবিল । ৮৬৭
 মন্ত পড়ি মনস্তর পঠাইলেক তানি ।
 প্রচণ্ড আন্দোলে চলে আকাশত তানি ॥
 গির গির শব্দে যে ছব যেষ ঘাই ।
 নির্জলক লাগি বায়ু নিলা উকরাই ॥ ৮৬৮
 তেন দেবি আনিল পর্বত পাকবাণ ।
 আপনেন কবি হবে কবিল সঙ্গান ॥
 ভেতিলকণে বায়ু নিবন্তিয়া নিলা ছব ।
 আকাশত তট বৈলা পাক গিবিসব ॥ ৮৬৯
 বায়ু নিবন্তিয়া অর্জুনের ক্রোধ টান ।
 বজ্রবাণ হানি পর্বতক কবি ছব ॥
 পাচে বায়ু মেঘশব্দ উকরাই নিলা ।
 নির্জলে গেলাই পুনৰপি আসি তৈলা ॥ ৮৭০
 অর্জুনের তুণ্ড পশিল বায়ুশব্দ ।
 দেবি ক্রোধে ছলি গৈলা দেব মহেশ্বর ॥
 অর্জুনক হবে হানিলেক শত বাণ ।
 ভেদিলেক হবে অর্জুনের মর্দ্যস্থান ॥ ৮৭১
 ছব শব্দ নতঙ্গত বীৰবব ।
 প্রচণ্ড অগনি বেন ছলে কলেবর ॥
 আতি বব ক্রোধত অর্জুন গৈলা ছলি ।
 লনাইবাব ভীক শব হাতে লৈলা তুলি ॥ ৮৭২
 মহামন্ত পড়ি প্রহাবিলা মহাবলী ।
 জাহ্নবা সমানে চলে অগ্নি সম ছলি ॥
 ছব-হিরাড শব পবিল সঙ্গানে ।
 কদম্ব বিদারি শব গুলাইলা ভেখনে ॥ ৮৭৩

শবৰ প্ৰহাৰে হব তৈলী। তমোময় ।
 সঙ্কল্প তৈলী পাছে প্ৰহাৰ তময় ॥
 চেতন লাভিয়া হব গুণে মনে মন ।
 দেৱতাৰ আগলৈ মই কুলিলোঁ বচন ॥ ৮৭৪
 অৰ্জুনে সহিতে মই কৰিবোচোঁ বণ ।
 সমৰত মাৰি অৰ্জুনে কৰোঁ ভয় ।
 যদি মামাবোচোঁ হোতে অশ্বাকৰ ভয় ।
 এহিলে কাৰণে কৰোঁ দুৰ্গোৰে যে বণ ॥ ৮৭৫
 মৰণ কালত কোনে কৰিবেক জ্ঞান ।
 ইহাৰ প্ৰহাৰ যেন বজ্জৰ সন্ধান ॥
 এহি কুলি মাহেশ্বৰ জোখ গুৰুতৰ ।
 পিনাকত যুৰিলন্ত দশ অগ্নিশৰ ॥ ৮৭৬
 প্ৰহাৰ কৰিলা হৰে পিনাকত টানি ।
 আকাশে চলিলা শব বহুত সম টানি ॥
 কাকৈ কাকৈ অগনি নিকলে হই বাজ
 প্ৰচণ্ড আন্দোলনে চলে গগনৰ মাজ ॥ ৮৭৭
 অৰ্জুনে দেখন্ত অগ্নিশৰ আগলৈ টানি ।
 আখৰেখ কৰি বীৰে অগ্নি শব আনি ॥
 শাবন্ত যুৰি শব কৰিলা প্ৰহাৰ ।
 লক্ষৰ অগ্নিশৰ কৰিলা সংহাৰ ॥ ৮৭৮
 ভীখাল চোখাল দিহা বজ্জিল যে শব ।
 শাবন্ত ধনুত যুৰিলন্ত বীৰবৰ ॥
 কৰ্মমানে ধনু টানি কৰিলা প্ৰহাৰ ।
 আকাশে চলিলা শব বিদ্রোহ সফাৰ ॥ ৮৭৯
 মনোজয় বেগে যায় অৰ্জুনে শব ।
 বক্ষহলে তেজিলেক দুৰ্জয় হৰৰ ॥
 হৃদয় বিদাৰি সিঁঠি পাচে ওলাই শব ।
 তুগত পৰিলা বাট বীৰ অৰ্জুনে ॥ ৮৮০
 শবৰ প্ৰহাৰে হব অৰ্জুনি তৈলী ।
 অথাকে অৰ্জুনে শব প্ৰহাৰিবে লৈলা ॥

ତମ ଭିତ୍ତିପାଳ ସେ ନବାଟ କନିକାଳୀ ।
 ଆକ ମିଶା ନାନା ଧର ହାନେ ଅହାବଳୀ ॥ ୮୮୧
 ନିଲିମୁଖ ସର୍ପମୁଖ ତ୍ରିକଟିକା ନନ୍ଦ ।
 ଝିଅର ପ୍ରମୁଦେ ଧର ହାନେ ଅପହାନ୍ତ ।
 ଆକ ଅସଂଖ୍ୟାତ ଧର ହାନେ ଧନନ୍ତର ।
 ନିମନ୍ତେ ଡେମିଲା ନୀରେ ହରହ ଉଦର ॥ ୮୮୨
 ଡାହାଣ ହାତେ ଧରାଢେଇ କରେ ବୀରବର ।
 ହାତକୁ ଧରିବେ ନପାରିବ ସହେସର ॥
 ଓହ କୁନ୍ତଳର ବର୍ଣ୍ଣ ଲେଖି କଲେହର ।
 ପଲ୍ୟାଳ ଫୁଟିଲା ଦେନ ବସନ୍ତ କାଳର ॥ ୮୮୩
 ଉଦର ବିନାସି ଡେଇଁ ବହେ ନିବନ୍ତର ।
 ଦେନ ଲେଖି ଅର୍ଦ୍ଧନର ଡୋଧ ଶୁକନ୍ତର ॥
 ଅସଂଖ୍ୟାତ ଧର ଅହାବିଳା ହୋଇ ବୁଲି ।
 ସହେସର ପାଲେ ନୀତ୍ର ବେଗେ ମୈଳା ଚାଲି ॥ ୮୮୪
 ଏହି ଯତେ ଧର ଦେବେ ଅର୍ଦ୍ଧନେ ହାଲି ।
 ଘନୋଦିନ ଆକାଶ ସେ ଅନ୍ଧକାର ଡେଲି ॥
 ଡୁଇକେ ଡୁଇ ଧର ପ୍ରତାପନ୍ତ ଅହାବଳ ।
 ଉଦର ବିନାସି ଧର ପଲର ପାତାଳ ॥ ୮୮୫
 ଧରବେ ହାନର ଧନନ୍ତର କହ ଧର ।
 ନିଧ ପାଳ ଆକାଶ ଡାକିଲା ନିବନ୍ତର ॥
 ନିବନ୍ତେ ବାନ୍ତି ଡେଲି ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ।
 ନହେ ପରନ ନାହିଁ ବାବିର ମହାର ॥ ୮୮୬
 ଆସ ଧର ଅର୍ଦ୍ଧନେଓ ପେଲାଇଲେକ ହାଲି ।
 ଲାହୁଲ୍ୟ ସମାନେ ଧର ଧାର ମିଶ ଡାଲି ॥
 ଡରବ ହିରାତ ପରିଲେକ ବର ଡାନେ ।
 ଡାଲି ପରିଲେକ ଡର ଦୁହନ୍ତର ବାନେ ॥ ୮୮୭
 କହେ ଡେଲି ଡେଉଁନ ଲଢିଲା ଅହେସର ।
 ଡେଉଁନ ଲାଞ୍ଜିତା ମର୍ଜିତ ବୋଲେ ଲୁଲଧର ॥
 ଡାଞ୍ଜିବେ ଅର୍ଦ୍ଧନ ଡୋକ ଡାରି କରେ ନାଲ ।
 ଦୁହନ୍ତର ଲହାର ପାହି ଯୁନିବ ବୋଲାଲ ॥ ୮୮୮

এহি বুলি কৰে আনি হাজাৰেক বাণ ।
 পিনাকৰ গুণে যুৰি কৰিলা সন্ধান ।
 অৰ্জুনে হানিলা তুই হাজাৰ যে শব ।
 লক্ষবৰ শব সনে কৰিলা সংহাৰ ॥ ৮৮৯
 সেন যুদ্ধ ভৈলা পূৰ্বেৰ বলি বাসৱৰ ।
 সেহি মতে যুদ্ধ ভৈলা হৰ অৰ্জুনৰ ।
 যুদ্ধ দেখি চৰাচৰ চমক লাগিলা ।
 তুই অন্তে ঘোৰ যুদ্ধ কৰিবাক লৈলা ॥ ৮৯০
 হেন দেখি মহেশ্বৰ ক্ৰোধ জ্বলি গৈলা ।
 প্ৰলয়ৰ বক্ৰিসম শব প্ৰহাৰিলা ॥
 আপবেশ কৰি কৰে মাৰি শব পাতি ।
 ভাঙলা সমানে চলে মাকতৰ বাট ॥ ৮৯১
 অৰ্জুনেও সেই বেগে হানে দশ বাণ ।
 বিন্ধ্যৰ শবদে চলে অগ্নি সম থান ॥
 অৰ্জুনৰ লৰে লক্ষবৰ শব পাই ।
 আকাশতে হৰণৰ কৰিলন্তু ক্ষয় ॥ ৮৯২
 অস্ত্ৰ ছৰ ভৈলা দেখি ক্ৰোধখিলন্তু হৰ ।
 সহস্ৰ হাজাৰ প্ৰহাৰিলা ত্ৰক্ষণৰ ॥
 আকাশ ঢাকিয়া যায় জ্বলি ঘোৰ বৰি ।
 শুবিলন্তু কলে যেন প্ৰলয় অগনি ॥ ৮৯৩
 হেন দেখি অৰ্জুনৰ ক্ৰোধ ভৈলা টান ।
 লক্ষ কোটি ত্ৰক্ষৰাণ কৰিলা সন্ধান ॥
 ভাঙলা সমানে চলে অৰ্জুনৰ বাণ ।
 হৰ-শব আকাশতে কৰিলা নিৰ্য্যাণ ॥ ৮৯৪
 হৰ-শব ছৰ কৰি মাধৱৰ শব ।
 তৃণত পলিলা যাই বীৰ অৰ্জুনৰ ॥
 ত্ৰক্ষৰাণ ছৰ দেখি হৰ গৈলা জ্বলি ।
 পাক অৰ্জুচক্ৰ প্ৰহাৰিলা হোঁহু বুলি ॥ ৮৯৫
 বিজুলী চমকে শব নীত্ৰে যায় চলি ।
 অৰ্জুনৰ হিৱাত পৰিলা হলাহলি ॥

বায়ুনেমে শব বাই পাতালে পশিলা ।
 সাগৰত স্নান কৰি আশ্ৰে আসি তৈলা ॥ ৮৯৬
 মহেশ্বৰ তুণ্ড পশিলা বেগে শব ।
 হেন দেখি অৰ্জুনৰ ক্ৰোধ শুকতৰ ।
 তুণে ছাত্ৰ নাৰাধণ অগ্নি বাবে আনি ।
 শাৰঙ্গৰ তুণে যুঁৱি প্ৰভাবিলা টানি ॥ ৮৯৭
 কিছুম অগ্নি তই চলে দিশ ছানি ।
 দেখি হাঙাৰ কৰে চৰাচৰ প্ৰাণী ।
 বিনাম শত্ৰু হব হৃদয় ভেদিল ।
 তলোঁ পৰোঁ ক'ব চৰ তুণ্ডে পৰিলা ॥ ৮৯৮
 তাতৰ পৰিলা বসি পিনাক যে ধনু ।
 গমে যেন কল্পয় হবৰ সবে তনু ।
 কতো কণে বহু পাচে তৈলা মহেশ্বৰ
 কোটি কোটি লক্ষ লক্ষ প্ৰভাবিলা শব ॥ ৮৯৯
 আৰু অৰ্জুনেও শব প্ৰভাবিলা বলে ।
 আকাশ ঢাকিয়া বাই গগনমণ্ডলে ।
 অৰ্জুনে দেখন্ত শব আসে আকাশতে ।
 অৰ্জুনেও শব প্ৰভাবিল অত চাত্ৰে ॥ ৯০০
 এক শব প্ৰভাবে লক্ষ কোটি হই ।
 প্ৰহাৰ কৰন্তে শব লেখাজোখা নাই ।
 অৰ্জুন হাজাৰ কোটি পদ্য মতা ঢুলি ।
 তুমো চাত্ৰ শৰাচ্ছন্ন কৰে মহাবলী ॥ ৯০১
 আকাশ ঢাকিয়া যেন মেঘে ঢালে জল ।
 সেহি মতে শব প্ৰহাৰৰ মহাবল ।
 আকাশ ঢাকিয়া তৈলা ঘোৰ অন্ধকাৰ ।
 নবহে পবন নাহি বৰিব সঞ্চাৰ ॥ ৯০২
 হৰ-শব সংকাৰিয়া অৰ্জুনৰ শবে ।
 নিমজ্জ ভেদিল মহেশ্বৰ কলেবৰে ।
 ভেজে জলবল তৈলা হবৰ সৰ্ব্ব কাৰ ।
 বিহ্বল তৈলন্ত হব প্ৰতি বুদ্ধি নাই ॥ ৯০৩

ক্ৰোধ মনে লাগে ছলি গৈলা মহেশ্বৰ ।
 খড়গ ধৰি দেৱ পল নামে বুঝব ।
 অৰ্জুনক শিবক কাটিবৈ পাঠি খেদি ।
 যেন ভৱকৰ এক বাহি যায় নদী । ৯০৪
 সেহি মতে কোপে খেদি যায় পশুপতি ।
 অৰ্জুনক খেদি যাক লবে বসুমতী ।
 অৰ্জুনে দেখন্তু খড়গ ধৰি আসে হৰ ।
 দীয়ে ধৰিলন্তু বীৰে অৰ্জুচক্ৰ শৰ । ৯০৫
 দিবা অৰ্জুচক্ৰশৰ প্ৰহাৰিলা ডাটি ।
 হৰৰ হাতৰ খড়গ পেলাইলেক কাটি ।
 খড়গ কাটি গৈলা দেখি ছলে মহেশ্বৰ ।
 ডেৱ সিহা উঠিলন্তু বুঝ উপৰ । ৯০৬
 হৌহ বুলি ত্ৰিশূল হানিলা মহেশ্বৰ ।
 বিকুচক্ৰশৰে শূল কৰিলা নিধাৰ ।
 শূল দ্বাৰ্ধ ভৈলা দেখি ক্ৰোধে মহেশ্বৰ ।
 হুলন্তু মহেশ যেন বজ্জি প্ৰলয়ৰ । ৯০৭
 পিনাক ধনুক হৰে ধৰি নিক কৰে ।
 অৰ্জুনক ভেদিলন্তু তিনি কোটি শৰে ।
 মাদকক কুৰি শৰ কৰিলা প্ৰহাৰ ।
 শৰ-ভোতে গোবিন্দে দেখিলা অন্ধকাৰ । ৯০৮
 আক চয় নবাচ হানিলা মহেশ্বৰে ।
 হলাহলি পলিলন্তু কৃষ্ণৰ শৰীৰে ॥
 তেন দেখি অৰ্জুনৰ ক্ৰোধ গুৰুতৰ ।
 শাবক টকাৰি বীৰে যুৰি বিকুলৰ । ৯০৯
 বিকুলন্তু পতি প্ৰহাৰিলা ধনন্তৰ ।
 হৰ নৰ মূৰি দেখি ভৈলন্তু বিনায় ।
 বিদ্যাত সফাৰে হৰ-হৃদয় ভেদিলা ।
 বিশ্ৰুতি বিজ্ঞান কই বুঝন্তে পৰিলা । ৯১০
 পাচে প্ৰতি পাঠি হৰ উঠি বুঝব ।
 অৰ্জুনৰ বধক চিন্তিলা মহেশ্বৰ ।

মহাপাপপত্ৰ লব হবে জুনি পাইলা ।
 পিনাক টঙ্কা'ব হবে স্তম্ভ চবাইলা ॥ ৯১১
 পাপপত্ৰ অস্ত হবে যুবিলোক ঘেবে ।
 শুধ নব স্মৃতি অর্গ চাঁবি সলাই তেবে ॥
 মে'ক গিবি কম্পিলে লবিলা বসুমতী ।
 ধন্য ধন্য স্তম্ভবস্ত দেহ প্রকাশিত ॥ ৯১২
 সাগরব চউ তৈলা পবিত্র চকল ।
 কুস্তার মগর ধানে পশিলা পাতাল ॥
 দেহতট বোলে অর্জক মিলিলা প্রলয় ।
 ত্রিভুগত হবে অর্জক ক'বিলেক ক্ষয় ॥ ৯১৩
 পাটে পাপপত্ৰ অস্ত যোব হুঁতি তৈলা ।
 সসাগরা বসুন্ধরী গিবিলা লবিলা ॥
 অস্তর ভয়ত অর্গ পূর্ণী পাতাল ।
 ঘনে ঘনে কম্পিতা কহয় তল বল ॥ ৯১৪
 মাধব বোলন্ত সনি তৈয়ো সান্তধান ।
 মতেলে লৈলন্ত যোব পাপপত্ৰ বাণ ॥
 মোব স্তম্ভর্শন চক্ৰ ধবা সান্তধানে ।
 তেবে সে বাইলেক খাট লক্ষবর ধানে ॥ ৯১৫
 ছেন জুনি মাধবক ননি বীরবর ।
 ধবিলন্ত ধনজয় চক্ৰ সাধর ॥
 নরো নরো কবে চক্ৰ চৈধ্যয় ভূসন ।
 জাফলা অগনি কই মগাবক্ষি বেন ॥ ৯১৬
 মাধব চক্ৰে যে তে'ক বাঁচি গৈলা ।
 অবস্ত মুখব বেন বহুি বাজ তৈলা ॥
 সেহি হতে মাধব ক্রোধ জলি গৈলা ।
 চবাচক প্রাণা নবে কালবর্ণ তৈলা ॥ ৯১৭
 অর্গ যে আকাশ বেন ত্রিকাণ্ড দহয় ।
 মাধব চক্ৰ বব প্রচণ্ড জলয় ॥
 তেখি পাপপত্ৰ লব জলয় লবিলা ।
 কি কবিবে পাপপত্ৰ মনত জুগিলা ॥ ৯১৮

চক্ৰ দেখি পাশুপত্ৰ অস্ত্ৰ তৈল্য উব ।

• সোমাইলা পাশুপত্ৰ তুণে মহেশ্বৰ ॥

পাশুপত্ৰ শৰ যদি তুণত পৰিলো ।

শুভ শুভ বুলি দেয়ে প্ৰশংসা কৰিলো ॥ ২১৯

প্ৰচণ্ড বিশাল বাঁৰ পাণ্ডুৰ তনয় ।

যাব বণে পাশুপত্ৰ অস্ত্ৰ তৈল্য উয় ॥

এহি বুলি ত্ৰক্ষা আদি যত সিক্কগণ ।

জয় ধনজয় বুলি ঘোষণা যেনে ঘন ॥ ২২০

বৈশম্পায়ন বদন্তি যে শুনা জন্মজয় ।

মাধৱৰ চক্ৰক খেলন্তু ধনজয় ॥

শাৰঙ্গ ধনুক ধৰিলন্তু বাম কৰে ।

চৰক ভেদিলো দশ কোটি দ্বিবা শৰ ॥ ২২১

অৰ্জুনে চৰক বিকিলেক থানে থানে ।

কম্পি কম্পি পৰিলেক বৃষভৰ যানে ॥

বৃষভক অৰ্জুনে ভানিলা চাবি শৰ ।

বৃষভক ভেদিলন্তু শৰে অৰ্জুনৰ ২২২

চৰক অৰ্জুনে প্ৰহাৰিলা কোটি শৰ ।

আকাশ ঢাকিয়া যাউ বজ্জিৰ সঞ্চাৰ ॥

হৰৰ ক্ষুদয়ে পৰি পিঠি বাজ তৈল্য ।

কুৰি কুৰি মহাদেৱ বৃষভ পৰিলা ॥ ২২৩

পাশুপত্ৰ অস্ত্ৰ পৰি শুভলোক বলা ।

বৃষভক চৰে নোলে শীঘ্ৰ কৰি চল ॥

চল চল বৃষভ তই ত্ৰক্ষাৰ বে পাশ ।

অৰ্জুনৰ শৰে মোৰ নোলায় উশাস ॥ ২২৪

এহি বুলি হৰে পাচে পাচক নচাই ।

বৃষভ সজিতে হৰ শীঘ্ৰে পলাই যায় ॥

হৰ পলাইলা বুলি তাঁমে নামোদৰ ।

শুনি দুশুনিয়া পলাই যায় মহেশ্বৰ ॥ ২২৫

মহেশ্বৰ পলাইলা দেখি পাণ্ডুৰ অন্তন ।

প্ৰণাম কৰিয়া প্ৰহাৰিলা শৰগণ ॥

কবর আগত ঘাই পরি শবে শব ।
 অর্জুনের অর্পে শবে কবর কাঁতব ১২৬
 মহেশ্বর চাই অর্জুনের সব শব ।
 কৃপা কর মোর প্রভু ক্ষমা অর্জুনের ॥
 এহি বুলি প্রণাম কবিলো সবে শব ।
 লীয়ে পশিলন্তু আমি তুণে অর্জুনের ॥ ১২৭
 বায়ুবেগে পলাই বায়ু গগনর কাছে ।
 থাকিলো লুকাই কব প্রসার যে পাচে ॥
 অর্জুনের শবে কব বাতুল পথার ।
 মত ভয়ে কম্পয় কবর সর্পি কায় ॥ ১২৮
 অক্ষায়ে মনস্ত কবর গার নোচে গির ।
 অর্জুনের ভয়ে কম্প কবর শবীর ।
 কবক সন্তুধি অক্ষা বুলিলো বচন ।
 কিসক কবাচ্য ভয় দেহ জিলোচন ॥ ১২৯
 পূর্বে মোর বাক্য শুশুনিলো মহেশ্বর ।
 অর্জুনের দিলো ঘাই চরণের সমর ॥
 যদি তুমি আমি চবাচেবে দেউ বণ ।
 বণে নোহাবিবেই মই বুলিলো বচন ॥ ১৩০
 মহেশ্বর বসতি শুনা দেহ পশুপতি ।
 অর্জুনে কবিলো বণে মোক বিসমতি ।
 অগ্নীকার কর দেখি আত নাই কব ।
 আতে থাকি বণ চাওঁ উদ্ভ অর্জুনের ॥ ১৩১
 এহি বুলি অক্ষার আগত মহেশ্বর ।
 মহাবলে থাকি কব কুবজ উপর ॥
 অর্জুনের জয় এবি দেহ মহেশ্বর ।
 থাকিলন্তু কব বসি গগন ভিতর ॥ ১৩২
 অর্জুনের বহিলা পাচে শাবকক ধরি ।
 যেন হাতে চক্ষু ধরি থাকিলো গ্রীহরি ।
 সেহি মতে ধনন্তর হলন্তু বিবিস ।
 জয় ভীত নাই যেন প্রবন্ত মাতঙ্গ ॥ ১৩৩

সেহি সতে অৰ্জুন আছিল লালা কৰি
 ইন্দু আনি দেৱতাৰ খাতু গৈলা উৰি ॥
 দেৱতা কৰক কেনে উৎপতি তাক দেখা ।
 জান সামান্যৰ আৰু তাৰ কোন লেখা ॥ ২৩৪
 দৰ্প কৰি কৃষ্ণ আগৈ বুলিলন্তু হব ।
 অৰ্জুনৰ কাতে হ'ব কৰাইলা সমৰ ॥
 অৰ্জুনৰ শৰে পাচে হ'ব তৈলা ত্রাস ।
 মহাত্ময়ে পলাই গৈলা ত্রাসৰ বে পাল ॥ ২৩৫
 অৰ্জুনৰ সহায় আপুনি নমসালী ।
 কি কৰিতে পাবে কোটি কোটি কত্ৰ মিলি ॥
 আকে জানি গৰি নকৰিবা একো জন ।
 কাণ্টে কৰি লৈয়ো সবে কৃষ্ণত শৰণ ॥ ২৩৬
 নগমাত্ৰ গৰি নসহন্তু দেৱ হৰি ।
 আকে জানি গৰি নকৰিবা নবনাৰী ॥
 দিলো নবে গৰি কৰি কুবৰ বিস্তৰ ।
 অজ্ঞতে কবৰ চুব দেৱ দামোদৰ ॥ ২৩৭
 মাধৱ কন্দলি হাচিলন্তু ইতো পদ ।
 আকে শুনি তৰা সবে চুৰ্ঘোৰ আপদ ॥
 অষ্টাদশ পুৰাণৰ ভাস্কৰত পদ ।
 হেলা এবি শুনা সবে যত সভাসদ ॥ ২৩৮
 অষ্টাদশ পুৰাণৰ কথা অসুসাৰ ।
 দেৱভক্ত পদ যই কৰিলোঁ প্ৰচাৰ ॥
 আকে জানি সভাসদ এবি আন কাম ।
 যথোক পাতক ভাৰি বোলা বাম বাম ॥ ২৩৯

সামান্য কন্দলি

বায়ান ।

(উত্তরাকাণ্ড)

যাও তোর কথাই আছে বটে এহি মানে ।
 লহব কুলক কথা শুনা সারিধানে ।
 বামক লঠাই ঘরে ঘাই তেতিয়নে ।
 কহুক কুলক কহি বুলিলা বচনে ।
 তথা চিবলীলো লহ কুল দুই ভাই ।
 দেশে দেশে বামক চবিত্র ফুকা গাই ।
 নগর গ্রামের সমস্তরে বঞ্জি চিত ।
 বামক সত্যত গৈরা গারা দুই গীত ॥
 গিভে বাম মাঝিছিল প্রচণ্ড প্রতাপ ।
 নিজ স্বামী সীতার তোমার নিজ বাপ ।
 শত্রুঘ্নের লক্ষণ আশ্রয় ভরত ।
 বামক কনিষ্ঠ ভাই তোমার খুবাত ।
 নিচিনিয়া পিতাপুত্র কবিলে সম ।
 জামার আদেশে গীত গারা নিরন্তর ॥
 কুনিয়া সন্তোষ হৈব বামকর মন ।
 দুই কামুক সান্ত্বিয়া দিবে বহু ধন ॥
 মৌলবাহা একো তোমা জামার বচনে ।
 বামক চবিত্র মাত্র গাইবা একমনে ॥
 বাম্যোক্তির আশ্রয় তুরো থকিয়া শিবত ।
 শুনাই-বায়ান গীত জমাই লোকত ॥
 কর্ণব জন্মিত বল বামক চবিত্র ।
 দ্বারা বহু মাতে গারে লোক বঞ্জি চিত ॥

পৰম গম্ভীৰ ধাৰ সুবৰ্দ্ধি সুস্থিৰ ।
 অশ্রুবে পাটল গৈয় গোমিতৰ ভীৰ ॥
 বামৰ নিৰুট আসি তৈলন্তু প্ৰবেশ ।
 গাহে শাল ধৰি ছয়ো সুন্দৰ সুবেশ ।
 যন্ত্ৰ সব নকন্তে শুনন্তে মনোচৰ ।
 এৰি ভাত পানী প্ৰচা শুনৈ নিবন্তৰ ॥
 বামৰ কণ্ঠৰ পৰা বাহিৰাৰ বধ ।
 বামায়ণ শুনৈ সবে নব মত বন্ধ ॥
 কোকিলৰ শব্দত অমৃত কৰে বৃষ্টি ।
 চাতে চতুৰ্ভুজ নবনাৰী একদৃষ্টি ॥
 শূণ্যে কণে গীতে আতি লোক তৈলা ভোল ।
 পৰম নগৰী নাবী সবে নেড়ে কোল ॥
 অমৃত সমান নাগ শুনন্তে সুবেশ ।
 শূনি মুছে চক্ষু কেতো নকৰে নিমিষ ॥
 গৱৰ কুশৰ গীতে ভোল সৰ্বজন ।
 আঁচ মাৰে সৰ্বদা ভাবাক দেউ দান ॥
 বস্ত্ৰ কলহাৰ কেতো মাচে পক্ষামৃত ।
 পক্ষিৰ বেতনে দেউ ভোজনৈ অমৃত ॥
 ফলমূল ভোজন নাকলি পৰিধান ।
 মলাগই বলি কাঁসি দেউ সমিধান ॥
 জামি বনবাসীৰ ধনত কোন কাজ ।
 দেখিয়া দিশুচ আতি হৰে সমবাজ ॥
 আনন্দে ভৰিলা চিয়া হৰষিত মন ।
 ক্ৰীৰামৰ আগে পাত্ৰ লোকে দিলা জান ॥
 কৈবা তুই গুটি শিশু আতি হুকুমাৰ ।
 গাহে আদি অন্তে প্ৰভু চৰিত্ৰ ভোমাৰ ॥
 স্বৰ্গ যন্ত্ৰা পাঠালৰ গীতাল যতেক ।
 ভোমাৰ প্ৰশ্নে প্ৰভু দেখিলে প্ৰত্যেক ॥
 একোতে পূকষে নতু শুনৈ হেঁচু গীত ।
 কোকিলৰ শব্দসম বৰিষে অমৃত ॥

স্তনি বামে দিলা ফবতক সমিধান ।
 পুত পঠাউ শিলু দুইক উঠায়ক আন ।
 শিখিলেক কৈত গীত কাহাব কুমাৰ ।
 কেনেবাসে লম্বু গায়ে চবিত্র আমাৰ ॥
 বামৰ বচন স্তনি স্মিত্তাব সূত ।
 বাছি বাছি পাকিল কুশল চাৰি দূত ।
 পৰম হৰিবে বঞ্চে গান্ধে আছে গীত ।
 কোকিলৰ স্বৰ যেন বৰিবে অমৃত ॥
 গায়ন্তে আচলু গীত বসে দুই ভাই ।
 নিবেদিল। ছুত আসি আদেশ বোলয় ॥
 বাজাব আজ্যাক পালি চলিয়ো ঘৰিত ।
 বাজসমাজত গৈয়া ছয়ো গায়া গীত ॥
 দেখিবাক ইচ্ছা বব কবলু বাঘয়ে ।
 ছেন স্তনি আনন্দে লবিলা কুশ লয়ে ।
 কপে অমুপম ছয়ো সীতাৰ নন্দতি ।
 গজপতিগমন গভীৰ খিবমতি ॥
 চলিললু বাঘবৰ সমীপক প্রতি ।
 বেড়িললু নাবী সবে চলিলা উত্ততি ॥
 বসিয়া আচলু বাম বক্তৃসিংহাসনে ।
 উপাসলু শত্ৰুঘন ভবত লক্ষণে ॥
 অনেক নৃপতি কৃতান্তলি তুতি কবে ।
 শ্বেতহুত তুলি ধৰি বিহুন্তে চামবে ॥
 গালব গৌতম লাগু স্মন্ত কাৰ্তিক ।
 আনু বিশ্বামিত্র অত্রি অগস্তি নিটিক ॥
 পুলস্তি পুলহ বিহু বশিষ্ঠ প্রমুখো ।
 আচলু কোতুকে বলি এক পাঘে চেন্দে ॥
 বিভীষণ আশ্বমথলু আৰি কশুমন্ত ।
 নলনীল প্রমুখো বানৰ অপদ্যন্ত ॥
 লক্ষ লক্ষ বানৰ ভালুক কোটি কোটি ।
 চৌপাশে উপাসি পৰি কৰি লাতিহুটি ॥

গাৱৈ অপেন্দ্ৰবা বিজ্ঞাধৰে কৰে নট ।
 গাৱৈ গীত গন্ধৰ্বৰ চপয়া পৰে ভাট ।
 কুন্তম বৰিয়ে সিদ্ধ স্বামী বিজ্ঞাধৰ ।
 বসিয়া আচল্য বাস হেম চমৎকাৰ ।
 বহুময় সিংহাসনে কৰলু প্ৰকাশ ।
 চাক শ্যাম তলু ভাতে লোভে নীত বাস ।
 শিব চক্ৰ কৃত কেশ নিলম কুচিহ ।
 স্তম্ভৰ ললাটে কলে তিলক ললিত ।
 অলকা পঙ্কতি বহু কিৰীটি উল্হল ।
 কটিকৰ কৰে মণি মকৰকুণ্ডল ।
 ভ্ৰূব স্তম্ভলিত নেত্র পঙ্কজ পৰায় ।
 স্ত্ৰবেণ নাশিক। ওষ্ঠ কণ্ঠ অতিনয় ।
 নিবিড় মলন কলে মুকুতাৰ পান্থি ।
 ক্ৰমযুগ কেয়ুৰ কতনে কৰে কাঙ্ক্ষি ।
 জাম কত কৰক মেখলৈ আতি তুষ্টি ।
 সুদীৰ্ঘ আঙ্গুলি ভাতে বহুৰ আঙ্গুটি ।
 মনোহৰ হিৰে মণি মুকুতাৰ মালা ।
 কটিত মেখলা বহু চিনিমিকি জালা ।
 পুৰলিত উক আৰাকত পদতল ।
 বহুৰ গুপৰ কলে চৰণকমল ॥
 নয়ন বচিত ছ্যতিমন্ত কামদেৱ ।
 সুবাস্ত্ৰে উপাসি চৌপাশে কৰে সেৱ ।
 শাবি শাবি তুলি বৰি আছে হ্ৰদমন্ত ।
 শৰীৰৰ জ্যোতি প্ৰকাশন্ত সত্যধন্ত ।
 হেম চমৎকাৰে বসি আচল্য বাঘৰ ।
 সেহি সময়তে প্ৰবেশিলা কুশ লৱ ।
 নগৰীয়া লোকে আসে নগতে উত্ততি ।
 দেখি লমজ্যাৰ প্ৰজা চান্দে চতুৰ্ভীতি ।
 বামৰ আমেলে সেহি সত্যমধে উঠি ।
 মেকত প্ৰকাশে বেন চপ্ৰবা দুই ভটি ॥

বামৰ সমান শ্ৰাম তখু কৰে কান্তি ।
 দাড়িম্বৰ দীৰ্ঘ যেন দলেত দুই পাতি ॥
 পল্লপত্ৰ সম সেহি আয়তলোচন ।
 কচিকৰ কৰ্ণ মুখে মধুৰ বচন ॥
 শিৰ চক্ৰ কুচি মৌল আকৃষ্ট চুলি ।
 আঙ্গামূলম্বিত দাহ সুদীৰ্ঘ আঙ্গুলি ॥
 আৰকত অধৰ বে কল্ককণ্ঠ গল ।
 বামৰ সমূল দুইৰ দেখি বক্ৰবল ॥
 সিংহবক্ৰ কটি কক্ক উক কবিকৰ ।
 শিশু দুইক দেখি আতি আনন্দ লোকৰ ॥
 পখিল নিবম প্রজা মিৰখিতা কান্তি ।
 শিশু দুটক চাই চাহে বাঘৰৰ ভীতি ॥
 নাহি ভেদাভেদ বাম সমে একো কান্তি ।
 মৰ্ণপত্ৰ দেখি বেন বাঘৰৰ হাতা ॥
 হনে গানে বোলে কিন্তু দুয়ো সুকুমাৰ ।
 সকল শোভন দেহা বামৰ আকাৰ ॥
 সেহি সুখ বাসি সুবলিত হাত পাৰ ।
 ইটো দুইৰ কোননো সুবৰ্ণমুখী মাৰ ॥
 জয়মনি বসতি শুনিয়ো জয়িগৰ ।
 এহি মতে লোকে সবে পৰমকিয়ৰ ॥
 কোক-বন্ত নৈতলে বাকল চিৰধাৰী ।
 বামৰ কুমাৰ হেন কুলিবাক পাৰি ॥
 হনুমন্ত শত্ৰুঘন লক্ষণ ভবত ।
 পৰম বিশ্বয় কথা তহন্ত কৰ্ণত ॥
 বম্বায়ে পৈলা সীতা লাগি গৰ্ভৱতী ।
 ভাৰ্য্য ভনয় ইটো বামৰ মন্ততি ॥
 সীতা বিনে নাহি বাঘৰ ভাৰ্য্যা আন ।
 কেন মন্ত্ৰে আপে তৈলা বামৰ সমান ॥
 গুণক্ৰমত বামচক্ৰ কুশাময় ।
 এহি দুই বসুংস জানিলো নিশ্চয় ॥

আনন্দে নধৰে হিয়া শিহৰে শৰীৰ ।
 মহাশ্বৰে চকুৰ আপুনি বহে নীৰ ।
 দুইবোৰ কপ দেখি কেন আনন্দ কদম্ব ।
 দুটকো নিবখিয়া লোক ভৈলন্তু হিন্দৱ ।
 অগ্ন বয়সত শিশু দুই মহাশুণী ।
 হেন কপে অধিব তনয় নাহি শূনি ॥
 এই বুলি বামে পাছে বুলিলে বচন ।
 শূনি অৰ্ছো হোৱা দুই শব্দ গায়ন ॥
 জানিলো গীতত তুমি সব শুশিকিত ।
 কেন কণা বামায়ণ গাৱা শুক গীত ।
 শূনি পাছে বামৰ অঙ্গেল দুট জাই ।
 দিলে বাগ দুয়ো পাছে পদম উড়াই ॥
 একজনে ভাল এক জনে যত্ন বাই ।
 ভাল সমে ঘোৰ নান পদম উড়াই ॥
 প্ৰথমে ধবিল আদিকাণ্ড বামায়ণ ।
 কৈলা সূৰ্য্য বংশ যত বত মহাজন ॥
 ইক্ষাকু কাকুত অজ যযু নৃপবৰ ।
 তৈলা দশবধ ৰাজা সূৰ্য্যবংশধৰ ॥
 বলে বিদ্যে সমচৰ সুৰি পুৰন্দৰ ।
 কমায় ধৰণী ধৈৰ্য্যে গঙ্গাবসাগৰ ॥
 প্ৰতাপত আদিত্য জ্যোত বেন ধম ।
 নাহি সুপুজিবো ৰাজা দশবধ সম ।
 শচীত অধিক ভান তিনি পটেশ্বৰী ।
 কোশল্যা সুমিত্ৰা আৰু কৈকেয়ী সুন্দৰী ॥
 তিনিও ভৈলন্তু পাছে চাৰি পুত্ৰ জাত ।
 জেঠ ভৈলা বামচন্দ্ৰ গৰ্ভে কোশল্যাত ॥
 কৈকেয়ীত ভৈলন্তু তবত উতপন ।
 সুমিত্ৰাত ভৈলন্তু লক্ষণ শত্ৰুঘ্ন ॥
 কৰন্তু ভকতি নিতে বামৰ চৰণৈ ।
 গঙ্গাবসাগৰ আতি বামচন্দ্ৰ ঘেনে ॥

পৰম পুৰুষ শাস্ত্ৰ শীতল স্বভাৱ ।
 তৈলা লোকবল্লভ প্ৰভাৱ বাপ মাৱ । -
 কোনে কহিবক তাত মৰিমা অপাৰ ।
 গাৱে কুশ লৱে আদিকাণ্ড ৰামায়ণ ।
 কোকিলাৰ স্বৰ যেন তালে মানে যদি ।
 স্তন্যন্তে অমৃত আন ভীতি কাণ নেদি ।
 ৰামৰ চৰিত্ৰবল পৰম অমৃত ।
 নিয়ম পৰিয়া প্ৰভা স্তনে আনন্দিত ।
 কিবা সোপানত কিবা স্তন্যন্তে মৰ্চিতে ।
 কিবা পূৰ্ণিত কিবা আচল্যে স্বৰ্গতে ॥
 কুখা জুৰ নলাগয় নাহি অশ্রু পান ।
 শিশু দুইৰ গীততে লাগিল যেন ধান ।
 উত্তৰকাণ্ডৰ পৰ স্তন্য সন্তানসম ।
 তাহাৰ কীৰ্ত্তনে তবে যাতনা আপদ ।
 কলিঙ সঙ্গতি নাহি যিনে হৰি নাম ।
 মাধৱ কন্দলি ভণে বোলা ৰাম ৰাম ॥

କବିବର ସମସ୍ତତୀ

মহাভাবত ।

(প্রেম শব্দ)

ਦੇਖਣਾਮਿ ਦਰ੍ਯਾ ।

कवि मधुसूदन

করজ কেন্দ্রী মিস্ত্রী ।

निवाकाय हवि कव कव हावी,

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

माया शिकलन

ਪ੍ਰਵਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਨ।

ଜୀବନ୍ତ କଥାର ଉଦ୍ଧାର ନୟନ,

ତତ୍ତ୍ୱ ମମ ଅନୁମତିଃ ।

ଅଟିକ ପ୍ରକାଶନ

ଅଢ଼େଇ ଲାଲ ବହୁମୟ ।

অসম্ভাব্য হাটক দেখি পবিত্র,

अनक भुक्त निष्ठ ॥

ଆସ ବାସ ଟାସ ଆତି ଆତିବାସ,

শাল ভাল ফল দেয়।

सजिल कठेको शुवर्ण केतकी,

মূল অর্থে বাক লেখি ।

सुवा नाविकन कदा अनियम,

গোহতক টোকা বাড়ি।

যোনেজ মধুরী আছে ডাল তবি,

বসে টপ টপ জিহ্বা ।

কমলা কপুবা যেম চেনিচুড়া
সাদত আয়োগমোল ।

সড়ণ্টা কণ্টক আছে লোক লোক
দবশমে চোরে ভোল ।

দেবভাবি লিরা বেজুয়া সুবিজা
জোন্টা কল করা কল ।

মান কল ছয় কুকড় শোকর
কত নাম কৈবো তার ।

শীতল নির্মল সবোধে বল,
কুঝা কুঝা করে জীব ।

আছে স্থান পান দেখি হুই কম,
নির্মল মন লবীষ ।

অনল কমল হুকোমল মল,
ফুলি ফুলি ডাল শোকে ।

পরি মধুকর গুঞ্জ কচিকর,
তার মধু পান লোকে ।

প্রমে আকে আক হংস চক্রবাক,
কলচর পক্ষীগণ ।

অগ্নে অগ্নে উবি ঘুরি ঘুরি পরি,
কলত করে ক্রীড়ণ ।

লবঙ্গ মালতী ফুলিল সেউতি,
কুন্দ কুকবক কাই ।

চন্দ্রা নাগেশ্বর লিবিব বিস্তর,
হাত মেলি ফুল পাই ।

বাক্য বের লী আছে ধূপি ধূপি
তগর জয়ন্ত মালী ।

কুলতবে ফালি পবে দাল তাখি
ফুলিল বকুল আলি ।

ফুলিছে বন্দুলী গন্ধে নাহি তুলি
কদম্ব দেখি শোভন ।

কেতেকী প্রচুব কনক ধুস্তৰ
নেহালি মাৰি মনন ॥

ফুলিল শেৱালী পৰে হালি হালি
ফুলতৰে ভাগে ডাল ।

হেনৰ শোভন বিচিত্ৰ উজ্জান,
ফুল তথা সৰ্বকাল ॥

যত মনোহৰ মন্দিৰ কুসুম
পাৰিজাত তথা আছে ।

শূল অভিনয় কুসুম পন্নব,
দেখি ভাল গাহে গাহে ॥

ভাত কল্পতক আহুয় অগক
শুনা ভাত কোন কথা ।

মহাতকবৰ মাগি পাইলা বৰ
মনে অভিলষী তথা ॥

ধসন্ত মিলিল আবারে কোকিল,
বহু মলয়া বান্ধ ।

ভ্রমৰা গুৰুবি চিত্ত চুৰি কৰি,
কোকিলে ভেজিল বান্ধ ॥

মাকণ বিবহে শৰীৰে নসহে
যতোক বিবহী জন ।

পাক পাক বাণে দুঃসহ লক্ষ্যনে
জপয়ে দহে মদন ॥

দেৱ শকবৰ চাক গিৰিবৰ,
বক্সৰ মহাখান ।

ধিবতৰ মনে মান্না সিদ্ধগণে,
কবন্ত যোগ ধিয়ান ॥

যুগচর্চা পবি পদ্মাসন কবি,
 গিবি-সহবস্তু মসি ।
 নানাবিধ ভ্রুতে শিবক সততে
 পূজন্ত যত উপদী ॥

 কর্ণে ভাস্ত্র কবি যুগব হস্তবী
 পিত্ততে কণ্টর তল ।
 কবর উৎসব গারে স্রবস্তক
 হবক তুতি মঙ্গল ॥

 ত্রাসা মাধাষণ আদি দেবগণে,
 তথাভ কবে ভকতি ।
 নানা উপহাৰে বিবিধ প্রকাৰে,
 নিতে পূজে স্রবপতি ॥

 মামাধিগণ আতি শুভমন
 জানে শুভ বেসসাব ।
 অতি দীর্ঘবাতে শিষ্টক পড়ায়ে
 মধুর স্তমি হুগব ॥

 জানে পদক্রম কবি তত সম,
 চৈধ্য শাস্ত্র চাৰি বেষ ।
 যত উপ ভ্রু কবে মসুহাত,
 দিনেকো মাই বিচ্ছেদ ॥

 কাব্য কোষ যত পুৰাণ ভাবত,
 নাটক তর্ক খণ্ডন ।
 তথা অহনিশে পড়ে বহু বিধে,
 বাহ্য বাহ্যক মন ॥

 বেদান্ত কাহিনী ব্যাসক প্রণামি,
 কবন্ত তুতি বিচার ।
 যতোক প্রত্যেক সকলে ভেদক,
 একে বিস্ময় সাব ॥

ବଡ଼ ଭୂତମଣି କବଳ ଶ୍ରୀଧାର,
ଅନ୍ୟେ ମାନ ବ୍ୟାପି ।

ହେଲେ ବିକ୍ରୟ କାଳେ ଘର ଭୂତ,
କାର୍ଯ୍ୟ ସମସ୍ତ ବାଟ ।

কাষো মাছি শিব কবক শৰীৰ,
কাষো কাণ্ডি হেন পেট ।

পলাত পশু
কোথায় কুকণ্ড

চালাই বেদেবে হেঁঠ ।

কথো নাহি জাৰি থাকে পৰি পৰি,
কাহাৰো অনেক পাত্ৰ ।

କାହା ହାତେ ଖଣ୍ଡା କତୋ ଯଶ ଖଣ୍ଡା
କାହା ବଳଦେବ ମାରି ।

কুলা হেন কান লবে খনে খন,
কপ হেন চক্ষু দুই ।

ବହଳ ଡିକ୍ଟରୀ ମର୍ଦ୍ଦିତ ଗାୟକ,
ମେଧି କରୁ ଭୀଷଣ ହଇ ।

କନ୍ଦୋ ହୁଏ ପାଞ୍ଚ ମନୁଷ୍ୟ ଆକାର
 ନିର୍ମଳ ବ ବିହୀନ ସାତ ।

ସୁବି କବି ଦେଶମ ଏକଟିକ ଡେଶମ
ସ୍ବଧତ ବିକଟ ମହା ।

হেন কুশোক্তন শিষ্ট বেনাগন,
অথে তথা নানি ভায়ে ।

ସେଥି ଭରତବ ମାକୁ ତନୟ,

ମହୋଦଧି କାଳ୍ପେ ମାରେ ।

স্বভাৱে শোভন অপেন্দ্ৰবা গগ,
মহান চকিত্ত ভায় ।

ଉତ୍ପତ୍ତି କଠିନ ସମ ମାନ ଯୁଗ,
ହାସ ଅବନତ ଗାନ୍ଧୀ ।

নৃপ শিবোমণি দেৱ মহামানী

• ছুৰ্ণভনাৰাণ বাকী ।

নিতে পুত্ৰৱতে পালিলা সজতে,

পৃথিবীৰ বত প্ৰেৰা ॥

ভাহান তনয় তৈল ধৰ্ম্মময়,

ইন্দ্ৰনাৰায়ণ দেৱ ।

মহানীৰ ধীৰ স্বভাবে গভীৰ,

নিতে কৃত্য হৰি দেৱ ।

নিজ বাহ বলে পাইল অবিৰলে

অখণ্ড মৰীমতলে ।

যাত্ৰ পাটে নামি সজতে প্ৰণামি

বিপক্ষ নৃপসকলে ॥

যত সৰ্বক্ষণ ইন্দ্ৰনাৰায়ণ,

বৰ দেহ সন্মানিত ।

চৌক নৰেশ্বৰ লাফ গৌৰেশ্বৰ,

পিজা পুত্ৰে চিবজীৱ ।

ছোটিলিলা নাম আছে এক গ্ৰাম,

যত গ্ৰাম মধ্যে সাৰ ।

অছিল তথাত জগত প্ৰখ্যাত,

চক্ৰপাণি শিকদাৰ ॥

পটু মৰবৰ কাগৰ প্ৰবৰ,

ধৰ্ম্মবন্ত মহামনী ।

লণ্ডিত তিলক কুল প্ৰকাশক,

নিৰলক্ষ যেন পশি ॥

দেৱ বিজগণ কৰিলা পূজন,

সমানে ধৰ্ম্ম প্ৰসঙ্গ ।

মিত্য উপগত বাব অত্যাগত ,

নৈমলেক আশা তত ॥

নিজগুণ বলে লভিল সকলে
 ধন ধান সতকাষ ।
 নৃপতি প্রধান দুর্লভনাথান,
 প্রসংগর বাধে বাধ ।
 ভানে পরলোক ভৈল সর্বের শোক,
 নিজ ভদ্র ভজে বণে ।
 মেক ভজ যেন সিদ্ধু ভৈলা পদ,
 মাণিক বিক্ৰিলা যুগে ॥
 ভাহান ভনয় আতি শুভময়,
 কবিরত্ন সৰস্বতী ।
 দ্রোণ পক্ষি পদ ভয়ভয় বধ,
 কৌতুহলে নিগমতি ॥

দুর্গান্নি

অবগ্যকাণ্ড

বাগ - মজুবি

বাম আইলবে অনেক যুগ মাঝি—
 বাম আইলবে ।
 যুগ মাঝি নেদেখিয়া সীতা,
 সীতা সীতা বুলি ডাকৈ বচুনাথ । (বাম আইলবে ।)
 লক্ষণক চাউ বোলে ঝগৈ
 কি কারণে তেমিলা গোসানী ।
 (বচুনাথ বাম আইলবে ।)
 যেন বস্তু পাবিলেক মাঝে—
 বেখার ঝগিবে খোজ দেখি বচুনাথে ।
 হাধা প্রিয়া কোথা গৈলা এমি—
 নিদান কালত ছুই ভাই থাকে বেমি ।
 খন জন নকবোহো সাব—
 প্রিয়া অবিহনে দেখোঁ দিনতে আধার ।
 কহে দুর্গাববে বামের চরণে ।
 প্রভু কান্দে মোহা লোক ত্রাসে ॥

বাগ—বেলোয়ার

সীতাক হবিলা ঘেবে বাঘর আসিলা তেবে হে—
 আসিলা গোসাই যুগ মাঝি ।
 ভপট কবিয়া দূর পাখিলা অস্ত্রসংপূৰ্ণ
 ঘবে নাহি জনক বিয়াবি ॥

নোদেখি সীতার মুখ মনত লাগিল দুখ
 লক্ষণত পেয়েছে আশ্রয়ণ ।
 কহিয়ে প্রকণ বোল তেজিয়া মোচোর কোল এ
 গৈলা প্রিয়া কাতার সদন ।
 তোমাক খেড়ত গৈয়া হাউত সাবিত্র লৈয়া
 প্রবেশিলো গহমর মাজ ।
 মায়াবি যুগল তবে গৈলো মট একেদবে এ
 এখা কোমে কবিলে অকাজ ।
 বুলিলো বচন বত সকলে কবিলি তত
 কথাক নলৈলা তোব মন ।
 তোমার নিমিত্তে মোর প্রিয়াক কবিলো চোব এ
 কি অকাজ কবিলো লক্ষণ ।
 শ্রীবাসব যে বচন বদতি যে লক্ষণ
 অতিশয় সজোচিত মনে ।
 নাহি মোর কিছো মোর অকাবণে কবা বোষ এ
 কবি দুর্গাবর দাসে ভণে ।

বাগ—বরাধি

না জানো স্বরূপ দাদারে—

দাদা দেবে নাট মোর ।
 বিবলে সীতাক হরি মিল কোন চোব ।
 যুগে যে কাড়িলো বার তোমার লদুল ।
 শুনিয়া সীতার মনে তৈলা বিসদুল ।
 প্রভুক মাধয় শুনো কোন বিবসণে ।
 এহি বুলি মোহোক পাঞ্চিলা তেজিকণে ।
 আক যি বুলিলা তাক কহিবাক পাণ ।
 জাব কঁথা কহো শুন কগতর বাস ।
 নাম অবিহনে তোবন্যমোক হাবিলান ।
 হেম আক্য শুনিয়া মোহোর মোহো আস ।

শুনিয়া অশ্বৰ ভৈলোহে কুৰ্মাতি বচনে ।
 অশ্ববিয়া গৈলো মঞি তোমাৰ কৰণে ।
 লক্ষণে কহিলা কথা বামৰ আগত ।
 বিষাদ লাগিল প্রভু বামৰ মনত ॥
 বিষাদত মননৰ নাব কহি যাই ।
 বৈদেহি-হৰণ পদ দুৰ্গাবৰে গাই ॥

পদ

ভাতৃৰ বচন শুনি থাকিলন্ত বাম ।
 মেঘত ঢাকিলা যেন পূৰ্ণিমাৰ শনী ।
 লোভকে তিতিল নেত্র মলিন বদন ।
 সাতালোকে আকুল ব্যাকুল নাৰায়ণ ॥
 কিবা জীয়া জন্তুক দেখিয়া বিচ্যমান ।
 ত্রাস হৈয়া গৈলো কিবা ঠাঠে প্রমাণ ।
 আমাক উদ্দেশি সীতা গৈলো বকপত ।
 জানোবা আছয় এহি অবণ্য মাজত ॥
 এহি বুলি লক্ষণক কহিলন্ত বাম ।
 ক্ষেণেতেক ভাই তুমি কবিতো বিদ্রোম ॥
 এতিক্ষণে অবণ্যত চাহি আছে যাই ।
 যুগ বন্ধ কবিতা থাকিবা তুমি ভাই ॥
 তিতবে বাহিৰে অবণ্যৰ থানে থানে ।
 কতো পূৰ বিচাৰি আহিবো এহিক্ষণে ॥
 ঠাই ঠাই বিচাৰ কবিলা দামোদৰ ।
 বৃক্ষৰ কেটকি গিৰি পৰ্বত গজৰ ॥
 লতায়ে বেঢ়িল। ক্ষত বৃক্ষ অন্ধকাৰ ।
 তাকো বামসেৱে বিচাৰিলা বাবেবাৰ ।
 লতা উপবনচয় নদনদি তীৰে ।
 চাহিলন্ত নানা থানে বাম গদাধৰে ॥

একেশ্বরে বাঘত ভ্রমক্স নানা খানে ।
জাতি উদ্ধারল চিত সীতাৰ কাৰণে ।
অনেক বিচাৰ কৰি উদ্দেশ্য নপাইলা ।
মেড় শ্মশিৰক লাগি পুণ্ডুকপি আইলা ।
শূন্য মেড় দেখি প্রভু বিয়াবুল মনে ।
হা সীতা বুলি স্বাৰ পাৰে ঘনে ঘনে ।
চিত্ত থিৰ নহয় স্তম্ভৰি প্রাণপ্রিয় ।
ভনে ভুৰ্গাবৰ স্বামচৰণ জাবিয়া ।

বাগ—অহিব

অ কি লক্ষ্য মন—
গৈলা সীতা মোক উপেক্ষিয়া ।
তুগত নয়ন মোৰ বন্ধ পৰিধান হে—
এহি ছব মনে আলচিয়া ।
এবেমে জানিলো সীতা—
স্বামৰ স্তম্ভ নোহে—
এৰি মোক গৈলা কোন ভিত্তা ।
একক লক্ষ্যণ বেন—
আমিহো তৈলো হো ভেন হে—
সহজে চকল তিবি জাতি ।
সম্পদে স্তম্ভবা নাবী—
আপদে পলাইলা এৰি
মই তাক জানোহো স্বৰূপে ।
জনক দুহিতা হুয়া
স্বামীক ভেজিলা হে—
কেনে জীয়ে এতক সন্তাপে ।
আখুটি কবিয়া মোক—
দুগৰ পঠাইলা হে—

ভোমাকৈ পঠাইলো জোখ কৰি ।
 মই নকানিলো তান
 কপটি হুন্দুৰ প্ৰাণ
 ভিৰি মাৰা বুজিছে নপাৰি ।
 হুন্দুৰৰ মূগ মাৰি
 হতনে আনিলো হে—
 বহু কেউত্তি জলয় পিঠিত ।
 কপাৰি চৰণ চাক
 লোভন কৰয় হে—
 হেন মূগ দিবো কাৰ কাতে ।
 হাতৰ গাণ্ডিত কামে
 আছৰি পেলালো হে—
 বনে চাবে লীৰ্ষ যে নিখাস ।
 ত্ৰিৰাম চৰণ মূগ
 প্ৰগতি কৰিছা কহে—
 কৰি কণে দুৰ্গাৰৰ কামে ॥

বাগ—চালনি

শুন শুন প্ৰাণ লক্ষণৰে তাই
 কাক লৈয়া বকিবোহো বোনে ।
 প্ৰাণৰ কামিনী সীতা হকচাইলো
 কাছাক চাইবো নয়নে ।
 এখানে আহিলো বম্বী দহিতে
 খেলাই পানাব লাৰি ।
 কোন মন্ত্ৰকণে মই লাগ কৰিলো
 হবাইলো কুলৰ মাৰী ।
 মনুষ্য লক্ষ্য নাই দণ্ডকাত
 আক মান্য পশু পক্ষী ।
 ইহাৰ মধ্যত কোনে হবিলেক
 একেশ্বৰী সীতা দেখি ॥

মেড় বে মশির নলাগে গস্তাব
 মুক্তনি সীতাব বাত ।
 পাশা গুটিগণ সকলে আগচয়
 প্রিহা গৈলা কোন ঠাত ।
 পর্কতে পর্কতে ঘুরিলো সমস্তে
 কবি তপ করে বখা ।
 নদী সরোবর দিবিবে সতর
 বিচারি নপাইলো সীতা ।
 অতি অল্পক্ষণে হালকসমান
 নোহয় চড়ুয়া নাথী ।
 অতিশয় বালা অতি আলোতোলা
 অরলা বাজকুমারী ।
 অন্ধকাবময় নাহি পথচর
 নজানি দিল বিদিল ।
 যেন গহনত গৈলা কোন মত
 তৈলা অতি বিসদৃশ ।
 লক্ষণ বদন চাহি যেনে বন
 কাকণা করে জীবাম ।
 বোলে দুর্গাবরে বাসব কিকবে
 লেজাৰি অতি উপাম ।

পদ

কান্দন্তে কান্দন্তে বাম অচেতন তৈলা ।
 ববনি উপবে পবি সুর্ভাগত হৈলা ।
 কণে সুর্ভা যার কণে চেতন লকয় ।
 চকল চবিত্ত্ব বাম বাতুলা পবর ।
 উঠে বৈসে গুণে শত সহস্রেক বাব ।
 অসন্তোষ মনত কবর হাহাকার ।

মেঢ় মন্দিৰত বসি শুণন্তু ক্ৰীৰাম ।
 পতি বচনতে মাত্ৰ সীতা সীতা নাম ।
 কোনে সত্ৰাঘৰে মোক মধুৰ বচনে ।
 কাহাক তুষিবে মই চুমা আলিঙ্গনে ॥
 কাৰ সঙ্গ বজ্জি নিতে থাকিবো কৌতুকে ।
 অনাথিতি কৰি প্ৰিয়া এৰিলিহি মোকে ॥
 আৰ কাক চাহিবা থাকিবো অনুৰূপে ।
 কাৰ অলঙ্কাৰ মই পিন্ধিবো আপুনে ॥
 কোনে আসি হৈবো মোৰ লগৰ সৈত্ৰাৰি ।
 কাক লইবা থাইবো মই অযোধ্যা নগৰী ॥
 প্ৰথমা যৌৱনী যে কোমল অঙ্গ তান ।
 মোহোক বন্ধিয়া তই গৈলি কোন খান ।
 মোক ছাৰি থাকিবি কাহাৰ আশ্ৰয় পালি ।
 হাহা বিধি কাহাক বাখিবো আমি ভালি ॥
 কহিত বিচাৰো মই নিলে কোনে সীতা ।
 প্ৰাণৰ সূক্ষ্ম সূচৰিতা শুণমীতা ॥
 কহিত আছয় কোনে দিবেক উদ্দেশ ।
 তপে দুৰ্গাবৰে বাস চৰিত্ৰ বিশেষ ॥

বাগ—অহিব ।

অ কি লখ্মন—

প্ৰিয়া কোনে লৈলেক হৰিয়া ।
 সীতাক নেদেখি মোৰ অখন্তৰ কৈলা ঘোৰ
 মনে মনে পোবে মোৰ দিহা ॥
 চুনাই সীতাক মই লাগ বপাইলে তাই
 মৰিলো সবল বিব আশ্ৰয় ।
 কৈক থাইবো কোনে কব কৈতে বা উদ্দেশ পাইবো
 কোনে প্ৰিয়াক দিবো বা দেখোৱা ॥

যথেষ্টে উদ্ভিদ লাগে : তথেষ্টে চলিয়া যায়ে

যথা আছে জনক জিয়াবী ।

যদি বা মনঃ চুখে ক্রোধে বাহিরাইলা হে

আপুনি আসিবো কাণে করি ॥

চঞ্চল চরিত্রা নীলা প্রথম বৌবনী কলা

জলে যেন চম্পকর কান্তি ।

বগন সুদর্শন সম নেত্র দুই মনোবস

দশন মুকুতা সম পাণ্ডি ॥

চিকন চরণ চাক বলিত বাতুল ঔক

ঘটন কুকিল সম কাশে ।

তিনিয়ো ছুদন কপে মুহিবাক পাবেহে

ভ্রমকক জিনি মধা মেহে ॥

চিত্রব পুতলি যেন লাক্ষ্যে লক্ষ্মীর খান

লয়সু লালিত সমমেহা ।

পবন স্তম্ভর গতি হংসক জিনিলা আতি

বাতাসে শবীর যেন হালে ॥

ধনুক জাতিয়া লৈক নৃপতিক জাণিলোহো

সীতাক বিহাইলো বাহুবলে ।

পবনবামক জিনি অবোধাক গৈলোহে

বনবাস কৈকেয়ীর বোলে ॥

অভিযেক সমরত রাজ্য হকরাইলোহে

সীতা হকরাইলো বনবাসী ।

কণ্ঠেক ললাটে দুখ বিধিয়ে লিখিলা হে

কিনো তৈলা মোর মন্দবাসি ॥

আক নো কাহাব লকে থাকিবো কোতুক বনে

বিধি কৈলা জীৱন নৈবাসে ।

কাহাত পুছিবো মই উদ্দেশ নপাও হে

কোনো লোক নাই আসে পাছে ॥

সীতায়ো অমূল্যধন সীতায়ো সৰ্বভূষণ
 • সীতা মোৰ অমূল্য ভাণ্ডাৰ ।
 সীতা অবিহনে ভাড়া জীৱন নিফল হে
 সীতা তিনি কুলৰ উদ্ধাৰ ॥
 যদিবা মোহোৰ তাপে ত্ৰোণে বাহিৰাইলা হে
 তথাপি আনিবো প্ৰাণ কায় ।
 অল বাস্তৱক আৰ একোকে নাখাইবো হে
 থাকিবোহো লম্বাভ শুভিৱা ॥
 নেদেখিবো আৰ বাক মনত সুমাৰো তাক
 দেখাই দিবক আৰ কোনে ।
 এহি বুলি নাৰায়ণ কান্দিলন্তু সৰ্বদক্ষণ
 কহে ত্ৰাভু কান্দিয়া কাকণো ॥
 ধৰণিত পৰি বাম অচেতন তৈলা হে
 প্ৰিয়া শোক সহিতে সাপাৰি ।
 সবস্বতী কৃপাণে দুৰ্গাবৰ দানে কণে
 সীতা শোকে আকুল মূৰাৰি ॥

বাগ—ধনশ্ৰী ।

কুবুৰি লাগিয়া বৈলো হে
 কি কৰে জীৱন ।
 শুনি নিন্দা কৰিবক অযোধ্যাৰ জন ॥
 কি লাগে দেখক বাইবো হে
 তৈলা মল্লবাণি ।
 হৰাইলো কামিনী বন্ধু আমাৰ বৈদেহী ॥
 চক্ষুৰে আচন্তে মোৰ হে
 নেদেখো নৱনে ।
 জীৱন্তে মৃতক তৈলো প্ৰাণ প্ৰিয়া বিনে ॥
 বাম ছেন কেতিয়া হুৱা হে
 হকৰাইলো নাৰী ।
 প্ৰিয়াৰ বিবোণে মোৰ প্ৰাণ বাই ছাৰি ॥

হাতৰ বঁজন মোৰ হে
 কোনে নিলে ছলি ।
 আপুন দেখে হকচাইলো চিত্ৰৰ পুতলী ।
 শৰীৰৰ কাণ্ডি যেন হে
 অন্ধাৰৰ বাতি ।
 বিন্য প্ৰদীপত কলে শৰীৰৰ জেউতি ।
 দুগালৰ ডাল যেন হে—
 হালয় কৰণে ।
 সাক্ষাতে দেখিয়া যেন বাজহংস চলে ।
 সীতা অবিহনে তারা হে—
 জিহাৰ কোম কল ।
 লৈয়া মনুষ্যৰ বাপ আগ ছয়া চল ॥
 এহি মূলি পাছে মেট হে—
 মন্দিৰক ছাৰি ।
 সীতাৰ উদ্দেশে বামে কেলাইলোক ভৰি ॥

পদ ।

কোটৰ গজৰ গিৰি গৃহ বে কন্দৰ ।
 নদী বে আৱৰ কূপ দীঘি সৰোবৰ ।
 বন উপবনচয় সকলো চাছিল ।
 সীতাক নপাৱা দীৰ্ঘনিশ্বাস ছাছিল ॥
 অসন্তোষে থাকিলন্ত কুকতলে বসি ।
 শিলিৰে ঢাকিলে জেন পূৰ্ণিমাৰ শশী ॥
 লক্ষ্মণক বোলে তারা বসিৰো ছায়াত ।
 বৌদ্ধ বশিষ্ঠ লাগে তারা ভোমাৰ মুখত ॥
 চৈত্ৰ বৈশ্বাণৱ বে বিহম বৌদ্ধজাল ।
 বৃক্ষৰ ছায়াত তারা জিহাৰো সকল ॥
 ভোৰ্ছ দুখ দেখিৱা নসহে কলেবৰ ।
 শুনিয়োক তারা হুমিত্তাৰ হুকুমাৰ ॥

লক্ষণ বদতি মদা বিশ্ৰুতি বে ছই ।
 নিশাদ্ৰ কিসৰ আজ্ঞে ববিৰ উদয় ॥
 শিলিৰ প্ৰকাশ তৈলা ববিৰ ছেউতি ।
 বাত্ৰিক বোলৰ দিন কিনো বধুপতি ॥
 সীতা শোকে ভোয়াৰ বে হৰাইলন্ত জ্ঞান ।
 নিশাক কৰয় ববি বান্ধিব সমান ॥
 শূচি বোস্ত হেৰা দেখা পূৰ্ণিমাৰ শনৈ ।
 গ্ৰহগণ হেৰা আছে অকোণ প্ৰকাশি ॥
 লক্ষণৰ মুখে শুনি এতেক বচন ।
 অধোমুখ ছয়া আছিলেক কতোক্ষণ ॥
 বাত্ৰি হেন ভাবি বাম বৃক্ণতলে বসি ।
 সীতা সীতা বুলি বাম থাকিলা উপেক্ষি ।
 হাৰা শলিমুখী বুলি ভেঁজিলা নিশাদ ॥
 বামৰ চৰণে তণে দুৰ্গাবৈৰ দাস ॥

বাগ—শূচাই ।

শূনা শূনা জীয়া লক্ষণৰে তাই
 বাকিবো ঘৰে কি লৈয়া ।
 কপে বিজাখৰী গুণৰ সাগৰী এ
 কোখাত থাকিল আইয়া ।
 কৰিয়া নিঠুৰ গৈলেক বিদূৰ
 আমাক এখানে বৈয়া ॥
 অশ্রুত শূৰল বাণী মনোহৰ এ
 শুনিতে বজয় মন ।
 কাড়ি নিলে জীউ জনকৰ জিউ এ
 হানিয়া অগনি বাণ ॥
 হাতৰ বতন ছয়া অচেতন
 আপুনি সে হকৰাইলো ।
 চিত্ৰৰ পুতলী তমু অগ্নাহলী—এ
 কাহাৰ ডালে যোগাইলো ॥

দশনৰ পান্ধি মাণিকৰ কাণ্ডি
 বিনা প্রদীপভে জলে ।
 দেৱনাৰ ডাল হালয় কঙাল—এ
 বাজহংস ছেন চলে ॥
 চিকণ চামৰ গুহুৰে ভয়ৰ
 মালতী নিম্বে সুগাণ ।
 সন্মানে বসন্ত কৰে উনমত্ত—এ
 মেথিলা দিবা লোচন ॥
 কান্ধে বহুপতি হৰাইলা সুমতি
 আমাক কৈলি নিবাস ।
 সীতাৰ হৰণ বাঘৰ ক্ৰন্দন—এ
 ভণে জুৰ্গাবৰ দাস ॥

পদ ।

শনিমুখী বুলিলা যে কান্দন্ত বাঘৰ ।
 হাহা কৈক গৈলি মোৰ বমণী বাহুৰ ॥
 পাত পাত কৰি মই কৰিলো বিচাৰ ।
 কহিতো নপাইলো কোনো বস্তুত সকাৰ ॥
 আপুনি উদ্ভিগ কৰি নপাইলো সীতাক ।
 কোননো বৰ্জবে অববোধিলা আমাক ॥
 কোনে নিলে কৈত পাইবো আমাৰ বমণী ।
 এহি বুলি আসন ছাৰিলা চক্ৰপাণি ॥
 সীতাক বিচাৰি প্রভু পুনকপি গৈলা ।
 অৰণ্যৰ মাজে চকোৱাক লগ পাইলা ॥
 নিজ নাৰী সহিতে বহুয় প্রাতঃকালে ।
 ভুঞ্জয়-চকোৱা যন্ত্ৰ লাগুক সকলে ॥
 চকোৱাৰ সৰীপ চাপিলা বিমিকেশ ।
 ধীৰে ধীৰে গোছয় বচন উপদেশ ॥

আকুল কুব্জ আমি কয়ো এক বাত্ৰা ।
 যাইতে দেখিলিকি তই জনক চুহিতা ॥
 একেধৰে গৈলা কিবা অনেক সহিতে ।
 পূকৰ পছিম কিবা দখিণ দিশতে ॥
 বা বৈশাখ কিবা আগকোণ যে নৈৰিত্ত ।
 কোন পথে গৈলা সীতা কহা স্বৰূপত ।
 চকোৱা বদতি শুনা বাম দেৱৰাজ ।
 যে বোল পুছিলো কহিবাক লাগে লাজ ॥
 ছয়ো বীৰ সামৰ্থ গাণ্ডীৱ ধনু হাতে ।
 ক্ষেত্ৰি হয় তাৰ্ঘ্য হেকড়াইলি কেন মতে ॥
 আমি পক্ষী জাতি কিছো নজানো উপাই ।
 নাহি শৰীৰত কিছো বল সমুদাই ॥
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ নাজানো নাহিকে তাই লগে ।
 তথাপি বাখোছো তাৰ্ঘ্য উপায়ৰ বলে ॥
 লগত সজতি আছে কনিষ্ঠ সোদৰ ।
 ছুটাই সজতি তুমি নোহা একেধৰ ॥
 হেনতো সীতাক হৰি লৈয়া গেল আগে ।
 আমি হলে ইতো লাজে নিৰ্জীও পৰাণে ॥
 ধৰ বিপৰীত চকোৱাৰ পটন্তৰ ।
 স্তনিয়া সিদ্ধান্ত দিলা বাম গদাধৰ ॥
 যাত্ৰা পুছিবাক মই আইলো তবু পাশে ।
 হেনৰ নিশ্চিন্ত বাক্য বোলা উপহাসে ॥
 এহি বুলি বামচন্দ্ৰ মনে কৰি তাপ ।
 চকোৱাক দিলন্ত্ৰ প্ৰচণ্ড বৰ শাপ ॥
 দিবসত একত্ৰে থাকিবি ছুই ছাবে ।
 বাত্ৰি হলে ছয়ো বৰি ইপাৰে সিপাৰে ॥
 বাত বৰিষণ আৰু মেঘ সংযোগত ।
 লজ্জাগ মিলিব বাৰ বছৰ সুবত ॥
 চন্দ্ৰ দিবাকৰ লাগি চকোৱাৰ শাপ ।
 এহি বুলি অন্তৰিলা জগন্তৰ বাপ ॥

চকোৱাক দিলা আপ বাখৰ মুখাৰি ।
 বুলিবে লাগিলা চকোৱাব নিজ নাবী ।
 অকাৰ্য্যো ভাণ্ডিলি বাত্ৰা কানি স্তম্ভল ।
 ভণে চুৰ্গাবৰে বাসচৰণকমল ॥

বাগ—বামগিৰি

চকোৱেনী বোলে এৰে শুনাৰে চকোৱাহে—
 কিমতে বা কি কাম কৰিলি ।
 হোমি স্থলকিনী জনকনন্দিনী
 বামক তঞি ভাণ্ডিলি ॥
 ভাল মন্দ তঞি একো নজানল
 মৰাল আপোন পৰ্বৰ ।
 আপ গুৰুতৰ দিলা বখুধৰ—
 কিমতে তাক এবাইৰে ।
 মোহোৰ বচন শুনা এতিয়ক
 নবৰে চলিয়া যায়ে ।
 সীতাৰ বাত্ৰাক কহিয়ে বামত,
 শাপৰ মুকুতি পালেহে ।
 ভাৰ্য্যাৰ বচন শুনি ভেত্তিকণ
 চলিলা বামৰ পাশে
 সৰস্বতী পদ নিবত ধৰিয়া
 ভণে চুৰ্গাবৰ দাসে ॥

বাগ—অহিৰ

অকি প্রভু বাম—
 কহো মই অকণ কাহিনী ।
 আমি আছো মোৰ কবি
 ভোমাক ভাণ্ডিলোঁ হে—
 শাপৰ উদ্ধাৰ চৰুপানি ।

সীতার বাত্রাক বামে বৃক্ষত পুছিলো ।
 বাত্রাক নাপাই বামে নিশাস তেজিলো ।
 সীতার সম্মুখে লোহ বহর বহনে ।
 ভগ্নে দুর্গাবর প্রভু বামর চরণে ।

বাগ—অহিব

অ কি লক্ষ্মন—
 নাই বুধি সীতাক নাপায়ো ।
 নয়নর লোহে মোর পশুক মেমেথো হে
 সম্মুখে পোবর মোর দিরা ।
 চকোরা তুজিলা মোক তাক পাসবিলো হে—
 গৈলো মই বৃক্ষতল লাগি ।
 বৃক্ষত পুছিলো পাচে উদ্ভিল মাপালো হে—
 প্রিয়া হকড়াইলো দুগ লাগি ।
 চিত্ত বে বহর দিব
 ব্যাকুল লবীর হে—
 হকড়াইলো জ্ঞান স্মৃতিত ।

অন্ধকার বাত্রি পাই ভ্রমিবার নাই ঠাই
 লবীরভে নাহি একো ভয় ।
 আগত চলিয়ো তুমি পাচত চলিবো আমি
 দুর্গম সঙ্কট ঘোর বনে ।
 সবস্বতী চরণত করি শিব অরনত
 কবির দুর্গাবর ভগ্নে ।

পদ ।

দুখমনে লক্ষণ বে গৈলা আগুয়াই ।
 পাছত চলন্ত কাম কৌশল্যা জনয় ।
 কুতো বেলি অবশ্যক এষি দুই জন ।
 বসুলা পক্ষীক পাছে পাইলা দর্শন ।

বায়ে বোলে লক্ষণ দেখিছো কেবা নয় ।
 পক্ষিজাতি দেখা এই জনত ভ্ৰময় ।
 পৰম ধাৰ্মিক বক প্ৰাণিহিংসা ভবে ।
 লহ লহ পদ কৰি জলৰ উপবে ।
 এহি পক্ষিবৰত পুছিবে যোগ্য হয় ।
 যত কথা জানে এহি কহিবো নিশ্চয় ॥
 ধাৰ্মিক বৈষ্ণৱ শাস্ত্ৰ স্বভাৱত সৰল ।
 এহিতো আমাক নজাতিবো একোকাৰল ॥
 লক্ষণ বসতি দাদা শুনিয়ো বচন ।
 কহো মই শুনা তেবে বকব লক্ষণ ॥
 মন্ত্ৰক চোপয় কতো ধৰি ধৰি খাস্ত ।
 নপাইলে মন্ত্ৰক পাছে ধাৰ্মিক বোলন্ত ॥
 স্বভাৱতে পক্ষিজাতি অতি অগিয়ান ।
 অধৰ্মত ৰতি বৰ হিংসাৰ নিদান ॥
 নজানে অধৰ্ম ধৰ্ম পূৰ্বপৰ জ্ঞান ।
 হেন চাব বকত পুছিবে নাই মন ॥
 এহিমতে চকোৱাত পুছিল আপুনি ।
 বুলিলা যতেক শুনিলাহা নিন্দাবানী ॥
 জাপন সম্পদ বুকপত্ৰত দেখিলা ।
 সীতাৰ সম্পদ বাত্ৰা ভাহাত পুছিল ॥
 ৰাতে ভাতে বাত্ৰা দাদা সুপুছিকা দেখি ।
 ভাহাতে পুছিকা তুমি শুদ্ধবত লেখি ॥
 অন্নঘতি অন্নজ্ঞান দেখা বিতোজন ।
 ভাহাত নোপোছা কথা আমাৰ বচন ॥
 শ্ৰীৰাম বসতি বাপু শুনিয়ো বচন ।
 বকত পুছিলে বাত্ৰা পায় এতক্ষণ ॥
 হেন শুনি লক্ষণে বকক হিলা মাত ।
 সীতাৰ সম্পদ বাত্ৰা কহিলো আমাত ॥
 লক্ষণৰ বাক্য শুনি তেখেৰে আৰ্শিল্য ।
 শ্ৰীৰামক বকে বাই প্ৰণাম কৰিলা ॥

বকক সমুদ্রি পাচে ত্রিধামে পুছিল।
 ইতো পশ্বে বাইতে নিকি সীতাক দেখিলা ।
 বামক বোলন্ত ঐকু কিছো বাজা পাণ্ডি ।
 জলন্ত কুৰোহো মই মস্ত ধৰি খাণ্ডি ।
 দেখিলোহো ছাত্তা মায়ী জলন্ত তলন্ত ।
 কস্তা এক লই ঘাই বখ ওপবন্ত ।
 কৈব কস্তা কোনে নেই নিৰ্ৱত নাপাণ্ড ।
 তল মুণ্ড কৰি ঐকু মস্ত ধৰি খাণ্ড ।
 বকব মুখৰ কথা শুনি বসুমণি ।
 মোহোব সীতাক আবে হৰিলেক কুনি ।
 জানিলো অৱশ্যে হৰিলেক দেৱগণ ।
 এহি বুলি ক্ৰুদ্ধ তৈলা কমললোচন ।
 বুলিলন্ত জোখে অগ্নিসম দুই আখি ।
 চক্ৰ সূৰ্য্য বায়ু বহ্নি সবে হৈয়া লাপি ।
 দেৱসিদ্ধ সাব্য গন্ধৰ্বক বোলে বাপী ।
 সবে জাল জীয়া বেবে সীতা দিয়া আনি ।
 তিনিয়ে লোকৰ বেবে সাধিবোহো ভাল ।
 কোনে সীতা নিলে দেখাই দিগ্ৰাঙ্গ লকাল ।
 বাহু অভ্যন্তৰক দেখন্ত দেৱগণ ।
 কোনে সীতা নিলে কেহো নোবোলে বচন ।
 হেৰা মোৰ লোক নাই সবে আছা চাই ।
 সীতাৰ সন্তানে হেৰা প্রাণ মোৰ যায় ।
 হেৰা অগ্নিশৰ মাৰো স্বৰ্গচূৰ কৰো ।
 প্রহাৰি পাভাল পোৰো দেৱকো সংহাৰো ॥
 নাগ নষ্ট কৰো বক বক সব মাৰো ।
 উল্টাও পৃথিৱি হেক মন্দায় বিলাৰো ।
 সীতাক উদ্ধাৰো দৈত্য বানহ নিৰাৰো ।
 বাম নাহু কীৰ্ত্তি বও পাভক সংহাৰো ॥
 মোৰ'ভাৰ্য্যা হৰি হুখে জীয়ে কেন কৰি ।
 উদয়ান্ত গিৰিমাৰে শেলাইবো বিলাৰি ॥

তিনিয়ো ডুবন জুৰি ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ মাৰি ।
 *মহিবো নিৰ্ঘাণ কৰি সবে মান সাৰি ॥
 স্তনিয়ে লক্ষণ বাপ হেলা শুল্কুৱাই ।
 নীতল পানীক ভাই কেহো নডবাই ॥
 শনিৰ স্তনিয়া নাম সমস্তে ডবাই ।
 চম্পে পাইলে তাক কিছু ভয় নকৰয় ॥
 এহি বুলি এহু ধনু কৰিলে টকাৰ ।
 লৰিল ব্ৰহ্মাণ্ড ব্ৰহ্মা ভৈল চমৎকাৰ ॥
 উৰ্দ্ধক সমুখে বামে জুবিলেক শৰ ।
 হাতত ধৰিলে ঘাই লক্ষণ কুমাৰ ॥
 লক্ষ্মী বোলন্ত দাদা তেজিয়ে কুকৰ্ম ।
 জগতক বিনাশিবা ইতো কোন কৰ্ম ॥
 কোনে সীতা হৰিলেক নিৰ্গম নাকানি ।
 জগতকে বিনাশিবা ব্ৰহ্ম-অস্ত্ৰ হানি ॥
 অজিত্যাসী ক্ৰোধ কেনে কৰাহা আপুনি ।
 তুমি বিনাশিলে তাক বাখিবেক কুনি ।
 তুমি ব্ৰহ্মা তুমি বিষ্ণু তুমি ত্ৰিপুৰাৰি ।
 তুমি সংহাৰিলে এহু কি কৰিতে পাৰি ॥
 পূৰ্বত আপুনি এহু শ্ৰীমলা জগত ।
 নতো কাল হস্তে কেনে কৰিবাছা হত ॥
 পালিতেক বৈকটক ভৈলা অৰতাৰ ।
 দুৰ্জয়নক বাচি বাচি কৰিবা সংহাৰ ॥
 এহি তবু বশ স্তনি তবে নবলোক ।
 সীতাৰ শত্ৰুক মাৰা কীৰ্ত্তি বহিৰোক ॥
 নীতল শত্ৰুৰ ধৰা উগ্ৰকপ এৰা ।
 শৰক লম্বৰা এহু লোক বন্ধা কৰা ॥
 ইতো কোপে আপুনাৰ বশ নষ্ট হয় ।
 যদিবা ঈশ্বৰ তুমি ততো যোগ্য নয় ॥
 লক্ষণৰ বোলে বাম শৰ লম্বৰিলা ।
 উগ্ৰকপ এৰি এহু শাস্তমূৰ্ত্তি ভৈলা ॥

পুন্সু ছুই ভাই মীতা বিচাবে বনে ।
কবি ভুগাবক ভনে বামৰ চৰণে ॥

বাগ—বামগিৰি ।

মীতাৰ কাৰণে বাম বিচাবে বনে কে—

পুন্সু ছুই ভাই গৈলা ।

মীতাক বিচাৰি ফুৰত মৈত্য়ানি

অবগা মাছে পলিলা ॥

কতো দূৰ লাগি গৈলা বন ভাতি

বথ এক মেখা পাইলা ।

ভাতি বপখান দেখি বিহুমান

কোমে আনি ঐত থৈলা ॥

বামে ফুলিলন্ত লক্ষণে শুনন্ত

কিনো উত্তো বিপৰীত ।

বথ-ধৰ ভাতি বন মাৰ লাগি

পৰি আছে ধৰণিত ॥

মমীপক বাই চাইলা ছুই ভাই

ফুলিলন্ত পাচে থিব ।

মীতাৰ নিলানে ভৈলা ঘোৰ বণে

ফুলিলন্ত কোন বখা ॥

একি ফুলি বাম লগত লক্ষণ

ফুলিলন্ত বনে বন ।

কতো দূৰ বাই কটামুক, পাই

মেখিলন্ত বিহুমান ॥

মেখিলা পক্ষীৰ বস্ত কলেবৰ

ভলু আতি থুলন্তৰ ।

মীত্রে বন চাপি লগতৰ বাপে

ফুলিলেক এক শব ॥

লক্ষণক চাই বোলে বঘুবাই

শুনিয়ে প্রাণ লখাই ।

এই পক্ষী খাইল। নিশ্চয় জানিলো।

• সীতা একেবারে পাই ।

মাক্কাবী বাকস ফুৎব লেজাঙ্গিন

খাইল মোর প্রাণেশ্বরী ।

ଆମାକ ଖଟିବେଳ ଜାଣିଲେ! ପ୍ରତ୍ୟକ

ਆਟੋ ਪਰਯੋਗ ਖਰੀਦ

গর্ভস্থ পশুনা উদ্ভাস ছুঁচনা।

ਮੀਰਜ਼ਾ ਕਮਰੁਦੀਨ ਲਿਖੇ ।

গুণৰ চোঠৰ পশিল তিতৰ

ହୋଇ ଉଠେତେ ମୈନା କାଠି ॥

মোক মোহা স্নেহে লখাটক পাঠাইলা

गुणवद्देहिनिहिरुत्तमः ।

এবেবে পাপিষ্ঠ স্তন শঙ্কনিম্বে

ভোক মাথো অবে পানি ।

খাইলি ঘোব ভাৰ্গা। পাণী পক্ৰিযাম

ଦିଆଯିବ । ଆଜିକାଲି ।

এহি যনি বাব প্রভু পূণা কমি

ধন্য এক শব্দ জুড়ি ৯

ସାମ କର ମୋର ଉପକ୍ରମଣାମାନ ମଧ୍ୟ

ਭਯਤ ਟੈਲਾ ਭਯਮਿ ।

বায়ব চরণ সেবি অক্ষুণ্ণ

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

भाग—अष्टम

अ कि ज्ञानि राम—

চরণত কবোহো প্রণাম ।

ਗਾਹਿ ਗਾਹਿ ਨਾਮੁ ਕਰੁਣਿ

କରି ହାତ ବୁଡ଼ାଅଛି

বব ভাগ্যে বহিছে শবাণ"।

কটোর যে মোর নাম

सन्निवाक अथ नाम

આમિ ટેકરના ગરુડનમ્ભન ।

তোমার ভাগ্যাক হবি দশগ্রামে চোর কবি
বধে তুলি যাই লকা পোন ।

মেরি হাক ঘাই গৈলো পাখা চোটে কম্পাইলো
বব চোটে চুইবো তৈলা বণ ।

সর্বনাশ বিচার কৈলো কিবাটিক ভাঙ্গি থৈলো
বধক ভাঙিলো খবি ঠোঠে ।

বব চোটে দশগ্রাম দেখিলেক ভয়োময়
মূৰ্ছা ঘাই পবিলা বধকে ।

মুহুর্তেক যানে উঠি মোক চাইলা ফোথ নৃপ্তি
কবিলেক মোহোক অস্তাই ।

অগ্নিবান যাবি মোব পাখা পুৰি কৈলা চুব
পবিলোহো মই মূৰ্ছা যাই ॥

বব দিলা সীতা আট পবি থাকা এহি ঠাই
এহি বাজা কহিবা বসন্ত ।

বাসে সাধিনেক কাজ শুনিয়েক পকিবা
বাকিবিহি অকস্মৎ স্বর্গত ॥

এই বুলি সীতা আট কান্দি কান্দি মোক চাই
কৈ গৈলা বান্ধায় হবিলা ।

ভাব আধখান বধ দেখিয়েক বধুনাথ
বনব মাজত পবি বৈলা ॥

মোব হৃদিকম্প তৈলা পানিতে হবিয়া লৈলা
সাধিবে নবিলো তবু কাজ ।

কহিলোহো এহি বাজা বারমে নিলেক সীতা
শুনিয়েক আবে বধুবা ॥

এবে মন তৈলা সিদ্ধি মিলাইলেক আনি বিধি
- বধন দিয়েক বধুনাথ ।

ধন্য মোব ইন্দ্ৰীরন তবু কার্গো গৈলা প্রাণ
চক্রে নমিছে মোব মাথ ॥

মৃত্যুকালৈ পাইলো লাগ মোৰ তৈলা বৰ ভাগ
 প্রাণক এবিধো তবু কামে ।
 বাম নাম হুদি হুপি মন স্থিৰ ক'ব পক্ষা
 বাম লক্ষণোয়ো চাই আছে ॥
 দেখে পক্ষী এবিধ প্রাণ দুই ভায়ে দুখমন
 তুলি আলিঙ্গিলে ছুৱোকনে ।
 বামৰ চৰণ সেৱি বচিলে ই সীতা ছবি
 দুৰ্গাবৰ মহা ভক্তিমনে ॥

বাগ—বসন্ত

শোকতে বিৰল বাম হে—
 লক্ষণ দুই জাই ।
 জটায়ুৰ গলে মৰিলন্ত দুয়ে খাই ॥
 তকতৰ দুখ দেখিছে নমহে লবীৰ ।
 দুই ভাই কান্দন্তে নেত্ৰৰ বহে নৌৰ ॥
 পিতৃৰ পৰম মিত্ৰহে তুমি পক্ষিৰাজ ।
 ছবি ছবি বিধি কোনো ক'বলা অকাজ ॥
 আজিলে মৰিলা যেন হে বাঁচা দশবৎ ।
 সিতো শোকে অগ্নিচ পিম্পলি তৈলা পথ ॥
 ছাফ মৰিলোহো শোকে হে ছুটে প্রাণনাথ ।
 মোৰ অৰ্থে যুদ্ধ কৰি মৰিল জটায়ু ॥
 সম্ভৱি বোলন্ত বাপ হে কথা নিষ্ট কৰি ।
 কৈহিব বাহয়ে মোৰ সীতা নিলে ছবি ॥
 কোন থানে থাকে তাৰ হে কতক কটক ।
 কোন বংশে উপজিল পাপিষ্ট লটক ॥
 মাৰিয়া পঠাইবো তাকহে বমৰ কটক ।
 জায়াটবো তোমাক মোহা ভকুত চটক ॥
 জটায়ু বোলন্ত হেন হে শুবুলিবা মোক ।
 যেবে দয়া আছে তেবে নকৰিবা শোক ॥

হোক গতি তোমাক যে তে চাতি এবে। প্রাণ,
 দহিয়া শবীর দিগ। পিণ্ড চল দান ॥
 আত পবে ভাগ্য কোন হে অচর আমার।
 তোমার প্রসাদে পাইবো সংসারের পার ॥
 নিজ কণ্ঠে কণ্ঠে প্রভু হে যেহি সেতি গতি।
 সেতি সেহি তলে হোক তোমার স্কতি ॥
 বৈষ্ণবের সন্ততসে তে বহোক সর্বদা।
 মুখে তবু যশ পাইবো করে তবু কথা ॥
 স্তন্যায়োক প্রভু তুমি হে চুঁতি নটখাটবা।
 জানিলো নিশ্চয় তুমি জানকীক পাইবা ॥
 বাকসক সংহরিবা হে দেহক পালিবা।
 জগত পালিবা পুণা যশ প্রকাশিবা ॥
 সাতাক পরীক্ষা তুমি হে করিবা আপুনে।
 জেনে কহি তুর্গাতব বাসব চরণে ॥

পদ

পুছিলা বাহুরা সিতো পুলস্ত্য নতি।
 বিবেচনা বারো নিকষাত উতপতি ॥
 তেজে বলে বারো কারো বিপুল শক্তি।
 কুৎসেব তাই হয় বাকসক পতি ॥
 সমুদ্রের মাজে পুৰিহে নাম তার লক্ষা।
 তাতে থাকে ত্রিভুরনে কাকো নাই শঙ্কা ॥
 সীতাবেসে ববে মই আছে প্রাণ বাধি।
 কান্দিয়া গোসানী বুলিলন্ত মোক দেখি ॥
 বামত ব্যবত বাতা নজনাবা তুমি।
 দিলো বব বনদেকে নাহে মোব আমি ॥
 এহি কহি পক্ষী চণু মুদিলা ইঠাই।
 সাক্ষাতে দেখিলা বাম লক্ষণ দুতাই ॥

চখু থিব কৰিয়া ভূমিত দিয়া চৌট ।

চলিয়া পৰিল পুলসুৰ দেহা গোটে ॥

প্ৰাণ ছাৰি যান্ত্ৰে মূৰ লগ মেলা দিলা ।

ঘাৰ গোটে পালটাই ভূমিত পৰিলা ॥

খানিতক মান বস্তু আছিলেক কাম্প ।

মৰিল কাম্প নাতি বাম বাম কাম্প ॥

দেৱে বাক নপায়ন্ত পাটলা হেন গতি ।

দেখি বাম লক্ষণ বিশ্বয় তৈলা অতি ॥

পাচে দুই ভাই চিতা খান পাতিলন্ত ।

ভাতে তুলি জটায়ুৰ দেহাক দিলন্ত ॥

দুই ভাই স্নান কৰি দিল জলাঞ্জলি ।

বসু মাছে দিলা চটকৰ কাক বলি ॥

সৰল কায়া সমাধিলা পাচে দুই ভাই ।

বনত ভ্ৰমন্ত সীতা গোসানীক চাই ।

অনন্তৰে পাটলন্ত কৰন্ত নিশাচৰ ।

মুণ্ড নাই গাৰি গোটে আতি পুলসুৰ ॥

বাম লক্ষণক দুইকো ধৰিলেক বলে ।

গিলিবাক চাই দুই আতি কুতূহলে ॥

ত্ৰীৰামে বোলন্ত লগাই মৰিলো আৱেশে ।

দুই ভাউক ধৰি ছেৰা গিলয় বাকলে ॥

কৈকয়ী মাত্ৰৰ সান্দলিলা মনোবধ ।

অকণ্টকে বাজাজোগ কৰোক ভৰণ ॥

ধিক ধিক আমাৰ বীৰত্ব সমুদাই ।

সীতাক ছবাই বনে মৰো দুই ভাই ॥

লক্ষণে বোলন্ত লুহি অমুনৌচ বেলা ।

দুৰ্গোৰ আপন তৈলা নকৰিণা ছেলা ॥

শীত্ৰ কৰি দৃঢ় মুষ্টি খড়গ ধৰিয়োক ।

মুণ্ড নাই ইহাৰ বাহক ছেমিয়োক ॥

কৰন্তে বোলয় ছোৱা ভূমি কোন জন ।

কোন দুই মহাবীৰ জানিলো এখন ॥

বহু সম হানে মই আন্টিগোতো চাপি ।
 কিনো বাব হোবা দুই বহিলা তথাপি ॥
 মোব সিদ্ধি নিধি কিবা মিলাইলেক আনি ।
 খাবে নহে গিলে কহা অরুণ কাহিনী ॥
 করুক বচনত কম্পিলেক কার ।
 দুইখান খড়গা খবিলন্ত দুই জাই ॥
 বাতৰ মূলত তাৰ বেগে খাত মিলা ।
 তরুণ দুই বাহু খসিরা পড়িলা ॥
 বাহু ছিগা গৈলা বহু মিলিলা ভাঙাব ।
 বাম লক্ষণক চাই বোলে পুনৰ্বাৰ ॥
 কচিহো কচিব তয়ো ধৰা কিবা নাম ।
 কানো জিভুবনে মাই হোবাব উপাম ॥
 নদন্তি লক্ষণ শুনা নিশাচৰ কাজ ।
 আমাৰ জনক দশবধ মহাবাহু ॥
 সপত্নী মাতৃৰ বোলে বনক পঠাইলা ।
 আমাৰ সন্তানে পিতৃ প্রাণক ছেড়িলা ॥
 এহেনে ত্রিৰাম জানা পিতৃৰ ভকত ।
 ইহান লক্ষণী সীতা হবাইলা বনত ॥
 গুহাংক খোজনে আমি কুবো বনে বন
 তই কোন জন হস কহা এতিক্ষণ ।
 বোলন্ত করুকে কিনো আনন্দ আমাৰ ।
 পুরুষ-উদ্ধাব বাম তৈলা অরুণ ॥
 পূৰ্বত আছিলো মই গন্ধৰ্ব শোভন ।
 বাক্ষস অরুণ হই গৈলো তপোবন ॥
 আমি সব খবি খাইলো তৈলা মহাপাণ ।
 সিকাবেণে পালো এই ভয়ানক লাপ ॥
 আন আমি সব মিলি বুলিলেক তর ।
 বিকৃত বাক্ষস হবি শাপিলো নিশ্চয় ॥
 পাচে প্রণমিয়া মই কৰিলো কাভৰ ।
 শাপ লীমা কবি পাচে দিলা মোক বৰ ॥

থৈসানি ঈশ্বৰ বাম কপে অৱতৰি ।
 তেঁওৰ বাহু ছেদিবোহো হাতে খড়গ ধৰি ॥
 থৈসানি আপুন কপ ধৰি বিতোপন ।
 হৰি মুক্ত বুলি চলি গৈলা নিজ থান ॥
 তেতিয়াহে দম্ভু নামে বাকসেক তৈলো ।
 মাৰাধিয়া চিৰকাল ত্ৰাণাক চিন্তিলো ॥
 চিৰকালে জিবাৰ ত্ৰাণায়ে দিলা বৰ ।
 এহি গৰ্বেই ইন্দুক যুক্তিলো একেশ্বৰ ॥
 ত্ৰাণেই ইন্দু কৰিলেক বুদ্ধক প্ৰবন্ধ ।
 বজ্জ হানি শৰীৰত বসাইলেক বন্ধ ॥
 এতেকেসে মোৰ শিব মাই ওপৰত ।
 শৰীৰক পলিয়াছে বজ্জৰ দ্বাৰত ॥
 ইন্দু সে থৈলন্তু কৰুদ্ধক মোৰ নাম ।
 ত্ৰাণাৰ বৰত মোৰ নপৰিল প্ৰাণ ॥
 তুতি কৰি বুলিলোহো শুন দেৱবাই ।
 মুক মাই দিয়া মোক জিবাৰ উপাই ॥
 শুনি হেন ইন্দুৰ পলাইলা মনভুখ ।
 দিবা দুই বাহু দিলা ক্ষয়ত লুখ ॥
 পশ্চত থাকোহো প্ৰহৰেক হাত মেলি ।
 পশু পক্ষী মনুষ্য সবাকো ধও গিলি ॥
 তোমাৰ প্ৰসাদে প্ৰভু পাব নিজ থান ।
 জ্ঞান কৰি পোবা মোক হোক দিবা জ্ঞান ॥
 শুনি বামে লক্ষণক বুলিলা বচন ।
 জনে কৰি দুৰ্গাবৰ হৈ ভক্তিমন ॥

বাগ—শ্ৰীগান্ধাৰ ।

শুন শুন তাই প্ৰাণৰ লখাই এ
 জাণ্টে দিয়া চিতা পাতি ।
 ভকত বান্ধিত সাধিয়ে অৱিত এ
 জাণ্টে আনা কাঠ কাটি ॥

কৃপাময় বাম পরিমল কাম
 আত্মা দিলা লক্ষণক ।
 তুনিয়া লখাই তেতিক্ষণে বাই এ
 চিত্তাখান পাতিলেক ॥
 গাভা খান্নি চিত্তা পাতিলন্ত তথা
 করকক তাতে তুলি ।
 অগত ঈশ্বর দেহ সদাধর এ
 দিলন্ত অগনি জালি ॥
 কাঠিক খাপিলা বন প্রকাশিলা
 অগ্নিয়ে ভস্ম করিলা ।
 করক গুচিলা দেহমুষ্টি তৈলা এ
 গন্ধর্ব যানে চলিলা ॥
 অর্গ হস্তে যান দেবর বিমান
 তাহাতে গই চখিলা ।
 অর্গ মুখলই আনন্দে চলই এ
 দেহ সঙ্গে লজ্জ লৈলা ॥
 আনন্দে গন্ধর্ব কবে মহোৎসব
 হুখে গাই বাম গীত ।
 নামে দেখিলন্ত লক্ষণে সহিত এ
 বজ্জ তৈলা দুইবো চিত্ত ॥
 লক্ষণক চাই মাতে বয়ুবাঈ
 চল যাএয়া দুই বন ।
 জেষ্ঠব বচন তুনিয়া লক্ষণ এ
 পশিলন্ত দুই জন ।
 বামর চরিত্ত শুনন্তে অমৃত
 মনত হুয়ো সন্তোষ ।
 বামর চরণ সেবি অমুকুণ এ
 জনে দুর্গাবদ নাম ॥

পদ

কৱক গন্ধৰ্বৰ বোলে শুনা বঘুৰাই ।
 সীতাৰ উদ্দেশ্য কহো শুনা দুই ভাই ॥
 পূৰ্বৰ দিশক লাগি চলা বঘুবৰ ।
 কতোদূৰে দেখিবাগা চম্পা সৰোবৰ ॥
 ঋতুমুখ পৰ্বতৰ সমীপৰ কাষে ।
 পাকজন দেৱ যে বানৰ ৰূপে আছে ॥
 সুগ্ৰীৱ যে নল নীল বীৰ হনুমন্ত ।
 ভালুকৰ অধিপতি বৃদ্ধ জাম্বৱন্ত ॥
 সুগ্ৰীৱৰ ভাই আছে তাৰ নাম বালি ।
 কনিষ্ঠক দেশ হস্তে খেদাইলা নিকালি ॥
 পাকজন বানৰক ৰাচ্যা খেদি পাচে ।
 কনিষ্ঠৰ ভাৰ্যা বলে কাৰি লৈই আছে ॥
 বৰ ভাইত যুদ্ধ হাবি আছে পৰ্বতত ।
 তেহে সমে সন্ধৰে কৰিয়ো মিত্ৰৱত ॥
 বাবলাক বধা পশি লক্ষ্যৰ ভিতৰ ।
 তমু পুণ্য ৰূপ কীৰ্ত্তি হওক বিস্তাৰ ॥
 এহি বুলি গন্ধৰ্ব আকাশে চলি গৈলা ।
 জয় বাম নাম মুখে মুখে গান গাইলা ॥
 পাচে বাম লক্ষণ চলিলা দুই বাৰ ।
 চম্পা নামে সৰোবৰ পাইলা তাৰ তীৰ ॥
 বহল নিৰ্মল জল ফটিক সাক্ষাত ।
 হংস চক্ৰবাক সৰে ক্ৰীৰে পৰি তাত ॥
 ফুটিছে কমল ফুল গন্ধে বহু দূৰ ।
 চিত্ৰ বিচিত্ৰ যে তাত দেখি মনজুৰ ॥
 তাহাৰ তীৰত এক আছিল সৰ্ব্ববি ।
 পৰম পৱিত্ৰ সিদ্ধ বৃদ্ধ হস্ত নাৰী ॥
 বামক দেখিয়া প্ৰণামিলা দণ্ডৱতে ।
 পাচে পৰিচয় ভৈলা শ্ৰীবাম সহিতে ॥

অনেক বিচিত্র কথা বামে সমে কৈলা ।
 মানুষী গুচিয়া তাই নিষ্ঠাধরী ভৈলা ॥
 স্বর্গ হস্তে আইলা এক দিবা যে বিমান ।
 পাচে প্রণমিলা তাই শ্রীবাম চরণ ॥
 চরণে ধূলি লৈলা কবি বহু মান ।
 বিমানত চরি গৈলা অস্ত্রারতী খান ॥
 ধরি দিব্য কপ তাই স্বর্গে চলি যাই ।
 হরিষে থাকিলা চাই বহু ছুই তাই ॥
 পাচে প্রভু চলি গৈলা চম্পা সর্বোত্তরে ।
 চতুর্পাশে আছে পুষ্প ফুটি জ্যোতিকাৰে ॥
 অশোক বকুল বেল কুম্ভ নাগেশ্বর ।
 কনক কেতকি চম্পা মালতি মন্দার ॥
 ফুটিছে মালতি গুটি পুষ্প মনোহর ।
 আনন্দে প্রভু আমোদিত গন্ধে তার ॥
 সুগন্ধ কিরণ সম জলে পুষ্প বাতি ।
 স্থল পদ প্রকাশয় ঘোরে দিন বাতি ॥
 বনব দেখিয়া জ্যোতি বাম ডুই ভৈলা ।
 কুবি কুবি চাহি বাম বিয়ামোহ হৈলা ॥
 লক্ষণে বোলন্ত প্রভু থির করা মন ।
 আপুনি জৈশ্বর ছুই হবাইলা জ্ঞান ॥
 কহিলে কহিলা বাত্রা আসন্তে পথত ।
 পুষ্প গন্ধে বিয়ামোহ ভৈলা কেন মত ॥
 লক্ষণের বাক্যে বামে পাইলন্ত সুমতি ।
 ছুই তাই চলি গৈলা কন্যমুখগিৰি ॥
 কন্যমুখে দেখিলা বানব পককনে ।
 বামের চরণ সেবি চুর্গাবর ভনে ॥

অবগ্যাকাণ্ডে শীতাবরণ সমাপ্তঃ ।